

TC
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FERDİ ABDULLAH EFENDİ VE DİVANI
(İNCELEME-METİN)**

HAZIRLAYAN

NURAY MEMİŞ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. KENAN ERDOĞAN

MANİSA

2008

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	VIII
KISALTMALAR.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDULLAH FERDİ’NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

A. HAYATI.....	XIII
B. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	XVII
C. ESERLERİ.....	XXIX
1. Nazmü’l-Leali ve Kenzü’l-Meani.....	XXIX
2. Fena ve Beka Hakkında Risale.....	XXIX
3. Mecmuatü’l-Fevaid.....	XXIX
4. Mektubat.....	XXIX
5. Nakşibendiyye Adabı Hakkında Risale.....	XXIX
6. Nukut Cedide fi Ukud Ceyyide Ale’t Tarikati’l-Aliyyeti’n-Nakş.....	XXIX
7. Risale Der’iyye der Nikat-i Mer’iyye.....	XXX
8. Risale-i Ferdiye.....	XXX
9. Şeyh Hasan Sezai’nin Şiirlerinin Şerhi.....	XXX
10. Nazmü’l-Leali.....	XXX
11. Tarih.....	XXX
12. Şerh-i Salat-ı İbn Meşiş.....	XXX
13. Divan.....	XXX

İKİNCİ BÖLÜM

DİVANIN MUHTEVA VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

FERDÎ ABDULLAH DİVANI.....	XXXII
A. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	XXXII
1. Kaside.....	XXXIII
2. Mesnevi.....	XXXIV
3. Kıt'a.....	XXXIV
4. Tahmis.....	XXXIV
5. Müstezad.....	XXXIV
6. Gazel.....	XXXV
B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	XXXV
1. VEZİN.....	XXXV
2. KAFİYE.....	XXXVI
a. Türkçe sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVI
b. Türkçe fiillerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVII
c. Türkçe ve Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVII
d. Türkçe ve Arapça sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVII
e. Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVII
f. Arapça sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVIII
g. Arapça ve Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyeler.....	XXXVIII
h. Yarım Kafiyeler.....	XXXVIII
1. Tam Kafiyeler.....	XXXIX
i. Zengin Kafiyeler.....	XXXIX
j. Tunç Kafiyeler.....	XL
k. Cinaslı Kafiye.....	XL
3. REDİF.....	XL
a. Türkçe sözcüklerden oluşan redifler.....	XL
b. Farsça sözcüklerden oluşan redifler.....	XL
c. Arapça sözcüklerden oluşan redifler.....	XLI
d. Birlikte kullanılan Türkçe ve Farsça redifler.....	XLI
e. Birlikte kullanılan Türkçe ve Arapça redifler.....	XLII
f. Birlikte kullanılan Farsça ve Arapça redifler.....	XLII

g. Bir veya birden fazla harf+bir sözcükten oluşan redifler.....	XLII
h. İki sözcükten oluşan redifler.....	XLII
1. Üç sözcükten oluşan redifler.....	XLIII

KAYNAKLAR.....	XLV
-----------------------	------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. METİN TEŞKİLİNDE KULLANILAN NÜSHALAR.....	XLVIII
---	---------------

a. İzmir Nüshası.....	XLVIII
b. Süleymaniye Nüshası.....	XLVIII
c. İzmir ve Süleymaniye Nüshalarının Karşılaştırılması.....	XLVIII

2. METİN TEŞKİLİNDE İZLENEN YOL.....	LV
---	-----------

KARŞILAŞTIRMALI DİVAN METNİ.....	2
---	----------

DİVANDA YER ALAN ARAPÇA VE FARŞÇA ŞİİRLER.....	178
---	------------

SONUÇ.....	193
-------------------	------------

SÖZLÜK.....	195
--------------------	------------

ÖZET

Bu çalışma ile Ferdi Abdullah Efendi Divanı'nın Süleymaniye ve İzmir nüshalarını karşılaştırmak suretiyle edisyon kritikli metnin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Ferdi'nin hayatı ve edebi kişiliği ortaya konulmuştur.

Abdullah Ferdi Efendi 19. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Manisa'ya bağlı Kasaba/Turgutlu'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. İlim tahsilini İstanbul'da tamamladıktan sonra Kasaba müftülüğüne tayin edilmiştir. Bu görevinin ardından tekrar İstanbul'a dönmüş, orda h. 1275/m. 1857'de vefat etmiştir.

Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde divandaki şiirler şekil ve muhteva yönünden incelenmiş ve metin teşkilinde kullanılan nüshalar karşılaştırılmıştır. Son bölümde ise iki nüsha karşılaştırılmak suretiyle tenkitli metin hazırlanmıştır. Ayrıca üçüncü bölümün sonunda sözlük ve çalışmamızdan çıkardığımız sonuç yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ferdi Abdullah Efendi, Divan, Kasaba, tenkitli metin

ABSTRACT

In this thesis, we aimed at reconstructing the Divan of Ferdi Abdullah Efendi by comparing the copy of Süleymaniye Library with the copy of İzmir library with an edition critique technic. By doing this, the life and literary characteristic of Ferdi Efendi has been set fort.

Abdullah Ferdi Efendi is a poet living in 19th century. He was born in Kasaba/Turgutlu of Manisa. His date of birth is not known by researchers. After earning his education in İstanbul, he was appointed to Kasaba as a head imam of the town. After serving for a while as a müfti in Kasaba, he returned to İstanbul and died there in 1857.

Our thesis consits of three chapters. In the first chapter, an information about the life, literary particularity and works of the poet has been given. In the second chapter, poems taking place in Divan have been examined from the perspective of their structure and contents, and the copies of the divan have been compared. In the final chapter, the text with an edition critique technic has been reconstructed. In this final chapter, a result has been put forward and a glossary has been presented.

Key Words: Ferdi Abdullah Efendi, Divan, Kasaba, edition critique technic

ÖNSÖZ

Dünyanın en uzun ömürlü edebiyatlarından biri olan Divan Edebiyatı, his ve hayal yönü açısından oldukça kuvvetlidir. Şairler en ince duygularını, düşüncelerini ve hayallerini ifade etmek için şiir yolunu tercih etmişlerdir. Bu sebeple Divan Edebiyatı dediğimizde çoğu zaman akla şiir gelir. Bu şiirler incelendiğinde yazıldıkları döneme ait pek çok bilgiyi de içermiş oldukları görülecektir.

Divan şiirinin, kendine has bir estetik anlayışı ve üslubu vardır. Her üslup gibi onun da kuralları vardır. Yine her şiirde olduğu gibi Divan şiirinin arkasında da dayandığı bir hayat ve zevk anlayışı vardır. Divan Edebiyatı'nda bu hayat anlayışını, en iyi şekilde, şiirler yani şiirlerin toplandığı divanlar ifade etmiştir.

19. yüzyıl Osmanlı Devletinin siyasi alanda gerileme ve küçülme devridir. Bu durum az çok kültür, sanat ve edebiyat alanında da kendini hissettirmektedir. Bu çalışma ile 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında yaşamış olan Abdullah Ferdi Efendi'nin Divanı'nın Süleymaniye ve İzmir nüshalarını karşılaştırmak suretiyle tenkitli metnin oluşturulması ve bu çerçevede hayatı ve edebi kişiliğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde divandaki şiirler şekil ve muhteva yönünden incelenmiş, ayrıca metin teşkilinde kullanılan nüshalar karşılaştırılmıştır. Son bölümde ise iki nüsha karşılaştırılmak suretiyle tenkitli metin hazırlanmıştır. Ayrıca üçüncü bölümün sonunda sözlük ve çalışmamızdan çıkardığımız sonuç yer almaktadır. Bu çalışmamızın neticesinde gözden kaçan hatalarımızın olabileceğini kabul ederek bunların hoşgörülle karşılanmasını temenni ederiz.

Çalışmam esnasında yardımlarını esirgemeyen değerli tez hocam Doç. Dr. Kenan Erdoğan'a, hocam Prof. Dr. Mahmut Kaplan'a ve görüşlerine müracaat ile istifade ettiğim diğer hocalarıma içten teşekkürlerimi borç bilirim.

GİRİŞ

Bir dönemin edebiyatı o dönemin tarihinden ayrı düşünülemez. Çünkü dönem içerisinde ortaya çıkan tarihi, siyasi ve sosyal olaylar kuşkusuz o devrin edebiyatını da etkiler. Bu sebeple çalışmamıza ışık tutması amacıyla önce Abdullah Ferdi Efendi'nin yaşamış olduğu dönem yani 19. yy'ın tarihi ve edebi durumu hakkında bilgi vermekte büyük bir fayda vardır.

Bu yüzyılın ilk padişahı III. Selim (1789-1807), son padişahı ise II. Abdulhamid (1876-1909)'tir. Bu yüzyılda hüküm süren diğer padişahlar ve saltanat süreleri ise şöyledir: IV. Mustafa (1807-1808), II. Mahmud (1808-1839), Abdulmecid (1839-1861), Abdulaziz (1861-1876), V. Murad (1876'da tahta çıkmış, 93 gün tahtta kalmıştır).

19. yüzyıl Osmanlı devleti için bir önceki yüzyılda başlayan çöküş hareketinin devam ettiği bir yüzyıldır. 1789 'da meydana gelen Fransız ihtilaliyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı etkisini Osmanlı devletinde de göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan çeşitli etnik gruplar, bu akımın tesiriyle isyan etmeye, imparatorluktan kopmak istemeye başlamışlardır. Mısır valisi ve onun gibi başka valiler de merkeze isyan etmişlerdir. Bu isyanların körüklenmesinde dış devletlerin de etkisi büyüktür. Kabakçı Mustafa isyanı da yine aynı dönemde yaşanmıştır.

Bu devirde Mısır ve Balkanlarda isyanlar görülmüştür. İyice bozulan ve askerlikle pek ilgisi kalmayan Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır. Ruslar saldırılara başlamış, Ruslarla Petersburg gibi ağır bir anlaşma imzalanmıştır. Mora, Eflak, Boğdan ve Sırbistan'da karışıklıklar çıkmış; burada yaşayan Müslümanlar göçe zorlanmışlardır.

Bu olumsuzluklar Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin çok fazla zayıflamasına sebep olmuştur. Kapitülasyonlarla devlet zor durumda kalmış, halk ağır vergiye tabii tutulmuştur. İşte bütün bunlardan kurtulmak için çare olarak Batı medeniyetiyle iyi ilişkiler kurup, onların bilim ve tekniğinden yararlanılması gerektiği görülmüştür.

İmparatorluğun içinde bulunduğu bu durumdan çıkmak için bir dizi yenilikler yapılmıştır. Önce yukarı da belirtildiği gibi artık nizamsız birlikler haline gelen Yeniçeri Ocağı II. Mahmut tarafından kaldırılmış (1826), yerine yine II. Mahmut tarafından Nizam-ı Cedid adı verilen yeni ordu kurulmuştur. Yenilikler karşısında medreselerin olumsuz tavrı, eğitim alanında da yenileşme hareketlerine sebep olmuş; yeni okullar açılıp eğitim ve öğretim işleri için yeni bir bakanlık kurulmuştur. Türk milletini içinde bulunduğu bu kötü durumdan kurtarmak için 1839'da Tanzimat Fermanı yayınlanmıştır.

Bu yüzyılda yapılan diğer yenilik hareketleri şunlardır:

Harbiye, Mühendishane, Tıbbiye ve Bahriye mektepleri açılır, ilkokul mecburi olur. Avrupaya öğrenciler gönderilir. İlk nüfus sayımı yapılır. Avrupa ülkelerinde daimi elçi bulundurulur, pasaport usulü çıkarılır. Devletçe buharlı vapur alınır, kıyafet değişimi başlar ve resmi dairelere II. Mahmud'un resmi asılır. Bando, mızık ve piyanoyla birlikte Avrupai-alafranga bir hayat da başlar. Lokanta, kahve ve oteller açılır. Avrupa mobilyası ve eşyası saray ve zengin konaklarında rağbet görür. Gazete çıkarılır. Tiyatro, roman gibi yeni edebi türler ortaya çıkar.

19. yüzyıl, Türk Edebiyatının çok mühim bir devresidir. Tanzimat hareketinden sonra yüzyılın ikinci yarısında edebiyatımızda esaslı değişiklikler olmuş, eskisinden büyük ölçüde farklı yeni bir edebiyat meydana gelmiştir. Bu devirde "İlhami" mahlasıyla şiirler yazan III. Selim'den başka şiir ve edebiyatla ilginen pek fazla padişah yoktur.

Ahmed Hamdi Tanpınar'a göre 19. yüzyılın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası, bir bakıma 18. yüzyıldan pek de farklılık göstermezken; Nedim'den sonra bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük kelime ve ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması bu yüzyıl şiirinin esas vasıflarıdır.¹

19. yüzyılda Divan şiiri ağırlığını gittikçe kaybetmeye başlamıştır. 18. yüzyılda Nedim'de ifadesini bulan "mahallileşme" akımını sürdürme eğilimi bir kısım 19. yüzyıl şairlerinde görülen en belirgin özelliktir. Bu devrin şiirinde görülen diğer önemli özellikler ise şöyledir: Mahallileşme hareketinin bir sonucu olarak şiirde halk söyleyişine yer vermek açısından aşırılık yaşanmıştır. Yazılan şiirlerde his ve hayal dünyası kaybolmuştur. Eski şiirde var olan "aşk" konusu işlenirken şiire cinsellik hakim olmuştur. Vezne uydurulmak için şiirin zevkten yoksun bırakılması da bu devir şiirinin özellikleri arasındadır. Bu dönemde şarkı, terci-i bend, terki-i bend, muhammes ve tarih kıt'aları çok sık kullanılmıştır. Mesnevi ise devrin en az kullanılan nazım şeklidir.

Divan edebiyatının her döneminde olduğu gibi 19. yüzyıl edebiyatında da dini ve tasavvufi şiirler kendini göstermektedir. Bu dönem şairlerinin de çoğu tarikata mensup kişilerdir.

17. yüzyıl şairleri örnek alınarak eski şiire dönüş hareketleri bu yüzyılda kendini gösterir. Bu amaçla 1861'de "Encümen-i Şuara" denilen şairler topluluğu

¹ Bkz. Ahmed Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1988, s.77-81

kurulmuştur. 19. yüzyıl divan şiirinin en kuvvetli temsilcilerinin bu şairler arsından yetiştiğini de unutmamak gerekir.

Bu yüzyıl bir geçiş devri özelliği gösterir. Yani eski ve yeni iç içe yaşanmıştır. Yazılan şiirlerde bu durum açıkça hissedilir. 19. yüzyıl şairlerinin çoğu devlet dairelerinde katip olarak bulunmuşlardır. Devlet dairelerinin başında bulunan yüksek memurların çoğunun da şair olduğu görülür.

19. yüzyılın önemli divan şairleri arasında daha çok şarkılarıyla tanınan Enderûnlu Vasıf (ölm. 1824)'ı, kasidelerinden ziyade gazellerinde başarılı olan, bununla birlikte mesnevi sahasında da başarı gösteren Keçecizade İzzet Molla (1785-1829)'yı, dil ve teknik bakımından kuvvetli manzumeler söyleyen ancak alimliği şairliğinden üstün olan Şeyhülislam Arif Hikmet Bey (1786-1859)'i, kullandığı tabii üslup, sade ve açık bir dil ile Tanzimat'an sonraki nesrin öncüsü olan Akif Paşa (1787-1845)'yı sayabiliriz.

Bu devrin diğer önemli şairleri şunlardır:

Leskofçalı Galip, Hersekli Arif Hikmet, Mevlevi şair Yenişehirli Avni Bey, Osman Şems Efendi, Daniş, Pertev Paşa, Ayni, Leyla Hanım, Şeref Hanım, Osman Nevres (Nevres-i Cedîd), Kazım Paşa, Refî'i Kalayı, Fehim, Ali, Şeyh Nazif, Lebib Efendi, Agah Paşa, Adile Sultan, Üsküdarlı Hakkı, Eşref Paşa, Celal Bey, Halet Bey, Naili-i Cedid, Müştak Baba, Nigari bu devrin önemli şairlerindendir.²

² Bu bölüm için fayalanan kaynaklar şunlardır:

Ahmed Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1988.

İsmail Ünver, "19. Asır Divan Edebiyatı", *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 2004, C. 8

Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul 1990.

Kenan Erdoğan, " Said Paşa Divanı'na Göre 19. Yüzyıl Divan Şiirinde Görülen Bazı Değişimler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Konya 2001, Sy.9, s. 83-106

Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, İstanbul 1971.

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
bkz	bakınız
C.	cilt
d.	dipnot
G	gazel
Haz.	hazırlayan
h.	hicri
İ	İzmir nüshası
K	kaside
KB	Kültür Bakanlığı
M	mesnevi
Md	müstezad
m.	miladi
mad.	maddesi
S	Süleymaniye nüshası
Sy.	sayı
s.	sayfa
T	tarih
TDK	Türk Dil Kurumu
Th	tahmis
vb.	ve bunun gibi, ve benzeri
v.d.	ve diğeri, ve devamı

BİRİNCİ BÖLÜM

A. HAYATI

Asıl adı Abdullah Ferdi Efendi olup, doğum yeri bazı kaynaklarda İstanbul, bazılarında ise Manisa (Kasaba/Turgutlu) olarak geçmektedir. İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal'ın "Son Asır Türk Şairleri"nde İstanbul doğumlu olduğu, ilim tahsilini tamamladıktan sonra Manisa Kasaba (Turgutlu) müftülüğüne tayin edildiği yazmaktadır:

"Elhac Abdullah Ferdi Efendi, İstanbul'da doğdu. Tahsili ilm etdikten sonra Manisa sancağı dahilinde "Kasaba" ili müftülüğüne tayin edildi. Orada uzun müddet ifta ve tedris ile meşgul oldu"³

Tuhfe-i Naili de Ferdi'nin İstanbullu olduğu kayıtlıdır:

"Şeyh Abdullah Ferdi Efendi, İstanbullu, Fatih civarındaki Emir Buhari tekkesi şeyhi..."⁴

Osmanlı Müellifleri'nde ise Manisa'ya bağlı Kasaba/Turgutlu'dan olduğu açıkça belirtilir:

"Tarikat-ı Nakşiye fuzalasından bir zât olup Mağnisa mülhakatından (Turgutlu-Kasaba)dandır.(İstanbul)da ikmâl-i tahsilden sonra (Kasaba)müftülüğünde bulunarak neşr-i 'ilm eyledi."⁵

Osmanlı Müellifleri'ndeki bu bilgiden, Abdullah Ferdi Efendi'nin Kasabalı olduğu, ilim tahsili için İstanbul'da bulunduğu ancak daha sonra tekrar kendi memleketine müftü olarak tayin edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kendi döneminde yaşamış olan Manisa/ Yayaköylü Ahmet Reşid Efendi'nin "Nuhbe-i Vehbi Şerhi" adlı eserine takriz yazması⁶ Ferdi'nin Manisalı olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte divandan ve bazı kaynak eserlerden edindiğimiz bilgiye göre Abdullah Ferdi Efendi 18. yüzyılın sonu 19.yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Mesela Divan'da Abdulmecid Han'ın tahta çıkışıyla ilgili söylediği tarih ve yazdığı tarih-i viladet" şiirleri o devirde yaşadığını gösteren birer belge niteliğindedir:

³ İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988, C.1, s. 394-395

⁴ Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Naili*, Ankara 2001, C.II, s. 865 (Haz. M. Tatçı- C. Kurnaz)

⁵ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, tıpkıbasım Ankara 2000, C.1, s. 142-143

⁶ Bu bilgi için bkz., Prof. Dr. Adem Ceyhan, "Yayaköylü Ahmed Reşid Efendi'nin Nuhbe-i Vehbi Şerhi", *Kırkağaç Sosyo-ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Manisa 2007, s. 116-135

Ferdî be-ilhâmu’ş-şamed târîh yaz tâmu’l-‘aded
 Babadan oldu ced-be-ced ‘Abdülmeçîd Hân pâdişâh⁷
 (T 17/7)

Ayrıca Divan’da Abdülmecid Han’ın oğulları olan V. Murad ve Nizameddin’in doğumları üzerine yazılmış tarihler vardır. V. Murad m. 1840- 1905 (h. 1255/56-1322/23) tarihleri arasında yaşamıştır. Nizameddin ise m. 1850-1853 (h. 1266/67-1269/70) tarihleri arasında yaşamıştır.⁸ Bu bilgi de bize Abdullah Ferdi’nin bu dönemde muhtemelen İstanbul’da yaşamış olduğunu gösterir.

Yukarıdaki kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre Abdullah Ferdi Efendi İstanbul’da ilim tahsil ettikten sonra Turgutlu müftülüğüne tayin edilmiştir. Bu kaynaklarda geçen bilgilerin tamamı şu şekildedir:

“Elhac Abdullah Ferdi Efendi, İstanbul’da doğdu. Tahsil-i ilm etdikten sonra Manisa sancağı dahilinde ‘‘Kasaba’’ ili müftülüğüne tayin edildi. Orada uzun müddet ifta ve tedris ile meşgul oldu. Hicâze azimetinde Mekke-i Mükerrerde mukim meşayih-ı Nakşibendiyeden Hindli Mehmed Can Efendi’den müstahlef oldu. Avahırı hayatında Kasaba’dan İstanbul’a avdet eyledi. Şeyhülislam Arif Hikmet Bey’in tensibile Fatih civarında Emir Buhari Dergahı meşihatine nasb edildi.1274 sene-i hicriyesinde vefat eyledi. Dergah-ı mezkûr haziresine defn olundu.

Bursalı Tahir Beyin ‘‘Aydın vilayetine mensub meşayih, ulema, şuara, muverrihin ve etibbanın teracını ehvalı’’ namındaki eserinde:

‘Kasaba’da Paşa Camii şerifi havlısında erbab-ı hayr ve yesardan hacı Hüseyin Ağa tarafından 1257’de bina olunan kütüphanede asar-ı ilmiye ve irfaniyesinden olmak üzere 1259’da hatt-ı destile muharrer bir mecmuada ‘‘salavât-ı müşebşiye⁹’’şerhi ile Celaleddin-i süyutûnin ayât-ı mensuha hakkındaki manzumesinin nazmen terceme ve şerhlerini havi mucibi istifade asar-ı menzur-ı acizi oldu.’

⁷ Ancak beyitte ‘‘tamu’l-‘aded’’ diyerek tarih-i tam olduğu belirtilmesine karşılık hesaplamada rakamın tutmadığı görülmüştür. Çünkü 1254/1839 tarihinde tahta çıktığı belirtilen Sultan Abdülmecid’in mısranın rakam değerine göre 1291’de tahta çıktığı düşünülemez. (bkz. Cevdet Küçük, Abdülmecid mad., DİA, C.I, s. 259-263, İstanbul 1988.) Ayrıca Ferdi 1274/1857’de vefat etmiştir. Vefatından sonra tarih yazamayacağına göre tarihte bir yanlışlık olmalıdır. ‘‘Abdülmeçid’’ kelimesini ‘‘abd-i meçid’’ şeklinde izafetsiz ve ‘‘oldu’’ kelimesinin de vav’sız yazılabileceğini düşünürsek tarihin rakam değeri tam olmaktadır.

⁸ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar –Türkiye (1074-1990)*, Ankara 1989, C.II, s. 255-261

⁹ ‘‘Meşşiye’’ olmalı.

Bayazid’de hakkâklerde meşhur bölük zabıtı Bekir ağazâde Kitabe-i Ahmed Efendi’nin ihda ettiği on üç verekada Ferdi Efendi’nin türkî, Arabî, Farîsî bazı eşarı mukayyedir.”¹⁰

“Tarikat-ı Nakşiye fuzalasından bir zât olup Mağnisa mülhakatından (Turgutlu-Kasaba)dandır.(İstanbul)da ikmâl-i tahsilden sonra (Kasaba)müftülüğünde bulunarak neşr-i ‘ilm eyledi. Hicâza ‘azîmetinde (Mekke-i Mükerrreme)’de ekâbir-i nakşîyeden (Hindî Mehmed Cân) Efendi hazretlerine intisâb ederek ahz-ı hilâfetle memleketine avdet etti. Ve Şeyhü’l-islâm (Arif Hikmet) Beğ’in delâlet –i kadr-i şinâsesiyle (İstanbul)’da (Fatih) civârındaki (Emir Buhari) dergâh-ı meşihâtına ta’yin olundu. Bu vazife ile muvazzaf iken (1274)tarihinde irtihal ederek dergâh-ı mezkûr haziresine defn edildi.(Kasaba)da ashâb-ı hayrâtdan (Hüseyin Ağa)Kütüphanesine yazdığı manzum tarih kütüphane kapısında mahkûkdur.

Asârından bu kütüphanede (1259) tarihinde hatt-ı destiyle muharrer bir mecmu’ada Salat-i Meşîşe) şerhi ile imam Süyûti’nin (âyât-ı mensûha) risâlesinin nazmen tercüme ve şerhi vardır. Tercümenin mukaddimesinden :

Mekteb miftâh-ı bismillah ile
Feth olur her müşkilât Allah ile

Hamdüllillah zînet-efzâ-yı kelâm
Ravzâ-yı pâke salat ile selâm

Âl u ashâbın ola ervâhı şâd
Râzı olsun cümleden Rabb-i ‘ibâd

El-sine-i selâsede inşâd-ı nazma muktedir olduğu dergâhda mahfûz divânından anlaşılmalıdır. Fatin Tezkiresinde (kadeh) redifli bir gazeli mündericidir. Bir de Kaside-i bür’e şerhi olduğu merîdir.”¹¹

“Şeyh Abdullah Ferdi Efendi, İstanbullu, Fatih civarındaki Emir Buhari tekkesi şeyhi, vefatı h.1274 m. 1857. mezkûr tekkede medfundur, Osmanlı müellifleri Turgutlulu olduğunu yazıyor.”¹²

Verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere Abdullah Ferdi Efendi Kasaba müftülüğünden dolayı uzun bir müddet burada kalmış, Kasaba’da ifta ve ders verme gibi vazifelerde bulunmuştur. Daha sonra İstanbul’da Fatih civarındaki Emir Buhari tekkesi şeyhliğine tayin edilmiştir.

¹⁰ İbnü’l Emin, a.g.e., C.I, s. 394-395.

¹¹ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., C.1, s. 142-143

¹² Mehmet Nail, a.g.e., C.II, s. 865

“Abdullah Ferdi Efendi der-sa‘ādette pā-nihāde-i mesāḥa-i vücūd olup taḥṣīl-i ‘ulūm-ı ‘āliye ve tekmīl-i nusaḥ-ı ‘ilmiye eyledikden soñra Aydın eyaletinde vāqı‘ Kaşaba nām maḥalliñ müftülüği ḥidmetine memure ta‘yīn kılinıp maḥall-i mezkūrda tevaṭṭun eylemişdir. Mūma ileyh aşḥāb-ı fażl u kemālden olup ḥaylice eş‘ār-ı rengini vardır”.¹³

Son Asır Türk Şairleri ve Osmanlı Müellifleri’ne göre Hicaz’ı ziyaretinde Mekke’de Nakşibendi şeyhlerinden Hintli Mehmet Can Efendi’ye intisab etmiştir. Tahsin, İzzet ve Zihni Çermiki de Abdullah Ferdi Efendi’nin bağlandığı Mehmed Can Efendi’ye intisab etmişlerdir. Adile Sultan’da Mehmed Can Efendi’nin yetiştirdiği Ali Efendi’ye bağlıdır.

Abdullah Ferdi Efendi Hicri 1274 Miladi 1857 senesinde Emir Buhari Tekkesi şeyhiyken vefat etmiştir. Kabri bu tekkede bulunmaktadır.

---

¹³ Fatın Davud, *Hātımetü’l Eş‘ār*, İstanbul 1271 (1855), s. 328

B. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Divanını inceleyerek edebi kişiliğini ortaya koymaya çalıştığımız Abdullah Ferdi Efendi'nin şiirlerinden hareketle iyi bir şair olduğunu söylememiz mümkündür. Diğer nazım türlerinde de yazmış olmakla beraber asıl başarısı gazellerinde görülür.

Divandan yola çıkarak Abdullah Ferdi Efendi'nin mutasavvıf bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Kendisi Nakşibendi tarikatına bağlı olduğunu şu beyitle dile getirmektedir:

Nakşibendiyim haqikatde velikin Ferdiyā
Başıma tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî
(G 226/5)

Ayrıca divanda bundan başka Nakşibendiliği öven kasidesi de yer almaktadır:

Mücella feyz-i Haq ile cemâl-i Nakşibendîler
Bidâyetde nihâyetde kemâl-i Nakşibendîler
(K 6/1)

ile başlayan kaside,

Bu Ferdî hâk-i pâ-yi sâye-vâri kıble-pervâyâ
Hümâ-yı himmetinden perr ü bâl-i Nakşibendîler
(İ K. 6/25)

beytiyle son bulmaktadır.

Ferdi'nin, Nakşibendiliğin piri Muhammed Bahaüddin'e yazmış olduğu bir naatı da bulunmaktadır: Aşağıda bu kasidenin ilk beytini sunuyoruz:

Kutbu'l aqtâb-ı cihândır şeyh şâh-ı Nakşibend
Kühî-i çeşm-i sâlikândır hâk-i râh-ı Nakşibend
(K 12/1)

Yukarıdaki verilmiş olan,

Nakşibendiyim haqikatde velikin Ferdiyā
Başıma tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî
(G 226/5)

beytinde de görüldüğü gibi Ferdi Efendi'nin Nakşibendi olmasına rağmen Mevlana Hazretlerine ve Mevleviliğe karşı da sevgi beslediği anlaşılmaktadır. Mevlevilik hakkında da divanda bir kaside bulunmaktadır:

Seçdi beğendi Bâri Hüdâ Mevlevîleri
Kıldı vişâl-i yâre sezâ Mevlevîleri

(K 5/1)

beytiyle başlayan kaside,

Ferdî merâm bundadır ' aşka intisâb
Monlâ-yı Rûm ola şufa' â Mevlevîleri

(K 5/17)

beytiyle son bulmaktadır. Bu ve bunun gibi başka beyitlerden de anlaşıldığı gibi Nakşibendiliğin ve Mevleviliğin Ferdi'nin şiirleri üzerinde önemli etkisi vardır.

Abdulkadir Geylani Hazretleri hakkında da kasidesi bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitle başlayan bu kaside,

Feyz-i cândır himmeti sulţân ' Abdulkâdiriñ
Geldi gâlib devleti sulţân ' Abdulkâdiriñ

(K 8/1)

Ola bu Ferdî hemân yâ evliyâullah meded
Bende-i bî-minneti sulţân ' Abdulkâdiriñ

(K 8/7)

beytiyle sona erer.

Kısacası divanda tasavvufla ilgili birçok şiir bulunmaktadır. Bu şiirler şunlardır:

Der Beyân-ı Taşavvuf

Eyzan Der-Tasavvuf

Der Taşavvuf

Der-Sitâyiş-i Mevleviyân

Naẓîre-i Ğazel-i Faşîh Dede Şeyh-i Mevlevî

Der Sitâyiş-i Ğavş-i Ekber Mevlânâ Şeyh-i Hâlid (Kaddese Sırruhu)

Der Sitâyiş-i Nakşibendiyân

Der Na' t-ı Şeyh Muhammed Bahâüddin Şâh-ı Nakşibend (Kaddese Sırruhu)

Der Vaşf-ı Hâlid bin Nakşibendiyân

Der Sitâyiş-i Ğavşu'l-' Aẓam eş-şeyh ' Abdulkâdirü'l-Geylânî (kaddese sırruhu)

Şiirlerinden hareketle Ferdi'nin mutasavvıf bir şair olduğunu belirtmiştik. Bu mistik atmosfer, divandaki şiirlerin içine işlemiştir. Bu şiirlerden bazı beyitleri aşağıda örnek olarak verdik.

Baħr-ı vuşlatta olup ğavvāş-ı ehl-i ihtişāş
Berr-i firķat şularında ben ħabāb-ender-ħabāb
(G 22/3)

Şeh-rāh-ı ħaķiķatde sülūkuñ reh-i rastdır
Zülf-i ħam ile rāh-ı mecāzī dolaşıķdır
(G 52/3)

Tekyeyi nūrlandırıp ehl-i ķulūbu celb eder
Bir iki maħbūb ile şeyħim kerāmet gösterir
(G 68/5)

Ancak Ferdi'nin böyle tasavvufi şiirlerinin yanında bizleri şaşırtan Nedim tarzı zevk, eğlence ve aşk konulu şiirleri de vardır:

La' l-i nābiñ emerek beñzimize ķan gelir
Öperiñ ruħlarını mürdemize cān gelir
(İ 58/1)

Ferdi gezelim cümle şafā yerlerini hep
Seyrāna gidilmez de olur olsa yaşıķ şaķ
(G 117/5)

Ķızartıp ruħların bigānelerle āl āl etdiñ
Beni gülşen-serā-yı ħüsne mahrūmu'l-vişāl etdiñ
(G 129/1)

Nev-resm cāme ile yoşma ķiyāfet giymiş
Eğdirince fesini perçemi reyħānlı güzel
(G 135/2)

Divan şiirinde sıklıkla görülen “zahid, rakib” mazmunları Ferdi Abdullah Efendi'nin Divanı'nda da bulunmaktadır.

Boyansın bu riyāsi zāhidiñ bū-yı riyāsından
Özin ħāliş tüt ey Ferdī o kār-ı pür ħalelden geç
(G 33/7)

Yandırıp sākī çerāğ-ı rindi nūr-ı bādeden
Zāhid-i ħar meşrebinde başına taksın ‘alef
(G 113/4)

Gördükde o gül-ğoncaniñ ardınca raķībi
Ur eñsesine za‘ f ile silleyi şaķ şaķ
(G 117/4)

Ayrıca;

Zāhid esbāb-ı riyā ile tevağğul gösterir
Baķ kerāmata deyi ħayli taĥayyül gösterir
(G 59/1)

beytiyle başlayan gazelde şair, “zahid” adı altında yaşadığı dönemle ilgili bazı sosyal tenkitlerde de bulunur.

Ferdi’nin şiirlerinde gündelik yaşamdan alınmış bazı kesitler de kendini gösterir.

Bir rüz-ı dil-efrūzda ħelvācı üstād
Ĥübānla müfād
(Md 26/1)

beytiyle başlayan müstezadın hemen hemen tamamı gündelik yaşamla ilgilidir. Bu müstezattan birkaç örnek verecek olursak;

Aĥşāmdır uşāķ müşteri yok gel şunu kıldır
Başta bu ne ħāldir
(Md 26/7)

Çalķa eliñi ağdiye baķ geldi kıvāma
Başladı kıyāma
(Md 12/7)

Divan’daki başka şiirlerde de bu tarz örnekler karşımıza çıkıyor:

Devriş iseñ ħalka hiç ne alış var ne veriş
Münkiriñ bāzār-ı dehr içre işi ħüsrandır
(G 41/4)

Bir iki şeftali ile al eder ‘uşşâkına
 Neyleyim vaqtiyle vermez verse gâhi hâm verir
 (G 42/2)

O güzel sût kızusudur aña yoğurtlanamam
 Kıyınama alsam añ aklıma çobân gelir
 (G 58/6)

Sükkeriñ leblerini şorsam a kıaymağ tenlim
 Hâsta-i dil cân çekinir hâtırâ ‘ayrân gelir
 (G 58/7)

Ayrıca Abdullah Ferdi Efendi yine bu konuyla ilgili olarak kendi devrinin önemli olaylarına tarih düşürmüştür. Bu tarihler;

Abdülmeceid Han’ın oğlu Nizameddin’in doğumuna için yazılan “Târih-i Vilâdet”(T 15),
 Yeni yıl için yazılan “Târih-i Sâl-ı Cedîd” (T 16),
 Abdülmeceid Han’ın tahta çıkışıyla ilgili yazılan “Târih-i Cülûs-ı Sultân ‘ Abdülmeceid Hân ber Taht” (T 17),
 Abdülmeceid Han için yazılan “Târih-i Vilâdet” (T 18),
 Abdülmeceid Han’ın oğlu V. Murad için yazılan “Târih-i Vilâdet” (T 19),
 Kaptan Sabık Tahir Paşa¹⁴ hakkında yazılan “Târih-i Kıaptan-ı Sâbık Tâhir Pâşâ” (T 20),
 Yunus Efendi’nin eşi için yazılan “Târih-i Vefât” (T 21) şiiirleridir.

Bu şiiirler Abdullah Ferdi Efendi’nin devriyle ilgili bir şair olduğunu, devrin sosyal ve siyasi hayatının şiiirlerine yansıdığını göstermektedir. Aşağıda örnek olarak vermiş olduğumuz beyit de Ferdi’nin devrin siyasi olaylarına kayıtsız kalmadığını gösterir.

Tutdu efkâr ile **Tanzîmât-ı hayriyye** uşûl
 Müntec-i maflûb olur çok bezl-i mağdûr eyledi
 (T 19/4)

Ferdi Divanı’nda çoğu günlük hayatta kullanılan deyimlere de sıklıkla rastlanır:

Sût limânlık iken olsa sine deryâ-yı sefid
 Keşti-yi vuşlatı şâlim kıatı tûfân gelir
 (G 58/5)

¹⁴ Tahir Paşa Abdülmeceid Han zamanında yaşamıştır. Devrin Kaptan-ı Deryasıdır. bkz. Yılmaz Öztuna, a.g.e., s. 255-261.

Müddâ'îler sözleri efsânedir **tutma kulak**
 Gûş-u hûşuñ luţf edip bir dem dil-i nâlâna tut
 (G 27/2)

Râzıyım şimdi verip naqd-ı zekât-ı hûsnü
 Bir iki bûse ile şoñra ne mâni' **baş a kak**
 (G 120/4)

Ehl-i irşâdı beğenmez herkese bir **kulp takar**
 Vird-i 'indiyyât ile Hakkâ tevessül gösterir
 (G 59/6)

Baş koydu der-i meygedede pâyine pîriñ
 Kaldırmaya tâ haşr ola mestân-ı harâbât
 (G 26/2)

İstediğim yerde **at oynatmağa** ben kâdirim
 Şimdiki hâlde müsellemdir baña beydâ-yı 'aşk
 (G 115/2)

Nîk ü bed herkesiñ **ayağına bir ip takma**
 Sen anı nefsi dağānbāz olan serkeşe tak
 (G 120/2)

Görelim her dem beni **taştan taş a çalsın** felek
 Kârubâr u zikrim ey Ferdî âh u efgândır benim
 (G 150/5)

Nâfeden çāk-i girîbânına dek şemm etdim
Cânıma cân katarak verdi ğidâ n'olsun bu
 (G 172/4)

Eşbâh-ı rüsümüñ sözüne **aşma kulağıñ**
 Bektâşilik efkârı budur sağ u şolunca
 (G 179/6)

Şerbet veremem nabzına ol hasta-mizâciñ
 Tâ evdiye-i vaşlı hakîmâne süzünce
 (G 196/2)

Bezm içre gelince bize nevbet nüdemādan
Elden ele gezdi nice bī-cāna dolaştı

(G 224/3)

Ferdi, şiirlerinde nadir de olsa atasözlerine de yer vermiştir Aşağıdaki beyti buna örnek olarak alabiliriz:

Gerçi **yol var deyi meşhūr gönülden gönüle**
 Var imiş bunda da bir rāh nefesden nefese

(G 192/4)

Şairin divanda kullandığı bazı kelimeler halk dilinde ve ağız özellikleri arasında sayılabileceği gibi divan geleneği içinde de değerlendirilebilir:

Çazgān-ı vişāle uçucağ **kefçeli** dildir
 Şabr etme muhāldir

(Md 26/8)

Çalka eliñi ağdiye bağ geldi kıvāma
 Başladı kıyāma

(Md 26/12)

“yıkaldan” (G 99/9), “idelden” (G 126/3), “ağşām” (G 42/6), “yoğise” (G 110/4), “bular” (K. 6/13), “Ferhādleyin” (G. 122/2), “söyün-“ (149/), öperiñ (G 58/1),vb.

Abdullah Ferdi Efendi'nin Divanı'nı incelediğimizde birçok şairden etkilenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan bazıları şunlardır:

Şairin Fuzuli'den etkilenmiş olabileceğini şu beytiyle anlıyoruz:

Zirve-i kâf-ı kanā'atta yeri ' anka iken
 Cife-i dünyāya gāhice tenezzül gösterir

(G 59/7)

Fuzuli'de ise bu beyit şu şekilde karşımıza çıkar:

Cife-i dünyā değil kerkes kibi maṭlūbumuz
 Bir bölük ' ankālarız Çāf-ı kanā'at bekleriz

(G.123/3)¹⁵

¹⁵ Prof. Dr. Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Doç. Dr. Sedit Yüksel- Dr. Müjgan Cunbur, *Fuzulî Divanı*, Akçağ yayımları, Ankara 1997.

Ferdi'nin şiiirlerinde Nedim'in etkisinin hissedildiğini daha önce örneklerle göstermiştik.

Bununla birlikte Ferdi'nin, Mevlana'nın ve şeyh Galib'in etkisinde kaldığını da söyleyebiliriz. Zaten Abdullah Ferdi Efendi'nin nazireleri etkilenmiş olabileceği şairler hakkında bize yol göstermektedir: Nazire yazdığı şairler; Kerim-i Rumi, Niyazi-i Mısrı, Hace Hafız, Mevlevi şeyhi Fasih Dede, Vahid-i Enderuni, Sirozi Yusuf Muhlis Paşa ve İsmet 'tir

Bunun yanında bazı şairlerin gazellerine tahmisleri de vardır. Bu durum da kendisini etkileyen şairler için bize ışık tutabilir. Bunlar; Nedim, Hüdaizade ve Rızayi'dir.

Ferdi'nin kendi döneminde yaşamış olan Yayaköylü Ahmed Reşid Efendi'nin "Nuhbe-i Vehbi şerhi" adlı eserine takriz yazması¹⁶ kendisinin döneminde usta, bilgili, tanınmış bir edebiyatçı olduğunu gösterir.

Abdullah Ferdi Efendi, devrinin diğer şairleri gibi divan şiiri geleneğine göre şiirlerini yazmıştır. Kendi sahasındaki temaları, mazmunları ustaca divanında kullanan şair, edebi sanatları kullanma açasından da aynı başarıyı göstermiştir. Örnek olması açasından divanda kullanılan bazı söz sanatlarını birkaç örnek etrafında inceleyeceğiz.

Teşbih:

Dil bağlayanı zülfüne üftâdeler ey meh
Rüyâları sevdâñ ile her şeb şarışıkdır
(G 52/3)

"ey meh" denilerek açık istiare ile sevgili kast edilmiş, sevgili aya benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır.

Ey kemân-ebrû hayâliñle olup şaddim dü-tâ
Tende mûlar her biri bir tûrdır sensiz baña
(G 7/2)

Vücuttaki kıllar oka benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır.

¹⁶ Prof. Dr. Adem Ceyhan, a.g.m., s. 125-126.

Teşhis:

Açamaz bāb-ı niyāzı yoğiken dilde huzūr
Na‘ralar tañtana-i kùbbe-i eflāk olsa

(G 191/3)

“Na‘ra” kelimesi gönülde huzur yokken niyaz kapısını açamaz denilerek kişileştirilmiş ve insan olmayan bir nesneye insani özellik yüklenerek teşhis sanatı yapılmıştır.

Çīn-i zūlfünden çözüb dest-i şabā ‘uşşāķına
Armağan eyler dimāğ-ı cāna bŷy-ı ‘anberi

(K 2/17)

“Sabah rŷzgarı can dimağına anber kokusunu hediye eder” denilerek teşhis sanatı yapılmıştır.

Tevriye:

Mŷlket-i ‘aşķta ben bende-i şāhım Ferdī
Başıma teng gelir verse ķader mŷlk-i **fesi**

(G 235/7)

“fes” kelimesi, hem başa takılan fes hem de bir Arap ŷlkesi olan Fas kastedilerek tevriyeli kullanılmıştır.

Tenasŷp:

Meclislerini sāde gŷrŷp şanma bī-meze
Şoħbetleri hep rŷħa ğıdā Mevlevīleri

(K 5/11)

“meclis, bī-meze, şoħbet, rŷħ, Mevlevī” kelimeleri birbiriyle ilişkili olduğu için tenasŷp sanatı yapılmıştır.

O şŷħum bezm-i teşrīf ile tenvīr eylesin teñde
Ĥarābāt ehline gāhi nigāhı pŷr ‘iķāb olsun

(G 161/2)

“şŷħ, bezm, tenvīr, ten, Ĥarābat ehli, nigāh, iķāb” kelimeleri arasında da tenasŷp sanatı vardır.

Hüsn-i talil:

Lebleriñ yād ederek mürde-dile cān gelir
 Nuṭḡ-ı cān-baḡşıñ ile māye-i ‘ irfān gelir
 (G 57/1)

Ölü olan gönlün canlanması sevgilinin dudaklarının anılmasına bağlanılarak hüsn-i talil sanatı yapılmıştır.

Zülfüñe dest olalı bād-ı şabā n’olsun bu
 Esmedi semtimize bū-yı vefā n’olsun bu
 (G 172/1)

Şair semtine vefa rüzgarının esmeme sebebini artık sabah rüzgarının sevgilinin saçlarını okşayan bir el olmasına bağladığı için hüsn-i talil sanatı yapılmıştır.

Mübalāğa:

Cevr ile āzār edip zār etdi amma neyleyim
 Eşk-i çeşmim cūş edip ‘ ālemde ṭūfān oldu hep
 (G 23/2)

“Göz yaşlarının coşarak alemini tufan etmesi” sözüyle mübalāğa (abartı) sanatı yapılmıştır.

Ferdiyā ‘ aşḡ āteşi yaḡsa beni māni‘ değil
 Āh edince her ṭaraf nālān u sūzān oldu hep
 (G 23/5)

“Ah edince her tarafın inlemesi” sözüyle de mübalāğa sanatı yapılmıştır.

İstifham sanatı:

Beni bu ḥidmet-i ‘ uşşāḡa ta‘ yīn eyleyen kimdir
 Bilirsñ ki bu yolda vaż‘ -ı āyin eyleyen kimdir
 (G 72/1)

Cismini fark edemem rūḡ-ı mücessem mi nedir
 Cism-i bātında ‘ ayān olsa nihān üstünedir
 (G 84/2)

Her iki beyitte de soru sorularak istifham sanatı yapılmıştır.

Sihri Helal Sanatı:

Dā'imi mest ü ḥarābāt ehl-i rindānız **bizim**
Gönlümüz meyḥānedir andan gelir şahbā-yı 'aşk
(G 115/4)

“bizim” kelimesi hem birinci mısrayla hem de ikinci mısrayla alakalı olarak kullanıldığı için sihr-i helal sanatı yapılmıştır.

Dururken sine-i āşık saña şafvetle **sultānım**
Varıp bir şüret uğrısı bulup 'arz-ı cemāl etdiñ
(G 129/3)

Bu beyitte de “sultanım” kelimesi de her iki mısrayla bağlantılıdır.

Tecahül-i Arif:

O şūḥuñ la'l-i nābı gül müdür şeker midir bilmem
Emerken gitdi 'aqlım neş'e-i sāğar mıdır bilmem
(G 141/1)

O gülüñ rūyu kamer-tāb değildir de nedir
Sāye-i zūlfü de mehtāb değildir de nedir
(G 54/2)

Şairi her iki beyitte de soru sorarak bilip de bilmemezlikten geldiği için tecahül-i arif sanatı yapmıştır.

Tekrîr:

Ṭotalım ki nefes evlādı değilsen pīre
Ferdiyā biz neyiz āgāh nefesden nefese
(G 192/5)

“nefes” kelimeleriyle tekrar sanatı yapılmıştır.

Nār-ı Nemrūd-ı **Ḥalīl**ullāh'a **gölşen** eylemiş
Nār eden sensiz **ḥalīl**-i 'aşka nūr-ı **gölşeni**
(G 212/4)

“nār, ḥalīl, gülşen”kelimeliyle tekrar sanatı yapılmıştır.

Telmih:

Pirāhen-i Yūsuf gibi dībāçe-i ḥüsnüñ
Çün bād-ı şabā cān u dili derbeder etdi
(G 209/6)

Hız. Yusuf’un gömleğinin yırtılması olayına telmih (gönderme) vardır.

Nār-ı Nemrūd-ı Ḥalīlullāh’a gülşen eylemiş
Nār eden sensiz ḥalīl-i ‘aşka nūr-ı gülşeni
(G 212/4)

Hız. İbrahim’in Nemrud’un kendisini yakması için hazırladığı ateş olayına telmih var.

Nidā:

Ey gönül gül mevsiminde terk-i mey lāyık değil
‘Aql da‘ vāsıyla her dem öyle şey lāyık değil
(G 132/1)

“Ey gönül” denilerek seslenilmiş ve nida sanatı yapılmıştır.

Eyvāh ki ol nergis-i mestāne-i bīmār
Dil-ḥaste edip kendi gibi bī-ḥaber etdi
(G 209/3)

“eyvāh” kelimesiyle nida sanatı yapılmıştır.

İrsal-i Mesel:

Gerçi yol var deyi meşhūr gönülden gönüle
Var imiş bunda da bir rāh nefesden nefese
(G 192/4)

Bu beyitte “Gönülden gönüle giden yol vardır” atasözüyle anlam pekiştirilerek irsal-i mesel sanatı yapılmıştır.

C. ESERLERİ

1.Nazmü'l-Leali ve Kenzü'l-Meānī

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu edebiyattır. Eser el yazması olup istinsah tarihi H.1242-M.1826'dır. 18 varaktan oluşan eserin her sayfasında 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

2. Fenā ve Bekā Hakkında Risale

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu kelimadır. Eser el yazması olup istinsah tarihi H.1240-M.1284'tür. 9 varaktan oluşan eserin her sayfasında 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

3.Mecmuatü'l-Fevāid

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu İslam ahlakıdır. El yazması olan eser 20 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

4.Mektubat

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu edebiyattır. El yazması olan eser 9 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

5. Nakşibendiyye Adabı Hakkında Risale

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu tasavvuftur. El yazması olan eser 7 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

6.Nukut Cedide fi Ukud Ceyyide Ale't Tarikati'l-Aliyyeti'n-Nakş:

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer alan bu eserin konusu tasavvuftur. El yazması olan eser, 29 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

7.Risale-i Der'iyye der Nikat-i Mer'iyye

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer almaktadır. Konusu İran Edebiyatı olan el yazması eser 5 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 21 satır bulunmaktadır. İstinsah tarihi H.1240-M.1824 olup yazı türü rikadır.

8. Risale-i Ferdiye

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer almaktadır. Biyografya türünde yazılan eser el yazmasıdır. Dili Arapçadır. 3 varaktan oluşan risalenin her sayfasında 21 satır bulunmaktadır. Yazı türü rikadır.

9. Şeyh Hasan Sezai'nin Şiirlerinin Şerhi

Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Selimiye bölümünde yer almaktadır. Konusu edebiyat olan el yazması eser 6 varaktan oluşmaktadır. İstinsah tarihi H.1240-M.1824 olup yazı türü rikadır.

10. Nazmü'l-Leali

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde yer almaktadır. Konusu edebiyat olan el yazması eser 38 varaktan oluşmaktadır. İstinsah tarihi H.1243-M.1827 olup yazı türü nesihtir. Müstensih Seyyid Şerif'tir.

11. Tarih

Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümünde yer almaktadır. Tarih konusunda yazılan el yazması eser 171 varaktan oluşmaktadır. Yazı türü nesihtir.

12.Şerh-i Salat-ı İbn Meşîş

Süleymaniye Kütüphanesi M. Murad M. Arif bölümünde yer alan bu eserin konusu tasavvuttur. El yazması olan eser 26 varaktan oluşmaktadır. Yazı türü nesihtir.

13. Divan¹⁷

---

¹⁷ Divan hakkındaki bilgiyi aşağıda vereceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

DİVANIN MUHTEVA VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

FERDİ ABDULLAH EFENDİ DİVANI

19. yüzyıl divan şairi Abdullah Ferdi Efendi'nin divanı içerik bakımından zengin ve hacimlidir. Şair bu divanı yazma sebebini “Manzume-i Fārīsi” adlı mesnevisinde (M 13) şu şekilde açıklar:

Ey kalem gel elimde feryād et
Dem-i fırkatde çekdiğim yād et

Derdim efzūn u âteşim efzūn
Dā'imā çekdiğim ‘azāb-ı derūn

...

diye devam eden kasideden divanını, yaşadığı hüznleri anlatmak amacıyla yazmaya başladığını anlıyoruz. Yani hem kendi sıkıntılarını hem de içinde bulunduğu devrin sıkıntılarını yansıtmak amacıyla eseri kaleme almıştır.

Ferdi Divanı mürettep bir divan özelliği göstermektedir. Divan tevhidle başlar. Daha sonra münacatla devam eder. Bunlar “ibtidā” redifli kasidesinde işlenir. Ardından Hz. Muhammed(sav)’e yazılan iki naat yer alır. Bunun ardından tasavvufla ilgili şiirler ve tarihler gelir. Tahmisler ve müstezadla birinci bölüm sona erer.

İkinci bölüm gazeliyat bölümüdür. Gazeliyat bölümünün sonunda iki müfred yer alır. En son hatimeyle divan sona erer.

Divan, genel olarak Türkçe manzumelerden oluşmaktadır. Ancak aralarda Arapça ve Farsça şiirler de yer alır. Biz bu şiirleri diğer şiirlerle beraber değil, çevirinin sonunda “Arapça ve Farsça Şiirler” adı altında orijinal halleriyle vereceğiz.

Bu bölümde divanı, muhteva ve şekil özellikleri yönünden inceleyeceğiz.

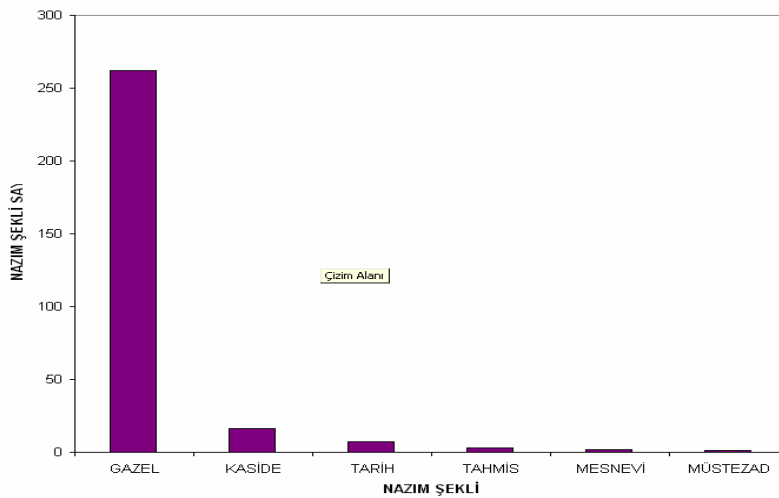
A. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Ferdi Divanı'nın mürettep bir divan özelliği taşıdığını yukarıda belirtmiştik. Divanda toplam 291 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin nazım şekillerine göre dağılımı şu şekildedir:

Kaside: 13 Türkçe, 2 Arapça, 1 Farsça olmak üzere toplam 16 kaside,
Gazel: 235 Türkçe, 27 Farsça, toplam 262 gazel,
Kıt'a: Eserde bulunan kıt'a biçiminde toplam 7 tarih,
Tahmis: 3 tahmis,
Müstezad: 1 müstezad
Mesnevi: 2 (M.13, M. 22) bulunmaktadır.

Aşağıda divandaki nazım şekilleri ve bu şekillerle yazılan şiirlerin sayılarını gösteren grafik bulunmaktadır.

Grafikten de anlaşıldığı gibi gazel nazım şekliyle yazılan şiirler, diğer nazım şekilleriyle yazılan şiirlerden oldukça fazladır.

Divan, genel olarak Türkçe şiirlerden oluşmaktadır. Ancak aralarda Arapça ve Farsça şiirler de yer alır. Ayrıca gazeller bölümünde 7 tane nazire bulunmaktadır. Bu nazirelerin kime yazıldığını daha önce belirttiğimiz için burada tekrarlamayacağız.

1. Kaside

Kaside, divan edebiyatı nazım şekillerinden olup daha çok din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla kaleme alınır.¹⁸ Ferdi divanında yukarıda da söylediğimiz gibi 13 Türkçe, 2 Arapça, 1 Farsça olmak üzere toplam 16 kaside bulunmaktadır. Türkçe kasidelerin ilki münacat, daha sonraki üç kaside ise na't şeklindedir. Bunları daha sonra Mevlevileri ve Nakşibendileri övmek amacıyla yazılan kasideler izler. Yedinci kaside ise Hz. Muhammed'e, dört büyük halifeye, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e yazılmıştır. Sekizinci kaside Abdulkadir Geylani Hazretlerine, dokuzuncusu

¹⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

evliyalaradır. Bundan sonraki iki kaside tasavvuf hakkındandır. Daha sonra gelen kaside Nakşibendi şeyhi Muhammed Bahaüddin'edir. Onüçüncü kaside ise şairin tamamen kendisini övdüğü bir fahriye niteliğindedir.

Kasidelerin toplam beyit sayısı 409'dir.

2. Mesnevi

Divanın ilk kısmında 13 ve 22 numaralarda iki tane küçük mesnevi yer almaktadır. 13 numaradaki mesnevi "Manzume-i Farisi" adıyla geçmesine rağmen şiir Türkçedir.

Mesnevilerin toplam beyit sayısı 62'dir

3. Kıt'a

Divanda şairin kıt'a nazım şekliyle daha çok tarih düşürdüğünü görüyoruz. Önce de belirttiğimiz gibi divanda bu nazım şekliyle yazılan 7 tarih bulunmaktadır. Bu kısımda şair devrin önemli olaylarına tarih düşürmüştür. İlk tarih şehzade Nizameddin'in doğuşuna yazılmış Tarih-i Vilâdet'tir. Daha sonra "Tarih-i Sâl-ı Cedîd" başlığıyla yeni yıl sebebiyle yazılan tarih gelir. Üçüncü olarak da Sultan Abdulmecid'in tahta çıkışına "Tarih-i Cülûs-ı Sulţân 'Abdulmecîd Hân ber Taht" başlıklı şiiriyle tarih düşürmüştür. "Tarih-i Vilâdet" ismiyle yazılan tarih de yine sultan Abdulmecid Han'a yazılmıştır. Bir önceki şiirin hemen ardından gelen şiir ise V. Murad'ın dünyaya gelmesi sebebiyle yazılan "Tarih-i Vilâdet" şiiridir. Bunun ardından da Kaptan-ı Sabık Tahir Paşa'ya ve daha sonra Yunus Efendi'inin zevcesinin ölümü üzerine yazılan tarih gelir.

Tarihlerin toplam beyit sayısı 63'tür.

4. Tahmis

Divanda üç tahmis bulunmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bunlar sırayla Hüdâizâde, Rızayi ve Nedim'in şiirlerine yazılmış tahmislerdir.

Tahmisler beşer bentten oluşmaktadır. Üç tahmisin toplam bent sayısı 15'tir.

5. Müstezad

Bir helvacıya yazılan müstezadla birinci bölüm sona erer. Toplam 28 beyitten oluşmaktadır.

6. Gazel

Gazel, divan edebiyatının en fazla kullanılan nazım şekillerinden biridir. Divan şairleri şiirdeki ustalıklarını daha çok bu nazım şekliyle ortaya çıkarırlar. Ferdi divanının, asıl önemli ve ağırlıklı kısmını oluşturan gazeliyat bölümünde, 235 Türkçe, 27 Farsça toplam 262 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerdeki toplam beyit sayısı 1501'dir. 262 gazelin beyit sayılarına göre değerlendirilmesi şu şekildedir:

4 beyit: 1
 5 beyit: 177
 6 beyit: 7
 7 beyit: 61
 8 beyit: 4
 9 beyit: 11
 12 beyit: 1 gazel bulunmaktadır.

Abdullah Ferdi Efendi'nin en fazla 5, daha sonra da 7 beyitli gazeller yazmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu da divan şiirinin genel gazel anlayışına uygun düşmektedir. Ancak çok yaygın olmamasına rağmen şairin çift rakamlı gazeller de yazdığı görülmektedir. (G. 82, 87, 92, 122, 147, 214, 223, 78, 165,188, 222, 230, 252)

Gazel, kafiye ya da redifin son harfine göre Arap alfabesiyle dizilir. Şair divanda Arap alfabesinden 28 harfle gazel yazmıştır.

Gazel bölümünün sonunda iki beyitten oluşan müfred yer almaktadır. Divanda toplam 2065 beyit ve 75 mısradan oluşan tahmis bulunmaktadır.

B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. VEZİN:

Divanda kullanılan vezinlerin divandaki şiir sayısına göre oranı şu şekildedir:

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün: Toplam 123 şiirde,

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün: Toplam 48 şiirde,

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün: Toplam 46 şiirde,

Mef 'ū lü/ Me fā 'ī lü/ Me fā 'ī lü/ Fe 'ū lün: Toplam 25 şiirde,

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün: Toplam 7 şiirde,

Fe ‘i lā tün/ Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lün: Toplam 3 şiirde,

Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lā tün/ Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lün: Toplam 3 şiirde,

Mef ‘ū lü/ Fā ‘i lā tü/ Me fā ‘ī lü/ Fā ‘i lün: Toplam 2 şiirde,

Müs tef ‘i lün/ Müs tef ‘i lün/ Müs tef ‘i lün/ Müs tef ‘i lün: Toplam 1 şiirde,

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lün: Toplam 1 şiirde,

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Fe ‘ū lün: Toplam 1 şiirde,

Mef ‘ū lü/ Fā ‘i lā tün/ Mef ‘ū lü/ Fā ‘i lā tün: Toplam 1 şiirde kullanılmıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi en çok kullanılan kalıp “Fā i lā tün/ Fā i lā tün/ Fā i lā tün/Fā i lün” kalıbıdır.

2. KAFİYE:

Divanda büyük çoğunluğu Arapça ve Farsça sözcüklerden yapılan kafiye örnekleri bulunmaktadır. Bu bölümde divanda geçen kafiye türleri ve bunlarla ilgili örneklere değineceğiz.

a. Türkçe sözcüklerle yapılmış kafiyeler

Üstündeki şu peykede oturan gecelikli
Bir ağzı çelikli

(Md 26/19)

‘Aşk âteşine yanmaya cânım alışıkdır
‘Ko tekye-i dilde anı kî eski ışıkdır

(G 52/1)

Eli kanlı dili kanlı kılıcı kanlı güzel
Nıgehi kanlı harâmı deli ormanlı güzel

(G 135/1)

b. Türkçe fiillerle yapılmış kafiyeler

Bu kārīñ ibtidāsı nuṭṭ-ı pīrāna inanmaḡdır
Bes andan beste gerden tīḡ-i taḡdīre dayanmaḡdır
(G 43/1)

‘Aḡibet ‘āşıḡıñ oldum deli göñlü yoraraḡ
‘Aḡlım aldırđım uzun boylu vişāli ḡuraraḡ
(G 119/1)

Sevdāñla zinciri ḡırıp işte boşandıñ
Āl ḡana boyandıñ
(Md 26/24)

c. Türkçe ve Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyeler

O şūḡuñ la‘l-i nābı gül müdür şeker midir bilmem
Emerken gitdi ‘aḡlım neş‘e-i sāḡar mıdır bilmem
(G 141 /1)

Sāḡī bu ḡuşūsuñda tehī nāz gerekmez
Pür şun pīre peymāneleri az gerekmez
(G 92/1)

d. Türkçe ve Arapça sözcüklerle yapılmış kafiyeler

Gül-ruḡuñ vaşfıyla bülbül şaldı bāḡa ḡulgule
Kim deyi bu ḡonca-i nevreste şordu gül güle
(G 177/1)

Ādemde ṭaleb cilve-i ‘aşḡıñ eşeridir
Ol kenz-i ḡafīniñ dil-i āḡāḡ yeridir
(G 51/1)

e. Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyeler

Mest görse dilberi ḡuşyār olur ‘aşıḡ bu ya
Çeşm-i ḡāb-ālūdeden bīdār olur ‘aşıḡ bu ya
(G 14/1)

Çeşm-i şūḡuñ ey perī-rū dīdebān ister mi ḡıç
Baḡ gazālān-ı ḡarem ra‘ī şubān ister mi ḡıç

(G 34/1)

Sāḳiya zincir-i zūlfūñ tavḳına serdādeyiz
Pāy-ı ḥumda cāy tuttuḳ hep esir-i bādeyiz

(G 93/1)

f. Arapça sözcüklerle yapılmış kafiyele

Şūfiyā gel istiḳāmet eyle bil vaḥdet nedir
İnbisāṭat-ı vücūd-ı ʿālem-i ḥayret nedir

(K 10/1)

ʿĀlem-i maʿnāda yār ile vişāl etdim bu şeb
Ḥüsni-taʿbirinde çok fikr-i muḥāl etdim bu şeb

(G 20/1)

Gül didelerin eşk-i nedāmetle ḥabāb et
Ver sele neng şehrini hep ḥāne-ḥarāb et

(G 29/1)

g. Arapça ve Farsça sözcüklerle yapılmış kafiyele

Gönül āyinesi bir āfitāb ister mi ister ya
Ḳıbāb-ı sunʿ-ı ḥikmetden niḳāb ister mi ister ya

(G 12/1)

Ayrııldan o periniñ ne selāmı geliyor
Ne kelāmı işitildi ne peyāmı geliyor

(G 81/1)

Ḳulūbuñ ehl-i diller tābiş-i ʿirfān için şaḳlar
Misāfir ḥānesin ehl-i kerem mihmān için şaḳlar

(G 86/1)

Divanda geçen kafiye çeşitlerine örnek verecek olursak;

h. Yarım Kafiyele

Ḳazgān-ı vişāle uçucaḳ kefçeli dildir
Şabr etme muḥāldir

(Md 26/8)

Dillerde olup şems-i hüdâ pertevi t̄ali^ç
 Oldu şeb-i firqatte nice zulmeti dâfi^ç
 (G 110/1)

Düşmenleriniñ öñlerine göz göre çökme
 Benden kaçıp ürkme
 (Md 26/16)

1. Tam Kafiyele

Zihî gūş eyle bir Hindî k̄alender
 Seyāhat ‘ālemi aña müyesser
 (M 22/1)

Vech-i H̄aqq’ı görmeğe āyīne ādemdir baña
 Anda seyrān olunan ma‘nā müsellemdir baña
 (G 26/1)

Bu kārīñ ibtidāsı nuṭk-i p̄rāna inanmağdır
 Bes andan beste gerden t̄ig-i taqdīre dayanmağdır
 (G 347/1)

i. Zengin Kafiyele

Ķabā-yı nār verir gül şarābı renk saña
 Çü berk-i gül bedeniñdir Ķabā-yı tenk saña
 (G 11/1)

Bezm-i nūşa nūşda yarım k̄adeh der-dest olur
 Kendi meyden ‘āşīkānda nergisinden mest olur
 (G 60/1)

Nağşīñ ey rūh-ı revān tā dil ü cān üstünedir
 Deşt-i hayretde sözüñ serv-i revān üstünedir
 (G 84/1)

j. Tunç Kafiyele

Divanda çok olmamakla birlikte yer yer tunç kafiyelele de rastlanır:

Hevā-yı maṭlab-ı dünyā ile t̄ul-ı emelden geç
 Müheyyā eyle zād-ı rāhı hayr-ı bī-temelden geç

(G 33/1)

Sākī bu huşūsuñda tehī nāz gerekmez
Pür şun pīre peymāneleri az gerekmez

(G 89/1)

Çıkarır dūd-ı dilim āh nefesden nefese
Kurulur süllem-i cāngāh nefesden nefese

(G 192/1)

k. Cinaslı Kafiye

Gül-ruhuñ vaşfiyla bülbül şaldı bāğa ğulgüle
Kim deyi bu ğonca-i nevrete şordu gül güle

(G 177/1)

Divanda en çok kullanılan kafiye türü zengin kafiyedir.

3. REDİF

Divanda Türkçe, Farsça ve Arapça sözcüklerden oluşan redifler bulunmaktadır.

a. Türkçe sözcüklerden oluşan redifler

Vişāliñ ‘ıyd olup yā hayr-ı halki’llah sa‘id olsun
Gece zülfüñle kıadr u gündüzüm rüyuñla ‘id olsun

(K 4/1)

Cihāna hayr-ı halkullah resül-i kibriyā geldi
Habīb-i Hakk şeh-i mutlak Muhammed Mustafa geldi

(K 7/1)

Āteş-i ‘aşk ile diller sūz-nāk olmak gerek
Tābiş-i ruşār-ı yār ile helāk olmak gerek

(G 125/1)

b. Farsça sözcüklerden oluşan redifler

Divanda tek kelimeden oluşan Farsça redif olmadığı için bir harf ve bir kelimeden oluşan redifi örnek olarak vereceğiz.

Mübârek bād ey dil gülşen-i didâr-ı ferruḥ
 Hezarân bülbülü nālân eder gülzâr-ı ferruḥ
 (G 38/1)

Yağdı dillerde çerâğın pertev-i ruḥsâr-ı şūḥ
 ‘Āleme verdi ziyâ mehtâb-ı envâr-ı şūḥ
 (G. 39/1)

Çeşm-i maḥmûruñ şikest-i mest-i ḥâb-ı dîdedir
 Gerdiş-i nîm bâr-ı zülfüñ piç-i tâb-ı dîdedir
 (G 75/1)

c. Arapça sözcüklerden oluşan redifler

Lezzet-i dîdâr için çekdiklerim hicrân lezîz
 Şiḥḥat-i ümmidle cânâ telḥı dermân lezîz
 (G 40/1)

Elvedâ‘ ey Aḥmed-i Muḥtâr-ı ‘âlem elvedâ‘
 Mazḥar-ı kân-ı ḥikem esrâra maḥrem elvedâ‘
 (G 108/1)

La‘ l-i nâbından o şūḥuñ şüret-i cân mürtesem
 Bâ‘ iş-i ihyâ-yı ‘âşık âb-ı ḥayvân mürtesem
 (G 144/1)

d. Birlikte kullanılan Türkçe ve Farsça redifler

‘Ālem-i ma‘ nâda yâr ile vişâl etdim bu şeb
 Ḥüsn-i ta‘ birinde çok fikr-i muḥâl etdim bu şeb
 (G 20/1)

La‘ l-i nâbıñ sâkiyâ rengin olur âyineden
 Câm-ı Cem’den ḫalma bir âyin olur âyineden
 (G 154/1)

Bu gönül dîvânesi cânânıñ eyler ârzü
 Şûfi-yi şâfî gibi imânıñ eyler ârzü
 (G 173/1)

e. Birlikte kullanılan Türkçe ve Arapça redifler

Bezm-i ‘aşka bâde-i ser-şâr geldi ibtidâ
Neş’elendim hâtırâ dildâr geldi ibtidâ
(G 3/1)

Dilber-i hicr âşinâya âşinâ olmak ‘abeş
Şem‘-i sūzân ile ey dil rûşenâ olmak ‘abeş
(G 31/1)

Ey gönül gül mevsiminde terk-i mey lâyıķ değil
‘Aķl da‘ vâsıyla her dem öyle şey lâyıķ değil
(G 132/1)

f. Birlikte kullanılan Farsça ve Arapça redifler

Nūr-ı siyâh dīde-i vuşlat hayâl u hâb
Yek nīm nigâh-i niyyeti hayret hayâl u hâb
(G 17/1)

Divanda karşımıza çıkan diğer redif türleri ise Şu Şekildedir:

g. Bir veya birden fazla harf+bir sözcükten oluşan redifler

Pertev-i didâr ile yaķtı dil-i sūzân-ı Őem‘
Eşķ-i çeşmiñ ah u zâr ile edip ceryân-ı Şem‘
(G 109/1)

La‘ l-i lebiniñ neş’esi peymânedede ķalmıŐ
Keyfiyyet-i ‘aşķıñ ser-i mestânedede ķalmıŐ
(G. 102/1)

Olmasın lütfuñla gönüm zülf-i dilberden hâlâŐ
Etme yâ Rabb bendeñi ol ‘aşķ-ı esmerden hâlâŐ
(G 103/1)

h. İki sözcükten oluşan redifler

Kūy-ı dilberde bu Őeb ‘uşşâķ mihmân oldu hep
Kendiler cem‘ oldular diller perişân oldu hep
(G 23/1)

Dilber-i hicr āşināya āşinā olmak ‘ abeş
Şem‘ -i sūzān ile ey dil rūşenā olmak ‘ abeş
(G 31/1)

Beni bu h̄idmet-i ‘ uşşāka ta‘ yīn eyleyen kimdir
Bilirsīñ ki bu yolda vaz‘ -ı āyin eyleyen kimdir
(G 72/1)

1. Üç sözcükten oluşan redifler

‘ Ālem-i ma‘ nāda yār ile vişāl etdim bu şeb
Hüs-n-i ta‘ bīrinde çok fikr-i muhāl etdim bu şeb
(G 21/1)

Mālik-i kişver-i irşād ki derler o biziz
Bende-i mürşid-i Bağdād ki derler o biziz
(G 98/1)

Göñül āyīnesi bir āfitāb ister mi ister ya
Kıbāb-ı sun‘ -ı hikmetden niķāb ister mi ister ya
(G 12/1)

Divanı incelediğimizde en çok kullanılan redif çeşidinin “ek+ bir kelimededen oluşan redif” ile “iki kelimededen oluşan redif” olduğunu görürüz

Bunun yanında divanda ortak redifin kullanıldığı şiirler de vardır. Aşağıdakiler bu duruma örnektir:

Zikr-i nām-ı hāzret-i cānāna etdim ibtidā
Zīver-i ser-levha-yı divāna etdim ibtidā
(K 1/1)

Ba‘ de-i la‘ l-i leb-i dildāra etdim ibtidā
Neşelendim şevķiñle güftāra etdim ibtidā
(G 1/1)

Nūr-ı ruhsārīñ görenler ehl-i imān oldu hep
Gūş eden sırr-ı dehāniñ ehl-i ‘ irfān oldu hep
(G 15/1)

Şems-i ruhsārīñ göreñ didāra müştāk oldu hep
Zülfüñe dil bağlayan dünyādan ıtlak oldu hep

(G 16/1)

Sırr-ı ʿaşkı dildedir dildāre maḥremdir gönül
Rūḥ-ı kıuds ile de-mā-dem tıfl-ı hem-demdir gönül
(G 131/1)

Ḥaste-i ʿaşka Ḥudā kıatle ṭabībimdir gönül
Mücmel-i terkīb-i ʿālemden naşībimdir gönül
(G 134/1)

Eserde, Arapça ve Farsça birçok redif yer almasına rağmen redif olan sözcüklerin çoğunluğunun Türkçe kelimelerden oluştuğunu görmekteyiz.

KAYNAKLAR

Akyüz, Kenan, Beken, Süheyl, Yüksel, Sedit, Müjgan Cunbur, *Fuzuli Divanı*, Akçağ yayınları, Ankara 1997.

Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul 1990.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, İstanbul 1971.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, tıpkıbasım Ankara 2000, C.1,

Ceyhan, Adem, “Yayaköylü Ahmed Reşid Efendi’nin Nuhbe-i Vehbi Şerhi”, *Kırkağaç Sosyo-ekonomik Tarih Sempozyumu Bildirileri*, Manisa 2007.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1993.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK, Ankara 2000.

Erdoğan, Kenan, “ Said Paşa Divanı’na Göre 19. Yüzyıl Divan Şiirinde Görülen Bazı Değişimler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Konya 2001, Sy.9, s. 83-106

Fatin Davud, *Hâtimetü’l Eş‘âr*, İstanbul 1271 (1855)

İnal, İbnü’l- Emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988, C.I

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul 2001.

Küçük, Cevdet, “Abdulmecid mad.”, *DİA*, İstanbul 1988, C.I, s. 259-263

Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı*, İstanbul 1984.

Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Ankara 2001, C.II (Haz. M. Tatçı- C. Kurnaz)

Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar –Türkiye (1074-1990)*, KB Yayınları, Ankara 1989, C.II

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

Şemsettin Sami, *Kāmūs-ı Türki*, İstanbul 1989.

Tanpınar, Ahmed Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1988.

Ünver, İsmail, “19. Asır Divan Edebiyatı”, *Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 2004, C. 8

Yıldırım, Suat, *Kur’an-ı Hakim’in Açıklamalı Meali*, Işık Yayınları, İstanbul 2004.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. METİN TEŞKİLİNDE KULLANILAN NÜSHALAR:

Divanın tespit edebildiğimiz nüshaları İzmir ve Süleymaniye nüshalarıdır. Divan incelememizi bu iki nüsha üzerinden gerçekleştirdik. Bu nüshalar hemen hemen birbirleriyle benzerlik göstermekle birlikte yine de nüshaların birbirlerinden ayrılan yanları bulunmaktadır. Biz bu kısımda önce nüshalar hakkında bilgi verdikten sonra bu nüshalardaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde duracağız. Bu karşılaştırma daha çok dil ve imla üzerinde olacaktır.

a. İzmir Nüshası:

İzmir Milli kütüphanesinde 22157 demirbaş numarasında bulunmaktadır. El yazması olan bu nüshanın müstensihisi bilinmemektedir. Ancak divanın başında divan sahibinin ismi geçmektedir:

“Sahibü’ d- divān İzmir Karantinası müdürü El-Ḥac ‘ Abdurrahman Rātıbıñ”

İzmir nüshası 81 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada yaklaşık 15 satır bulunmaktadır. Yazı çeşidi taliktir. Şiirlerin etrafı yıldızlarla süslenmiştir. Süleymaniye nüshasına göre daha okunaklı ve daha düzgün yazılmıştır. Her bir varakta varak numarası belirtilmiştir. Yanlış yazımlar bulunmakla birlikte bu yanlışlar Süleymaniye nüshasına nazaran daha azdır.

b. Süleymaniye Nüshası:

Süleymaniye nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi’nde 3378 demirbaş numarasında bulunmaktadır. Bu nüsha da İzmir nüshası gibi el yazmasıdır. Müstensihisi Feyzullah Hilmi’dir. Talik yazıyla yazılmış olup 82 varaktan oluşmaktadır. Her sayfada yaklaşık 15 satır bulunmaktadır. İzmir nüshasında sayfalarda yaldızlı çerçeveler olmasına karşın Süleymaniye nüshasında böyle işlemler yoktur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi İzmir nüshasına göre yazısı çok okunaklı değildir. Bu nüshada yazım yanlışları daha fazladır.

c. İzmir ve Süleymaniye Nüshalarının Karşılaştırılması

- Her iki nüshada da göze çarpan genel bir özellik, şiirlerin çoğunda makta beytinde geçen şairin isminin vezne göre kısa okunması durumudur. Yani kelime “Ferdî” okunması lazımken vezne uydurmak amacıyla zihaf yapılarak “Ferdî” şeklinde okunmaktadır. Bu durum daha çok mahlasın, beytin başında veya ortasında kullanıldığı zaman “Ferdiyâ” şeklinde kullanımlarda görülür.

Ferdiyā bu şahv u maḥvıñ āḥiri ḥayret gelir
Kendi kendime bu bābda infī‘āl etdim bu şeb
(G 20/7)

Ferdiyā ḥāk-i der-i dildāra yüz sürmek gerek
Dāmen-i eflāke ref‘-i dest-i maḡrūr istemez
(G 98/7)

İntihāda **Ferdiyā** hep bāde oldu her ne var
Allah Allah dostār aḡyār geldi ibtidā
(G 3/7)

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu durum her zaman geçerli değildir. Bazı beyitlerde şairin isminin uzun okunduğu da görülür.

Ferdī gibi gözden şakınırlar seni ‘uşşāk
Aḡyār ile hem-meclis olup cānım oturma
(G 176/5)

Ferdī bu ḥavātırıla yine nazmda revnāk
Şābitde değil şā‘ir-i ferzānede yoḡdur
(G 66/6)

Cāh-ı vālāsına **Ferdī** dedi tārīḥini tām
Aydın’a oldu müşir dādile Ṭāhir Pāşā
(T 20/13)

Bezmiñde şehā tel mi kırar **Ferdī**-yi dilsüz
‘Aşkıñla düzer telleri ṭanbūr-ı muḥabbet
(G 28/9)

Aşağıdaki beyitlerde geçen “inkār” ve “Mūsā” kelimesinde de aynı durum gözlenir.

Dost elinden ‘ālem-i aḡyāra etdikde nüzül
Her yaña ya ḡaddime bir inkār geldi ibtidā
(G 3/5)

İmām-ı Mūsā-yı Kāzım umūr-ı dīnimi nāzım
Serīr-i ‘ilm ü ‘irfāna çıkıp şahib-vefā geldi
(K 7/8)

- Genellikle bağlaç olarak okunması (“u/vü) gereken vav (و) harfi İ ‘de açıkça yazıldığı halde S’de yoktur. Vav’ın bulunmaması durumunda kelimenin, tamlama şeklinde de okunması mümkündür:

Şafâ-baḥş ol küdüret ber-ṭaraf mirât-ı sînemde
Görünsün **ḥüsn ü ‘aşkıñ** vâridât-ı vech-i im‘ânı
(İ K 3/103)

Şafâ-baḥş ol küdüret ber-ṭaraf mirât-ı sînemde
Görünsün **ḥüsn-i ‘aşkıñ** vâridât-ı vech-i im‘ânı
(S K 3/103)

Bir şurâhı ḳadd ile hem-meşreb-i rindân olup
Reng ü rû-yı sāğarı hep âl âl etdim bu şeb
(İ G 20/2)

Bir şurâhı ḳadd ile hem-meşreb-i rindân olup
Reng-i rû-yı sāğarı hep âl âl etdim bu şeb
(S G 20/2)

- Başta da belirttiğimiz gibi Süleymaniye nüshasının yazısı İzmir nüshasına göre çok okunaklı değildir. Mesela “dal (د)” harfi kendinden sonra gelen harfle değişik şekilde birleştirilerek yazılmıştır. “he (ه)” harfinin de başta yazılımı farklıdır.
- S’de göze çarpan bir diğer şey ise anlamsız, yanlış ya da farklı yazılan kelimelerdir:

Gördüm cihâni ser-te-ser **müstağrak**-ı feyz-i şehër
Nâgâh erişdi bir ḥaber gūş eyledim bî-iştibâh
(İ T17/2)

Gördüm cihâni ser-te-ser **müstağrî** feyz-i şehër
Nâgâh erişdi bir ḥaber gūş eyledim bî-iştibâh
(S T 17/2)

Öyle âşaf ki anıñ himmetine dehr olamaz
Kân u baḥr iki kefi cūd u ‘atâsı hem-pâ
(İ T 20/4)

Öyle āşaf ki anıñ himmetine dehr olamaz
Kān-ı baħr olsa iki kef ‘ atāsı hem-pā

(S T 20/4)

Yandırdı ocağ-ı dili şākirdine **bī-dād**
 Hāķķ eylesin imdād

(İ Md 26/2)

Yandırdı ocağ-ı dili şākirdine **peydā**
 Hāķķ eylesin imdād

(S Md 26/2)

Yanlış, farklı, hatta anlamsız yazımlar sadece S’de yoktur. S’deki kadar olmasa da İ’de de bu farklılıklar görülmektedir:

Maħfī gidelim duymasın uştam **ħicrāndır**
 Pek maşhara cāndır

(S Md 26/18)

Maħfī gidelim duymasın uştam **çaçarān**
 Pek maşhara cāndır

(İ Md 26/18)

Derviş iseñ ħalk ile hiç ne alış var ne veriş
 Münkeriñ bāzār-ı dehr içre işi ħüsrāndadır

(S G 41/ 4)

Derviş iseñ ħalk ile saña ne alış ne veriş
 Münkeriñ bāzār-ı dehr içre işi ħüsrāndadır

(İ G 41/4)

Bu ve buna benzer yanlışlar nüshalarda özellikle S nüshasında karşımıza sıkça çıkmaktadır. Aynı zamanda eksik ya da fazla ek almış kelimeler de mevcuttur. Bunların hepsini dipnotlarla belirttiğimiz için burada çok fazla örnek vermeyeceğiz.

- S’de göze çarpan bir diğer hata ise çoğu başlıkların ve bazı kelimelerin yazılmamasıdır. Bu eksiklikler nadiren İ’de de bulunsa bile S’deki kadar fazla değildir:

“Der Beyān-ı Taşavvuf “ (K 10’da yer alan bu başlık İ’de yer almasına rağmen S’de yoktur.)

“Tārīḥ-i Sāl-i Cedīd” (T 16’da yer alan bu başlık da S’de bulunmamaktadır.)

“Taḥmis-i ber-Ġazel-i Ḥüdā’i-zāde” Th. 23’te yer alan bu başlık da S’de mevcut değildir.

Bunların haricinde nüshalarda yer alan bazı eksikliklere örnek olarak aşağıdaki beyitler verilmiştir:

Aşağıda verilen beyitteki “zāra” kelimesi, S’de aynı beyitte yoktur

Bir şabā reftār olup ‘ aqlım hevālandı yine
Uğrayıp semt-i Ḥicāz’a **zāra** etdim ibtidā

(G 1/5)

Bazen beyit eksiklikleri de göze çarpar:

Aşağıdaki beyit İ’de yer almasına rağmen S’de eksiktir.

Küllī şey’i hālikūñ çün açılıp ede zuhūr
Kim zarūrī döne yüzüñ vech-i aḥsenden yaña

(G 5/3)

Çok sık olmasa da bu tür eksiklikler İ’de de vardır:

Aşağıda yazılmış olan beyit “hep” kelimesi İzmir nüshasında eksiktir.

Cevr ile āzār edip zār etdi ammā neyleyim
Eşk-i çeşmim cūş edip ‘ ālemde tūfān oldu **hep**

(G 23/2)

İ’de aşağıdaki beyit eksiktir.

Peder māni’ değildir zevk u vaşl-ı yāre қоқларлар
Gül-i nev-res fidānı қонса da köhne sifāl üzre

(G 203/2)

“Hevāi Li-Nāzīmīhi” G 58’de yer alan bu şiirin başlığı İzmir nüshasında yoktur.

Bazen nüshalarda bazı beyitler yer değiştirmiş olarak karşımıza çıkar:

.....

Çeşm ü ebrûlarda bend olmuş kaçâ ile kader
Fitne ber-mevkûf-ı emr nîm nigâhındır seniñ

Bir nişâniñdir kalem destinde güyâ Ferdiyâ
Genc-i ma‘ nâ tûde-i dürc-i şifâhındır seniñ

(İ G 127/4-5)’te bu şekildeyken

.....

Bir nişâniñdir kalem destinde güyâ Ferdiyâ
Genc-i ma‘ nâ tûde-i dürc-i şifâhındır seniñ

Çeşm ü ebrûlarda bend olmuş kaçâ ile kader
Fitne ber-mevkûf-ı emr nîm nigâhındır seniñ

(S G 127/4-5)’te böyledir.

.....

Derd-i ‘ aşkı ne bilir şimdi eṭbbâ-yı zamân
Gün-be-gün derd-i dilim böyle füzûn eylerler

Böyledir resm-i muḥabbet ezeli ğalîb olup
Hüblar ‘ aşkıñı zâr u zebûn eylerler

(G 46/3-4)

S’de bu iki beyit yer deĝiştirmiş olarak karşımıza çıkar:

- Bazı şiirler iki defa yazılmıştır.

T 20 ‘de yer alan “Târiḥ-i Kaptan-ı Sâbık Ṭâhir Pâşâ” başlıklı şiir, S nüshasında iki defa yazılmıştır.

G 43’te yer alan “Bu kârîñ ibtidâsı nuṭḫ-i pîrâna inanmaḫtır” mısrasıyla başlayan gazel İ’de sy 45-a ve S’de sy 46-a’da tekrar yazılmıştır. Tek fark önce yazılan şiirin dördüncü beytinde yer alan “‘ aceb” kelimesinin ikinci kez tekrarlanan şiirde “gönül” olmasıdır. Dipnotta da belirttiğimiz gibi iki nüshada da aynı şiirin tekrarlanması bu nüshaların aynı koldan geldiğini göstermektedir. Biz çeviri metinde, bu farkı dipnotta belirttiğimiz için şiiri iki defa yazmadık.

- G 62’de yer alan şiirin dördüncü beytinden sonra gelen 24 tane beyit S’de 44-a ve b’de sayfanın kenarında yer almaktadır.

G 185/5'teki beyit S'de 71/a'da sayfanın kenarına yazılmıştır.

Ayrıca G 49'da yer alan “düşer” redifli gazelin üçüncü beyti ve beşinci beyitlerinde yazar kafiyede sıkışınca aynı tamlamayı kullanmıştır. Buna “kafiyenin teng olması” denir. Bu da şairin şiirini kontrol edip düzeltmeye vakit bulamadığını göstermektedir.

‘ Ārız-ı yâr-ı nigâh ile kıanâ‘ at gelmez
‘ Āşıkâ yüz bulıcağ çok tama‘ -ı ħâma düşer

...

Zâhid esbâb-ı riyâ ile bezenmiş ammâ
Hîlesi fâş olucağ çok tama‘ -ı ħâma düşer

Aynı durum başka şiirlerde de zaman zaman kendini gösterir.

Bu bölümde genel olarak iki nüsha arasındaki farkları birkaç örnek etrafında belirtmeye çalıştık. Ancak metnin kendisinde bu eksiklikleri, dipnotlarla daha ayrıntılı şekilde ele aldık.

2. METİN TEŞKİLİNDE İZLENİLEN YOL:

*Divan daha önce de belirttiğimiz gibi 19. yüzyıla aittir. Bu yüzyılı kapsayan bazı çalışmalarda metni transkribe ederken transkripsiyona bağlı kalırsa da bazı çalışmalarda günümüze uygun okunuş şekli tercih edilmektedir. Biz bu çalışmamızda şöyle bir yol takip ettik: “-da/-de, -dİ, -dan/-den, -dİr, -dİk gibi “dal” harfiyle yazılan bazı ekleri sertleşme gerektiği durumlar da dahil olmak üzere dal harfiyle yazdık. Mesela “etdim” kelimesinin günümüze uygun okuyuş şekli “ettim” olmasına rağmen biz bu kelimeyi orijinal haliyle (etdim) verdik. Aşağıdaki kelimeler de bu duruma örnektir:

“hayretde, etdikçe, etdikde, sarmakdır”

Aynı zamanda “yapmağa, etmeğe, olmağa” gibi kelimerdeki –ğa/ge (yönelme) ekini olduğu gibi okuduk. Yani “yanmaya” değil “yanmağa”, “etmeye” değil “etmeğe” şeklinde gösterdik.

Bunların dışında, 19. yüzyılda değiştiğini düşündüğümüz kelimeleri günümüze uygun okunuş şekliyle okuduk.

*Metinde eksik olan kimi ek veya kelimeler metin tamiri usulüyle vezin ve anlam gereği tamir edilmiş ve bunlar köşeli parantez “[ ]” içinde verilmiştir. Aşağıda verilen beyitteki “çeşm[i]” kelimesi bu duruma örnektir.

Çarar eyyāmı kılsam hūn-ı **çeşm[i]** mevce-i Ceyhūn
Seyāhat ‘āleminde vādi-i Seyhūn olur gönülüm

(G 148/3)

* Metni kurarken doğrusunu seçtiğimiz ancak nüshalarda geçen anlamsız ya da okunuşundan emin olamadığımız kelimelerin sonuna dipnotta soru işareti “?” konulmuştur.

“hāmiş? S” (d. 389), “bur? İ” (d. 16), “peyimiz? S” (d. 80) kelimeleri yukarıdaki durum için örnektir.

* Giriş kısmındaki incelemelerde örnek verilen beytin altına parantez içinde sırasıyla nazım şekli, şiir numarası ve kaçınıcı beyitte yer aldığı gösterilmiştir. Ör: (G 23/5) yani (Gazel, 23. şiir, 5. beyit)

*Kelime ve harf fazlalığı olduğunu düşündüğümüz durumlarda vezin ve anlam dikkate alınmıştır. Metne alınmayan kelime veya harf dipnotta gösterilmiştir.

- * Vezindeki problemler mümkün olduğunca düzeltilmeye çalışılmıştır. Metinde yer alan uzun ünlüler, vezin itibariyle kısa okunması gereken yerlerde kısa; kısa ünlüler de aynı şekilde uzun okunması gereken yerlerde uzun okunmuştur.
- * Yazılışı yanlış ya da eksik olan kelimelerde yazılışı doğru olan nüsha esas alınmıştır.
- *Metinde geçen ayet ve hadisler italik yazıyla gösterilmiş, dipnotta ayetse hangi sure ve kaçınca ayet olduğu, ayrıca meali; hadisse, açıklamasının ne olduğu verilmiştir.
- *Farsça birleşik isim veya sıfatlarda iki kelime arasına kısa çizgi “-”konulmuştur.
- * “ile, için” edatlarıyla “idi, iken ise”gibi i-fiilinin aldığı şekiller vezin dikkate alınarak okunmuştur.
- *Metinde geçen Arapça ve Farsça şiirler ya da beyitler orijinal imlasıyla verilmiştir. Bu sebeple giriş kısmındaki incelemeler Türkçe şiirler üzerinden yapılmıştır. Ayrıca bu şiirler çeviri metin kısmında değil ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

KARŐILAAŐTIRMALI DİVAN METNİ

Bismillahirrahmanirrahim

1

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Zıkr-i nām-ı Һazret-i cānāna etdim ibtidā
Zīver-i ser-levھا-yı dīvāna etdim ibtidā

Nakş edip tasvīr-i hüsnüñ hāne-i endişede
Neşr için elţāfını ihsāna etdim ibtidā

Mālik oldum maye-i iksīrine ol cevheriñ
Bezī için gevherleriñ dükkāna etdim ibtidā

Һalka izhār etmeğe böyle belāgat mā‘ deniñ
Tīşe-i efkārı urdum kāna etdim ibtidā

Maţlabım sun‘ -ı bedī‘ -i Һakk’ı i‘ lān eylemek
Nüşa-i kübrā-yı istiķāna etdim ibtidā

Enfüs ü āfākıñ oldum tercümān-ı eblağı
Hoş-beyān-ı āyet-i ‘ irfāna etdim ibtidā

‘ Arş-ı a‘ zamdır sözüüm olmuş muhiţ-i kā’ ināt
‘ Ālem-i bālāda bir kāşāne etdim ibtidā

Kürsi-i bend-i ھاқиқatdır benim her beytimiñ
Mısra‘ ında levھا-i im‘ āna etdim ibtidā

Һāne-i endişem olmuş resm-i Yāķutü’l-ķalem
Mācerā-yı ‘ ālem-i imkāna etdim ibtidā

Her kelām-ı ķaşr-ı ‘ irfāndır sipihr-i nazmımıñ
Bī-sütün ref‘ eyleyip devrāna etdim ibtidā

Şi‘ rimiñ her noktası rāh-ı hidāyetdir ki ben
Rāh-ı vaşlı gösterip seyrāna etdim ibtidā

Rūḥ-ı kudsî nefî edip tab^ç -ı zamîr-i pâkime
Mu^ç ciz-i hoş lehce-i tibyâna etdim ibtidâ

Tûti-i tab^ç im idüb râz-ı derûna âşinâ
Sırr-ı¹⁹ mir'ât-ı dilim i^ç lâna etdim ibtidâ

Baḥr-ı ma^ç nâ sâhil-i endîşeme tuğyân edip
Mevc urup bir lücce-i ^ç ummâna etdim ibtidâ

^ç Aql-ı kül şâkird-i nevres müşkilât-ı tab^ç imiñ
Böyle bir âşâra üstâdâne etdim ibtidâ

Na^ç t-ı pâk-i ḥazret-i Sulṭân-ı faḥru-l-mürselîn
Ḥilkâtinden mebd^ç-i ekvâna etdim ibtidâ

Cevher-i nûr-ı Ḥudâ'dır mâye-i aşliyesi
Ol ebû'l-ervâḥ olan sulṭâna etdim ibtidâ

^ç Âlem-i nâsûta geldi enbiyâdan sonra lîk
Zıkr-ı vaşf-ı eşref-i insâna etdim ibtidâ

Gülşen-i ḥüsnünde güyâ oldu²⁰ gönlüm ^ç andelib
Ḥilye-i pâkiyle hoş-elḥâna etdim ibtidâ

Kâmeti serv-i sehî ammâ ki gâyet mu^ç tedil
Şun^ç -ı pâk-i ḥazret-i sulṭâna etdim ibtidâ

Bu cesim endâm ile nur-ı mücessem görmedim
Resm-i ḥüsn-i şüret-i Raḥmâna etdim ibtidâ

Ca^ç d-i müşgîninde ḥaddi i^ç tidâli dilşikâr
Ol kemendiñ bendini bu cânâ etdim ibtidâ

Cebhe-i pâk-i vesî^ç i baḥtına olmuş güşâd
Ehl-i diller kıblesin bünyâna etdim ibtidâ

Ol kemân-ebrû hilâl âsâsına nûr-ı raḳıḳ
Tîr-i müjgânın dil-i sūzâna etdim ibtidâ

¹⁹ seyr-i İ

²⁰ gönlüm oldu S

Ƙāb-1 ƙavseyn sırrını eyler hikāyet dāima
Ƙurb-1 *ev ednāda* ben²¹ iz^ç āna etdim ibtidā

Çeşminiñ nūr-1 sevādı olduđu ğāyet şedīd
Fitne saldı gönlüme efgāna etdim ibtidā

Hem beyāzı şāf eşkel cā-be-cā ħumretlice
Şeklini yād eyleyip mestāna etdim ibtidā

Kuĥl-1 *mā zāga 'l-basar*²² dan mükteĥildir ez kadīm
Şayd için āhūları cevlāna etdim ibtidā

Bīn-i pāki münevver görünür rif^ç atlice
Şem^ç -i miĥrāb-1 cemāl ü ana etdim ibtidā

Ruĥlarının arasında ol münevver enf-i pāk
Māhi şakĥ etmiş şanıp mestāna etdim ibtidā

Ruĥları gül gül idi ammā ki pek etli değil
Verd-i ĥandāniñ görüp nālāna etdim ibtidā

Dürr-i dendānı mürettel ĥoĥĥa-i²³ gevher dehān
Naẓm-1 şiriniñ ańıp Ƙurān'a etdim ibtidā

La^ç l-i nāb-1 ğonca-i terdir olur gahī ğuşād
Jāle-i dürr ma^ç den-i mercāna etdim ibtidā

Rūy-1 zibāsı anıñ tedvire māil bedr-i tām
Bedre fāiĥ bir ruĥ-1 raĥşāna etdim ibtidā

Vech-i gül-reng idi sīmāsı anıñ reşk-i melek
Ezherü'l-levn eltaf-1 elvāna etdim ibtidā

Liĥyesi toĥ-1 siyeh-mū müşk-bū-yı bī-mişāl
Şi^ç r-i pāk-i ğonca-i ^ç Adnāna etdim ibtidā

Çār-deh yāhūd yigirmiye ĥadar nūr-1 vakār
Zāhir oldu şeyb ile pāyāna etdim ibtidā

²¹ yok S

²² Necm suresi 17. ayet. “Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da.”

²³ ĥalka-i S

Mūydan ārī didi simin teniñ ehl-i ḥadīş
Ol sözü gūş eyleyip ityāna²⁴ etdim ibtidā

Var idi bir ḥaṭṭ-ı müsteşnā çekilmiş mūydan
Sīneden tā nāfe dek itķāna etdim ibtidā

Aḥsen-i taķvīm ile mümtāz iken nev^ç-i beşer
İmtiyāza cümleden şāyāna etdim ibtidā

Ḥilyesi vaşfin kemāl üzre edā mümkün değil
Dikķat etdikçe daḥi noķşāna etdim ibtidā

Ḥüsn-i evşāfi şayılmaz biñde bir zıkr eylesem
Ben henüz na^ç tinde çok nisyāna etdim ibtidā

Yā Resūlallāh meded bir bende-i muḥtāc
Tā şabāvetden beri ^ç işyāna etdim ibtidā

Ger ulaşmazsa şefā^ç at şübhesiz oldum helāk
^ç Ömrüm āḥir oldu ben tuęyāna etdim ibtidā

İ^ç tirāf etdim bütün bābıñda taķşirātımı
Geçdim andan maṭlab-ı Ğufrān'a etdim ibtidā

El-āmān ey nāzı maķbūl ü niyāzı müstecāb
Nādim oldum destimi dāmāna etdim ibtidā

Ey ṭabīb-i cān ^ç ilācım nuṭķ-ı cān-baḥşıñdadır
Derdime dermān olur bir sana²⁵ etdim ibtidā

Eski ^ç ahdim tazelendi ḥilyeñi inşād ile
Bir yeñi ^ç ahd eyleyip peymāna etdim ibtidā

Ḥüsn-i evşāfıñda yoķdur ibtidā vü intihā
Ḥaķķ'a tefvīz eyleyip yabana etdim ibtidā

---

²⁴ itķān İ

²⁵ şāna S

2

DER NA‘T-İ NEBİ‘ ALEYHİ‘Ş- ŞALATÜ VE’S-SELÂM²⁶

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Sâķi-i bezm-i ilâhi devr ederken sâġarı
Şundu bir cām-ı muħabbet serseri kıldı seri

Oldu dil üftâde bir şâh-ı sa‘ âdet-aķtere
Mihr ü meh çarķ içre ‘ aşķ ile eder cevlangeri

Şah-ı evreng-i haķikât kim anıñ diyhîmidir
Zât-ı esmâ vü şıfât zerrin-külâh-ı mazharı

Ķudret-i Haķķ cami‘ -i ekvâna urduķda esâs
İsmine vaz‘ eylediler ‘ arş u kürsî minberi

Mübtedâdır zâtı sâir enbiyâ andan ġaber
Anıñ için kıldılar ümmetlere peyġamberi

Dest-i ġudret nâmına yazdı nübüvvet ġâtemiñ
Enbiyâniñ nâmesin ġatm eyledi engüşteri

Efdal-i ins ü melek ârâyiş-i dünyâ ve dîn
Zümre-i aşķâb-ı şer‘ in server-i dîn dâveri

Zîver-i ser-levġa-i ‘ ilm-i ledünn-i kâinât
Mekteb-i ‘ irfân-ı Haķķ’ın ġâce-i ser-defteri

Lüccesiyle şadrınıñ bir resmidir levġ ü ġalem
Ol debistân-ı ilâhiniñ bir debîr-i ekberi

Cümle menşûr-ı ‘ ulûm andan daġıldı ‘ âleme
Nüşâ-i kübrâsıdır zât-ı ma‘ ârif-perveri

Ĥazret-i Cibrîl ânı kerrâtla şerġ etmese
Anlamazdı ‘ âlemiñ ‘ allâme-i zor-âveri²⁷

²⁶ Der na‘ t-i nebevî sallallâhu ‘ aleyhi ve selem S

²⁷ âdabı S.

Mürsel-i ümmî laḳab olmuş bu ‘ilmiyle meḡer
İns ü cinne ders ider ümmü’l-kitābı ezberî

Ümmete olmuş vücūdu ‘ayn-ı gülzār-ı Na‘īm
Lüle-i engüşt-i sîminden aḳıtdı kevşeri

Sîne-i mehde kelef sanma o dāḡ-ı esvedî
Cünbüş-i engüştî mecruḡ eylemiş ḡālā yeri

Dest-i cūduñ ḳaldırınca ‘aks olur gökde seḡāb
Berr ü baḡre etdi mebzūl sîm ü zerle gevheri

Tıbb-ı ḡulḡun geşt edip neşr etse āfāḡa nesîm
Döndürür şaḡrālari āḡū-yı Çîn’e serseri

Çîn-i zülfünden çözüb dest-i şabā ‘uşşāḡına
Armaḡan eyler dimāḡ-ı cāna bûy-ı ‘anberi

Böyle iken seng-i ḡurde yaḡdırıp *siccîl*²⁸-veş
Revzen-i duzaḡ ḡıla kāfire çeşm ü maḡzeni

Ḳaşr-ı cāhı rif‘atinden verdi kāhinler ḡaber
Çatladı reşk ile Kisrā’niñ revāḡ-ı mihteri

Şāh-bāz-ı himmetiñ irsāl edince şayd için
Āşiyān-ı dūzaḡa ḡayr etdi rūḡ-ı ḡayşari

Ḳüzn ile āḡir nefesde āḡ çekip nār-ı mecūs
İntifā edip şavurdu göklere ḡākisteri

Tirelendi gözleri mecrāsını görmez Fırāt
Ḳayretinden baş çekip beydāya gitdi serseri

Ḳūna²⁹ ḡarḡ etdi Buḡayra sāde ehlin ḡavr edip
Hep perişān oldu eḡrāfindaki dār u deri

İstiraḡa yer mi kor şeyḡāni recm eyler şēḡāb
Yandıḡından şayḡa eyler devr edip baḡr u beri

²⁸ Fil suresi 3. ve 4. ayet: “3. Üzerlerine ebabili, sürü sürü kuşlar salıverdi. 4. Bunlar onlara pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyorlardı.”

²⁹ hüzne? S

Zāhir olmaḡda ʿalāyım biʿ set-i peyḡambere
Gün gibi zāhir olup peyḡamberiñ nūr u ferī

Gebr ü tersā müşrikin bu şayḡa vü envārda
Göre ger ḡayrān olup oldu şefaʿ at³⁰ mazḡarı

Redd için ḡalb-i ḡaḡayık mümteniʿ dir ḡulunu
Bāde-i³¹ ʿ urcūn verdi sanʿ at-i³² āhengeri

ʿ Azm-i rāh etse ḡazāya düşmenān-ı dīn için
Peyk ederdī leşkere bād-ı şabā-yı şarşarı

Sürse meydān-ı veḡa'ya esb-i ejder şavletiñ
Bāl u perrinden şunar ḡayl-i melāyik şeş-perī

ḡazret-i Sıddīḡ ile mestāne ḡılsa iltifāt
Bāde-i ʿ aşḡa ḡum eyler zümre-i bekrīleri

Cünbüş-i iksīr-i imʿ ānı anıñ Fārūḡ ile
Māye-yi tiryāḡ ederdī semm-i mār-ı ekferi

ḡazret-i ʿ Oşmān ile ḡılsa nazār müşriklere
Menbaʿ -ı ḡilm ü ḡayā olur ʿ anūd-ı Āzerī

Şayḡa ḡılsa dūrdan cemʿ -i kilāb-ı düşmene
Zehrelerni çāk ederdī bīm-i ḡahr-ı Haydarī

ḡaḡḡ teʿ āladan ola yüz biñ şalāt ile dūrūd
ʿ Askeriñ çekdikçe şāh-ı Cem-sipāh-ı ḡāveri

Hem daḡı yārān-ı çār-erkān-ı dīn ü devletiñ
ḡāşşeten olsun rızā-yı ḡaḡḡ'a mazḡar her biri

Āl u aşḡāb-ı ḡüzīniñ³³ her birine bi't-tabiʿ
Eylesin ḡaḡ feyz ü nūr-ı raḡmet-i bālā-teri

³⁰ şeḡāvet İ

³¹ bār S

³² şifāt-ı S

³³ ḡüzīn S

Ferdî-yi pür-[‘] acz ü taqşîre ederim şefî[‘]
Her biri rûz-1 kıyâmetde olalar yâveri

3

Eyzân fî Na[‘]ti’n-Nebî Şallallahu [‘]Aleyhi ve Sellem³⁴

Me fâ [‘]î lün/ Me fâ [‘]î lün/ Me fâ [‘]î lün /Me fâ [‘]î lün

Bihamdillah yolunda yâver oldu [‘]avn-i Rabbânî
Göründü nâgehân bir kûbbe-i bâlâ-yı nûrânî

Ki ser çekmişdi [‘]arş-1 a[‘] zama altûn sûtûn-âsâ
Âniñ şavkıyla germ oldu olup çarh üzre devrânı

Maţâf-1 kudsîyândır beyt-i ma[‘] mûra tebâhıyla
Nazargâh-1 hudâver ka[‘] be-i haccâc-1 ruhânî

Şafâ-bağş-1 kulûb-1 [‘] âşıkandır nûr-1 didârı
Bulurlar teşne-diller aña [‘] ayn-1 feyz-i subhânî

O bir gülzâr-1 bâğ-1 ıstıfâdır [‘] andelîb-âsâ
Odur nâmûs-1 ekber her nefside âh-1 efgânî

Ťutarlar bârgâh-1 rif[‘] etin züvvâr şaf-der-şaf
Unutturdu cihâna resm-i divân-1 Süleymânı

Dem-i İsa gibi ihyâ eder her mürde-i aşkı
Verir câna nesîmi her seher enfâs-1 raḥmânî

Şu rûtbe eylemiş bağş-1 tarâvet feyzi eṭrâfa
Gül ü sünbül göründü çeşmime ḥâr-1 muğaylânı

Dönerler hiddetinde mihreden zerrîn kemer-beste
Şebi rûz etdiler nevbet-be-nevbet anda püyânı

Bilirse fazlını ferş-i zemîn ṭâk-1 [‘] arş üzre
Eder cârub aña âşık-1 muğber zülf-i ḥübânı

³⁴ [‘] aleyhi şalâtu ve’s-selâm S

Görür naķķād olanlar cevher-i hākinde te'şīri
Bulur³⁵ seng-i siyeh ḥaşşiyet-i la' l-i bedaḥşāni

O bir sultān-ı 'ālemdir ki āniñ āsitānında
Mu' azzam pādişehler oldular fersūde-pişāni

Bu rütbe ḥaşmet ü dārātla ez-cümle sultānım
Aña ḥidmetle faḥr eyler mülük-ı āl-i 'Osmāni

Yazarken medḥinin levh-i dile geldi perişānlık,
Anıñ medḥinde lāl olmuş bulup her bir suḥendāni

Bütün vaşf-ı kemālinde kuşūra i' tirāf etmiş
Cihānın ser-te-ser erbāb-ı fazlı kān-ı 'irfāni

Belī fehminde 'acz izhār eder cümle kemāl ehli
Yine durmazlar anda hep ururlar lāf-ı nādāni

Yazılmış zer kalemle kubbesi etrāfına gördüm
Ḥüdā vaşf etdiği ātileri bi-ḥatt-ı reyḥāni

Ceḥālet geldi bu küstaḥlığımdan medḥe iḳdāmım
Ne cür 'etdir deyî nefsimde buldum çok peşimāni

Nice tevbih ile teşdīd edip şöyle ḥiṭāb etdim
Füzūn-terdir benim vaşfımdan anıñ ḳadr-i 'ünvāni

Veli durmaz dilim³⁶ cūş eyleyip deryā-yı ṭab' imdan
Kenār-ı nazma ṭarḥ eyler nice biñ dür-i ḡaltāni

Çekip ḥaylice dīzgin tevsen-i ṭab' imla uğratdım
Cumūḥ oldu iṭā' atden çıkıp gösterdi cevlanı

Ṭutup semt-i ḥicāz-ı menziline eyledi āheng
Maḳāmıñ buldu dem çekdi şahīl urdu küḥelāni

O demde nūr-ı pāk-i Aḥmed-i muḥṭarı gördüm kim
Fürüzān eylemiş Ḥaḳ ravzasında şem' -i imāni

³⁵ bur? İ

³⁶ tuz? dilim S

Enīs-i lī ma‘ allah bülbül-i güلزâr-1 *mā-evhâ*³⁷
 Celis-i bezm-i vaḥdet sāki-i feyz-i Hudādānı

Serir-i fahr-1 levlāke çıkıp tāt-1 *le ‘amrük*³⁸le
 O bir şāh-1 risāletdir anıñ fermānı Qur’ānı

Çekilmiş kuḥl-1 *māzāga’l-başar*³⁹ çeşm-i siyāhında
 Nazargāhı de-mā-dem andan olmuş vech-i Yezdānı

Medār-1 āferīnişdir vücūduñ merkez-i zātı
 Vekīlidir anıñ her dem olanlar ḳutb-1 devrānı

Nübüvvetle mükerrrem ibtidāda cāh-1 ‘izzetle
 Henüz ḥalk olmadan Ādem Şafīnıñ çār erkānı

Kemālātında vāḥiddir eḥaddır hadd-i zātında
 Tefevvuk eylemişdir cümleten efrād-1 insānı

Şeb-i milādını seyr eyle kim nice ‘alāmetdir
 Zemīn ü āsumānıñ ḡulguleyle doldu her yanı

Şafāsından olub raqs-āver-i beyt-i Hudā andan
 Yarıldı ṭāk-1 Kisrā’nıñ kadīmī muḥkem eyvānı

Çekildi baḥr-1 sāde ka‘ r-1 nāra vāşıl olmuşdur
 Yerinde yellere esdi hep mecūsuñ söndü nīrānı⁴⁰

Şanemler ser-nigün oldu mezellet geldi ġarāya
 Āsāf u nāy ile lāt ü hübel buldu ḥusrānı

Periler şayḥasından dehşet el verdi şanādīde
 Ḳureyş eşrāfınıñ ḥayrān olup aql-1 perişānı

Ḥiyelle⁴¹ āsmāndan istirāk-1 sem^c⁴² ederlermiş
 Şahablar verdiler ḳurşunlara aḥbār-1 şeytānı⁴³

³⁷ Necm suresi 10. ayet. “O da kuluna vahyetmek istediği her şeyi vahyetti.”

³⁸ Hicr suresi 72. ayet. “(Resulüm!) Hayatın hakkı için onlar, kendilerini öyle kaybetmişlerdi ki sarhoşlukları içinde sürünüp gitmekte idiler.”

³⁹ Necm suresi 17. ayet.

⁴⁰ nīrānı İ

⁴¹ ḥayl ile? İ

⁴² sem^c S

Semānıñ yolları mirşād olup beklendi ebvābı
Müheyā her ʔarafdan vāqıfā gözler nıgehbānı

ʔarık dađı ola maḥfūz-i şerr-i ecnebīlerden
Ola zāhir bütün kāhinlerin āşār-ı buḥlānı

Ḥaḳıḳatde donanma oldu ol mevlūd-i şāhıye
Hevāiler atıldı batdı mehtāb-ı şebistānı

Doğup burc-ı şerefden āfıtāb ʔ ālem-i ārāyı
Ġurūba vardı şıyt-ı ḥüsn ile mehtāb-ı Ken ʔ ānı

Muḥahhar pāk mevlūd olduğundan ʔ ālem-i ḳuddse
Şeref-baḫş oldu didārıyla ol mümtāz-ı Adnānı

Zilālin görmemişken çeşm-i ʔ ālem pek ʔ acepdır bu
Bulurlar sāyesinde emn ü raḫat ḫābı ʔ ü ḫānı

Bu ḫāletle yine ebr-i kerāmet sāyebān olmaḳ
Şu ʔ ā -ı mihr-i taḳvā mı nedir bu ḫükm-i Rabbānı

Bulup günden güne neşv ü nemā gülzār-ı dehr içre
Nübüvvet bāğınıñ eflāke ser çekdi ḫırāmānı

Gidip bir vaḳt-i es ʔ ad leyle-i ḳadr-i sa ʔ id içre
Burāḳ üstünde berḳ urdu geḳip birden beyābānı

Varınca Mescid-i Aḳşā'ya ser-bend-i burāḳ etdi
Ḳavuştı enbiyā ervāḫı bildi hep o sulḫānı

Gürūh-ı enbiyā anda ḳudūmun intizār etmiş
İmām oldu cemā ʔ at oldular cümle şenā-ḫānı

İki rek ʔ at namāzı bı-niyāza ḳıldılar tekmil
Veda ʔ edip murād etdi gece nüh ḳarḫ-ı gerdānı

ʔ Urūc etdi semāda süllem-i nūr üzre ol demde
Çekip gitdi burāḳın ḫāzret-i Cebrāil olup şānı

⁴³ Mülk suresi 5., Hicr suresi 17., Saffat suresi 7., 8., 9., 10. ayetler. (Şeytanın taşlanarak kovulduğuna işaret eden ayete telmih vardır.)

Götürdü āsmāndan āsmāna sidreye⁴⁴ erdi
Erince müntehāya eyledi ğadr-i firāvānī

Ki bundan öte gitsem zerrece miqdārı ey cānān
İcāzet yok yanar bāl ü perim terk eylerem cānı

Vedā^ç etdi Resūlullahı andan baş olup refref
Süvār oldu āña rif^ç atle koydu dār-ı imkānı

Fenāyı terk edip vardı beķāya buldu bākīyi
Bulunmazmış beķā terk olmayınca ^çālem-i fānī

Nice esrār-ı mā evhā maķām-ı ķurb-ı *ev ednā*⁴⁵
Liķā ve rü^ç yetiyle hāşıl oldu anda hāndānı

Budur taşvīri icmālen bu i^ç cāz üzre mi^ç rāciñ
Haķıķatden haber gelmez edem tafşıl-i tıbyānı

Hulāşa yer yüzüñ teşrīf edip ^ç avd eyledi hurrem
Zemīne indi güyā bāğ-ı rıdvanıñ gülistānı

Risālet baħri çoşdu çıkdı yenbū^ç -ı ma^ç ārifden
Yağıp emtār-ı hikmetler ^ç ulūmuñ basdı tufānı

Havārıķ zāhir oldu gün-be-gün āsar-ı ķudretten
Ki ^ç ālem halkı cem^ç olsa ne mümkün mişlin ityānı

^ç Acebdir ki şadefden dürr-i manzūm ola nev-peydā
Nazīrin bulmasın ins ü peri bi^ç n-nāşş-ı furķānī

Bu güne ^ç ıķd-i cevher muħkem ü hāblü'l-metīn olsun
Bulunsun i^ç tişāmıyla anıñ Firdevs- bostānı

İçinde baħr-ı hikmet mevc urunca ola cevher-dār
Aña nisbet fūrū-māye ola şehvār-ı ^ç ummānı

Derūnı āb-ı kevşer menba^ç ı dillerde pāyānī
Tilāvet eyledikçe cūş ede⁴⁶ deryā-yı Ğufrānı

⁴⁴ sidre İ

⁴⁵ Necm suresi 9. ayet: “ İki yay kadar, yahut daha yakın oldu.”

⁴⁶ eder S

Ola gülzār-1 cennet mü 'min̄in ü mü 'mināt üzre
Meşām-1 cāna ersin b̄y-1 gül yā b̄y-1 reyḥānī

Muḥaṣṣal sebk olunca ḳālīb-1 tecvīd-i iḥsāna
Mühūr-i ḥūr ola hem kıymet-i ḥuddām-1 vildānı

Ḥüdānıñ ḥān-1 in' amı ki bir 'irfān-1 ḥikmetle
Serāser seyr eder cem' iyyet-i erbāb-1 iḳānı

Ġinā-yı ḳalble fetḥ eylesin *kenz-i lā yūfnā*⁴⁷
Biḥār u kānıñ olsun cūd-1 dūr-pāşın zer-efşānı

Kemān-eburū-yı dildāra işāret ḳāb-1 ḳavseyni
Berāt-1 ḥüsñüñ āyātı dur[ur] tuğrā-yı zişānı

Sevād-1 kākülünden şemmedir ve'l-leyl-i 'anber-būy
Şu' ā' -1 ārızından zerredir ve's-şems-i raḥşānı

Fürüg-1 sīnesi nūru's-semavātında zāhirdir
Dürüg-1 mihr-i 'ālem-tāb olur lāf-1 dıraḥşānı

Diyār-1 Ḳum kandırdan elinde raḳḳ-1 menşūrı
Yürüdü sū-be-sū şāh u gedāya emr ü fermānı

Nişān-1 rāyeti *naşrun minallah*⁴⁸ dan beşāretidir
Sürüş-1 şīr-i nerdir cüñdi ruḥānī vü cismānī

Yedullāhında bāhir ḳuvvet-i ḳudsī kemāl üzre
Ne mümkin pençeleşmek 'ālemiñ Sām⁴⁹ u Nerimānı

Sürüp şebdīz-i himmet destine⁵⁰ *fe'sda' bimā tü'mer*⁵¹
Muraşsa' seyf-i şārım kesdi aldı re's-i meydānı

Ġazālar eyledi küffār ile ceng ü cidāl etdi
Gerek Ḳayser gerek sā'ir mülūk-1 āl-i Sāsānī

⁴⁷ “Yok olmaz hazine” anlamına gelmektedir. Hadis-i şerif.

⁴⁸ Saf suresi 13. ayet: “Memnun olacağınız bir şey daha var: Allah'tan bir yardım ve yakında gerçekleşecek bir zafer. Müminlere bunları müjdele.”

⁴⁹ Şam S

⁵⁰ destinde S

⁵¹ Hicr suresi 94. ayet. “Şimdi de sen, sana ne emredilmişse onu açıkça onlara söyle. O müşriklere aldırma!”

Mu'ânidler münâfıklar zarûrî ser-fürû etdi
Uzattı gerdeni cümle geçirdi tavk-ı iz'ânı

Revân etdi cihâna şavvet üzre âb-ı şemşîri
Nizâ' ı kat' edip söndürdü nâr-ı şirk-i 'udvânı

Edip itmâm-ı ni' met eyledi ikmâl bu dini
Fürûğ-ı şevket-i islâm mağlûb etdi⁵² edyânı

Halâl-ı menba' -ı âb-ı revândır teşnegân üzre
Hilâl engüş ile şakq etdi şadr-ı⁵³ mâh-ı tabânı

Hanîn etdi anıñ hicriyle 'ud-i yâbis-i nâlân⁵⁴
İşitdim ben rivâyet eylemişdi ibn-i Hibbân'ı

Ne yalnız eyledi taşdıq-ı âhû-yı sitem-dîde
Bu bâbda diñlediñ vâfir nizâ' gürg ü çobanı

Huşûn resm-i adâb üzre vardı 'arz-ı hâl etdi
Ba'îr-i sâl-hürde naql edip cevri-şütürbânı

Türâb-ı rîkî müsteskâya bir şafî gürûh⁵⁵ diger
Kef-i cûdundan oldu in' ikâs-ı ebr-i bārânı

Mücella nûr olur çeşm-i remed-dîde rızasıyla⁵⁶
Münevver menba' -ı feyz eyledi 'ayn-ı ibn-i Nu' mânı

Uşûl-ı gûş-i mişe ömrümle i' lām edip imzâ⁵⁷
Mübârek râhesinden raḥat oldu verdi imânı

Dıraḥt-ı sebz itâ' at gösterip hizmet ile bā-ser⁵⁸
Mişâl-i dabb-ı vaḥşi verdi a' rābiye ḥayrânı

⁵² etdim İ

⁵³ şudur S

⁵⁴ “Hanin-i Ciz” diye adlandırılan Hz. Muhammed’den ayrılan hurma kütüğünün ağlaması mucizesine telmih vardır.

⁵⁵ gerd S

⁵⁶ ruḥāmıla? S

⁵⁷ beyzâ İ

⁵⁸ hizmetinde bās İ

Viķāye eyledi Hāķ ġār içinde verdi temkīni
Hābibullāh andan da sekīnet buldu hem ŧānı

Kebūter hāris oldu lāne yaptı ‘ ankebūt-āsā
Demirden perdeler çekmiş gibi ref‘ etdi ‘ umyānı

Nice aŧhāb-ı ‘ āhātı be-kām etdi selāmetle
Nice bīmāra dest-i hikmetinden⁵⁹ verdi dermānı

Ġuyūbātı peyāmından haber versem ŧadāķatle
Gelir taŧ olsa da ķalbiñ saña taŧdīk-ı hāķķānı

ŧu rūtbe zāhir oldu mu‘ cizātı hāric ez-pāyān
Ki me’yūs etmedi elṫāfi aŧlā müstemendānı

Hezārān nehr-i cāri böyle baħr-ı mevcine ŧıġmaz
ŧifā versin ‘ alīl-i ŧadrine fi’l-cümle reyyānı

Bahāristān-ı vaŧfında gül-i ruħŧārı ŧevķıyle
Yanar dil bülbulü feryād ile eyler ġazel-hānı

Esīr oldum görüp bir dilber-i kākül-periŧānı
Beni mest etdi⁶⁰ yekŧemm ile zūlf-i ‘ anber-efŧānı⁶¹

Leb-i gevher-feŧānından ķadeħ-riz-i kelām olsam
Döner la‘ l-i müzāba ŧerm ile yakūt-ı rummānı

Miŧālīñ naķŧına erteng-i⁶² dilde ŧöyle süs verdim
Yarılsın ġayretinden hāne-i ŧuret-ger-i Mānı

Seniñ ey lāle-rūħ hāl-i siyāhıñ iŧtiyāķından
Süveydāda yanar her demde yüz bin dāġ-ı hicrānı

ŧikāf-ı sīnesinden seyr edip mir’āt-ı Hāķķ beytiñ
Eriŧdirsem gerek dāmāna hep ķāk-i giriḃānı

Hitābıyla getirse būy-ı zūlfünden sabā Ćīne
Düŧürdür nāfesinden ħasretinle müŧk-i⁶³ ceyrānı

⁵⁹ hikmetden S

⁶⁰ eyledi İ

⁶¹ ‘ anber-feŧānı S

⁶² ermek S

Zemīni eskidir her gülşeniñ ammā hezār-ı nev
Verir Ferdī şafā gūyān olunca tāze destānı

Eyā sulţān-ı mürsel şāhbāz-ı evc-i istiğnā
Baña sāyeñ gerekir başıma zer-tāc-ı hāķānī

Nice Saḥbān-ı ʿālem naʿt gūyuñ oldu ʿaşrında
Bu devriñ olmasın mı bendeñizde Kaʿb u Ḥassān'ı

Bürünsün Bürde-i lütfuñ nice esnā cevā'izle
Saña ʿādetdir etmek şaʿire inʿām u iḥsānı

Münācāt u duʿāya geldi söz maʿzūr tut cāna
Seniñ naʿtinde ğāyet yok ḳaşıdem buldu pāyānı

Ḥüdāya merzgāra ey ḥaṭā-pūş-ı ʿaṭā-baḥşā
Ḥabibiñ başı için ʿavf edip hep cürm ü ʿişyānı

Şafā-baḥş ol küdüret ber-ṭaraf mir'āt-ı sīnemde
Görünsün ḥüsn ü ʿaşkıñ⁶⁴ vāridāt-ı vech-i imʿānı

Muḥabbet naḳdi sermāyem ola⁶⁵ kesb-i saʿādāta
İki ʿālemde verme bendeki ḥüsrān u ḥırmānı

Taḥiyyāt-ı dürūd-ı bī-nihāye da'imā vāşıl
Ola ber-rūḥ-ı pāk-i ḥazret-i maḥbūb-ı Rabbānī

Daḥi āl-i ʿabā⁶⁶ vü şaḥbına envāʿ-ı taʿzīmi
Dürer-bār eylesin lütfuñ hemişe ebr-i rıḍvānı

4

Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün /Me fā ʿī lün

Vişāliñ ʿıyd olup yā ḥayr-ı ḥalki'llah saʿīd olsun
Gece⁶⁷ zülfüñle ḳadr u gündüzüm rūyuñla ʿīd olsun

⁶³ misk-i S

⁶⁴ ḥüsn-i ʿaşkıñ S

⁶⁵ o İ

⁶⁶ ʿibād S

Erişsin dem-be-dem enfās-ı rūhānī vüçüduñdan
Dil-i pür-şür-ı ‘ aşık vācid-i zevk-ı cedīd olsun

Sen ol şeyhü’ş-şüyūh-ı ‘ arifān u ‘ aşıkān olduñ
Gönüller sohbət-i hāşında meşrebce⁶⁸ mürīd olsun

Sehā vü cūd-ı kefiñ kān u deryāya mu‘ alimdir
Bu rütbe āc u muhtāc-ıñ da varsın müstefīd olsun

Mübārek ravzaña yüzler sürüp ferş-i cibāh etdim⁶⁹
Ġubār-ı hāk-i pāy-ıñ çeşmime kuhl-i ümīd olsun

Dürer-bār-ı kelām-ıñ gūşuma teşnīf eder⁷⁰ her bār
Hākāyık faşşına aqlım selāmetle reşīd olsun

Derūnum levh-i zeyn ola eḥādis-i şerīf-ıñle
Zebānım kilik-i nev ma‘ nā-yı Kurān-ı mecīd olsun

Zebānım vaḳf olup vaḳfiye-i dānişle luḫfuñla
Mu‘ allim-ḫāne-i ‘ ilmiñde bir vaḳf-ı şenīd olsun

Şalāt-ıñ gevheriñ nazm eyleyem hep silk-i ta‘ zīme
Çekilsin ḳubbe-i bālā-yı ‘ arş üzre medīd olsun

Sürüş-ı ins ü cinni kim lisānındadır vürüduñ var
Muzā‘ af eyleyip Hāk za‘ f-ı ez‘ āfi mezīd olsun

Anı şad berk-i gülzār-ı şalāt-ıñ eyleyip her dem
Açılsın gülsitān-ı hāk-i lüḫfuñda bedīd olsun

Neşāt-efzā olup ‘ aks eyleyip būy-ı ‘ abirinden⁷¹
Şafā bulsun gönüller dem-be-dem ḡamlar ba‘ īd olsun

Nübüvvet ḫānedān-ıñ keşti-i Nūḫ oldu dünyāya
Gürūh-ı ehl-i dil mellāḫ-vārī hep ‘ abid olsun

⁶⁷ gicem S

⁶⁸ meşrebince İ

⁶⁹ edem İ

⁷⁰ etdim S

⁷¹ ‘ anberiden S

Daḥi āl-i muşaffā bāl u aşḥāb u muşāḥibler
Riyāz-ı gülbün-i rıḍvāna bir bir resīd olsun

Şefā‘ at kişt-zārā ben olup bir ḥuşeye nā’il
Siyeh-rū Ferdī zār-ı āb-ı kevşerle sefīd olsun

5

Der-Sitāyiş-i Mevleviyān

Mef ‘ ū lü/ Fā ‘ i lā tü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fā ‘ i lün

Seçdi beğendi Bāri Ḥüdā Mevlevīleri
Kıldı vişāl-i yāre sezā Mevlevīleri

Bilmez fenā-yı ‘ aşk nedir kıl u kāl ile
Görmezse kişi ehl-i fenā Mevlevīleri

Terk eylemiş vücūdda varlık libāsını
Gördüm ‘ abāda⁷² terk-i ḳabā Mevlevīleri

Te ‘ şīr eder mi nāy gibi cānda başka sāz
Ġaşyetdi nūrda o şadā Mevlevīleri

Hāmūş-ı leb görürüm bezm-i şoḥbete
Bāṭın yüzünde hep nüdemā Mevlevīleri

Monlā-yı Rūm māh-ı hidāyet degil midir
Şems-i şafāda kıldı hebā Mevlevīleri

Vermez külāh ile kemerin tāc-ı devlete⁷³
Sulṭān-ı ‘ aşka cān fedā Mevlevīleri

Kīse-i tehī bilirim kenc ü rāsītīn
Ḥaḳḳ’ ın ġanīsidir fuḳarā Mevlevīleri

Ḳavs-ı ḳazāda tīr-i rızādır bu cümle hep
Nice atar yabāna belā Mevlevīleri

⁷² ‘ abā vü S

⁷³ külāh u S

Olur kemān-ı ʿaşka kiriş çilekeşleri
Meydāna olsa sehm-i każā Mevlevīleri

Meclislerini sāde görüp şanma bī-meze
Şoḥbetleri hep rūḥa ğidā Mevlevīleri

ʿAşķ âteşinde⁷⁴ murg-i semender şanır gören
Çarḥ içre olsa pā-yı rızā Mevlevīleri

Böyle libās faķr u fenāda görüp bütün
Ne zann edersin^{75c} acabā⁷⁶ Mevlevīleri

Mest ü ḥarāb şīve-i ḥubb-ı vatān bilir
Ḥacle⁷⁷ nişin-i bezm-i serā Mevlevīleri

Sönmez çerāĝ-ı tekye-i ʿaşķ olsalar ne var
Şemsiñ ḥaķikī nūr-ı ziyā Mevlevīleri

ʿAşķın cezāsı rüz-ı vişāl imiş eylesin
Ḥaķ āb-rū-yı rüz-ı cezā Mevlevīleri

Ferdī merām bundadır ʿaşka intisāb
Monlā-yı Rūm ola⁷⁸ şufa ʿā Mevlevīleri

6

Der Sitāyiş-i Naķşibendiyān

Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün /Me fā ʿī lün

Mücella feyz-i Ḥaķ ile cemāl-i Naķşibendīler
Bidāyetde nihāyetde kemāl-i Naķşibendīler

Mülūk-ı ʿaşķ olur dergehlerine intisāb eden
Hümā-āsā mübārekdir zılāl-i Naķşibendīler

⁷⁴ âteşine S

⁷⁵ eder iseñ İ

⁷⁶ ʿaceb S

⁷⁷ hücre S

⁷⁸ o İ

Olursun rābīṭa-bend-i ḥaḳīkāt bāṭını pīre
Ḥüdāyı aṅdırır Ḥaḳḳā ḥayāl-i Naḳṣibendīler

Dolaşdı ʿālem-i nāsūtu tutdu bezm-i lāhūtu
Unutdu şaḥv ile⁷⁹ maḥvı mişāl-i Naḳṣibendīler

Netīce verdiler āḥir şafā-yı vaşl-ı ʿuryāna
Miʿrāc ile⁸⁰ varlıqdan visāl-i Naḳṣibendīler

Sülūkunda mürūr etmiş şıfāt u iʿtibārātı
Vişāl-i baḥş-ı zāt olmuş nevāl-i Naḳṣibendīler

Vücūdīler şuhūdīler bu ḥāle ḳaldılar ḥayrān
Maḳām-ı digerān mıdır ya ḥāl-i Naḳṣibendīler

Nedir devḫalarıñ şānı buna nisbetle fehm eyle
Dikilmiş bāğ-ı vaḥdetde nihāl-i Naḳṣibendīler

Eder iḥyā-yı sünnetle kemālāta⁸¹ teraḳḳi hep
Resūle ittibāʿ ancak meʿāl-i Naḳṣibendīler

Şerīʿ atde hele taḳvā libāsıyla müzeyyendir
Ḳıyāmetden ʿalāmetdir zevāl-i Naḳṣibendīler

Doḳunma ehl-i diller gönlüne beyt-i ilāhīdir
Şaḳın ha Ḡayretullahdır celāl-i Naḳṣibendīler

Bakıp da zāhire şanma bular da ʿaşḳ u şevḳ olmaz
Fenā-ender fenādır hep melāl-i Naḳṣibendīler

Bu nisbet Ḥazret-i Şiddīḳ-i Ekberʾden müselseldir
Ne menbaʿdır⁸² olur fāʾiz zülāl-i Naḳṣibendīler

Müzehhebdir mücellādır⁸³ ʿaceb dürr ü cevāhirle
Girān ḳadr ü behā ʿaḳd-i leʾāl-i Naḳṣibendīler

⁷⁹ sehvile S

⁸⁰ miʿrācımıla İ

⁸¹ kemālātı İ

⁸² menbaʿdan S

⁸³ muḥalladır İ

Süvār-ı esb-i temkīndir huzūr-ı dā'ime mazhar
Beķābillah destidir⁸⁴ mecāl-i Naķşibendīler

Vücūd-ı sūd yürütür cihānda hārıķ-ı 'adat
Kerāmetden dem urmazlar ricāl-i Naķşibendīler

Ķulūbu etmede teshīr ezvāk u⁸⁵ ma'arifle
Hemān iksīrdir sihr-i hāl-i Naķşibendīler

Kelāma başlasa iķbāl ile herkes semā' eyler
Mecālis sadrıdır şaff-ı ni'āl-i Naķşibendīler

Şevāb-ı ins ü cinni etmede iķrāz her demde
Hemīşe baş⁸⁶ enfāsıdır hişāl-i Naķşibendīler

Ederler himmeti 'āli maķāmı etmeye Maħmūd
Anıñçün olunur ihyā leyāl-i Naķşibendīler

Bu şehrāhıñ kibārı şāh-ı⁸⁷ iķlīm-i haķıķatdır
Huşūşa ķuţb-ı aķtāb-ı ricāl-i Naķşibendīler

Ki ya' ni pīr-i mā Hālid Efendi-i kerem-pişe
Vücūd-ı kümmeli zīnetde hāl-i Naķşibendīler

Dür-i deryā-yı 'irfān hātım-i tūmār-ı vilāyetdir
Olur hān-ı na'īminden su'āl-i Naķşibendīler

Ola sīrāb-ı elţāfi gürūh-ı 'aşıķān bir bir
Budur Hāķķ'dan niyāz u ibtihāl-i Naķşibendīler

Bu Ferdī hāk-i pāy-i sāye-vāri ķible-pervāya
Hümā-yı himmetinden perr ü bāl-i Naķşibendīler

7

Der Na' t-i E'imme-i İşnā Aşer rağıyallahu 'anhüm

Me fā 'i lün/ Me fā 'i lün/ Me fā 'i lün /Me fā 'i lün

⁸⁴ deştidir S

⁸⁵ ezvāk-ı S

⁸⁶ pas S

⁸⁷ yok S

Cihāna hayr-ı halkullah resūl-i kibriyā geldi
 Hābīb-i Hāḫḫ şeh-i mutlak Muḫammed Muḫtafā geldi

İmām'ül evliyā ḫutb-ı vilāyet Haydār-ı kerrār
 Vaḫiy-yi Ahmed-i Muḫtār 'Aliyyü'l-Murtaẓā geldi

Necīl-i Hāzret-i Zehrā muḫaffā⁸⁸ gevher-i ğarrā
 Hasandır ḫulḫ-ı ḫilḫatde ḫebīh-i müctebā geldi

Muḫabbet mülkünün ḫāhı kerāmet burcunuñ māhı
 Hüseyin-i a'lem ü a'del ḫehīd-i Kerbelā geldi

'Aliy-yi Hāzret-i seccād kemāl-i 'ilm ile naḫḫād
 Bunuñla zeyn olup 'ubbād ola bedrü'd-dücā geldi

Muḫammed Bāḫır-ı 'Ali mefāḫir mülküne vāli
 Hābīr-i 'ālem-i ḫāli dü çeḫme incilā geldi

İmām-ı zāhir ü bāḫın emīn-i muḫtedā-yı dīn
 Kerīm-i Ca'fer-i ḫādīḫ ğöñüllerde ḫafā geldi

İmām-ı Mūsa-yı Kāzım umūr-ı dīnimi nāzım
 Serīr-i 'ilm ü 'irfāna ḫıḫıp ḫāḫib-vefā geldi

Kerāmet baḫrınıñ kānı dür-i ḫehvār-ı 'ummānı
 'Ali-yi ḫāzret-i 'ālī-neseb ḫāh-ı Rızā geldi

Muḫammedir Taḫī ehli imān-ı ḫāzret-i etḫā
 Gürūh-ı ehl-i islāma 'aceb mecd ü 'alā geldi

'Alā pāk-i ecelīdir⁸⁹ Taḫī zāt-ı vilāyetdir
 Nezāfet mülküne sulḫān ḫafiy-yi muḫtedā⁹⁰ geldi

Hasandır 'Askeridir bu dīniñ serveridir bu
 Marīz-i ehl-i 'aḫḫa ḫoḫ ilāc olup devā geldi

Muḫammed Mehdi-yi ḫā'im imāmet nāmesin ḫātim
 ḫafā-yı feyz ile dā'im bize ḫemsü'd-ḫuhā geldi

⁸⁸ Mustafa S

⁸⁹ İki nüshada da bu şekilde yazılan kelime "icābet"? olabilir.

⁹⁰ müttekā S

Şerî'atte tarîkatde imâm-ı⁹¹ müctehid bunlar
Hüdâ'dan ayn-ı ihsân her biri bir muqtezâ geldi

Bular ki kâbiren 'an- kâbir-i şâhib-emânetdir
Anıñcün silk-i vâhidde nizâmü'l-evliyâ geldi

İki 'âlemde istimdâd eder bâb-ı şefâ'atdır
Durup bu Ferdî-i aḥḳar gedâlardan gedâ geldi

8

**Der Sitâyiş-i⁹² Ğavṣu'l-A'zam eş-şeyh 'Abdulḳâdirü'l-Geylânî (ḳuddise
sirruhu)⁹³**

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Feyz-i cândır⁹⁴ himmeti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ
Geldi ğâlib devleti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Medfeni Bağdâd ammâ munbasıtdır âşikâr
Her tarafda nisbeti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Bezl eder 'atşâna 'ayn-ı ḳalbden âb-ı hayât
'Âşıkâna şerbeti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Ehl-i tevbe her 'aşırda nev-be-nev tebdîl olur
Dâ'imîdir tevbeti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Bî-vaḳt geldim deme her vaḳt ḥâzır⁹⁵ himmeti
Rûḥ iledir şoḥbeti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Ḳuṭb-ı aḳtâb ile vaşf etme cânda var iken
Ğavṣ-ı a'zam şöhreti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

Ola bu Ferdî hemân yâ evliyâullah meded
Bende-i bî-minneti sulṭân 'Abdulḳâdiriñ

⁹¹ imâma İ

⁹² na' t S

⁹³ Abdulḳâdir-i ḳuddise sirruhu kelimesi yoktur. S

⁹⁴ cândan S

⁹⁵ ḥâzırdır S

9

Der-Sitâyiş-i Evliyâ-yı ‘İzâm

Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün /Me fâ ‘î lün

Ĥüdâ'nın kâ'inât içre nişânı evliyâlardır
Hemişe ĥalkına nuşret-resânı evliyâlardır

Ki ĥutb u ġavş bunlardan daĥi efrâd ile evtâd
Taşarruf eyleyen mülk-i cihânı evliyâlardır

‘Ulûm-ı zâhir ü bâtında hem farzâ vü ta‘şîbâ
Ġürûh-ı enbiyânın varîşânı evliyâlardır

Ĥaĥikât ‘ilmîni⁹⁶ keşfen şuhûd eylediler bunlar
Edenler şübheden ‘ârî beyânı evliyâlardır

Mevâkıfdan Maĥâşiddan geçip maĥlûba ermişler
Vişâl-i yâr ile hem-dem nihânı evliyâlardır

Edip mi‘râc-ı rûhânî namâz-ı pür niyâz içre
Maĥâm edenler iĥsânı ‘ayânı evliyâlardır

Şenâsı dildedir her bâr lisânen eylerim tekrâr
Bu Ferdî-yi dil-i zârın civânı evliyâlardır

10

Der Beyân-ı Taşavvuf⁹⁷

Fâ ‘î lâ tün/ Fâ ‘î lâ tün/ Fâ ‘î lâ tün/Fâ ‘î lün

Şüfiyâ gel istiĥâmet eyle bil vaĥdet nedir
İnbisâţat-ı vücûd-ı ‘âlem-i ĥayret nedir

⁹⁶ ilmine S

⁹⁷ Başlık yoktur. S

Āb-ı deryā görünürse şūret-i mevc-i ḥabāb
Āfitāba nisbet ol azvā-i bī-ṭaḳat nedir

Ḥadd-i zātında vücūdu müdrük-i ehl-i ḥicāb
Aña nisbetle vücūdu bulduḡu şūret nedir

Var ise anıñla var oldu vücūd-ı mā-sivā
Yoksa ancak i‘tibārıyla bu keşret nedir

Bir zuhūr ise ‘ālem rütbe-i ḥasede hemān
‘Aḳl için bu müdde‘āya şāhid ü ḥüccet nedir

Sen seni işbāt edersin sende var ‘ālemde var
Nefy olursa bilinir aşlı ne zılliyet nedir

Ferdiyā bilmek dilersenñ kendiñi kendin ile
Kendiliksiz kendiñi bulmaḡda zıddıyyet nedir

11

Eyżan Der-Tasavvuf

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Bu mevcūdāta gene zātıñ olmuşdur esās ancak
Diğer cümle yakındır merātible libās ancak

Ḥabibiñ ḥubb-ı zātīden ta‘ayyün etdi bālāda
Merātib āḫirinde andan oldu ḥayr-ı nās ancak

Aña ḳurbıyyetindedir ta‘ayyünde tefāvüt bes
Bu yüzde eyler andan enbiyālar iḳtibās ancak

Kemālātı anıñ zāhirde bātında mükemmeldir
Diğer bir kimseye bir vech ile olmaz ḳıyas ancak

Pes andan evliyālar her biri yanında sālimdir
Dizilmiş ḥān-ı iḥsānında eylerler sipās ancak

Diger mü' minleri cümle⁹⁸ tufeylî bil o da' vetde
 Kalandā var ise nesnās ile bir iltibās ancaḡ

Bu Ferdî aḡḡarı neş'e-i bāb et feyz-i luṭfuñla
 Vücūdu var ise ḡubbuñda bulsun indiras ancaḡ

12

Der Na' t-1 Şeyḡ Muḡammed Bahāüddin Şāh-1 Naḡşibend (Ḳuddise Sırruhu)

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Ḳutbu'l aḡtāb-1 cihāndır şeyḡ şāh-1 Naḡşibend
 Küḡl-i çeşm-i sālīkāndır ḡāk-i rāh-1 Naḡşibend

Melce' ü me'vāsıdır ehl-i Ḥudā'nıñ dā'imā
 Āsitān-1 ḡazret-i devlet-penāh-1 Naḡşibend

Zīnet-i ruḡsār-1 maḡbūbān-1 ḡaḡdır ez-ḡadīm
 Pertev-endāz-1 cihān nūr-1 siyah-1 Naḡşibend

Nisbet-i bī-reng ile bir 'ālem-i temkīindedir
 Böyle bedr oldu semāullāha māh-1 Naḡşibend

Rābıtam ol mürşīdi a' zamlā bulur intizām
 Dide vü dildir hemişe tekyegāh-1 Naḡşibend

Bu Sa' id ü Bü'l-ḡayrda ḡalma bir āsār idi
 İntikād-1 a' yün oldu şāh-rāh-1 Naḡşibend

Ferdî-yi kem-ter ḡapuñda bende-i dīrīnedir
 İltikātından umar bir nīm-nigāh-1 Naḡşibend

13

Manzūme-i Fārisi⁹⁹

Fe 'i lā tün/ Me fā 'i lün/ Fe 'i lün

⁹⁸ yok S

⁹⁹ Mektūb-1 Manzūm Fārisi; Her nekadar başlıkta Farsça olduḡu belirtiliyorsa da manzume Türkçe yazılmıştır.

Ey kalem gel elimde feryād et
Dem-i firkatde çekdiğim yād et

Derdim efzūn u āteşim efzūn
Dā'imā çekdiğim ' azāb-ı derūn

Ülfetim hep hılāf-i cinsiledir
Sīreti¹⁰⁰ dīv ü sūreti ünsledir

Ne revādır haqīkāt-ı insān
Ola sahib ṭabi' at-ı hayvān

Güle dā'im eziyyet ede diken
Bülbül ile geçine zāğ u zağan

Bu umūru kime edem ta' rīz
Haqq te' ālaya eyledim tefvīz

Bu şikāyet değıl¹⁰¹ hikāyetdir
Hālimi bilmede kifāyetdir

Hele ehl-i kemāle dedi kuşūr
Lāzım-ı zimmet imiş eyle hużūr

Ḳā'il olma ki böyle isti' dād
Olunur mu hılāf-ı istib' ād

Tīr oldu maqāle-i bī-sūd
Şabr edelim güzel yapar Ma' būd

Ba' de-za ' arz-ı hāle hācet ne
Hāl ma' lūm size hikāyet ne

Hācı Aḫmed Efendi gelmiş idi
Hāl-i zāhir peyāmın almış idi

Eder almaz Cenābıña taqrīr
Şūret-i hāli pek güzel taşvīr

---

¹⁰⁰ sīr S

¹⁰¹ değıldir S

İntizâr olmasın deyi bâkî
Eyledim sūd-ı vech-i evrâkı

Olmadı ʿ arza lâyıķ ammâ ʿi sūd
Hâtır-ı âzürdeye ne bezl-i vücūd

Nāmeñiz geldi nazm-ı pür-gevher
Bir hümâ-yı saʿ âdete beñzer

Başıma ķondu devlet ü¹⁰² iķbâl
Gördüğüm demde şüret-i iclâl

Pirimiz¹⁰³ Hâzret-i Muħammed cān
Haberin verdi eyledi şādān

ʿ Arz-ı hāle müsāʿ ade yoğidi
Gerçi türlü mevāʿ ide çoğidi

Bu sene eylesem gerek taħrîr
Baş u tafşîl ile olur taħrîr

Ķāşıdñ geldiğine hoşlandım¹⁰⁴
Yeni cān geldi cismime şandım

Raħimehullah ķāşidü'l-maħbüb
Ķad eta li'l-ka'îbi bi'l-mektüb

İntizâr-ı ağā ile pāşā
Daħi cümle mürîd-i Mağnisa

Oķunup tıtdu dilde cā-yı ķarār
Gitmeğe fırsat isterim her bār

Ah ne idi mevāniʿ -i gerdūn
Küllü şeyin bi-vaķtihi merhūn

---

¹⁰² devlet-i S

¹⁰³ peyimiz? S

¹⁰⁴ coşlandım S

Ba' de şūrī değil size māni'
Etmeñ 'ömr-i 'aziziñiz¹⁰⁵ zāyi'

Daħi ikrār u tevbede¹⁰⁶ s̄ābit
Oluñuz feyz ü Hāḫḫıla nābit¹⁰⁷

Ġāfil olmaḫ değil bize çesbān
Velev ol ğaflet olsa da bir ān

Hācı Yūnus Efendi-yi üstād
Oldu ğāyet selamıñız ile şād

Hāl ü¹⁰⁸ ḫāḫırlarıñız etdi su'āl
Eyledi çoḫ taḫiyyeler irsāl

Hācı 'Ārif Efendi-yi fāzıl
Böyle ta' rīze olmadı ḫābil

Dedi vāḫi' ḫuşūr etmiş idiñ
Maḡnisā'ya o dem ki¹⁰⁹ gitmiş idiñ

Dāmen-i 'afv ile ediñ mestūr
'Afv ede cümlemizi Rabb-i Ġafūr

Ederim cümle muḫlişāna selām
Çoḫ du' ā vü şenā-yı ḫayr-encām

Etmesinler bizi göñüldeñ dūr
Hem du' ādan olunmayım mehcūr

Āḫir oldu kelām u nāme tamām
Hāḫ vere cümlemize ḫüsn-i ḫitām

---

¹⁰⁵ 'aziziñ İ

¹⁰⁶ tevbe ve S

¹⁰⁷ s̄ābit İ

¹⁰⁸ ḫāl-i S

¹⁰⁹ yok S

14

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ey kemāl-i fażl-ı ‘irfānı¹¹⁰ daķāik ma‘ deni
Rāyegān olmuş cihānda dürr-i yektādır sözüñ

Rāyet-i menşür-ı manşür-ı belāġat sendedir
Neşr ü nazmıñ ceşşine serdār-ı valādır sözüñ

Güyyā her mışra‘ ı tarḥ-ı şüküfe-zārdır
Nev şüküfte bir gül-i ranā-yı ma‘ nādır sözüñ

Bostān-ı feyz-i Ḥaķķ’dır nükteler āb-ı revān
Āb-ı Ḥızr’a tev’em olmuş rūḥ-ı aķvādır sözüñ

Mecma‘ -i ḥübāna beñzer her sūtūr-ı dil-keşi
Şem‘ -i cem‘ i ‘āşıķān üzre dü bālādır sözüñ

Her sevād-ı noķtası bir tūde-i müşk-i Ḥoten
Her ġazāl-ı vaḥşiyāne nāfe-pirādır sözüñ

Şāhid-i iķbālınıñ serhengidir eyler dürūd
Şehsuvār-ı ṭab‘ ina bā-raḥş-ı zibādır sözüñ

Çıkdığın bilmezseler şebender-i¹¹¹ ‘irfāndan
Nev kumāş-ı neşr ü nazma işte ṭamgādır sözüñ

Tūtī-i tab‘ im anıñ vaşşāfı oldu Ferdīyā
Aḥsen-i şüretle mir’āt-ı muşaffādır sözüñ

15

Tāriḥ-i Vilādet**Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün**

Şehinşāh-ı cihān sulṭān Maḥmūd Ḥān ġaziniñ
Zamān-ı devletinde çeşm-i ‘ālem incilā buldu

---

¹¹⁰ ‘irfānında S

¹¹¹ şebenden? S

Yine bir necm-i tabān doğdu ol burc-ı sa' ādetden
Ziyāsiyla cihān pür-nūr olup zevk u şafā buldu

Donanma-yı hümāyūnu meşābīhi şu' ā' indan
Zemīniñ pertevi saķf-ı semāya i' tilā buldu

Nizām-ı dīn ü devlet olduğu vaşfiyla tev' emdir
Ki bunlar zāt valāsiyla çok neşv ü nemā buldu

Hudā bir olduğun göstersen ihvān ile ol şāha
Bu resm üzre du' ā-yı devlete ehl-i vefā buldu

Nesīm-i i' tibārı esti gülzār-ı belāgātdē
Anıñcün bülbül-i dil tab' ma enseb hevā buldu

Cevāhir neşr edip tāriḡ-i milādıñ dedim Ferdī
Zemīn sulṡān Nizāmeddin kudūmuyla bahā buldu

16

Tāriḡ-i Sāl-ı Cedīd¹¹²

Fā ' i lā tūn/ Fā ' i lā tūn/ Fā ' i lā tūn/Fā ' i lūn

Tā ki nev sāl ile tecrīd oluna dünyā evi
Ber murād ola ḡamu aḡbāb-ı şūr-ı ma' nevi

Ba-ḡuşuş ola müşīr-i ' a' zama ey men bu sāl
Her revişde¹¹³ devlet ü iḡbāl ola peyrevi

Āl u evlād ile dāim mesned-i iclālde
Her birini luḡf-ı Ḥaḡ etsin hemīşe muḡtevi

Nice emşāliyle teşrīf eyleyip Rabb-i mu' īn
Söylesin tāriḡini Ferdī-yi ' abd-i münzevi

Hātif-i ḡayb eyledi tebşīr tariḡin dedim
Pek mübārekdir tefe'ül eyledim sāl-i nevi

¹¹² yok S

¹¹³ rüşde? S

Tārīḥ-i Cülūs-ı Sultān ʿAbdūlmecīd Ḥān ber Taḥt¹¹⁴

Mūs tef ʿi lün/ Mūs tef ʿi lün/ Mūs tef ʿi lün/ Mūs tef ʿi lün

Bir rüz-ı ferruḥ¹¹⁵ şubḡāḥ almış ziyā-yı mihr ü mäh
Eylerdim etrāfa nigāḥ nūr oldu her bir şāh-rāḥ

Gördüm cihānı ser-te-ser müstaḡraḡ-ı¹¹⁶ feyz-i seḡer
Nāḡāḥ erişdi bir ḡaber ḡuş eyledim bi-ıştibāḥ

Şāḥ-i cihān oldu cedīd Cemcāḥ Ḥān ʿAbdūlmecīd
Her vaḡti bir ʿīd-ı saʿid oldu deri ʿālem-penāḥ

Zıll-ı hümā-yı şevketi pür rāḡat etdi mülketi
Pā-yı serīr-i devleti şāḡāna oldu kıbleḡāḥ

Pirāye-baḡş-i ʿadl u dād mir ʿāt-ı İskender-fu ʿād¹¹⁷
Re ʿyi ḡavī ʿazmi reşād rāyet-keşi ʿavn-i ilāḥ

Her peyki bir tevḡīḡ ola serhengi pür taḡḡīḡ ola
Himmetleri tedḡīḡ ola mihr müşīr encüm-sipāḥ

Ferdī-i be-ilhāmu ʿş¹¹⁸-şamed tāriḡ yaz tāmu ʿl-ʿaded
Babadan oldu ced-be-ced ʿAbdūlmecīd Ḥān pādişāḥ

Tārīḥ-i Vilādet

Fā ʿi lā tün/ Fā ʿi lā tün/ Fā ʿi lā tün/Fā ʿi lün

Ḥāzret-i şāḡeşeh-i ʿAbdūlmecīd Ḥān kim eder
Südde-i iclāline şāḡān-ı ʿālem istinād

¹¹⁴ yok S

¹¹⁵ feraḡ İ

¹¹⁶ müstaḡrī? Bu kelime nüshada yanlış yazılmıştır S

¹¹⁷ Bu sayfa Süleymaniye nüshasında bir sonraki sayfayla karıştırılmıştır.

¹¹⁸ ilhām-ı S

Zātıdır kuṭb-ı medār-ı dīn ü devlet dāimā
Reşk eder nev-ṭālī-ı iḳbāline seb-ı şidād

Hāmi-ı şer-ı mübīn-ı Ḥazret-ı Peyğamberi
Müsteşār-ı re'ıyidir Cibrīl-ı 'akl-ı müstefād

Eyledi tecrīd-ı dīn ü devleti pek himmeti
Mālik-ı 'azm-ı kavī hem-sālik-ı nehc-ı reşād

Eyledi mir'āt-ı tab-ı 'āleme rüşengeri
İn' ikās etdikçe eṭrāfa fūrūg-ı 'adl ü dād

Böyle¹¹⁹ emniyet cihānda görmemiştir rüzgār
Eyledi ahū-yı mādē şīr-ı nerle ittiḥād

Şöyle mesrūr oldu luṭfuyla memālik ḥalkı kim
Şerḥ-ı şadr ile du'āya eylediler i' tiyād

Bā-ḥuşūs bir böyle eyyām-ı feraḥ-encāmda
Cümle şehir āyīn ile meşgūldur ehl-ı bilād

Kim cihāna geldi bir şehzāde-ı āli-nijād
Müjdesiyle 'id-ı şādī eyledi cümle 'ibād

İşte ez-cümle bu 'abd-ı aḥḳar-ı kemter daḥi
Şevke geldim ṭab'ıma verdim kuşūrumla güşād

Tā ki devr etdikçe 'ālemde fuşūl-ı erba'a
Çār unşur eyledikçe ḥalka terkīb-ı mevādd

Rabbim ol şāhı nice evlād ile kılsın be-kām
Ola şevketle serīrinde 'alā vefḳi'l-murād

19

Tāriḥ-ı Vilādet¹²⁰

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

¹¹⁹ bu İ

¹²⁰ yok

Ḥazret-i ‘ Abdulmecīd Ḥān-ı kerāmet-pīşe kim
Az zamanda himmeti iqlīmi ma‘ mūr eyledi

Neşr edip eṭrāfa fermān-ı celilü’ş-şānlar
Dest-i fermā-berde¹²¹ yanmış şem‘ -i kāfūr eyledi

Maḥv edip¹²² anide dey-cūr-ı şebistān-ı sitem
Feyz-i ‘ adlin ülkesinde çeşme-i ḥūr eyledi

Tutdu efkār ile Tanzīmāt-ı ḥayriyye uşūl
Müntec-i maṭlūb olur çok bezl-i maḥdūr eyledi

Ka‘ be-i āmālını kılsa n’ola her dem ṭavāf
Mensek-i rāh-ı şafāda sa‘ y-i meşkūr eyledi

Fitne baş göstermez oldu çeşm-i dilberden daḥi
Ġamzeler kār etmeyip ‘ uşşākı maḡrūr eyledi

Zīr destān-ı meserret geldi bu evzā‘ ile
Cāy-ı āsāyişde güyā her biri sūr eyledi

Hem ḥuşuşā böyle hengām-ı şafā eyyāmda
Müjde-i peyk-i vilādet mülki pūr-nūr eyledi

Cümle şehrāyin ile meşḡul olup ehl-i bilād
Kūşe vü bāzārı reşk-i gerdiş-i ṭūr eyledi

Ḥaḡ te‘ āla nice evlād ile kılsın ber-murād
Nitekim bu necl-i pāki aña manzūr eyledi

‘ Ömrünü müzdād ede her dem serirind[e] be-kām
Ḥükmünü icrā için emrini düstūr eyledi

Şevke geldi tabi‘ -i pākim cūş edip deryā gibi
Midḥat-ı evşāf-ı nazmı dürr-i menşūr¹²³ eyledi

Ferdiyā tārīḥ-i tāmı ‘ arşa ta‘ līka sezā
Maḡdem-i sulṭān Murād’ın kevnı mesrūr eyledi

---

¹²¹ bizde İ

¹²² olup S

¹²³ menşūr İ

Tāriḥ-i Kaptan-ı Sābık Ṭāhir Pāšā ¹²⁴

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Āferin ey meh-i ferḥunde-liḳā-yı iḳbāl
Burc-ı tevfiḳ-i ilāhiden olup cilve-nümā

Tīre-nāk olmağa yüz tutmuş iken Aydın ili
Eylediñ¹²⁵ her ṭarafın maṭla‘-ı envār-ı Hüdā

Ya‘ni şāhenşeh-i devrān-ı kerāmet-pişe
Şimdi bir āşaf-ı vālā-yı müşir etdi aña

Öyle āşaf ki anıñ himmetine dehr olamaz
Kān u baḥr iki kefi cūd u ‘atāsı hem-pā¹²⁶

Küberā¹²⁷ içre be-nām u vüzerā içre hümām
Re’y ü tedbirine dem-beste-gürūh-ı ‘ukalā

San‘at-ı ḥarbde her vech ile zāhir māhir
Münḥaşır olsa sezā zātına fenn-i deryā

Bir zamān Rūm hücūmunda gelip deryādan
Sakız’ı çignemeğe diş bilemişdi a‘dā

Yetişip Hızır gibi eyledi imdād-ı ‘azīm
Kāfirin zehrelerin eyledi toptan bī-hevā

Bī-şumār olduğu evşāf-ı ḥıdīvānesini
Bilir erbābı ne ḥācet edelim biz ıtrā

Mā-ḥaşal şimdi ḥudāvend-i mu‘īn-i ‘ālem
Ede tevfiḳını pişinde hemān rāh-nümā

Şāh-rāhı ola yā Rabbi ṭarīḳ-ı aḳdem
Sāyesinde geçe rāḥatla zamān-ı fuḳarā

¹²⁴ tāriḥ-i manşıb İ. Bu şiir S’de iki defa yazılmıştır.

¹²⁵ eyledi İ

¹²⁶ Bu mısra S’de şu şekildedir: Kān-ı baḥr olsa iki kefi ‘atāsı hem-pā

¹²⁷ kebir S

Pâdişâhına bağışlaya Hudâ-yı müte‘âl
Harekât u sekenâtı ola ber-vefķ-i rızâ

Câh-ı vâlâsına Ferdî dedi târihîni tâm
Ayдын’a oldu müşir dâd ile Tâhir Pâşâ

21

Târih-i Vefât

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

Hzret-i Yûnus Efendi zevcesi nice zamân
Eyledi taḥşîl-i zâd-ı uḥrevide ihtimâm

Ehl-i ‘iffet ma‘den-i ‘işmet idi vâlâ-nijâd
Dâmenin çekdi fenâdan etdi ‘uḫbâya ḥırâm

‘Âlem-i aḫdesden¹²⁸ erdikde ḥitâb-ı irci‘î
Güş edince imtişâl-i emre gösterdi kıyâm

Cennet-i Firdevsi me’vâ eylesin Ḥaḫ rûḫuna
Ḥizmet-i Kurân ile evķâtına verdi ḥitâm

Ḳatre-i eşkimle yazdım rihlet-i târihîni
Ḳıldı gülzâr-ı beḫâyı ‘Âişe ḥâce maḫâm

22

Hikâyet-i Manzûme¹²⁹

Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün/ Fe ‘û lün

Zihî güş eyle bir Hindî ḫalender
Seyâḫat ‘âlemi aña müyesser

Gezip çâr-ı ‘anâşırda temâmî
Uşûlen seyr ile bulmuş ḥitâmı

¹²⁸ ḫuds İ

¹²⁹ hikâyet S

Çü âdem neş'esi cennetde anıñ
Cehennemde tutar âhîr-mekânıñ

Nice dem seyr edip aşl-ı tırâbı
Kesildi halkdan oldu harâbî

Tamâm olduğda seyr-i âlem-i âb
Bu terkîb 'âlemine etdi per-tâb

Gezip dünyâda her şehr ü kurâyı
Refîk-i rind olup gâh[î] mürâyî

'Acep fâsıklar ile ülfet eyler
Nice zâhidler anı da' vet eyler

Katı âlûdelik anıñ mizâcı
Eder herkesle bir hoş imtizâcı

Girer likin mecâlis içre pinhân
Bulununca döğerler anı yârân

Kimi urur bıçağ aña kimi taş
Ne baş beyni kalır anda ne göz kaç

Olur cevri âteşinde tâb¹³⁰ u suzân
Uçar gider semâya zâr u giryân

Sürer nüh tāk-ı zerden ebr-i giryân
Döker âşâr-ı rahmetden firāvân

Hevâ'î meşrebi zevki anıñ bu
Akıdır çeşm ü minhardan acı şu

Olur ekşer bu üç şeyden mürekkeb
Helâk olduğça artar kıymeti hep

Biri âsüdedir eşcâr içinde
Biri âlûdedir ezhâr içinde

---

¹³⁰ bâb-1? S

Biri peymūdedir enhār içinde
Gezerler ekşeri ahyār içinde

وقال البرادش لاطك
وزوا عبد رزاقك 131

23

Taḥmis ber-Ġazel-i Hūdā 'izāde¹³²

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Tā ezelden meclisinde hazır u âmādeyim
Mest-i cām-¹³³ 'aşkıyım eltāfına dildādeyim
Tavḳ-ı ḥükmü gerdenimde ğayriden āzādeyim
Bende-i pür ḥarabātım [ben] esīr-i bādeyim
Kāşki ben dā'imā ğavvāş olaydım bādeyim

Şāhid-i mülk-i vücūduñ 'aşık-ı didāriyım
Cān u dilden *küntü kenziñ*¹³⁴ maḥzen-i esrāriyım
'Ālem-i tecrīde şemsim zerrelerde sārīyım
Neng ü nāmūs u vaḳār u 'ārdan men āriyım
Zerḳ u sālūs u riyā ālāyişinden sādeyim

Pek şoğutdu gönlümü baḥş-i¹³⁵ tavīl-i kīl u ḳāl
Zabt-ı ḳānūn-ı kavā'id cümlesi vehm ü ḥayāl
Dāniş ü 'irfān u ḥikmet sāde lafz-ı bī-me'āl
'İlm ü faẓl u zühd ü taḳvā 'ārifeye oldu 'ikāl
'Āşık-ı şūrideyim men fāriĝ¹³⁶ ü āzādeyim

'Avn-i Ḥaḳla mürşidin ehl-i kemāliñ bulmuşum
Himmetiyle ibn-i vaḳtim naḳd-i ḥāliñ bulmuşum
Māzi vü müstaḳbeliñ 'ayn-ı zevāliñ bulmuşum
Ben bugün ma'şūḳ-ı bāḳiñiñ vişāliñ bulmuşum

¹³¹ Bu beyit Arapça olarak yazıldığı için orijinal halini verdik.

¹³² yok S

¹³³ cānım S

¹³⁴ "Küntü kenzen mahfiyyen ...." diye başlayan kudsi hadisin ilk kelimeleridir. "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim, mahlukatı yarattım ve onlara kendimi bildirdim, onlar da beni bildiler." anlamındaki kudsi hadis olan sözden alınmadır.

¹³⁵ yok S

¹³⁶ fāriĝim S

Şanma ey zāhid beni kim va' de-i ferdādayım

Ferdī-yi biçāreyim dergāh-ı Hakk'ın aḥkarı
 Naşibendiyim velī Monlā-yı Rūm'un çākeri
 Hep nuḡuş-ı mā-sivādan sīnemi kıldım beri
 Şāhidī ve Mevlevīyim 'ārifim gelsin beri
 İsteyen sırr-ı Hūdāyı men Hūdāyızādeyim

24

Taḥmis ber-Gazel-i Rızāyi

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

Bulunca ol gülü bezm-i vişāl gül gül olur
 Dolar şurāḥi zerrin-mişāl gül gül olur
 Piyāleler kızarır yek-ma 'āl gül gül olur
 İçer şarābı o Yūsuf-cemāl gül gül olur
 Görünce pertev-i mihri nihāl gül gül olur

Hevā-yı aşkla her demde zārım ey dilber
 Şu rütbe ḥūn du çeşmim revān olur bir bir
 Gören kırıldı şanır şişe-i emel-i aḥmer
 Yüzümü āla boyar eşk-i dīde çün gül-i ter
 Hemān elimde olan destmāl gül gül olur

Şafāsı revnaḡ-ı naḡş-ı ḥayāl olur ruḡunuñ
 Bu reng ü bŷy ile ḥālī ne ḥāl olur ruḡunuñ
 Kıızıl divānesi olmaz muhāl olur ruḡunuñ
 Şarāb keyfi ile āl-i āl olur ruḡunuñ
 Cemāli şu' le şalar cām-ı āl gül gül olur

Şerīf-i pāk-neseb 'ırḡ-ı devleti ṭāhir
 Tırāz-ı ḥüsn ü edep zīb-i cāme-i¹³⁷ fāḥir
 Ḥayāsı ḡālib ü maḥcüb-ı 'işvede māhir
 Görünce 'āşıkı āsār-ı şerm olur zāhir
 Zamān-ı feyz-i bahārı nihāl gül gül olur

Erince bülbül-i şeydā-mişāl peyk-i revān
 Peyām-ı maḡdem-i gülden verince nām u nişān

¹³⁷ ḥāme S

Benim gibi o da Ferdī edince āh u figān¹³⁸
 Gelince faşl-ı bahāra kenār-ı cū-yı revān
 Redif-i şî‘r-i Rızāyī mişāl-i gül gül olur

25

Taḥmis-i ber-Ġazel-i Nedīm

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Akıtıp şular gibi dolāb ile devrān bizi
 Da‘vet etdi va‘de-i ferdā ile cānān bizi
 Kūşe-i meyḥānesinde eyleyip mihmān bizi
 Eyledi bir iki peymāneyle ser-gerdān bizi
 Āh o şahbā şatıcı ‘aql alıcı kāfir kıızı

Bī-bedel dilber olursa böyle olur etme lāf
 Cümle eṭvārı müselleme nāz u istiğnā mu‘af
 Mū-be-mū kıldım nazar başdan ayağa tā-be-nāf
 Sīnesi destindeki peymānedden¹³⁹ berrāk u şāf
 Ruḥları cāmındaki şahbā-yı terden kırmızı

Āşinā oldukların aġyāra inkār eylemiş
 Cāy-gir-i ḥātırın ‘uşşāka izhār eylemiş¹⁴⁰
 Ḥāne-i virān-ı kalbim şöyle i‘mār eylemiş
 Germ olup oġluñ bize bir buse ikrār eylemiş¹⁴¹
 Dün kıızıñ da çiğnedi ey pir-i mūġ o saķızı

‘Ālem-i aġyārdan ḥāli müḥeyya ola bezm
 Ber-ṭaraf olmaz mı ‘āşıkdan ḥicāb-ı bār-ı¹⁴² şerm
 Nāz ile reftār edip kılsa o şūḥum bezme ‘azm
 Ḥāne tenhā elde sāġar gelse germ ü yār-ı nerm
 Āh ey şabr u taḥammül ba‘dezin hū sırrını

‘Ahdıñı ḥıfz eyle dilde Ferdiyā cānıñ gibi
 Zümre-i ḥübānı teftiş eyle im‘ānıñ gibi
 Söyle gördünse güzeller içre cānānıñ gibi

¹³⁸ ah-ı figānı S

¹³⁹ peymānesinden S

¹⁴⁰ Bundan sonraki iki mısra S nüshasında yok.

¹⁴¹ yok S

¹⁴² ḥicāb ile S

Var mıdır bilmem Nedīmā¹⁴³ bir daḥi anıñ gibi
Dīn ü dil ḥaşmı riyā cellādı taḫvā ḥırsızı

26

Müstezād¹⁴⁴

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lün
Mef ‘ū lü/ Fe ‘ū lün

Bir rüz-ı dil-efrūzda ḥelvācı üstād
Ḥübānla müfād

Yandırdı ocağ-ı dili şākirdine bī-dād¹⁴⁵
Ḥaḫḫ eylesin imdād

Gülzār-ı cemāl içre açılmış gül-i ḥandān
Nergisleri mestān

‘Uşşākına¹⁴⁶ raḥm etmeyici āfet-i devrān
‘Ālem aña ḥayrān

Pekmez diyeniñ ağızı kurur misk gibi baldır
Ġāyet ḫaba baldır

Bālāsına ḫaymaḫ dememek ‘ayn-ı vebāldır
Ya düş ya ḫayāldır

Aḫşāmdır uşāk müşteri yok¹⁴⁷ gel şunu ḫaldır
Başta bu ne¹⁴⁸ ḫāldır

Ḫazgān-ı vişāle uçucaḫ kefçeli dildir
Şabr etme muḫāldır

Ḫelvā pişerken şarılır mū-yı miyāna
Hep yandı miyāne

¹⁴³ yok İ

¹⁴⁴ yok S

¹⁴⁵ peydā S

¹⁴⁶ ‘uşşāḫa S

¹⁴⁷ yok S

¹⁴⁸ yok S

Çıkdı koķusu ustalara oldu bahāne
Çok geldi lisāna

Kimde bulunur yoşma kıyāfetle bu cāme
İllā ki ‘emāme

Çalķa eliņi ağdiye baķ geldi kıvāma
Başladı kıyāma¹⁴⁹

Piřmāne çekip soņra peřimān olur ‘āřık
Zūr etme ne lāyık

İndirse köpük pek helvāsını şab‘a muvāfiķ
Olmaz mı muřābık

Böyle Menemen loķmasını şurdeli dökme
Pek şaddimi bükme

Düşmenleriniņ öņlerine göz göre çökme
Benden kaçıp ürkme

Yārān geliņiz zevķ edelim vaķt ü zamāndır
Řoltuķda nihāndır

Mařfī gidelim duymasın uştam řicrāndır¹⁵⁰
Pek maşhara cāndır

Üstündeki şu peykede oturan gecelikli
Bir ağzı çelikli

Ardında durup şattığı helvā mı degil mi
Dükkānda gedikli

Hořābla tesķin ola böyle řarāret
Hiç kaldı řāķat

Emmezsem eger la‘ lini gelmez cāna rařāt
řā rüz-ı kıyāmet

¹⁴⁹ kıvāma S

¹⁵⁰ çaçarān İ

Gel ğayri yeter nisbeti ƙo ‘ aşƙ ile yandım
Cânımdan uşandım

Sevdāñla zinciri ƙırıp işte boşandım
Āl ƙana boyandım

İşte saña bu eylediğim cümle neşāhat
Hep oldu ƙabāhat

Āhir başıma geldi benim böyle fazāhat
Ne ħāb u ne rāhat

Şeytān ƙarışıp beynimizi eyledi ifsād
Bir zālīm-i bī-dād

Āhımla benim bir gün olur ol dağı berbād
Ger olsa da pūlād

ما بفرقت ندر وقت مرا عشق میجای
بیت: بر حصل ایوم مرسلے
ندرم طرای
بسته غامی

İBTİDÂ-YI ĞAZELİYYÂT

Bismillâhirrahmanirrahîm

1

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Ba‘ de-i la‘ l-i leb-i dildâra etdim ibtidâ
Neş‘ elendim şevk ile güftâra etdim ibtidâ

Pîr-i cāmın himmetiyle feyz alıp güller gibi
Reng ü bûyum neşrini izhâra etdim ibtidâ

Çeşm-i bülbülden içirdi sâkı-i feyz-i ezel
Cām-ı ‘aşkı bir gül-i ruhsâra etdim ibtidâ

Nağme-i elhân ile vaşfinda pür¹⁵¹ şevk ü tarab
Çok nevâlar eyleyip esrâra etdim ibtidâ

Bir şabâ refât olup ‘aqlım havâlandı yine
Uğrayıp semt-i Hicâz’a zâra¹⁵² etdim ibtidâ

2

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

‘Âlem-i kevne hemân berdâr¹⁵³ geldi ibtidâ
Mağhar-ı hüsn-i ezel ol yâr geldi ibtidâ

Ravzâ-ı hüsnün temâşa edicek bî-intihâ
Ruğlarından çeşmime gülzâr geldi ibtidâ

Bûy-ı luğf ümmîd edersin kıl cefâya işîbâr
Gül dedim ben hârdan âzâr geldi ibtidâ

Terk edip dâr u diyârı eyledim geşt ü güzâr
Dârı buldum karşıma deyyâr¹⁵⁴ geldi ibtidâ

¹⁵¹ bir S

¹⁵² yok S

¹⁵³ bir dâr

¹⁵⁴ yâr S

Mehd-i çarh içre nedir hâbide tıfl-ı fıtratı
İntihâ bîdâr olan bîdâr geldi ibtidâ

Vâkıf olmaz tekyeye vaqf olsa da peymâneler
Vâkıf olan maḥzen-i esrâr geldi ibtidâ

Bû-yı ḥayret mest eder nazmında Ferdî dilleri
Bu revîşte var ise ‘aṭṭâr geldi ibtidâ

3

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Bezm-i ‘aşka bâde-i ser-şâr geldi ibtidâ
Neş’elendim ḥâtıra dildâr geldi ibtidâ

Âh o âhû dîdeniñ aldı nigâhı aqlımı
Deşt-i iqlîm-i cünûn pek¹⁵⁵ târ geldi ibtidâ

Düşmeyince ḥidmet-i mürşidde gönlüm cezbeye
Emr-i teklîf-i sülûkuñ bâr geldi ibtidâ

Râh-ı ‘aşk içre nezâhet mesleğiñ elzem tutup
Lâubâli meşreb olmaḥ ‘âr geldi ibtidâ

Dost elinden ‘âlem-i aḡyâra etdikde nüzûl
Her yaña ya ḫaddime bir inkâr geldi ibtidâ

Soñra deryâ dil olup ḥazm eyledim çok vâridât
Şey’-i endek ḥaylice bisyâr geldi ibtidâ

İntihâda Ferdiyâ hep bâde oldu her ne var
Allah Allah dü sitâr aḡyâr geldi ibtidâ

---

¹⁵⁵ yek S

4

Fî Na‘ti’n-Nebî Şallallāhu ‘Aleyhi ve Sellem

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

Rūḥum ol şāhid-i ḳudsî-i vefādāra fedā
Hāşimî vü Ḳureşî¹⁵⁶ menşe‘-i esrāra fedā

Hāne-i ehl-i ḳulūb andan olur hep rūşen
Āsmān-ı kerem ü maṭla‘-ı envāra fedā

Ehl-i Ḥaḳḳ bildi saḫābe-yi kirāmıñ ḳadrin
Etdiler cān ile baş Aḫmed-i Muḫtār‘a fedā

Çıkdı hep kevn-i mekāndan şeb-i mi‘rācında
Gıtdı aġyār aralıktan olup ol yāre fedā

Ferdi-yi zārda yoḳtur aña lāyık bir şey
Edecek cānla varın o da dildāra fedā

5

Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/Fā ‘i lün

*Semme vechullah*¹⁵⁷ dedim döndüm yüzüm senden yaña
Ben ġarīb ü¹⁵⁸ zerreyim ḫāşıl nedir benden yaña

Lî ma‘allah ‘āleminden olıcaḳ dilde naşīb
Rūḫ-baḫş-ı rāḫatü’l ervāḫ olur tenden yaña

*Külli şey ‘i hālikün*¹⁵⁹ çün açılıp ede zuhūr
Kim zārürî döne yüzüñ vech-i aḫsenden yaña¹⁶⁰

Hüsnünüñ mir‘ātına bulsa teḳābül vech-i cān
Yaḳmaz idi ‘ālem-i fānide reh-zenden yaña

¹⁵⁶ Kureşî S

¹⁵⁷ Bakara suresi 115. ayet: “ Hangi tarafa dönerseniz, orada Allah’a itaat ve ibadet ciheti vardır.”

¹⁵⁸ ġarīb-i S

¹⁵⁹ Kasas suresi 88. ayet: “ O’nun vechi (zâtı)hariç her şey yok olacaktır.”

¹⁶⁰ Bu beyit S’de yoktur.

Gül cemâliñ çeşm-i cāna açsa bakmaz Ferdiyā
Nağş-ı gūn-a-gūn olan kıttāl özünden¹⁶¹ yaña

6

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Vech-i Hāğğ’ı görmeğe āyīne ādemdir baña
Anda seyrān olunan ma‘ nā müsellemdir baña

Geceniñ gündüzden ašlā farkı olmazsa ne var
Zūlf-i ‘ arız remziniñ esrārı maħremdir baña

Pasbān etmiş beni Hāğ genc-i enfāsa bugün
‘ İd-ı ekber eylemek ‘ ālemde her demdir baña

Zūlfüne bend olalı her geceler kıadr olmada
Vech-i pākine¹⁶² nazār bir ‘ ıyd-ı a‘ zamdır baña

Rūħumu āyine kıldı vechine Ferdī velī
Sırrıma keşf etdiği bir sırr-ı müphemdir baña

7

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Gülsitānlar āteşin taşvīrdir sensiz baña
[Ab u cūlar]¹⁶³ muttasıl zincīrdir sensiz¹⁶⁴ baña

Ey kemān-ebrū hayāliñle olup kıaddim dü-tā
Tende mūlar her biri bir tīrdir sensiz baña

Bezm-i aħbāb içre sāķī nūş-ı mey¹⁶⁵ vermez şafā
Sāğar-ı Cem bā‘ iş-i tekdīrdir sensiz baña

Vermez ünsiyet hele meclisde esbāb-ı țarab
Türlü türlü ālet-i tenfīrdir sensiz baña

¹⁶¹ evren S

¹⁶² yār gine S

¹⁶³ ablucalar İ ve S

¹⁶⁴ yok İ

¹⁶⁵ yok S

Ferdi-yi zārım firāķıñla ıabı̄bım ĥastayım
Terk-i cānım aĥsen-i tedbı̄rdır sensız baña

8

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Yārı aġyār ile görmeķ özge mātemdir baña
Ṭal‘ atı ‘ı̄d olsa da māh-ı muĥarremdir baña

Ka‘ be-i ruĥsār-ı perçem-pūş-ı esved ĥāletıñ
Ķarşısında iki dı̄dem çāh-ı zemzemdir baña

Sāyesinde rüz-ı ĥaşr ol sākı̄-yi kevşer femiñ
Cām-ı āteş-bār-ı duzaĥ sāġar-ı Cem’dir baña

Ben firāķ-ı yār ile öldüm dirildim rūĥ olup
Mehd-i ‘aşķ içre ġıdālar¹⁶⁶ şır-ı Meryem’dir baña

Ferdi-yi āzādeyim ‘āli hümā pervāz-ı ‘aşķ
Dām müstaġni-ı ‘ālem zūlf-i pürĥamdır¹⁶⁷ baña

9

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

Zevķ-i meyden leb-i la‘ liñle ġınā geldi baña
Zühd-i bāriden¹⁶⁸ o ĥāletle ibā¹⁶⁹ geldi baña

Ne keder olmasam¹⁷⁰ āmed şod-ı ġamdan ĥāli
Tekye-i¹⁷¹ dildeki mihmān şafā geldi baña

Feleġin cevrine baş eġmemeġe çāre mi var
Perveriş-yāfte-i¹⁷² ĥükm-i Ķazā geldi baña

¹⁶⁶ ġazālar İ

¹⁶⁷ perçem S

¹⁶⁸ yārdan S

¹⁶⁹ ‘abā S

¹⁷⁰ olmam S

¹⁷¹ külbe S

¹⁷² nāķa-i S

Dil perişanlığıla rāh-ı hevāya gitmiş
Çīn-i zūlfünde dolaşdıķça haṭā geldi baña

Māverāsından atıp āb-ı beķāya nazarı
Hestī-i vādī-i şūret ne fenā geldi baña

Nāmını yād ederek Hāzret-i Zū'n-nūn gibi
Şikem-i māhī niyeti de ğidā geldi baña

Yād-daştıyla olan Ferdī-yi nā-kām gibi
Yād olur olsa da yād ile nidā geldi baña

10

Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/Fā 'i lūn

Fırķatiñ kim māye-i zevķ-i vişāl olmuş baña
Ol geçen günler ḥayāl-ender-ḥayāl olmuş baña

Muşḥaf-ı ḥüsnünde¹⁷³ ol şūḥuñ tefe'ül eyledim
Ḥayr ola nūr āyeti¹⁷⁴ tā şeble¹⁷⁵ fāl olmuş baña

Yarı her yüzden tecellī eylemiş 'uşşāķına
Ol sebep her zerre mir 'āt-ı cemāl olmuş baña

Her kişi bir ḥāl ile kesb-i kemāl etmek diler
Her kemāliñ terki¹⁷⁶ bir özge kemāl olmuş baña

Eylemiş sırr-ı dehāniñ baḥşini dil-sādeler
Noķta-i mevḥumuñ el-cāşī muḥāl olmuş baña

Lebleriñ şir ü şeker zevķi verirse hoş velī
Çeşme-i āb-ı ḥayātından zülāl olmuş baña

Cām-ı 'aşķı nüş idelden¹⁷⁷ Ferdīyā ḥayretdeyim

¹⁷³ ḥüsnünden S

¹⁷⁴ ātī S

¹⁷⁵ taş ile S

¹⁷⁶ şirki S

¹⁷⁷ ile dilden

Bilmez oldum kendimi bilmem ne hâl olmuş baña

11

Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün

Ğabā-yı nār verir gül şarābı reng saña
Çü berk-i gül bedeniñdir ğabā-yı teng saña

Hezār¹⁷⁸ perde-i nāmūs gül gül etdi verip
‘ Akūs-ı dide-i bülbül hiçāb-ı neng saña

Ferāğat eyledi ‘ aşığ ümmīd-i vuşlatdan
Tağınca per hümā kākülün çeleng saña

Ol ebrūvān ile şayd eylediñ cihānı bütün
Verip sihām-ı ğazā ğamzeden ğadeng saña

Bu ‘ aşğ Ferdī-yi-zāra bulunmayınca ‘ adīl
Bu ğüsn ile bulunur mu cihānda deng saña

12

Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün /Me fā ‘î lün

Göñül āyīnesi bir āfitāb ister mi ister ya
Ğıbāb-ı sun^c -ı ğıkmetden niğāb ister mi ister ya

Eğer vermezse¹⁷⁹ ğüsn-i leb-be-leb dilberle māl-ā-māl
Göñül bir nev-civānı intiğāb ister mi ister ya

Bu rütbe sāğıyān-ı nev-civānān ile ülfetden
Bu derde ey ğabīb eski şarāb ister mi ister ya

Yine seyr-i cemālinden bu şeb dūr eyledi cānān
Ne çāre görmeye rü’yāda ğāb ister mi ister ya

Ruğ-ı pür-tāb için Ferdi iletđi zülfüne göñlüm
Ħağādan geçmeğe rāh-ı şavāb ister mi ister ya

¹⁷⁸ mezār S

¹⁷⁹ ver S

13

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lün

Taşviriñ asıp dilde yine bir büt-i tersā
Kim görse şandır şevk ile kandilli kilisā¹⁸⁰

‘Uşşākımı uğratmaz iken bāb-ı niyāza
Ağyārı görünce gülerək der ele [minā]¹⁸¹

Hüsnü o kadar oldu ki āşüb-ı kıyāmet
Bu¹⁸² fitneye elbetde iner Hāzret-i ‘İsā

Meftūnunu düzdīde nazar görse ol āfet
Zülfündeki zünnāra eder ‘aşk ile ‘İsā¹⁸³

Ferdī anı rām etmemek olmaz bize ammā
Rūz-nāme-i kīsemde bu yıl geldi kebīsā

14

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Mest görse dilberi huşyār olur ‘āşık bu ya
Çeşm-i hāb-ālūdeden bīdār olur ‘āşık bu ya

Çāresizlik olduğundan derd-i ‘aşkıñ çāresi
Her işinde dā’imā nāçār olur ‘āşık bu ya

Serfirāz-ı ‘ahd ü ikrār iken ağyārı görüp
Ser-be-ceyb-i hırқа-i inkār¹⁸⁴ olur ‘āşık bu ya

‘Aşinā-yı vākıf-ı rāz etmeye hāhişlenir
Yād ile bīgāne-yi esrār olur ‘āşık bu ya

¹⁸⁰ kandil-i kenīsā S

¹⁸¹ miyā S ve İ

¹⁸² bir S

¹⁸³ ‘İsā S

¹⁸⁴ efkār İ

Ferdiyā hicr āteşi kār eylemişken cānına
Vaşl-ı bî-hengāmedan bîzār¹⁸⁵ olur ‘āşık bu ya

Fî Harfî'l-Bâ

15

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Nūr-ı ruhsārîñ görenler ehl-i imān oldu hep
Gūş eden sırr-ı dehānîñ ehl-i ‘irfān oldu hep

Bendegānîñ defterine kayd edip eyle kerem
Kulluğūñ minnet bilen ‘ālemde sulţān oldu hep

Yā Resūlallah saña dildādedir her ehl-i dil
Ayrılan senden cihānda ehl-i tuğyān oldu hep

Ḥazretinden rûz-ı maḥşerde şefa‘āt isteriz
İltifātîñ bulmayanlar ehl-i ḥüsrān oldu hep

Ferdî-yi bi-çāreyi ümmetliğe eyle qabūl
Bu emelde herkesiñ hāli perişān oldu hep

16

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Şems-i ruhsārîñ göreñ didāra müştāk oldu hep
Zülfüñe dil bağlayan dünyādan ıtlak oldu hep

Ḥaḳ te‘ālānîñ ḥabîbi olduğundan dil verip
Ḥubbuña mazhar olan ol yāre ‘uşşāk oldu hep

Sen Ebu'l-Ḳāsim’sın ‘uşşākîñ ezel deryūzedir
Bāb-ı lütfūndan seniñ taḳsîm-i erzāk oldu hep

Nutḳ-ı cān-baḥşîñ zülālindendir el-īmān yamān
Nefḥa-i Raḥman andan neşr-i āfāk oldu hep

¹⁸⁵ pirāz S

Āb-1 lütfuñla yetiş Ferdî-yi zâra ol şefî^c
Cürm ile¹⁸⁶ yüz karası tesvîd-i evrâk oldu hep

17

Mef ‘û lü/ Fâ ‘i lâ tü/ Me fâ ‘î lü/ Fâ ‘i lün

Nür-1 siyâh dîde-i vuşlat hayâl u hâb
Yek nîm nigâh-i niyyeti hayret hayâl u hâb

Naẓm-1 selîs-i feyz-i ilâhî revândır
Vârid olan ma‘ânî dikkat hayâl ü hâb

‘Āşık hemîşe zûlmet-i dilde serâb-keş
Āb-1 hayât Hızır-1¹⁸⁷ meşiyet hayâl ü hâb

Mestânelerle ülfet edip huşyâr olan
Fehm eylesin ki ‘âlem-i vaḥdet hayâl ü hâb

Vaḥdet serâb-1 ‘ayn-1 şuhûd ise Ferdiyâ
Çeşm-i murâd-1 bünyede keşret hayâl ü hâb

18

Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün /Me fâ ‘î lün

Perî-şûret görün ‘uşşâka sîretde meleklik yap
Bize mûnis olup ağıyâra ammâ ki büleklik yap

Hevâyidir o şûh-1 âteşin-meşreb bilirsen çün
De-mâ-dem sen de ah-1 âteşinle fişeklik yap

Bu ülfetlerle câna tarḥ-1 külfet etmek istersen
Benefşe-zâr-1 hüsne çîn-i zülfünden çiçeklik yap

Gel ol va‘de-i vuşlatda vâfi¹⁸⁸ olmağa sa‘y et
Ne mâni‘ câme-hâb-1 sînede soñra döneklilik yap

¹⁸⁶ cümle S

¹⁸⁷ ḥâzret-i S

¹⁸⁸ vâfi‘î? S

Düşürme ‘âşıkñ büngâle hüsnuñde bāzāra
 Kumāş-ı vuşlata tamgā-yı hāliñle beneklik yap

19

Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün/ Me fā ‘î lün /Me fā ‘î lün

Cihān baħr-ı vüçüb üzre ħabāb-ı pür ħaţardır hep
 Kef-i sâhil zebün-ı sîli-i mevc-i kâderdir hep

Nuķuş-ı mā-sivāniñ mücmeli var ħalb-i ‘ârifde
 Tefâşîl-i berâ-yı âmed ü reft-i nazardır hep

Eğr nüş etmeseydi bādesin olmazdı ‘âşık mest
 Ezel bezminde her türlü¹⁸⁹ levāzım mā ħazardır hep

Felek-meşreb deyi ta‘n etme her kec-tab‘a ey dānā
 Felek de ġālibā nādān elinden şekve-gerdir hep

Şürūħ-ı sine-i ‘âşık güzel teşriħdir Ferdî
 Mütün-ı tıbb-ı zāhid nüşha-i nā-mu‘teberdir hep

20

Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/Fā ‘i lün

‘Ālem-i ma‘nāda yār ile vişāl etdim bu şeb
 Hüsni ta‘birinde çok fikr-i muħāl etdim bu şeb

Bir şurāhi kadd ile hem-meşreb-i rindān olup
 Reng ü¹⁹⁰ rü-yı sâġarı hep al al etdim bu şeb

Ülfetiñ germiyyeti dāġ-ı peleng-i ‘aşk açıp
 Ĥāb-ı nāzı sürme-i çeşm-i ġazāl etdim bu şeb

Bezm-i meyde verdi sâki neş’eme hüsni ħitām
 Sâġarım bir naħl-ı ġülzāra sifāl etdim bu şeb

¹⁸⁹ tür İ

¹⁹⁰ reng-i S

Hüsn-i¹⁹¹ masnūata ġāfil dil-firīb¹⁹² olmaz deyī
Şūret-i bedr-i taşavvurla hilāl etdim bu şeb

Şām-ı ġurbetde başınca zulmet-i ceşş-i celāl
Şeb-be-ħayr-ı şāh-ı Ĥurşid-i cemāl etdim bu şeb

Ferdiyā bu şaħv u maħviñ āħiri ħayret gelir
Kendi kendime bu bābda infī‘āl etdim bu şeb

21

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Şu‘ā‘-ı hüsnüñ ey meh her gece taħrīr edip mehtāb
Dil-i tīremde ġūya peykeriñ taşvīr eder¹⁹³ mehtāb

Cemāl-i bā-kemāliñ āyet-i nūr-ı ilāhīdir
Çıkıp kürsi-yi eflāke ġüzel tefsīr eder mehtāb

Bu sūz u¹⁹⁴ tāb ile ‘āşık seni şarmağdır efkārı
Der-ağūş etmeye şems-i ‘acep tedbīr eder mehtāb

Debīr-i şun‘-ı Ĥağ’dır zer kalemle mekteb-i çarħta
Kemāliñ atlas-ı baħr u bere taħrīr eder mehtāb

Şebīh olmağ dilerse vech-i pāk-i yāre ey Ferdī
Şebātı yoğdur aniñ da‘va-yı tezvīr eder mehtāb

22

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Nār-ı hicrinden şehā oldum kebāb-ender-kebāb
Eşğ-i çeşmim tül-ı firğatden şarāb-ender-şarāb

Feyz-i ‘aşkıñla olup sīrāb ehl-i soħbetin
Yine ħayretde¹⁹⁵ nazar-ğāhım serāb-ender-serāb

¹⁹¹ sen? S

¹⁹² dil-ğarīb? S

¹⁹³ edip S

¹⁹⁴ sūz-ı S

Baħr-ı vuşlatda olup ğavvāş-ı ehl-i¹⁹⁶ iħtişāş
Berr-i firqat şularında ben ħabāb-ender-ħabāb

Cennet-i firqatde müstağrağdır erbāb-ı şu‘ūr
Ben cehālet nārına düşdüm ‘azāb-ender-‘azāb

Ferdiyā ma‘ mürdur günden güne ehl-i ħulūb
Sen de nefsiñle ħalıp olduñ ħarāb-ender-ħarāb

23

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Kūy-ı dilberde bu şeb ‘uşşāğ miħmān oldu hep
Kendiler cem‘ oldular diller perişān oldu hep

Cevr ile āzār edip zār etdi ammā neyleyim
Eşğ-i çeşmim cūş edip ‘ālemde tūfān oldu hep

Armağan etdi bize hoş-bū-yı zūlfüñden şabā
Dest urunca şānesin kākül perişān oldu hep

Gerçi ruħsārıñ bize keşf etdi ol māh tamam
Yār u ‘ağyār ħalmanı bi’l-cümle tabān oldu hep

Ferdiyā ‘aşğ āteşi yağsa beni māni‘ değil
Āh edince her taraf nālān u sūzān oldu hep

24

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Sīnemi ol mest-i nāza cāme-ħāb etdim bu şeb
Reşğ ile sūz-ı derūnu¹⁹⁷ māhitāb etdim bu şeb

Mest iken ħıldım nağar dil rüyuna dil-sūz olup
Eşğ-i çeşmānımla tağtır-i gül-āb etdim bu şeb

¹⁹⁵ ħasretde S

¹⁹⁶ yok S

¹⁹⁷ derdin S

La‘ l-i nābiñ pür- melāhat çeşmiñi mey-gün¹⁹⁸ görüp
Meclise murğ-ı dili tāze kebāb etdim bu şeb

Pertev-i didār ile tāb-ı derūnum maḥv edip
Gönlümü kesdim sivādan kām-yāb etdim bu şeb

Tevsen-i ‘ aşkı sürüp bir cezbe eyle şavbına
Āh-ı āteş-bāra dārım hem rikāb etdim bu şeb

Bezm-i ger-mā-germde gördü bizi tenhā raḳīb
Kāfiri dil-gīr edip ḥayli ‘ azāb etdim bu şeb

Metn ü şerḥ-i ḥüsn-i yāra Ferdīyā diḳḳat edip
Ders-i ‘ aşkı muhtaşarca bir kitāb etdim bu şeb

25

Eyżan¹⁹⁹

Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lā tün/Fā ‘ i lün

Yarı tenhā avladım çok ḥasbiḥāl etdim bu şeb
‘ Uḳde-i mā-fi’z-żamīrim hep su ’āl etdim bu şeb

Müşkilimdi²⁰⁰ iltifātı yarıñ ‘ aḡyārla hele
Tīḡ-i ebrūdan cevāba intiḳāl etdim bu şeb

Zevḳ-i mehtābı vesīle eyleyip dildār ile
Zevraḳ-ı vaşla²⁰¹ binip seyr-i cemāl etdim bu şeb

Meclisinde āteş-i ‘ aşkı bulup sūz u güdāz
Şem‘ -veş noḳşānımı ‘ ayn-ı²⁰² kemāl etdim bu şeb

Ruḥşat-ı tāmı verip küstāḥī eşk-i çeşmime
Dāmeniñ ol mest-i nāziñ destimāl etdim bu şeb

¹⁹⁸ meygüb? S

¹⁹⁹ yok S

²⁰⁰ müşkildi S

²⁰¹ şāla S

²⁰² ‘ aynü’l S

Başıma hiç gelmemişdi böyle bir hâl-i ğarīb
Yar ile vuşlat huşuşunda cidāl etdim bu şeb

Gerçi rāzıdır derūnum Ferdīyā her vaz'ına
Şüret-i zāhirde ammā infi'āl etdim bu şeb

Fî Harfi't-Tâ

26

Mef'û lü/ Me fâ'î lü/ Me fâ'î lü/ Fe'û lün

Her dem kurulur sinede dīvān-ı hārābāt
Devr etmededir sākî-yi devrān-ı hārābāt

Baş²⁰³ koydu der-i meygedede²⁰⁴ pâyine pîriñ
Kaldırmaya tâ haşr ola mestān-ı hārābāt

Bî-lafz-ı hurūf etmededir şöhbeti dilde
Meclisde hamūş olsa nedīman-ı hārābāt

Şarı ve kızilla bu rengi²⁰⁵ âk edemezsin
Bî-renk olur bâde-i 'irfān-ı hārābāt

Terk etdi tekāpūy²⁰⁶ sefer der-vaṭan eyler
Ferdī olıcak bir gece mihmān-ı hārābāt

27

Fâ'î lā tün/ Fâ'î lā tün/ Fâ'î lā tün/Fâ'î lün

Ey gönül mir'âtını²⁰⁷ la' l-i leb-i cānāna tüt
Nāşihñ boş sözlerin tütma dolu peymāne tüt

Müdde'iler²⁰⁸ sözleri efsānedir tütma kulağ

²⁰³ başını S

²⁰⁴ meygede S

²⁰⁵ rîki? İ

²⁰⁶ tekāpū S

²⁰⁷ miréAt S

²⁰⁸ müdda'ileri İ

Gūşu hūşuñ luḡ edip bir dem dil-i nālāna ḡut²⁰⁹

Ḥüsnüñe denk olmasında ‘aşkımuñ var ise şek
Al terāzūyı efendim al ele yan yana ḡut

Bir gedā-yı ḡāşısıñ²¹⁰ devrinde²¹¹ dervişāne²¹² var
Sīneniñ keşkülünü ol dilber-i²¹³ iḡsāna ḡut

Ol muvaffaḡ Ferdiyā gezme cihān ma‘ müresin
Genc-i ‘aşḡa mālīk iseñ kūşe-i virāne ḡut

28

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lün

Evrāḡ-ı dile şebt idi menşūr-ı muḡabbet
Verildi baña mülket-i ma‘ mūr-ı muḡabbet

Vaḡdetle eden varid-i işbāt-ı vüçüdu
Ḳandiliñ aşar ‘arşa çü Manşūr-ı muḡabbet

Mişkāt-ı diliñde yaḡagör şem‘ -i vişāli
Ekvānda tā zāhir ola nūr-ı muḡabbet

‘Aḡd olalı bülbüllere ebkār-ı gülistān
Her mevsim-i gülde ḡurulur sūr-ı muḡabbet

Şāyān olamaz her kişi ol meclise sākī
Çeşminden eder ‘ālemi maḡmūr-ı muḡabbet

Tā olmayıcaḡ ‘āleme rüsvā-yı cihānda
Olmaz ḡarem-i yārda mestūr-ı muḡabbet

Mihriñle eder böyle maḡāmātda²¹⁴ naḡme
Ḳānūndan alan kūşe-i mahūr-ı muḡabbet

²⁰⁹ eksik İ

²¹⁰ ḡāşı sen İ

²¹¹ derūnunda S

²¹² dervişān S

²¹³ oldur beri? S

²¹⁴ maḡāmāt-ı S

Mihriñ ura mı ağızıma hiç mühr-i sükūtu
Tā girmeyicek destime memhūr-ı muḥabbet

Bezmiñde şehā tel mi kırar Ferdī-yi dilsūz
‘Aşkıñla düzer telleri ṭanbūr-ı muḥabbet

29

Eyzān²¹⁵

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lün

Gül dīdeleriñ eşk-i nedāmetle ḥabāb et
Ver sele neng şehriñi hep ḥāne-ḥarāb et

‘Aşq āteşine ḥār u ḥasıñ eyle fūrūzān
Dil murğunu mihmān-ı ğama tāze kebāb et

Ağyārı hümā sāye-i lütfūndan²¹⁶ ṭutarsa
Ey ‘aşık-ı şeydā aña sen āh-ı şihāb et

Sīmurğ-şifat kaf-ı sitiğnāda etek çek
Ālāyişi ḥasret-keş-i ümmīd-i ğurāb et

Envā‘-ı münakkaşla olan perdeyi çāk et
Bī-reng olan bādeyi çeşmiñde ḥicāb et

Çek gül ‘araķī bāde ile ‘arız-ı yāra
Mehtāba çıkıp mevc-zen-i āteş ü āb et

Müsveddeñi tebyīz edegör ḳalbde Ferdī
Mecmū‘a-ı ḥüsn-i varak-ı ‘aşka kitāb et

30

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Cebhesi nūr-ı mübīn-i levḥ-i ā‘lādan gözet
Ḳaşları ḥaṭṭ-ı siyāhın kilik-i bālādan gözet

²¹⁵ yok S

²¹⁶ lütfunda İ

Ruĥlarınıñ arasında b̄ini-i s̄im̄inini
Māhi şaķķ eden ser-i engüşt-i zībādan gözet

Ķāmet-i bālāsına serv-i revān üftādedir
Sidreden baķ²¹⁷ muntehāya ķadd-i t̄übādan gözet

Bezm-i meyde meyleri nuţķ-ı şafā-baĥşā seni
Rāĥ-ı rūĥ efzā olan yaķut-ı minādan gözet

Feyz eder çāh-ı zeķandan Ferdiyā ‘aynü’l-ĥayāt
Ĥubb-ı Yusūf’ dan çıķan āb-ı muşaffadan gözet

Fi Ĥarfi’s-Şā

31

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Dilber-i hicr-āşināya āşinā olmaķ ‘abeş
Şem‘-i sūzān ile ey dil rūşenā olmaķ ‘abeş

Sāĥil-i şafvetdeyim pūyānla ‘āşıķ gönlünü
Māhi-yi deryā-yı ekdāra ġidā olmaķ ‘abeş

Ol vefādāra diliñ²¹⁸ bend eyleyip ol bendesi
Her muĥālif dilbere cāniñ fedā olmaķ ‘abeş

Pādişāh-ı mülk-i ‘aşķ ol ĥıdmet-i merdān ile
Rāh-ı süfliyyetde ey dānā gedā olmaķ ‘abeş

Bār-gāh-ı şıdķ u teslīm içre kıl ķavl ü ķarār
Ferdiyā sergeşte-i çün ü çerā olmaķ ‘abeş

Fi Ĥarfi’l Cim

32

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

²¹⁷ yok S

²¹⁸ vefādār-ı diliñ S

Nām-ı pākiñle şehā sikke-i dīn buldu revāc
Oldu hep memleket-i küfr ü dalālet tārāc

Şevket ü salţanatıñ ğālib olup a‘ dāya
Urdu Kisrā yere tācı verdi Ƙayser de ħarāc

Zulmet-i cehl ile Ƙalmışdı cihān ħayretde
Yandı²¹⁹ envār-ı nübüvvetle göñüllerde sirāc

Dökülüp sāhil-i imkāna vücūduñ baħrı
Dürer-i²²⁰ ħikmet ü²²¹ ‘ irfān ile oldu mevvāc

Ferdiyā Ƙalmış idiñ cümle ħumār-ı ğamda
Verdi la‘ l-i lebinıñ teşnesi her derde ‘ ilāc

33

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Hevā-yı maţlab-ı dünyā ile tül-ı emelden geç
Müheyyā eyle zād-ı rāhı ħayr-ı bī-temelden geç

Kanā‘ atdir cihānda kār-ı iksir-i ğinā dilde
Ƙuru elfāzla tedbīr-i kimyā-yı²²² bī-‘ amelden geç

Sözüdür ādemiñ mizānı bāzār-ı ma‘ ārifde
Ĥilāf-ı de ‘b-i meclis yāra nutħ-ı bī-maħalden geç

Pirüz-ı tüşe-i himmet erince sırr-ı “mū tū²²³” ya
Delip küh-gerān-ı ‘ aşħı surāħ-ı ecelden geç

Tariħ-i şāh-rāh-ı müstaħīm üzre sebāt eyle
Keç ü nā-refte-i ehl-i Ĥudā rāh-ı ħıyelden geç

Yine derdiñ olur tıbhāne-i ‘ aşħ içre dermāniñ
Tabīb-i rūħa teslīm ol müdāvā-yı ‘ ilelden geç

²¹⁹ yazı? S

²²⁰ dürr-i S

²²¹ ħikmet-i S

²²² elfāz ile bu kimyā-yı İ

²²³ Hadis-i şerif: “Mütü kable ente mütü.” Yani “Ölmeden önce ölünüz.” hadisine telmihtir.

Boyansın buriyāsı zāhidiñ b̄-yı riyāsından
Özin h̄aliş tut ey Ferdī o kār-ı pür-ḥalelden geç

34

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Çeşm-i şūḥuñ ey perī-rū²²⁴ dīdebān ister mi hiç
Bağ gazālān-ı ḥarem ra‘ī şubān ister mi hiç

Neylesin tedbīr-i ‘aklı deşt-i²²⁵ peymā-yı cünūn
Devḥa-i şahrā-yı pehnā bağbān ister mi hiç

Rāh-ı ‘aşk içre saña perriñ yeter ancak refīk
Seyr-i ḳalb-i ma‘nevīde kārban ister mi hiç

‘Āşık-ı şūrīdeniñ yokdur bilinmez nesnesi
‘Arzuḥāle ḥāl-i nuḳdur lisān ister mi hiç

Feyz-i dil şādāb eder gülzār-ı ḫab‘-ı pākimi
Ferdiyā böyle zemīn āb-ı revān ister mi hiç

Fī Ḥarfi’l-Ḥā

35

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Gerçi ehl-i zevḳ ile rindāne meşrebdır ḳadeḫ
Pek açılmaz zāhide bīgāne meşrebdır ḳadeḫ

Cem‘ edip cümle mürīd-i bādeyi dergāhına
Ḥalkada devrān eder şeyḫāne meşrebdır ḳadeḫ

Cūş eder gāhi müselsel bir kıızıl zincīr ile
Elde zabḫ olmaz olur divāne meşrebdır ḳadeḫ

Meclis-i Cem’de olur sulḫān-ı ‘aşkıñ hem-demi
Taḫt-ı Fağfūrī çıkar şāhāne meşrebdır ḳadeḫ

²²⁴ perī perde S

²²⁵ dest-i S

Herkesiñ Ferdî eder izhâr maḥfî meşrebin
Bilmedin mâhiyetin ammâ ne²²⁶ meşrebirdir kadeḥ

36

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Mest-i ‘aşk eyler cihâni la‘l-i dil-cû-yı melîḥ
‘Âlemi ḥayretde koydu çeşm-i âhû-yı melîḥ

Büstân-ı dehri gezdim görmedim hiç böylesin
‘Ârızı gülder Ḥudâyî zülfi şebbûy-ı melîḥ

Ḥasta-ı ‘aşkı eder elbetde taşḥîḥ-i mizâc
Tıbb-ı rûḥânîcedir te’sîr-i dârû-yı melîḥ

Ceyş-i â‘dâ-yı raḳîbândan taḥaşşun etmeye
Melce-i üftâdegândır burc u bârû-yı melîḥ

Bâğ-ı nazmımda açılmaz böyle ezhâr-ı laṭîf
Ferdiyâ tab‘ımda fâ’îz olmasa cû-yı melîḥ

37

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Devr-i²²⁷ la‘liñde tarâvet buldu eyyâm-ı Mesîḥ
Yâr olup enfâs-ı cân-baḥşına çok nâm-ı Mesîḥ

Şevkle bu ṭârem-i nüh tâka pâyın baştıḡı
Ḥıdmetinde olmasaydı ḥatm-i encâm-ı Mesîḥ

Verdiḡi ḥâşşıyyet-i la‘liñ lebinde ḥâtemdir
Yeryüzün kıldı Süleymân-veş bütün²²⁸ râm-ı Mesîḥ

Nesl-i pâkiñden gelip âhirde ḥatmü’l-evliyâ
Muḳtedâ-yı ümmet eyler anı ilhâm-ı Mesîḥ

²²⁶ imâme? S

²²⁷ der-i S

²²⁸ Bu kelimenin noktaları İ’de konulmamıştır.

Ferdiyā çeksen de dünyā-yı denīden el ayak²²⁹
Yā tecerrüd oldu gerdün cām-ı ārām-ı Mesīh

Fî Harfî'l-Hâ

38

Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

Mübârek bād ey dil gülşen-i didâr-ı ferruḥ
Hezarân bülbülü nālân eder gülzâr-ı ferruḥ

Şıkmaz aşinâsı şıket-i endîşe-i dehre
Verir ḳalbe güşâyış zevḳ ile inkâr-ı ferruḥ

Ederse 'âşıkıñ âyinedâr-ı ḥüsni şafvetle
Gıdâ-yı rûḥ olur tütîye her güftâr-ı ferruḥ

Düşer iksîr-i ḥikmetle gözünden māl-ı Kārûn'u
Medâr-ı âferînişdir cihânda yâr-ı ferruḥ

De-mâ-dem çeşm ü ebrûdan rumûzuñ ḥâll eder Ferdî
Dil ü dîdemde pinhândır hezâr esrâr-ı ferruḥ

39

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Yaḳdı dillerde çerâğın pertev-i ruhsâr-ı şûḥ
'Âleme verdi ziyâ mehtâb-ı envâr-ı şûḥ

Gâh *erîr*²³⁰ geh ene'l- ḥaḳ oldu kûyunda nidâ
Verdi ḥayret zümre-i' uşşâḳına didâr-ı şûḥ

Mest ya şeydâ göründü dîde-i aḡyârda
Zînet-i şadr-ı aḡyâ 'âḳıl u ḥüşyâr-ı şûḥ

Faḥr edersiñ de libâs-ı faḳr ile şâyestedir
Şervet-i 'ömr-i girândır 'âşıkâ didâr-ı şûḥ

²²⁹ etek S

²³⁰ Araf suresi 143. ayet. “ Musa tayin ettiğimiz vakitte gelip de Rabbi ona hitab edince ‘ Ya Rabbi dedi, göster bana Zatını, bakayım Sana”

Çār ‘unşurdan ğubārıñ olmasın āyīnede
Ferdiyā olmaq gerekdir dāimā nāçār-ı şūh

Fī Ḥarfi’l-Dāl²³¹

Fī Ḥarfi’l Zāl

40

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Lezzet-i dīdār için çekdiklerim hicrān lezīz
Şıhhat ümmīd ile cānā telhı-i dermān lezīz

Ol gülün ğuş eyleyip elṭāf-ı ihsānıñ meğer
Ol sebepten ‘andelībe nāle vü efgān lezīz

Alması lezzetlidir ber-muḳtedā-yı celb ü selb
Şol kerīmü’t-tab‘-ı ‘alā himmete ihsān lezīz

Cāna minnet bildiğinden yār teklīfıñ anıñ
Eşhıyāya bī-tekellüf şıḳlet-i mihmān lezīz

Feyz-i ebkār ile zāhid cennete ḫāhişlenir
Bilmez ammā Ferdiyā ehl-i dile ‘irfān lezīz

Fi Ḥarfi’l Rā

41

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Sen ırāqlarda ararsın maḳşad-ı dil cāndadır
Terk-i cān edenleriñ cānı hemān cānāndadır

Sen ḫuzūr ile muḳayyed ben ḫuşūra mübtelā
Gel ḫuzūrudan ḫuşūra ḫaşr-ı ‘irfān andadır

²³¹ “dal” harfinde 6 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin hepsi Farsçadır.

Ey ‘ azîz ‘ izzetde gezme zilletde gel genc-i cân
Zillet içre bulunur ki dahmeler virândadır

Derviş iseñ halka hiç ne alış var ne veriş
Münkiriñ bāzār-ı dehr içre işi hüsrandadır

Ferdiyā kıandan saña bu mübtelâlık halk ile
Hak budur ki genc-i ‘ irfân mūr ile mārândadır

42

Fā ‘ i lā tūn/ Fā ‘ i lā tūn/ Fā ‘ i lā tūn/Fā ‘ i lūn

Āferīn ol sâki-yi gül-çehreye kim cām verir
La‘ l-i nâbindan kiras-ı dîdeden bādem verir

Bir iki şeftali ile al eder ‘ uşşâkına
Neyleyim vaḳtiyle vermez verse gâhi hām verir

Başımız ser-geştedir dolâb-ı çarḥ-ı şum ile
Ni‘ metin nādâna dâim ‘ ârife âlâm verir

Çeşm-i ḥasret istese başdan ayağa²³² nīm nigâh
Kâdir olmaz aramalı cân atıp ârâm verir

Hall olunca ‘ ukde-i şalvârı kal‘ a fetḥ olur
Kâr zâr-ı maşlahatda ḥaylice ibrâm olur

Günyüzü şevkiyle vermez ‘ âşıkına²³³ yan kerem
Hân-ı vaşlın verir ammâ neyleyim aḥşâm verir

Ferdiyā ‘ aşḳ-ı ḥaḳîḳiye nihâyet yok velî
‘ Āşık-ı ḥubb-ı mecâzî kârına encâm verir

²³² yok S

²³³ âşık S

43²³⁴

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Bu kārīñ ibtidāsı nuṭḡ-i pīrāna inanmaḡdır
Bes andan beste gerden tiġ-i taḡdīre dayanmaḡdır

Şeb-i zulumetde ḡāb-ı ġaflete çāre ḡakīmāne
Şadā-yı şūr-ı yā hū ile erkenden uyanmaḡdır

Bu lu‘ betgehde sūd u būda şarf-i naḡd-i vaḡt etme
Ḳumār-ı ‘aşḡ ile yāra yutulmaḡ da ḡazanmaḡdır

‘ Acep sermāyedir leb-teşne olmaḡ tih-i ḡayretde
Ḡülistān-ı²³⁵ emelde şanma ḡāşıl feyz ḡanmaḡdır

Ne yek rengī ne²³⁶ pūr rengī saña ḡāl olamaz Ferdī
Ḥarābāt ehli añlar ḡāl-i her renge boyanmaḡdır

44

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Zülf-i müşḡīn-i ḡaddārīñ ‘āşıḡa sevdālanır
‘ Aḡl-ı dildir bend-i zinciri olup şeydālanır

Ḳandasın ey gevher-i yek-dāne-i ‘ömr-i ‘azīz
Eşḡ-i çeşmim ḡasretiñle dīdede deryālanır

Böyle serv-i ḡadd ü kāmitle ḡırām etdikçe sen
Sāye-i lütfuñda her dem himmetim bālālanır

Ġamze-i tātār çeşm-i fitnesinde var iken
‘ Āşıḡıñ vārı bu yolda ‘āḡibet yaḡmalanır

Ferdiyā çü bār-ı elḡāf ile şādāb olalı
Ḡonca-ı dil ḡülsitān-ı nazımda zībālanır

²³⁴ Bu şiir İ’de sy. 45-a’da, S’de ise sy. 46-a’da tekrar yazılmıştır. Tek fark dördüncü beyitteki “‘aceb” kelimesinin ikinci kez tekrarlanan şiirde “göñül” olmasıdır. İki nüshada da aynı şiirin tekrarlanması bu nüshaların aynı koldan geldiğini göstermektedir.

²³⁵ gülistanda İ

²³⁶ yok S

45

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ol büt-i ‘ işve-perestî neş’e-yâb olsun da gör
Cünbüşüñ germiyyet-i çeng ü rebâb olsun da gör

Nîm keyf olsa gelir ol nîm neş’e meclise
Müntehâ-yı hâletin mest ü harâb olsun da gör

Rûy-ı âlinden gül-i ter reng ü bû-yı zevkîni
Bû-yı zülfünden ‘ araqlar müşk-nâb olsun da gör

‘ Āşıkıñ fikr ü telâşî şimdi ehven meretebe
Çîn-i zülfüñ ey perî pür piç ü tâb olsun da gör

Nev-resîde bir hilâl-ebrûdur ammâ Ferdiyâ
Pertev-i rûyu o şûhuñ mâhitâb olsun da gör

46

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fa‘ lün

Dîdeler nâz ile ta‘ lîm-i füsün eylerler
Mektebimde niceler meşq ü cünün eylerler

Lâle-ruhlar açılıp yüz vereli âgyâra
‘ Āşıkân kahr ederek dâğ-ı derûn eylerler

Derd-i ‘ aşkı ne bilir şimdi eṭbbâ-yı zamân
Gün-be-gün derd-i dilim böyle füzûn eylerler

Böyledir resm-i muḥabbet ezeli ğalîb olup
Hüblar ‘ âşıkını zâr u zebûn eylerler²³⁷

Baḥş-i ‘ aşka veremez her kişi tâb-ı revnaq
Ferdiyâ gerçi ki izhâr-ı fûnün eylerler

²³⁷ S’de bu beyitle bir önceki beyit yer değiştirmiştir.

47

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

‘Āşıkı dil-ḥaste eden çeşm-i bīmārın mıdır
Yohsa ğayretle çekilen derd-i aġyārın mıdır

Hırmen-i şabrı yakıp yandırmada şām u seḥer
Āteş-i fırkat mi āyā fikr-i ruḥsārın mıdır

Dīn ü imān²³⁸ musaḥḥar eyleyen ‘uşşākının
Küfr-i zülfün tārı mı yā bend-i zünnārın mıdır

‘Ālem-i ekvānı pür-nūr eyleyen cānım gibi
Şems-i tābānın mı didār-be-didārın mıdır

Çār ebrūlarda kaldım Ferdiyā bende esīr
Ben gibi āzede mi yā ‘ālemde nāçārın mıdır

48

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Açılmaz o büt-i ṭannāz meclislerde teng eyler
Velī tenhā açıp ruḥsārını ‘uşşāka reng eyler

Tezāyüd eyledikçe ‘aşkıım artar revnaḳ-ı ḥüsñü
Terāzū-yı muḥabbet meyl ederse anı deng eyler

Olunca māder-i tab‘ında nāz u şīveler nevvād
Donanma eyleyip üftādeler ahın fişeng eyler

Serīr-i ḥüsne çıkmış tāk-ı istiġnā giyip ol şāh
Hümā-yı kākülün şehperlerin serde çeleng eyler

Kümeyt-i ḥāmeñi ol şehsuvāra doğru oynatma
Sürerse esb-i nāzı Ferdiyā meydānı teng eyler

²³⁸ imān S

49

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

‘ Aks-i la‘l-i lebiñ ey şūḥ ne dem cāma düşer
‘ Āşıkāniñ hevesi bāde-i gül-fāma düşer

Ḥalka-i zūlf-i siyāhında görüp ḥāl-i ruḥuñ
Murg-ı dil-cān uçurup dāne ile dāma düşer

‘ Ārız-ı yār-ı nigāh ile ḳanā‘ at gelmez
‘ Āşıkā yüz bulıcaḳ çok ḫama‘ -ı ḥāma düşer

Gerçi aḡyār yanında edemez şaḳḳ-ı şefe
Ḥalvet olsa o perī-peykere ibrāma düşer

Zāhid esbāb-ı riyā ile bezenmiş ammā
Hīlesi fāş olıcaḳ çok tama‘ -ı ḥāma düşer

Pīç ü tāb eylemez ol zūlf-i siyeh-ḳāmetde
‘ Uḳde-i bend-i meyānında elif lāma düşer

Rūze-i hicr²³⁹ beni²⁴⁰ ḫaḫ örmeye mevşül eder
Ferdiyā şanmañ iftārda aḫşāma düşer

Eyzān²⁴¹

50

Mef ‘ū lū/ Me fā ‘ī lū/ Me fā ‘ī lū/ Fe ‘ū lūn

Erbāb-ı muḫabbet bu yoluñ kāfilesidir
Nūr-ı ruḥ-ı dildār anıñ meş‘ alesidir

Ey geşt-i ilāhiye vuḳūf etmeye ḫālib
Şu ḳalb-i şanevber denilen sünbülesidir

Bunda ereḡör maḳşada ferdāya bıraḳma
Dünyā eviniñ māni‘ olan meşḡalesidir

²³⁹ hicri S

²⁴⁰ yok S

²⁴¹ yok S

Rūz u şeb-i ‘ uşşāk degil mi ğam u şādī
Her biri bürüz eylese āhir bilesidir

Çarhıñ siteminden şaķın āzürde-dil olma
Ne çiz ile penbe-i cānıñ meselesidir

Keşretde bulur vaħdetiyan vech-i teraķķī
Dervişıñ o ğisū-yı perişān çilesidir

Aşhāb-ı maķāmāt okuyup eylesin aheng²⁴²
Ferđī bu reviş nazmımızıñ velvelesidir

51

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

Ādemde taleb cilve-i ‘ aşķıñ eşeridir
Ol kenz-i ħafiniñ dil-i āġāh yeridir

Bedr olsa n’ola sīne-i uşşāķa de-mā-dem
Eflāk-i muħabbetde bu devr-i ķameridir

Ķat‘ olmaz imiş cism-i keşif²⁴³ ile menāzil
Şeh-rāh-ı vişāl içre olan cān seferidir

Ne zühd ü ne ālāyiş-i tã‘ atle biter bu
Maħmūr-ı ğama çāre şabūħ seheridir

Bī-‘ illet olan nesneye esbāb eşer etmez
Ferđī bu kerem cünbüş-i ħüb-ı ķaderidir

52

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

‘ Aşķ āteşine yanmaġa cānım alışıkdır
Ķo tekye-i dilde anı kı eski ışıkdır

²⁴² yok S

²⁴³ çeşm-i keşf? S

Dil bağlayanı zülfüne üftâdeler ey meh
Rüyâları sevdâñ ile her şeb qarışıkdır

Şeh-râh-ı haqîkatde sülûkuñ reh-i rastdır
Zülf-i ham ile râh-ı mecâzî dolaşıktır

‘Aşk ehli n’ola etmez ise ceng ü cidâli
Sulţân-ı vülâ cümle düvelle barışiktır

Ülfet olup esrâr-ı²⁴⁴ şeri‘ atle zuhûr et
Ter-dâmen olanlar ço desinler bulaşıktır

Ağyâra ta‘ âzum deme şarf-ı nazâr etsem
Vechiñ görelî dîde-i dil pek kamaşıktır

Ârâste kıl câme-i zîbâ ile Ferdî
Mecmu‘ a-i nazmında telebbüs yanışıktır

53

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fa‘ lün

Tâbiş-i rüy-ı felek ‘ âlem-i bâlâdandır
İhtilâfât-ı cihân gerdiş-i mînadandır

Luţf u kahr ile zuhûr oldu sebeb-i keşmekeş
Telebbüs her ne ise cünbüş-i esmâdandır

İrţibâtıyla şarâhatde²⁴⁵ bulunmaz gavğa
Hâll ü işkâlle hep nükte-i îmandandır

Reh-i teslîmdedir kâ‘ ide-i seyr ü sülûk
Ne dâlâlet var ise cümle süveydâdandır

Ferdiyâ kâle-i varında ola hatm-i kerem
Eşer-i hüsn-i kabûl şîve-i damgâdandır

54

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

²⁴⁴ yok S

²⁴⁵ şarâhat S

O gülñ rûyu kamer-tâb değildir de nedir
Sâye-i zülfü de mehtâb değildir de nedir

Ĥüsn-i deryâsına emvâc-ı ‘ arak mı bilmem
Ĥalka-i pür-çeşmi girdâb değildir de nedir

Ĥabbe-i ĥâline cem‘ olalı mürgân-ı kulüb
Ruĥları mecma‘ -ı aĥbâb değildir de nedir

Cephesi kıble-i ‘ uşşak u maĥâm-ı Maĥmūd
Tâĥ-ı ebruları miĥrâb değildir de nedir

‘ Ārifñ gönlü gülüstân-ı tecellî olmuş
Zâhidñ ĥalbi de şeb-tâb değildir de nedir

Devr eder kâse-i zerrin elinde sâķi
Ma‘ rifet anda mey-i nâb değildir de nedir

Ferdiyâ ĥikmetini aňladı âzâde olan
Ĥükemâ bende-i esbâb²⁴⁶ değildir de nedir

55

Fâ ‘ i lâ tün/ Fâ ‘ i lâ tün/ Fâ ‘ i lâ tün/Fâ ‘ i lün

Cezbe-i ĥüsnü ki ĥalb-i bî-nevâyı oynadır
Şevĥ-ı ĥa‘ be gūyiyâ kıble-nümâyı oynadır

Tab‘ -ı pâki rüzgâr-ı ‘ aşķı sergerdân eder
Bū-yı zülf-i şemmesi bād-ı şabâyı oynadır

Şūfi-yi şāfî-nihādñ vecdini taĥrîk için
Ez ravân-ı üstühân bâl-ı hümâyı oynadır

*Men ene aĥbebtül*²⁴⁷’ de cilve-i sır olur ‘ ayân
Ĥatl-i ‘ uşşak-ı cemâlin ĥün-bahâyı oynadır

²⁴⁶ aşĥâb S

²⁴⁷ Hadis-i şerif “ Ben bir kulumu seversem onun duyan kulaĥı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayaĥı olurum.”

Derd-i ‘ aşka Ferdiyā hiç çāre etmez bir tabīb
Derd-i bī-dermān-ı cānānıñ²⁴⁸ devāyı oynadır

56

Nazire-i Ğazel Kerīm-i Rūmī

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

Raḥş-ı nigeñiñ ḥātır-ı aḥbābla oynar
Ebrūları çevgān-ı dil-i bī-tābla oynar

Tā tıfl iken olmuş aña ekvān musaḥḥar
Gehvārede engüşti kamer-tābla oynar

Çeşmim yaşı ğarkāb eder fülk-i²⁴⁹ vücūdu
Rū-dīdelerim²⁵⁰ ḥūnda girdābla oynar

‘ Uşşākıñ uşul ile duyup nālesin ol şūḥ
Raḥş-āver olup cünbüş-i dolābla oynar

Ferdī edip isḳāṭ-ı izāfet ile teslīm
Zühād-ı zamāne daḥi esbābla oynar

57

Fe ‘ i lā tün/ Fe ‘ i lā tün/ Fe ‘ i lā tün/Fe ‘ i lün

Lebleriñ yād ederek mürde dile cān gelir
Nuṭḳ-ı cān-baḥşıñ ile²⁵¹ māye-i ‘ irfān gelir

Baḥr-i ‘ aşḳ üzre eser gāhī nesīm-i vuşlāt
Fülk-i dil öyle hevāyi bulıcaḳ yan gelir

Pīrimiz ḥall edeli ‘ uḳde-i zülfüñ ey meh
‘ Āşıḳıñ ḥazretine ‘ aḳl-i perişān gelir²⁵²

²⁴⁸ cānıñ S

²⁴⁹ mülk-i S

²⁵⁰ didelerim S

²⁵¹ can-baḥş İ

²⁵² S ‘de bu mısra yoktur. Bunun yerine bir önceki beytin ikinci mısrası tekrar yazılmıştır.

Şıla-i vaşılañı kesme efendim benden
Şāhdan ‘ādet²⁵³ olan dervīşe ihsān gelir

Nāzdan çeşm-i suhan-gūlarıñ olsa hāmūş
Bendeñi hayret alıp hātıra seyrān gelir

Hāli sevdā-ser ile kâfile tutsa ‘uşşāk
Çeşm-i ser kâfileye kevkeb-i keyvān gelir

Şān bulur keşret-i ‘uşşāk ile hūbān elbet
Devlet ü haşmet-i etbā‘ ile ‘ünvān gelir

Ferdiyā yol üzeri tekyeye beñzer gönlüm
Her gece vādī-i ğamdan nice mihmān gelir

58

Hevāi Li-Nāzımıhi²⁵⁴

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

La‘l-i nābıñ emerek beñzimize kan gelir
Öperiñ ruhlarıñı mürdemize cān gelir

‘Aşıka şatmak için kendini dirhem dirhem
Nāz ile tartılacak gönlüme batmān gelir

Meclisin çarhını bozsa biri sarhoşluk ile
Düzmeye elde kadeh āfet-i devrān gelir

Çapudān-zādeyim vuşlata şaldı gemisin
Çaçına benim anıñ çeşmime ‘ummān gelir

Süt limānlık iken olsa sine deryā-yı sefid
Geşti-yi vuşlatı şālim qatı tūfān gelir

O güzel süt kuzusudur aña yoğurtlanamam
Çoynuma alsam anı aklıma çobān gelir

²⁵³ Bu kelime S’de “ayn” harfiyle yazılması gerekirken “elif” harfiyle yazılmıştır.

²⁵⁴ yok İ

Sükkeriñ leblerini şorsam a kaymağ tenlim
Hasta-dil cân çekinir hâtırâ ‘ ayrân gelir

59

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Zâhid esbâb-ı riyâ ile tevağğul gösterir
Bağ kerâmâta deyi hayli taḥayyül gösterir

Sürmesi sermâye-i tamğâ-yı kâlâ-yı rüyâ
Hüsn-i şuretle nezâfetle tecemmül gösterir

Uydurup kayd-ı ma‘ aşı halka istiğnâlanır
Şüret-i lâkayda şabr u²⁵⁵ tevekkül gösterir

Ekl ü şürb ile verir tāmâta dâ’im takvîyet
Bâr-ı teklîfe cehâletle taḥammül gösterir

‘ İzzet-i nefis hevâsında sürerken yâ ‘ azîz
Meslek-i ehli tevâzu‘ da tezellül gösterir

Ehl-i irşâdı beğenmez herkese bir kulp tağar
Vird-i ‘ indiyât ile Hâkka tevessül gösterir

Zirve-i kâf-ı kanâ‘ atde yeri ‘ anka iken
Cîfe-i dünyâya gâhice tenezzül gösterir

Eylemez tebdîl-i ahlâka ede şarf-ı nazar
‘ Âlem-i kevn ü fesâd içre tebeddül gösterir

Zâhiri²⁵⁶ türlü ‘ ibâdetle bulur zevk u şafâ
Ferdiyâ eşğâl-i bātında tekâsül gösterir

60

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

²⁵⁵ şabra S

²⁵⁶ zâhiren S

Bezm-i nūṣā nūṣda yarım adeḫ der-dest olur
Kendi meyden ‘āṣıānda nergisinden mest olur

Per ü bāl ile cezirlendirmez ammā ‘āṣıı
āmet-i mezūnuna serv-i ṣanevber pest olur

Böyle bir Leylī-abī‘ at görmemiş Mecnūn daı
Zūlfüne dil balayan ‘ālemde am-peyvest olur

Lu u ahrı birbirine dāimā peyvestedir
‘Āṣıānı mahar-ı ma‘ nā-yı nīst ü hest olur

Ferdiyā sat olmada cevri-kemān-ebrūsunuñ
Kim ekerse ilesin meydāna ṣaib-ṣat olur

61

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Münzevī seyyāḫ-ı deṣt-i²⁵⁷ ‘ālem-i bālā olur
Ser-be-ceyb-i ıra-i dil āsmān-peymā olur

Tūtiyā-yı eṣm-i cān eden²⁵⁸ ubārdır kühen
Dīde-pūṣ olup cihāndan ser-te-ser bīnā olur

Gūṣ-ı māhi-yi derūna atre-i feyzin²⁵⁹ dūṣen
atresi deryā vü deryālar aña ṣeydā olur

Ehl-i dil mir ‘āt-ı ṣafin eylese alka ‘āyān
Her kim²⁶⁰ ilāṣ ile basa tūti-i güyā olur

Māsiyāyı a tecellisi eder mav u tebāh
Ṣems doduda nūcūmuñ nūru nā-peydā olur

Keṣreti ıṣat eden vadetle bulur imtiyāz
Yek ṣadefde dürr-i Ferdī gevher-i yektā olur

²⁵⁷ dest S

²⁵⁸ cihān S

²⁵⁹ Aynı kelime iki defa tekrarlanmış. İ

²⁶⁰ yok İ

62

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Zevk-i mey tāze bahār üzre gül-i endāmladır
Būsenin şevki de ğāyetle leb-i cāmladır

Meylimiz arttığı nuql-i meye bu demlerde
Hāhiş-i sīne leb ü şekker ü bādāmladır

Verdiği dāğ-ı dile hūn-ı ciger āb ile tāb
Lāleye reng veren bir leb-i gülfamladır

Meyve-yi vaşlına bu mevsimi hoş gördiceğim
Mev‘ id-i bāğ-ı emelde tāmā‘ -ı hāmladır²⁶¹

Sālikiñ olduğu şehrāh-ı vişāle pūyan
Ferdiyā dost eline nāme vü peygāmladır

63

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Mani‘ -i tevfiķ ancak himmet-i merdānedir
Ebr-i nisānı şadefde māye-i dūrdānedir

‘ Ārifān hāl-i süveydāyı gönülden sildiler
Bildiler kim bā‘ iş-i ğaflet nigār-ı hānedir

Halka sohbət edenler bildi kıadr-i ‘ izzeti
Bulduran genc-i huzūru kūşe-i virānedir

Nīsti isterseñ ağla sūz-ı dille hāline
Şem‘ i bī-ārām eden hep²⁶² girye-i tıflānedir

Ferdiyā sen bu edāyı kimden öğrendiñ ‘ acep
Āşinā eden bu luḫfi mani‘ -yi bigānedir

²⁶¹ Bu beyitten sonra gelen 24 tane beyit S’de sayfanın kenarlarına yazılmıştır. Sayfanın kenarının eksik olmasından dolayı bazı beyitlerin ilk kelimeliri eksiktir.

²⁶² yok S

64

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Seyrde ‘ömr-i girān āb-ı revān ikisi bir
 H̄āb u ğafletle geçen vaqt u zamān ikisi bir

Mihr ü maqşūda hicāb olmada bir vefk-ı hevā
 Başta sevdā-yı şaçıñ dağda dūhān ikisi bir

Nevk-i müjgān siyeh-ebrūlar ile hem-ser olup
 Zaḥm-ı dilde çile-i tīr ü kemān ikisi bir

Seyelān etmede her sūya hevā-ālude
 Bulanık āb-ı bahār ṭab‘-ı civān ikisi bir

Ferdiyā māyesi ‘aşk olduğuna şahitdir
 Dil-i ‘uşşāqda cānānla cān ikisi bir

65

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Zīr-i müjgānında dīdeñ kalb ü cāna göz diker
 Böyle tīr-endāzlar seng-i nişāna göz diker

Ebr-i zūfüñ dīde dūz-ı intizār etdi beni
 Raḥmet ümmidiyle dihqān āsmāna göz diker

Ma‘şer-i ‘uşşāqa eyler zīr-i ebrūdan nigāh
 Düzd-i reh-zen maḥfī yerden kārbanā göz diker

Şevk-i ḥālñ zūfünü göstermedi murg-ı dile
 Dāmı görmez dāne-i pür imtināna göz diker

Rü‘yet-i esbāb Ferdī maqşada mani‘ değil
 Bādı geştibān görmez bādbāna göz diğēr

66

Mef 'ū lü/ Me fā 'ī lü/ Me fā 'ī lü/ Fe 'ū lün

Vaşlıñ emeli bu dil-i divānede yoğdur
Esbāb-ı ıarab kūşe-i ğamhānede yoğdur

Her dem ğötürür dest-i şabā şemme-i zülfüñ
Ol bū-yı vefā tel-şiken-i şānede yoğdur

Hāşiyet-i 'aşkıñ mey-i zāhirle bulunmaz
Nāyñ eşeri nāle-i mestānede yoğdur

Şehbāz-ı dili saha-i lāhūta uçurdum
Bağma kafes-i tende değıl lānede yoğdur

'Uşşākıñ arasında seni bulma dilerseñ²⁶³
Bağma o peri-peykeri büt-hānede yoğdur

Ferdī bu havātırla yine nazmda revnāk
Şābitde değıl şā' ir-i ferzānede yoğdur

67

Nazīre-i Ğazel-i Mısrī Kıddise Sırrehu**Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün**

Tariğ-i ehl-i 'aşkı cān ile seyyār olandan şor
Hevā-yı dilrübā-yı şevk ile tayyār olandan şor

Mey-i la' l-i lebi keyfiyyetiñ ebrārdan şorma
Der-i pir-i muğāna baş koyup şetṭār olandan şor²⁶⁴

Ne bilsin baı-ı der-şat²⁶⁵ menzil-i 'anķā-yı zībāyı
Yedi deryāyı ğeçmiş hüdhüd-i 'ayyār olandan şor

Şadef esrārımı sāhil-nişin-i fark bilmezler
Yem-i 'ummān-ı cem'e gevher-i şehvār olandan şor

²⁶³ bulmada dersen S

²⁶⁴ Bu beyitten sonra S'de şiirler normal düzene ğöre yazılmaya devam etmiştir.

²⁶⁵ şat içre S

Yönelmez vech-i²⁶⁶ Haḫḫa āb u gilden geçmeyen Ferdī
O dergāhı dilersen ka‘ betü’l-aḫyār olandan şor

68

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Nāz ile reftār urup ol serv-ḳāmet gösterir
‘ Āşıḫa rüz-ı ḳıyāmetden ‘ alāmet gösterir

Muşḫaf-ı ḫüsnünden ol şūhuñ tefe’ül eyledim
Āyet-i vuşlat çıḳıp ḫayra beşāret gösterir

Āfitāb-ı ḫüsnünüñ semt-i ğurūba meylini
İrtifā‘ından bilip ‘ uşşāḫa ḫal‘at gösterir

Lebleri nān u nemek ḫaḫḫıñ şayar etmez ‘ itāb
Ḳalb-i mecrūḫa tebessümle melāḫat gösterir

Tekyeyi nūrlandırıp ehl-i ḳulūbu celb eder
Bir iki maḫbūb ile şeyḫim kerāmet gösterir

Ḫüsn ü ān u şivede lāzımdır ammā ekşeri
Dilber-i şirin-edā yoşma ḳıyāfet gösterir

Böyle ma‘na var şı‘r-i gevher-i nā-yāb ile
Ferdî-yi şūrīde ehl-i zevḫe şaffet gösterir

69

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ḫaḫḫada devrān edip şeyḫim firāvān iş görür
Hep dolandıрмаḫdadır yārānı devrān iş görür

Elde zincīrlı ḫopuz ol āfete şoḫmaḫ diler
Şerbet ile eylemiş ezhār-ı bürḫān iş görür

²⁶⁶ yok S

Ĥalvete koymuş o řuĥu ĥurdeler telķin eder
 Ğalem-i tecride varmış anda pinhān iş görür

Baĥr-ı Ğaşka dalĝa tevĥid ile ĝarķ olmaz kişi
 Mevc urursa feyz-i Ĥaķ gönülde Ğummān iş görür

Ehl-i Ĥaķķı Ferdiyā fark etmez ebnā-yı zamān
 Ehl-i dünyā celbine meşrebce Ğirfān iş görür

70

Fā Ği lā tün/ Fā Ği lā tün/ Fā Ği lā tün/Fā Ği ln

Pirine dil baĝla her dem dāimī řoĥbet budur
 İttihād-ı bāĥn eyle řeyĥ ile vuşlat budur

Cām-ı řāfī dest-i sākīden iĥip mest ola gr
 řfiyā ehl-i řarīķatde saĥa şerbet budur

Geĥ bu aĥkām-ı řabīatden ĥalāř ol Ğařķ ile
 Tıbb-ı rĥanīde her dem muĞteber řıĥķat budur

Nefs ũ řeytāna muĥālif eyle ķavl ũ fiĞlini
 İşte meydān-ı řecāatde ere crret budur

Ferdiyā kes māsivāya²⁶⁷ taĞalluķdan velī
 Himmet-i Ğālī dilersen anda Ğulviyyet budur

71

Fā Ği lā tün/ Fā Ği lā tün/ Fā Ği lā tün/Fā Ği ln

Ey peri mřķin-i zülfün sünbül-i řaĥrā mıdır
 şim-i inbiķden ĥekilmiř Ğanber-i sārā mıdır

Ğamze-i perĥin-ĝaźab geldiĥ řeha divān edip
 Tır-i Rüstem mi Ğacep yā²⁶⁸ ĥancer-i Dārā mıdır

Böyle ĥeřm ũ böyle ebrdār mıdır Ğālemde ĥod
 Revnaķ-ı dibāĥe-i ĥsnn olan bālā mıdır

²⁶⁷ māsivallāha İ

²⁶⁸ bu S

Gerdeninde çifte beñler s̄inesindedir nişān
Şafha-1 evrāk-1 h̄üsne nokta-i z̄ibā mıdır

Naḥl-1 āteşbār vermez böyle cünbüş ‘āleme
Kāmetiñ baḥr u cūda s̄im-i serv-āsā mıdır

Dā’imā ehl-i ḥaḳīḳat kūyunu eyler tavāf
Mess ü cūda ḥāk-i rāhiñ bilmezem kimyā mıdır

72

Der Taşavvuf²⁶⁹

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Beni bu ḥidmet-i ‘uşşāka ta‘yīn eyleyen kimdir
Bilirsñ ki bu yolda vaz‘-1 āyin eyleyen kimdir

Şu ‘ünāt-1 keşir ile zūhūr eylerken ‘ālemde
Derūn-1 ‘ārifi billāh-1 temkīn eyleyen kimdir

Göñül āyīnesi pür-ızdırāb cilve-i Ḥaḳken
Bu iṭminān ile bir demde teskīn eyleyen kimdir

Ḥaḳīḳatde Muzill ü Hādī’niñ āyīnesi birdir
Bu şūretde müsāvī kārı tezyīn eyleyen kimdir

Necātı şamta merbūṭ eylemişken Şādık u Maşdūḳ
Zülāl-i nuṭḳ-1 Ferdī böyle şirīn eyleyen kimdir

73

Fā ‘ī lā tün/ Fā ‘ī lā tün/ Fā ‘ī lā tün/Fā ‘ī lün

Bulmamış insān-1 kāmīl ḥazret-i Subḥān arar
Kaṭresin maḥv etmemiş hem lāf ile ‘ummān arar

Silmemiş naḳş-1 sivāyı şafha-i idrākden
Ḥāne-i endīşesinde vehm ile²⁷⁰ ‘irfān arar

²⁶⁹ yok S

²⁷⁰ hem daḫi S

Vermemiş cānı yolunda naķş ile durmuş yine
 Hāne-i āgyārda cevġān eyleyip cānān arar

Vācib iken çāk kıлмаķ perde-i imkānını
 Girmek için bārgāh-ı ħāzrete imkān arar

Zāhir ü bātında bulmuş Ferdi-yi zārı özün
 Māverā-yı perdede pinhāndır pinhān arar

74

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Şūfiyā gel istiķāmet eyle bil vaĥdet nedir
 Īnbisāţāt-ı vüçüd-ı ‘ālem-i ħayret nedir

Āb-ı deryā görünürse şūret-i mevc ü ħabāb
 Āfitāba nisbet ol ‘ezvā-i bī-ţāķat nedir

Ĥadd-i zātında vüçüdü müdrık-i ehl-i ħicāb
 Aña nisbetle vüçüdü bulduĖu şūret nedir

Vār ise²⁷¹ anıñla var oldu vüçüd-ı māsivā
 Yoķsa ancak i‘tibārāt ile bu keşret nedir

Bir zūhūr ise dü ‘ālem rütbe-i ħiste hemān
 ‘Aķl için bu müdde‘āya şāhid ü ħüccet nedir

Sen seni işbāt edersin sende var ‘ālemde var
 Nefy olursa bilinir aşlı ne zıllıyyet nedir

Ferdiyā bilmek dilersen kendiñi kendin ara
 Kendiliksiz kendini bulmaķda zıddıyyet nedir²⁷²

75

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

²⁷¹ vaz ise? İ

²⁷² Bu beyit daha önce yazılan K 10/7’deki beyitle aynıdır. Tek fark ilk mısranın son kelimesi olan “ara” K 10/7’de “ile”dir.

Çeşm-i maḥmūruñ şikest-i mest-i ḥāb-1 dīdedir
Gerdiş-i nīm bār-1 zülfüñ pīç-i tāb-1 dīdedir

Ben ki ser gerdān u ḥayrānım saña ḥarbā gibi
Nūr-1 ḥüsnüñ intizārı āfitāb-1 dīdedir

Şerm-i ḡonca baş çıkartmaz zīr-i perden bülbülü
Reng-i istiḥyā-yı ruḥsārıñ ḥicāb-1 dīdedir

Sāḡar-1 mestiden eyler ḥāl-i maḥviyyet zuhūr
Reng-i ḥūn alūd-1 çeşmiñde şarāb-1 dīdedir

Oldu Ferdīniñ sirişk-i çeşmi deryā-yı ḥayāl
Ḥāne-i billūr-1 taşviriñ ḥabāb-1 dīdedir

76

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fa‘ lün

Sāḡiyā mey getir ‘uşşāka şitāb isterler
Sürmeḡe dīv-i ḡamı elde şehāb isterler

Diñleyip meclis ile eski yeñi ḡanūnı
Ehl-i dil tāze-civān köhne şarāb isterler

Diñlemez va‘ zını şeyḥiñ kulaḡı rindāniñ
Bezm-i meyde açılıp çeng ü rebāb isterler

Reng-i tezvīr ile zühhād-1 zamān āludedir²⁷³
Göz ḡarartıp nice bir ecr-i şevāb isterler

Etme Ferdī gibi ‘uşşāḡıña cevriñ efvūn
Senden ey ḥāce-i cān şoñra ḥesāb isterler

77

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Nevbahārıñ rüzḡarı ‘aḡlımı berbād eder
Tevbeniñ ḡaşr-1 refi‘iñ pest ü bī-bünyād eder

²⁷³ ālude İ

La^ç l-i nâb-1 dilber ile mezc olup la^ç l-i müzâb
Goncadan²⁷⁴ güyâ kadehler ^ç âşıkı dilşâd eder

Reşk edip ^ç âşıkların feryâdına cem^ç -i hezâr
Gülsitânda germ olup çok nağmeler icâd eder

Mevsim-i gülde gülüp kokuşma ^ç adetdir bilip
Hem gülüp hem kokuşıp bi-çâre dil âbâd eder

Dağlara düşmek ne hâcet yanına düşen dilberin
Öyle yâbâne işi Mecnûnla Ferhâd eder

Kulluğu devlet başımda istemem âzâdelik
Dilrübâlar gerçi kim üftâdesin âzâd eder

Sen muķim ol Ferdiyâ hıdmetde divân-hânede
Bendesin elbet efendi vaķt olur ki yâd eder

78

Me fâ ^ç î lün/ Me fâ ^ç î lün/ Me fâ ^ç î lün /Me fâ ^ç î lün

Şarâb-1 ^ç aşk-1 dilberle gönül meyhâne olmuşdur
Vişâlin ^ç ahd ü peymân ile hem peymâne olmuşdur

Geçen gün şüfi meclisde ^ç acep câm u kadeh kırmış
Bugün bir câm-1 meyle ^ç âkıl u ferzâne olmuşdur

O şüh-1 zerd-i taķvânın uzaķdan geçdiğin gördüm
Kadîmi âşinâ iken neden bigâne olmuşdur

Yaķıpdır âteş-i ruhsâr-1 gül bülbüllerin bâlın
Şafâ-yı şem^ç -i handân âfet-i pervâne olmuşdur

Oķunmuş nergis-i sâķiden âyât-1 füsûn-gerlik
Bizimde virdimiz bu halkada efsâne olmuşdur

---

²⁷⁴ gonca-dil S

79

Eyzān²⁷⁵**Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün**

Çapıñda 'akl-ı kül bir çāker-i divāne olmuşdur
Yaķıp bāl u periñ sūzuñla bī-pervāne olmuşdur

Surūr u sūr-ı vaşlıñla 'acep memnūn edem evvel
Fırāķıñ mātemiyle şimdi dil ğamhāne olmuşdur

Yem-i 'aşķıñda göñlüm bir şadef-vārī derūnunda
Dūr-i şehvār-ı vaħdet beslenip bir dāne olmuşdur

O şūh āyīne-i 'uşşāka dikķatle nigāh etmiş
Derūn-ı dīdeden 'aksin görüp mestāne olmuşdur

Bugünlerde boyanmış la' l-i nāb-ı dilber Ferdī
Riyā-yı huşķı yakmış meşreb-i rindāne olmuşdur

80²⁷⁶

81

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Ayrııldan o periniñ ne selāmı geliyor²⁷⁷
Ne kelāmı işitildi ne peyāmı geliyor²⁷⁸

Rāh-ı şaydında gezer murğ-ı dilim subh u mesā
Ne o şehbāz göründü ne de dāmı geliyor

Bir zamān vaşlına sīnemde ķanā' at yoğ idi
Şimdicek sāmī' a-i hūşuma nāmı geliyor

Ġamzeler mest-i müdām nize vü hançer çekmiş
Şanki bir yol kesici ķanlı ħarāmi geliyor

²⁷⁵ yok S²⁷⁶ Bu gazel İ'de sy. 37-b, S'de sy. 38-b'de daha önce yazılmıştır.²⁷⁷ gelir S²⁷⁸ gelir S

Hāk-i pāyına yüzüm sürmeye gelsem Ferdī
Diyeler ki o şehiñ eski gulāmı geliyor

82

Mef ‘ ü lü/ Me fā ‘ î lü/ Me fā ‘ î lü/ Fe ‘ ü lün

Mestāneleriz çeşm-i Hüdā²⁷⁹ meskenimizdir
Ol ğamze-i fettān bizim me ’menimizdir

Biz kūh-ı melāmetde gezer şol ‘ uçalāyız
Zincīr-i cünün-ı zūlf ser-gerdenimizdir

Zulmetgede-i mülket-i nāsūtda olsağ
Lāhūt-ı cinān kaçırına dil revzenimizdir

Ağyār²⁸⁰ gözünden hele mestūr-ı libāsız
Hep cümle tekāpū olunan dāmenimizdir

Varlık yüzüne şapmağā hācet ne ki bunda
Hep zāhir ü bātında gezen tevsenimizdir

Gel dā ’ire-i vaḥdete çiğrenme²⁸¹ kenāra
Merkez-i dilimiz ğayrisi pīrānımızdır

Münkir n’ola bilmezse bizi ḫayf aña Ferdī
Ḳahr ile mezāhir de bizim gevrenimizdir

83

Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lün

Gerçi Mecnūn dā ’imā Leylā arar
Ḥaqq’a dil-bende olan Mevlā arar

Āfitāb-ı zātı bulsa yerde dil
Gökde bir şems-i cihān-ārā arar

²⁷⁹ Yanlış yazılmıştır. İ

²⁸⁰ ağyārı S

²⁸¹ çiğzetme İ

Şemme vechullāhı görmek āstīn
Ka‘be-i maqşūdda bir şehrā arar

Vāşıl-ı dürr-i kelām-ı Haq olan
Hiç yemde lü‘lū‘-i lālā arar

Bülbül-i dil²⁸² hār gāmdan anlamaz
Sīnesinde bir gül-i zībā arar

Murğ-ı dil āvāre oldu lāneden
Hüdhüd-i ‘aşka uyup ‘anqā arar

Ferdi-yi āvāre düşdü ardına
İzini gözler nişān-ārā arar

84

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

Naqşın ey rūh-ı revān tā dil ü cān üstünedir
Deşt-i hayretde sözümler serv-i revān üstünedir

Cismini²⁸³ fark edemem rūh mücessem mi nedir
Cism-i²⁸⁴ bātında ‘ayān olsa nihān üstünedir

Āfitāb üzre meh-i nev veremez tāb-ı kūsūf
Ġāyet ‘uqde-i şüreyyāya Kur’ān üstünedir

Cān bağışlar yoluna buñca nüfūs-ı dil-i pāk
Sen ser-i qāfilesin cümle revān üstünedir

Nātüvānlıq eşeridir ki sözümler oldu hayāl
Ferdiyā bend-i sühan mū-yı miyān üstünedir

85

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Maḥrem-i esrār olan varlık hiçābından geçer

²⁸² der S

²⁸³ çeşmini S

²⁸⁴ çeşm-i S

Len terāni peykeriniñ yüz niķābından geķer

Seb‘ a-i seyyāre-i ķalbi dolanıp neyler ol
‘ Ālem-i imķān-ı ķarķıñ nüh ķıbābından geķer

Ĥalkā-i zihgīrine zūlf-i siyāhıñ dolanan
Māsivāniñ perķeminiñ piķ ü tābından geķer

Raķmeti deryāsına ğavvāş olan ‘ āşık bugün
Ĥüzn-i fevt maķşad-ı ĥavf ‘ azābından geķer

Meclis-i²⁸⁵ ‘ unşurda ķalmaz Ferdī-i āvāre-veş
Vāşıl-ı Ĥaķ bād u ĥāk ü nār u ābından geķer

86

Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün /Me fā ‘ ĩ lün

Ĥulūbuñ ehl-i diller tābiş-i ‘ irfān için şaķlar
Misāfir ĥānesin ehl-i kerem miħmān için şaķlar

Nigāristān-ı gerdūn ‘ arz olunsa iltifāt etmez
Gönül āyīnesin bir āfet-i devrān için şaķlar

Oturmuş taĥtgāh-ı dilde sulţān-ı sipāh-ı ‘ aşķ
Serīr-i sırrını şāhenşeh-i²⁸⁶ cānān için şaķlar

Müberrā ķıldı sīnem sāķasın aġyārdan ammā
Velī bir şehsuvāriñ raķşına cevlān için şaķlar

Felek ehl-i dili Ferdī ķerāġ etmez tena‘ umla
Elinde tutsa da nān parasın nādān için şaķlar²⁸⁷

Fī Ĥarfi’l Zā

87

Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün /Me fā ‘ ĩ lün

²⁸⁵ mecis ĩ

²⁸⁶ henşeh-i S

²⁸⁷ yok ĩ

O ūh-ı ğonce-leb bezm içre sāgar-veŝ dehān açmaz
Ruh-ı gülgünunu keyf-i ŝarāb-ı erguvān açmaz

Çapudan-beçeniñ dāim işi ŝandal-ı ‘aşk içre
Görünür ‘āŝıka semt-i viŝāle bādbān açmaz

Semāhatkār olan ihsānını cāna bilir minnet
Le ‘īm-i ŝād-ı nev devletçe bāb-ı²⁸⁸ imtinān açmaz

Ġurūr etme felekde na‘-ı ŝaṭranc-ı cihān üzre
Çorur manŝubesin hem çollanır gāhi nihān açmaz

Zemīn-i nevde Ferdī şimdi tervīc²⁸⁹ eyledi nazmı
Çumāŝ-ı köhneden sevç-i ma‘ ārifde dükān açmaz

88

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Göñül çapmaçda²⁹⁰ zülfün böyle çarrār olduğun bilmez
O çeşmi fitne-sāziñ nice ‘ayyār olduğun bilmez

ŝarāb-ı la‘ l-i nābıñdan mezākı yok şanır kendin
Bu rütbe ‘ālem-i mestīde hüŝyār olduğun bilmez

Der-i ‘irfān için tecrīd edip dalmıŝdı bu baħre
Geçip deryā-yı ‘aşkı çanda seyyār olduğun bilmez

Hümā-yı dil bülend-pervāz olup durmaz çafeslerde
Hevā-yı vādī-i çayretde çayyār olduğun bilmez

Sarāy-ı cismini a‘ lā görür mü rūh-ı sulṭānī
Durup hoşnud olup çāk ile²⁹¹ hemvār olduğun bilmez

Nedir niyyet-i²⁹² ebnā-yı zamānıñ çāl ü ŝānından
Cihān kāse-siyāhın şanki çaddār olduğun bilmez

²⁸⁸ yok S

²⁸⁹ tervih İ

²⁹⁰ tapmaçda İ

²⁹¹ çālīne S

²⁹² emniyet-i? İ

Ne derde vardığın cāna eṭibbā etmedi teşhīş
Şoralar Ferdi-i nā-şāda bīmār olduğun bilmez

89

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Göñüller ol peri-şüretle hep yār olduğun bilmez
Anıñ 'aşkıyla her 'ālemde nāçār olduğun bilmez

Alıp hayret beni hergīz nazār şalsam o dildāra
Görür her yüzden ammā hiç be-didār olduğun bilmez

Heyülā-yı cihān müştāk-ı timşāl-i vefādārıñ
Velī ol şürete hayretle divār olduğun bilmez

Gezer dāim sa' ādetli başıñ ile hiç ayrılmaz
Siyeh-bahtımda zülfüñle kafādār olduğun bilmez

Semīm-i ef' i-yi zülf-ü siyāhıñdır bütün 'ālem
Leb-i la' liñde tiryāk-ı²⁹³ havādar olduğun bilmez

Ťaşır cismim belāsı hamlini gerdende bu cānım
Nedendir böyle bir derde giriftār olduğun bilmez

Eder mi nefsi fir' avniyetin mülk-i vücūdumda
Göñül tahtında böyle Yūsuf' un²⁹⁴ var olduğun bilmez

Riyā-yı huşk ile bir dem-i teslīmi bulur cāna
Vişālīñ böyle zāhid dilde her bār olduğun bilmez

Şu denli pertev-endāz oldu hüsñüñ dil sarāyında
Bu dār içinde Ferdī ğayri diyār olduğun bilmez

90

Mef 'ū lü/ Me fā 'ī lü/ Me fā 'ī lü/ Fe 'ū lün

Biz hāk-i reh-i muğbeçe-i bāde-fürüşuz
Hem cur' a keş ü mest-i harābāt-sürüşuz

²⁹³ tiryākın S

²⁹⁴ pūsuf İ

Nuḡka gelicek t̄ut̄i ḡüyā bize ḡayrān
Pervāne-şifat āteş-i ‘ aşk içre ḡamūşuz

Şūfī oturup şavma‘ ada ḡalvetin eyler
Biz t̄ih-i taḡayyürde gezer ḡırḡa-be-dūşuz

ḡaḡḡ’ı işitip gördüğümüz ḡaḡḡ’a ‘ ayāndır
Zāhirde vü bāḡında heman d̄ide-gūşuz

Ferdī ne ḡadar ḡalk ile Mecnūn daḡi olsaḡ
Leylā’ya deḡil ḡazret-i Mevlā’ya ḡūşuz

91

Fā ‘ i lā t̄ün/ Fā ‘ i lā t̄ün/ Fā ‘ i lā t̄ün/Fā ‘ i l̄ün

‘ Āşıḡıñ ey şāh-ı ḡübān şöhret ü şān istemez
Şāh-ı mülk-i ma‘ nevī ‘ ünvan-ı divān istemez

Mışr-ı dilde²⁹⁵ şāhlıḡıñ ey Yūsuf-ı vaḡtim seniñ
Bilmem ammā duysalar bi’l-cümle iḡvān istemez

Cennet-i kūyunda görse bendeni aḡlar raḡīb
Ādemi ḡurb-ı civār-ı ḡaḡḡ’a şeyḡān istemez

İstiraḡat vermez ehl-i ‘ aşḡa d̄ünyā-yı denī
ḡıssset ehli ḡānesinden gece miḡmān istemez

İmtiḡāndan maḡşadıñ ‘ uşşāḡı etmekse be-kām
Ezkiyālar bellidir baḡş-i firāvān istemez

Ekl ü şürb ile geḡer evḡātları ḡayvān gibi
Keyfe da’ir soḡbeti zūhhād-ı nādān istemez

ḡızı²⁹⁶ ola himmetde Ferdī z̄ulmetistān açmaḡa
Lezzet-i āb-ı ḡayātı ḡab‘ -ı ḡayvān istemez

²⁹⁵ dil S

²⁹⁶ ḡazret S

92

Mef ' ū lü/ Me fā ' ī lü/ Me fā ' ī lü/ Fe ' ū lün

Sāķī bu huşūsuñda tehī nāz gerekmez
Pür şun pīre peymāneleri az gerekmez

Nālem yetişip firķat ile nağmeler eyler
Meclisde gönül eylemeye sāz gerekmez

Fāş etme muḥāl oldu hele serm açılmaz
Aḥvāl-i derūnu ile ibrāz gerekmez

Bu dām ile ' anķāyı şikār eylemek olmaz
Ey dil bu hevāda saña pervāz gerekmez

Ferdī arayıp ahdine merdāne vefā et
Meydān-ı muḥabbetde oyun-bāz gerekmez

93

Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/Fā ' i lün

Sāķiya zincīr-i zūlfūñ tavķına serdādeyiz
Pāy-ı ḥumda cāy ũtduķ hep esīr-i bādeyiz

Şu' lelendir germ olup dillerde nūr-ı bādeyi
Gel kerem ķıl cümlemiz elṭāfiña āmādeyiz

Naķş edersin şūret-i ḥüsnüñ n'ola āyīnede
Hep nuķūş-ı ğayri maḥv etdik o ğamdan sādeyiz

Ķadd-i mevzūnuñ görüp reşk eyledi sürūrvan
Sāye-yi lūṭfuñda biz ol ḳayddan āzādeyiz

Gerçi kendin ḥāk ile yeksān ũtar bigāneler
Ferdiyā şaff-ı nazarda ḥaylice belādayız

94

Mef ' ū lü/ Me fā ' ī lü/ Me fā ' ī lü/ Fe ' ū lün

Dil baħriniñ emvâcına hiç fâşıla olmaz
 ‘Aşķ ‘âlemine bundan iyi ķâfile olmaz

Vech-i dil-i ‘ârifler olur vaķtine merhûn
 Her vaķt ü her an sâhirede zelzele olmaz

Hâlî göremem gerdenini zülf-i tabândan
 Mecnûn-ı muħabbetde neden silsile olmaz

Gülçîñ ola berş heme hârdan âzâd
 Ter-dâmen olan payda hiç âbile olmaz

Elden mi çıķardı sırr-ı zülf-i süħan ammâ
 Ferdî anı hażm etmeye her hâvşala olmaz

95

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

Fitne-i dîde-i dünyâ ile meftûn değiliz
 Zülf-i Leylâ-yı siyehgâr ile Mecnûn değiliz

Mâsivâyı hele bir noķta-i hâle verdik
 Biliriz ki bu pazârlıķda da maġbûn değiliz

Şâd olup dilde güşâd olduğu dem-i ruħsarîñ
 Dâ’imâ setr-i hicâbât ile maħzûn değiliz

Ķuvvet-i dünyâ bize taķsîm ezeldendir hep
 Feleğin böylece iħsânına memnûn değiliz

Gönlümüz sâħa-i lütfuñda perişân olmaz
 Ferdiyâ tefriķa-i âlûde mādûn değiliz

96

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

La‘ lini gördük mü ser-i şâra düşdü gönlümüz
 Mest olup bir Ėamzesi hûnhâra düşdü gönlümüz

Şems-i vahdet kıldı eflāk-i mezāhirden şürūk
 Hayret ile şuret-i divāra düşdü gönlümüz

Zühd ile ehl-i selāmetden ederdik²⁹⁷ ihtirāz
 Şimdi bu tavır-ı ‘aceb inkāra düşdü gönlümüz

Cāme giydirdik melāmet hırkasın seyyāh olup
 Tih-i hayretde gezip āvāre düşdü gönlümüz

Ferdiyā ol la‘l-i nābiñ sırr-ı gūyası ‘adem
 Kalb deryāsındaki esrāra düşdü gönlümüz

97

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

Mālik-i kişver-i irşād ki derler o biziz
 Bende-i mürşid-i Bağdād ki derler o biziz

Åşinā olmuş iken merkez-i cānda mezkūr
 Halka-i zikre giren yād ki derler o biziz

Zāhir iken yine her zerrede şems-i maqşūd
 Kaṭ‘ -i ümmid ile nā-şād ki derler o biziz

Bezm-i vaşlında anıñ bulmuş iken cem‘ iyyet
 Zülf-i tefriķ ile berbād ki derler o biziz

Kayd-ı hestiyi çözüp Ferdi-yi nā-şād gibi
 Bende-i muṭlāku’l-āzād ki derler o biziz

98

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Mest-i ‘aşk olan elinde cām-ı billūr istemez
 Şāh-ı iklīm-i muḥabbet tāk-ı fağfūr istemez

²⁹⁷ ederek S

Zāhir ü bā'ında birdir maṭlabı ehl-i diliñ
Gizli tutmaz dostu bunlar yār-ı mestūr istemez

Kenz-vārdır hāne-i insānla vākıfdır bular
Ol sebepten dār u divārında ma' mūr istemez

Çünkü benlik eden her şahşı mağrūr u za'ım
Ehl-i taḥkīk olsa da 'ālemde Mañşūr istemez

Hānkāh-ı 'aşka bī-pervā girer meyḥāne-veş
Lāübālī rind-i abdālān destūr istemez

'Aşıkıñ keşkūl-i ḳalbiñ pūr ḳılar gencūr-ı 'aşḳ
Şarf-ı hırş-ı Monla-āsā cār u mecrūr istemez

Ferdiyā ḥāk-i der-i dildāra yüz sürmek gerek
Dāmen-i eflāke ref' -i dest-i mağrūr istemez

99

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Rāh-ı 'aşḳ içre şehā şūretde biz pişmāndayız
Līk müfide ḥuzūra ḡarḳ olup divāndayız

Cān-ı pāki dürr-i nā-yāb eyledi baḥr-i²⁹⁸ vüçüb
Ten şadef-vāri atıldı saḫil-i imkāndayız²⁹⁹

Dīde-i bīḡāne şöyle çeşm-i 'irfāndan daḫi
Muḥtefi³⁰⁰ ser cümleden pinhān-der-pinhāndayız

Eylese dād u sited taḫşīl-i zād-ı uḫrevī
'Aşḳ bazārında sūd u būd ile ḫüsrāndayız

Yoksa da per-i hümādan Mevlevī tennüremiz
Evc-i istiḡnāda zerre şems ile cevlāndayız

²⁹⁸ baḥre S

²⁹⁹ mekāndayız S

³⁰⁰ muḫtefiyiz S

Cevher-i bî-ḥiddetiz seyf ü sinānda gözleme
Zahr-ı cānından ʿadvünüñ berķ olan yalmādayız

Yüzümüz yokdur bizim dünyādan ıʿrāz etmeye
Küfr-i zühhād aldı biz rindān ile imādayız

Küntü kenziñ sırrıdır ki gönlümüz etmiş ḥarāb
Daḥme-i ʿaşkıñ anıñçün kūşe-i virādayız

Biz ḥarābāt eyleyen Ferdī yıķaldan bādeden
Ḥūn-ı çeşm-i ʿāşıkānız nergis-i mestādayız

Fi Ḥarfî'-l Sin

100

Fe ʿi lā tün/ Fe ʿi lā tün/ Fe ʿi lā tün/Fe ʿi lün

Meded ey pür ḥurd pürdür cān baḥş-ı nefīs
Bezm-i erbāb-ı muḥabbetde beni eyle celīs

Zülf-i Leylā dil-i divānemi zabṭ eyleyemez
Beni ḫann etme olur sevdiceğim Ḳays'a meḳīs

Gel seni sāḫil-i maḫşūduna işāl edeyim³⁰¹
Fülk-i ʿaşķ içre bu şularda benim şimdi re's

İnzivā eyleye gör ḥānķah-ı dehr içre
Kūşe-i vaḥdet-i dilde bulunur ḥayr-ı enīs

Ferdiyā aḫsen-i tertīb ile gelmez dilime
Pīrler silsilesi³⁰² kaʿ bı güzel naẓm-ı selīs

Fi Ḥarfî'l Şın

101

Me fā ʿî lün/ Me fā ʿî lün/ Me fā ʿî lün /Me fā ʿî lün

Ne devletdir ḥayālin dīdeme der-ḥāb göstermiş

³⁰¹ edelim S

³⁰² silsile İ

Nihāl-i arzū-yı pür bir şādāb göstermiş³⁰³

İşāret eyleyip ƙalbe *yemīnullāhi fī arzih*³⁰⁴
Şikāf-ı sīnesin ‘ uşşāƙına³⁰⁵ mihrāb göstermiş

Şalıp deryā-yı feyz-i vaḥdete keşti-i āmāli
Gönül ḥayret serābında özün ğarƙāb göstermiş

Cemāli nūruna teng eyleyip arz u semāvātı
Fürūğun āsmān-ı sīnede mehtāb göstermiş

Açıp dükkānçe-i nazm-ı belīğih sevƙ-i ‘ irfanda
Kelāmih Ferdiyā bir gevher-i nā-yāb göstermiş

102

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

La‘ l-i lebinih neş‘esi peymānede ƙalmış
Keyfiyyet-i ‘ aşƙih ser-i mestānede ƙalmış

Meclis ƙurup ey sākī-i devrān bize yandır
Şol şem‘ ki sūz-ı dil-i pervānede ƙalmış

Baƙtık yola çok pür ḥarābāt görünmez
Mestlikle düşüp kūşe-i meyḥānede ƙalmış

Pek nādīm olup yaƣdığına gönümü ol şūḥ
Yapmaƣ diledi yoƣladı virānede ƙalmış

Zülfüh teline bend edeli ḥāl-i siyāhıñ
Murğ-ı dilimiz tele ile dānede ƙalmış³⁰⁶

Necdī midir aşlı ‘ acabā vāiz-i kürsī
Yazmış oƣumuş şūret-i şeyḥānede ƙalmış

Ferdī o perī bir ƙıl ile ‘ ālemi bağlar
Gördüm anı zülfün ƣarayıp şānede ƙalmış

³⁰³ Vezinde aksaklık var.

³⁰⁴ Hadis-i şerif: “Hacerü’l Esved Allah’ın yeryüzündeki sağ eli (yeminullah) demektir.”

³⁰⁵ ‘ uşşāƙa S

³⁰⁶ Bu beyit S’de yoktur. Bunun yerine bir üsteki beyitin ikinci mısrası yazılmıştır.

Fi Harfi'l Şād

103

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Olmasın lütfuñla göñlüm zülf-i dilberden ħalāş
Etme yā Rabb bendeñi ol 'aşq-ı esmerden ħalāş

Tāb-ı ruḥsār ile baq ḥāl-i³⁰⁷ ruḥu³⁰⁸-veş göñlümü
Micmer-i dil olmağa ol bū-yı 'anberden ħalāş

Rū-yı bū-yı şevḳıne dönmeḳdedir her rüz u şeb
Mihr ü meh olmaz kef-i nüh taq-ı çenberden ħalāş

Şems-i 'aşqıñ āsmān-ı dilde devr etdi tamām
Tā dalınca baḥre oldu mevt-i aḥmerden ħalāş

Ferdiyā olmaz cihānda sırr-ı 'aşq ile bekām
Olmayınca bir kişi sevdā-yı serden ħalās

Harfi'l Dād³⁰⁹

104

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Olalı himmet-i pīrān ile dil maḫzar-ı feyż
Ne 'aceb şāḥ-ı şanevberde biter gülder-i feyż

Bezm-i 'āli ḳurulup sīnede cem' iyyetle
Devr eder anda göñüldeñ göñüle sāḡar-ı feyż

Nevbahār erdi yine esdi nesīm-i vuşlat
Çaḡlayıp geldi behişt-i 'ademe kevşer-i³¹⁰ feyż

³⁰⁷ ḥāle S

³⁰⁸ daḡi S

³⁰⁹ yok İ

³¹⁰ gevher-i S

Mâ'îl-i būs-ı leb-i cām olana ' aşk olsun
İçirirse mey-i bākīden aña rehber-i feyz

Zulemāt içre gezip Hızra müdārā etmez
Kandırır teşnesini āb-ı hayāt-āver-i feyz

Tıfl-ı nev-reste de olsa yine ' İsa dem olur
Şir-i Meryemle anı besler ise māder-i feyz

Ferdiyā bezm-i muḥabbetde olup mest-i müdām
Geceyi gündüz eder mihr-i ziyā-küster-i feyz

105

Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/Fā ' i lün

Çaşni-i la' l-i lebiñdir keyf-i şahbādan ğaraż
Başka bir ' ālemdir ancak bāde peymādan ğaraż

Zülf-i aftimūn ile etmez müdāvāy³¹¹ kabūl
İn' ikās-ı kākülündür³¹² başda sevdādan ğaraż

Olmadı bir ' aşıkıñ konmağ müyesser dāmına
Vuşlatıñdır var ise dünyāda ' uqbādan ğaraż

İrtikāb-ı zillet olmaz ülfetim aġyār ile
Kūşe-i cā-yı selāmetdir müdārādan ğaraż

Hānkāh-ı dehri hāy u hūy ile doldurdular
Ferdiyā bilmem nedir beyhūde ğavgādan ğaraż

Fi Harfi'l Tā

106

Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/Fā ' i lün

Düşse bāzār-ı muḥabbetde dile sevdā-yı ḫaṭ
Pek revācın bulmaz artık ' anber-i sārā-yı ḫaṭ

³¹¹ müdāvātı S

³¹² kāküldür S

Mülket-i hüsnü olur elbetde tārāca sebep
Zengibār-i kişver-i ğamdan çıkan ğavgā-yı haṭ

Ser-te-ser ʿ asker çekip yazmış o şāhid nāmesin
Almaḳ ister ḳalʿ a-i bālā-yı mīr-alāy-ı haṭ

Destine mir ʾātıñ aldıḳça bulunsun hüsnünüñ
Fevtine mātemler etsin giydi çün kālā-yı haṭ

Olduğundan Ferdiyā imlāsı her yüzden ğalaṭ
Defter-i ʿ uşşāḳı ibṭāl eyledi imzā-yı haṭ

Fi Ḥarfı'ı Zā

107

Fā ʿ i lā tün/ Fā ʿ i lā tün/ Fā ʿ i lā tün/Fā ʿ i lün

Gönlüm ayrılmaz o şūḥ-ı dil-rübādan aldı haṭ
Ruḥlarından ḳıldı çeşmim incilādan aldı haṭ

Māsivādan eyleyip perhiz her dem haṭe-dil
Ḥubb-ı zātıñ verdi şıḥḥat bu devādan aldı haṭ

Feyz-i ʿ aşḳıñ mahv edip verdi fenāya varımı
Şahva geldi nūr-ı sulṭānī beḳādan aldı haṭ

Ekl ü şürb ile gelirse māder-i ṭabʿ a ḳavī
Şīr-i ʿ irfān ile dil ṭıflı ğidādan aldı haṭ

ʿ Andelīb-i dil ḳalıp gülzār-ı hayretde ḥamūş
Ferdiyā dem-bestedir seyr-i nevādan aldı haṭ

Fi Ḥarfı'ı ʿ Ayn³¹³

108

Fī Naʿ ti'n-Nebiyi ʿ Aleyhi's-Şalātü Ve's-Selām³¹⁴

³¹³ der ḥarf-i ʿ ayn S

³¹⁴ yok İ

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Elvedâ‘ ey Aḥmed-i Muhtâr-ı ‘âlem elvedâ‘
Mazhar-ı kân-ı hikem esrâra maḥrem elvedâ‘

Ey ğubâr ravzası çeşmimde enver³¹⁵ tütüyâ
Vey heme ‘âşıklarıñ derdine merhem elvedâ‘

Hâk-i pâynñ iftirâkı göñlüme şaldı ğumûm
Ey cihân-ı fâricü’l-hemm kâşifü’l-ğam elvedâ‘

Eylemişdim nice demler âsitâniñ büserġâh
İşte geldi bendeñi eyyâm-ı mâtem elvedâ‘

Ey şefâ‘ at kâni her dem iltifâtiñ isterim
Ferdi-i zârñ ola lütfuñla mükrem elvedâ‘

109

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Pertev-i didâr ile yaġdı dil-i süzân-ı şem‘
Eşk-i çeşmiñ ah u zâr ile edip ceryân-ı şem‘

Sûd-ı ‘aşka geldi germiyyetle dilde izdiyâd
Çekdi ser-tâ-pa ziyân bulduġta hep noġsân-ı şem‘

Yaġdı tâb-ı la‘l-i nâbiñdan çerâġ-ı göñlümü
Dikti fânûs-ı ḥayâle âfet-i devrân-ı şem‘

Ey göñül bir mumlar ile çok ararsın sũ-be-sũ
Her gece tâ şubḥ olunca bizdedir mihmân-ı şem‘

Ferdiyâ biz ḥâne-i dilde anı çok görmedik
Geldi birkaç günde geçdi çün meh-i tâbân-ı şem‘

110

Mef ‘ũ lü/ Me fâ ‘î lü/ Me fâ ‘î lü/ Fe ‘ũ lün

³¹⁵ulu ĩ

Dillerde olup şems-i hüdâ pertevi tâli^ç
Oldu şeb-i firqatde nice zulmeti dâfi^ç

Bulmazsa şuver âyet-i vaḥdetde vücühât
Bir kimseniñ olmaz o maḥalde sözü nâfi^ç

Bilmez ne imiş şūr-ı Sirâfil-i kıyâmet
Şol cân ki elestin sesini olmağa sâmi^ç

Yoğise mezâkıñda eğer şehd-i muḥabbet
Olma bu³¹⁶ gürūhuñ şeb-i ḥalvasına ṭâmi^ç

Ferdiye erişsin kerem-i Ḥazret-i Monlâ
Yek himmet ile ola nice müşkili dâfi^ç

Fi Ḥarfi'l Ğayn

111

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Tâb-ı didârıñ fūrūzân eyledi dilde çerâğ
Sürdü ağıyarı çıkardı etdi zulmetden ferâğ

Lâle-veş elde şurâḥi geldiñ ammâ meclise
Şunmadın bir nîm peymâne gönülde bitdi³¹⁷ dâğ

Her ne yerde gezsem ey şâhım seniñ 'aşkıñ ile
Manzarımda resm eder didârımı ṭâğ üstü bâğ

Bū-yı lüṭfuñ 'āşıkıñdan görme ağıyâra revâ
Ḥayfdır bu nev-nihâl-i gülşene kondurma zâğ

Mâsivâniñ perdesin çâk eyle tâ zâhir ola
Meh-cebînim Ferdiyâ alnı güşâde yüzü âğ

112

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

³¹⁶ bir S

³¹⁷ yandı S

Zülf-i hūbān ile ʿömrüm oldu berbād ey dirīġ
Fehm edip baĥt-1 siyāhım etmedim yād ey dirīġ

Baĥş-1 cām-1 mül-i demde elde tār-1 zülf-i yār
Olmadım devr ü teselsülde ben āzād ey dirīġ

Şavdı gül devrinde³¹⁸ mül hep geçdi eyyām-1 şebāb
Cürm ü ʿişyān ile ƣaldım zār u nā-şād ey dirīġ

Kār³¹⁹ u bārım ber-hevā oldu şabāvetden beri
ƣaşr-1 āmālīm edip āb üzre bünyād ey dirīġ

Dāmeniñ ƣtdum seniñ ey kār-1 irşād u kerem
ƣaldı pek biçāre Ferdī senden imdād ey dirīġ

Fi Ĥarfi'l Fā

113

Fā ʿi lā tün/ Fā ʿi lā tün/ Fā ʿi lā tün/Fā ʿi lün

Verdi didārıñ bu şeb ʿuşşāƣa cāna şad şeref
Gelmeseydiñ iftirāƣıñla olurduƣ hep telef

Ol kemān-ebrū nigāhiñ baƣmasın bigāneye
Şīne-i ʿāşıƣdır ancak tīr-i müjgāna hedef

Dürr-i ʿirfān hāşıl olmaz³²⁰ eylesen biñ yıl sülük
ʿAşƣ deryāsında ƣalbiñ olmayınca tā şadef

Yandırıp sākī ƣerāġ-1 rindi nūr-1 bādeden
Zāhid-i ĥar meşrebinde başına ƣaksın ʿalef

Ferdiyā tā bender-i ʿirfānda ƣanzīm eyledim
Bezm-i yārāna hediyemdir benim de bu tuĥaf

³¹⁸ derūnda S

³¹⁹ kār Ī

³²⁰ yok Ī

114

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Şüret-i inkâr ile düşme tarîk-i i‘tisâf
Ahdîni ikrâr ile eyle kuşûra ‘itirâf

Mürşid-i rāh-ı hüdāya iktidā et şıdık ile
İzine tâbi‘ olup git eyleme bir dem ‘avâf

‘Aşk-ı miķâtında tecrîd et libās-ı nefsinî
Māsivādan eyle ihrām beyt-i Hakk’ı kıl tavâf

Hāciyān-ı ka‘betü’l uşşāk olanlar rüz u şeb
Dā’im eyle mescid-i³²¹ cān u gönülde i‘tikāf

Sa‘y edip seyr ü sülûkuñda şafāya vāşıl ol
Eyle yārān-ı Hudā ile kemā-kān itilāf

İrtibāt-ı hubb-ı³²² zātı menzile işāl eder
Cādde-i şer‘-i muḥabbetde bulunmaz inḥirāf

Mevkıf-ı ‘irfāna vardıkda ḥuzūra vākıf ol
Ferdiyā şūfi olandır gönlü pāk ü cānı şāf

Fi Harfü’l Kāf

115

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Dest-i kudretle çekildi alnıma tuğrā-yı ‘aşk
Mālikānemdir benim bu mülk-i sevdā-yı ‘aşk

İstediğim yerde at oynatmağa ben kâdirim
Şimdiki hâlde müsellemdir baña beydā-yı ‘aşk

Kākül-i hoş-būların yağma edip dest-i şabā
Eksik olmaz başımızda dem-be-dem gavgā-yı ‘aşk

³²¹ mescide S

³²² ḥüsn-i S

Dâ'imi mest ü ħarâbât ehl-i rindânız bizim
Gönlümüz meyĥânedir andan gelir şahbâ-yı 'aşķ

Şevķle bezm-i semâ' a ĥâzır ol kim Ferdiyâ
Añdırır 'ahd-i elesti dem urup şehnâ-yı 'aşķ

Eyzan

116

Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

Açıldı sînede ezhâr-ı nevbahâr-ı firâķ
Nevâlar etmeye 'azm eylesin hezâr-ı firâķ

Tabîb çâre nevâzım 'ilâç eder mi 'aceb
Helâķ eder beni aĥir bu ah u zâr-ı firâķ

Bulunmaz anda baña hiç enîs ü hem-sâye
Girerse de vaţanım ĥükmüne diyâr-ı firâķ

Çıķar bu âteş ile dūd-ı âhım eflâke
Geçerse böyle felâketle rûzgâr-ı firâķ

Tulumba çekdi gibi oldu baĥr-i mâliĥden
Sirişķ-i çeşm ile sönmez göñülde nâr-ı firâķ

Ne ĥâl olur o perî peykere görünse baña
ĥayâl eder mi vişâli 'aceb nigâr-ı firâķ

Hezâr 'aşıkı serkeşte eyledi Ferdi
Bilinmedi yine mebnî idi medâr-ı firâķ

117

Mef 'û lü/ Me fâ 'î lü/ Me fâ 'î lü/ Fe 'û lün

Gîr-mey-kede-i nâza şeha bir iki çak çak
Bu ĥüsn-i cihân-sûzla 'uşşâķını yâķ yâķ

Gülbeste-i nâz içre uyur o şeh-i mümtâz

Sessizce varıp koynuna gir³²³ eyleme ak ak

Ğaddâredir ol kâse-siyâh anda durulmaz
Dünyâ eviniñ zînetine cüz 'ice bak bak

Gördükde o gül-ğoncaniñ ardınca raķibi
Ur eñsesine za' f ile silleyi Çak Çak

Ferdi gezelim cümle Şafâ yerlerini hep
Seyrâna gidilmez de olur olsa yaşak Çak

118

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Bir 'aceb derde giriftâr olmuşum dermânı yok
Mübtelâyım bir civâna zerrece imânı yok

Fikr-i zülfünle perişân olmuşum tülü'l-leyâl
Bu teselsülde³²⁴ baña urtulmaniñ imkânı yok

VuŐlatiñ 'idından artık at'-ı ümmid eylerim
Bilirim bu rüz-ı hicrânıñ Şeha pâyânı yok

Âteş-i 'aŐkıñla yansın bu gönüller cism ü cân
Neylesin 'aşık vücudu kim anıñ cânânı yok

Bu maķam-ı ye'sden yokdur bize ğayri rücû'
aldı dil hayretde Ferdi zevki yok³²⁵ vicdânı yok

119

Fe 'i lâ tün/ Fe 'i lâ tün/ Fe 'i lâ tün/Fe 'i lün

'Aķibet 'aŐıkiñ oldum deli gönlü yorarak
'Aķlım aldurdım uzun boylu vişâli urarak

Ders eder mekteb-i 'irfânda kitâb-ı 'aşkı
Dilini döndürür üstâd ulağın burarak

³²³ yok S

³²⁴ bir teselsülde S

³²⁵ yok S

Tıynetih̄ māye-i ‘aşk ile olunca tahm̄ir
 H̄um-ı mey gibi coşarsih̄ çileh̄i doldurarak

Avunursuñ kuş u mūş ile alınca avını
 Murğ-ı şahbāz-ı vişāli k̄oluna k̄ondurarak

Kimi bāziçe-i āteş ile rifāi‘ görünür
 Kimi sa‘ dī geçinir sāl̄ikini doñdurarak

Būy-ı maķşūdu ‘aceb gülşen-i dehr içre ara
 Gül-i āmāl̄ini pejmürde³²⁶ ede şoldurarak

İçirirler saña da āb-ı beķāyı bir şeb
 Ferdiyā haymeñi şahrā-yı fenāda k̄urarak

120

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Şūfiyā zerķ u riyāyı k̄o mey-i bağışa baķ
 Terk ü tecrid edip hırķacığih̄ āteşe yāķ

Nīk ü bed herkesih̄ ayağına bir ip taķma
 Sen anı nef̄s-i dağanbāz olan serkeşe taķ

Bir kuru şıķı ile def‘ edip aģyārı dağıt
 Sāk̄iya baş ayağı doluyu bir meh-veşe çāk

Rāziyım şimdi verip naķd-ı zekāt-ı h̄üsnü
 Bir iki buse ile şoñra ne māni‘ başa kaķ

Tiğ-i cevrine raķīb zūlfüñe dil reviş olsun
 Ferdiyā kanlı tuzak k̄ur da gönül-veş kuşa³²⁷ fāk

121

Me fā ‘i lūn/ Me fā ‘i lūn/ Me fā ‘i lūn /Me fā ‘i lūn

Bu mevcūdāta gine zātih̄ olmuşdur esās ancaķ

³²⁶perverde S

³²⁷kuşuna S

Diğer cümle ta' ayyündür merâtibde libās ancak

Ḥabībīñ ḥubb-u zātīden ta' ayyün etdi bālāda
Merâtib āhırinde oldu andan³²⁸ ḥayr-ı nās ancak

Aña ḳurbiyyetindedir ta' ayyünde tefāvüt pes
Bu yüzden³²⁹ andan eyler enbiyālar iḳtibās ancak

Kemālatı anıñ zāhirde³³⁰ bāḩında mükemmeldir
Diğer bir kimseye bir vech ile olmaz ḳıyas ancak

Pes andan evliyālar her biri bābında şā'ildir
Verilmiş ḥān-ı iḥsānında eylerler sipās ancak

Diğer mü'minleri cümle ḩufeylī bil o da' vetde
ḩalanda var ise nesnās ile pür iltibās ancak

Bu Ferdi-yi ḩaḩīri neş'e-yāb et feyz-i raḩmetle
Vücūdu var ise ḩubbuñda bulsun indirās ancak

122

Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/Fā 'i lūn

Cevher-i āyīnede şol şūret-i ḩodbīne baḩ
Büt-peresti az verir bir nev-nümā āyīne baḩ

Deldiğın³³¹ dağlar yeter kūh-ı girān-ı ḩalbden
Bu iylik Ferḩādeyin ey cān leb-i Şirīn'e baḩ

Nuḩḩ-ı cānbaḩş-ı ḩabīb etmiş muḩabbetle zuḩūr
La' l-i yāre tev'em olmuş bāde-i rengīne baḩ

Nefs-i emmāreyle ḩalma seb' a-yı seyyāreden
Müşteri ol zāhidā gel ḩūşe-i pervīne baḩ

Teşne-i 'aşḩ olduñ ise şaḩradan al 'ibreti
Mübtedī sālīk gibi sen de dil-i sengīne baḩ

³²⁸ andan oldu S

³²⁹ yüzde İ

³³⁰ zāhir ü S

³³¹ velikīn? S

Ferdiyā ḥāk-i mezellet ref^c eder ālāyişi
 Ḥufte-gān kūr-ı ‘aşqa bister ü bālma baḳ

Fi Ḥarfi'l Kāf

123

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Yār gerçi nāz-perver ‘işve-bāz olmaḳ gerek
 ‘Āşıḳıñ gönlünde de sūz u niyāz³³² olmaḳ gerek

Reng ü bū-yı gülşen-i dehrin müdām olmazsa da
 ‘Andelībiñ nağmesi dūr u dırāz olmaḳ gerek

Eylesin dā’im ‘Irāḳ ü Işfahān üzre maḳām
 Muṭribiñ bu demde āhengi ḥicāz olmaḳ gerek

Açmaḳ istersen ḥaḳīḳatden³³³ dehān birdenbire
 İbtidādan zāhidā ‘aşḳ-ı mecāz olmaḳ gerek

Vā‘iziñ gördüm cemā‘ at destini būs etdiler
 Ferdiyā fehm eyledim ki kār-zār³³⁴ olmaḳ gerek

124

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

Ḥaşrde ehl-i refe tīre revān olsa gerek
 Aḥşamı sīr olanıñ şubḥu girān olsa gerek

Ġonca-veş nār ile ser beste tertīb-i bahār
 Dest-i dehr ile perişān u ḥazān olsa gerek

Bāṭını seyr-i maḳāmāt ile ser-beste olan
 Nāy gibi zāhirin beste meyān olsa gerek

Dilberin bālā-yı mevzūnuyla ebrū-yı keci

³³² neyyār İ

³³³ yok S

³³⁴ kār-sāz S

‘ Āşıkñ s̄inesine t̄ir ü kemān olsa gerek

Mübtelāsına ‘ ayān olduğu demde Ferdiyā
Zāhidiñ bildiceği vehm ü gümān olsa gerek

125

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Āteş-i ‘ aşk ile diller sūz-nāk olmak gerek
Tābiş-i ruhsār-ı yār ile helāk olmak gerek

Zü’lfiķār-ı lā ilāhe vü seyfullāh ile
S̄ine-i ehl-i țariķat çāk çāk olmak gerek

Ey talebkār-ı vişāl şāhid-i mülk-i vücūd
Māsivādan şeh-neş̄in-i s̄ine-pāk olmak gerek

Āsit̄in-i ehl-i haķiķat çeşmine kuhl olmađa³³⁵
Āsitān-ı hażret-i mürşidde hāk olmak gerek

Ferdiyā gördüm o derviş-i ķilāset-pişeyi
Neş’e-yāb-ı āb-ı telh-i şāh-nāk³³⁶ olmak gerek

126

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Aldı ğāyetle beni nezzāresi bir kimseniñ
Oldu gön̄lüm ‘ aşık-ı āvāresi bir kimseniñ

Hançer-i müşkīn-i ebrūsuyula ĩmā eyledi
Ol zamānda ķaldı dilde yāresi bir kimseniñ

Zehr-i firķat nūş idelden eyledim vird-i zebān
S̄ineden dūr olmasın cān-pāresi bir kimseniñ

Māsivādan yüz dönüp³³⁷ Haķķ’a teveccüh eyledim
Oldu ķiblem iki ķaşı arası bir kimseniñ

³³⁵ olmağı S

³³⁶ nāb tāk İ

³³⁷ eyledim vird-i zebān? S

Seb‘a-i eṭvār-ı ƣalbi Ferdiyā etdim sülük
Ṭālī‘ imdir encüm ü seyyāresi bir kimseniñ

127

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Şāh-ı hūbānsıñ güzellik ‘izz ü cāhıñdır seniñ
Nāz u istignā vü şīve hep sipāhıñdır seniñ

Dil esīr-i zūlf olmuş beste bir divānedir
Cān fedā-yı şīve-i çeşm-i siyāhıñdır seniñ

Mekteb-i hūsn içre nāz u şīveyi ta‘līm³³⁸ için
Ġamze bir allāme-i bī-iştibāhıñdır seniñ

Çeşm ü ebrūlarda bend olmuş ƣazā ile³³⁹ ƣader
Fitne ber-mevƣūf-ı emr nīm nigāhıñdır seniñ³⁴⁰

Bir nişānıñdır ƣalem destinde güyā Ferdiyā
Genc-i³⁴¹ ma‘nā tūde-i dürc-i şifāhıñdır seniñ³⁴²

128

Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün /Me fā ‘i lün

Göñüller hançer-i ģamzeñle müşķin olduģun gördük
Dil-i sengininiñ yāƣūt rengin olduģun gördük

Ƙadīmi cevri-i ‘ādet eylemişken zümre-i hūbān
Bu devriñ dilberinde luṭfuñ āyin olduģun gördük

O şūhūñ sinesi gülbeste-i nāz oldu ‘uşşāƣa
Siyeh ģisūlarında anda yāln olduģun gördük

³³⁸ yok İ

³³⁹ vü S

³⁴⁰ Bu beyit S’de mahlas beyitinden sonra yazılmıştır.

³⁴¹ kec-i S

³⁴² Bu beyit S’de bir önceki beyitle yer deĝiştirmiştir.

Nevāzişle mükerrer būselerle zevk-i gūn-a-gūn
Vücūd-ı nāzenīniñ böyle tezyīn olduğun gördük

Göñül hümā-yı ğamdan Ferdiyā lerzende olmuştu
Lebinden şerbet aldık şimdi teskīn olduğun gördük

129

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Ƙızartıp ruħların bigānelerle āl āl etdiñ
Beni gülşen-serā-yı hūsne mahrūmu'l-vişāl etdiñ

Varıp taşvīr-i hūsnūñ gerden-i aġyāra mı aştıñ
Beni ey şem' -i hūbān bezme fānūs-ı hayāl etdiñ

Dururken sine-i āşık saña şafvetle sulţānım
Varıp bir şūret uğrısı bulup ' arz-ı cemāl etdiñ³⁴³

Mey-i la' liñ kadeh-riz-i tekellüm etmediñ ammā
Yine ser-mest edip göñlüm baña bilmem ne hāl etdiñ

Hümā-yı tab' -ı Ferdi böyle olmazdı büleñd-pervāz
Ne ā' lā eylediñ sen hūsn ü ' aşkıñ per ü bāl etdiñ

Fi Ĥarfi'l Lām

130

Fā 'ī lā tün/ Fā 'ī lā tün/ Fā 'ī lā tün/Fā 'ī lün

Nār-ı şevķı zevķ ile büryān olandan şor da bul
Baħr-ı ' aşķı ğarķ olup ' uryān olandan şor da bul

Ehl-i ĥikmet ehl-i dāniş çāre bilmez derdine
Derdine derdi yine dermān olandan³⁴⁴ şor da bul

Vādi-i birūnda gezme yārimi bulsam deyi
Cān evinde yār ile cānān olandan şor da bul

³⁴³ yok İ

³⁴⁴ olandır S

Söylemez ‘azb-ı firāt u lücce-i milḥ-i ücāc
Gevher-i maḳṣūdunu ‘irfān olandan şor da bul

Maḥv u saḥvı terk edip nābūd³⁴⁵ u būddan ol ḥalāş
Māverānı Ferdiyā ḥayrān olandan şor da bul

131

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Sırr-ı ‘aşkı dildedir dildāre maḥremdir gönül
Rūḥ-ı ḳuds ile de-mā-dem tıfl-ı hem-demdir gönül

Bezm-i eleste sāgar-ı Cem’dir cihānı gösterir
Gāhi ‘abdālān-ı ‘aşka tāc-ı Edhem’dir gönül

Zāt-ı müstağnīdir ancak şüret-i timşālden
Aḥsen-i taḳvīmle bālāda mükerrerdir gönül

Meşrebi gāyet tevāzu‘ dur türāba meyli var
‘Ālem üzre bā‘ iş-i teşrif-i ādemdir gönül

Bil ḥaḳīḳatde anıdır sāḥa-i seyr ü sülük
Ferdiyā her rütbede seyyāḥ-ı ‘ālemdir gönül

132

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ey gönül gül mevsiminde terk-i mey lāyık değil
‘Aḳl da‘ vāsıyla her dem öyle şey lāyık değil

Āsmān-ı cām-ı Cem böyle tehī devr eylemez
Doğmamaḳ ol ḫal‘ at-ı ferhūnde-pey lāyık değil

Böyle eyyām-ı rebī‘ ola maḥrem ḥayf ḥayf
Bī- mey-i dilber şadā-yı çeng ü ney lāyık değil

Bunca ezhār-ı laḫīfī açdı elḫāf-ı nesīm
Nāme-i pür şevḳ-ı vuşlat ola ḫayy lāyık değil

³⁴⁵ nābūde S

Vâsıl iken ‘ âleme âşâr-ı rahmetden hayât
Olmağa Ferdî-yi zârîñ kalbi hayy lâyıq değil

133

Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/Fe ‘ i lün

Ten fenâ iline vardı gönül âsüde değil
Mest-i ‘ aşk ezel oldu sırrı zânüda değil

Gönlüm ihvân-ı refâkatle edip seyr-i çemen
Gürg-i Yûsuf gibi oldu dâmen-âlûde değil

Ėarķ olup mevc-i yem ü vuşlata dil oldu habâb
Yelkeni zevrâķ-ı vaşl-ı emeliñ şuda değil

Terk-i dâreyn edeniñ hâline baķ ey zâhid
Bu kadar ni‘ meti terk etmesi beyhüde değil

Ferdi-yi zârı bütün tutmuş iken mülk-i ‘ adem
Çeşm-i ağıyar ile baķsañ dađi fersüde değil

134

Fâ ‘ i lâ tün/ Fâ ‘ i lâ tün/ Fâ ‘ i lâ tün/Fâ ‘ i lün

Ėaste-i ‘ aşķa Ėudâ katle şabîbimdir gönül
Mücmel-i terkîb-i ‘ âlemden naşîbimdir gönül

Nisbetim bâlâdır elbet Ėânedân-ı ‘ aşķta
Bikr-i mazmûn-ı ilâhîye nesîbimdir gönül

Her dil-i ‘ İsâ-pereste dâğ-ı ecriñ³⁴⁶ cilvesi
Deyr-i cânda noķta-i şekl-i şalîbimdir gönül

Dest-i ķudret eyleyip yağma getirdi berk-i sebz
Genc-i şâh-ı ‘ aşķdan çıkma nehyebimdir gönül

³⁴⁶ eciriñ S

Eylemem taḥṣīl-i ādāb-ı fūnūnu ğayriden
Ferdiyā her fende üstād-ı edībimdir göñül

135

Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/ Fe ‘i lā tün/Fe ‘i lün

Eli kanlı dili kanlı kılıcı kanlı güzel
Nigehi kanlı ḥarāmı deli ormanlı güzel

Nev-resm cāme ile yoşma kıyāfet giymiş
Eğdirince fesini perçemi reyḥānlı güzel

Nice cānlar aşılır setresiniñ dāmenine
Ayağ aldıqça uşūliyle o erkānlı güzel

Kişver-i dīnine āşüb şalar ‘ aşıkınıñ
O Firengāne edā şīve-i ‘ Oşmānlı güzel

Ḳondura Ḳondura senden dil ü cāna güller
Ne Fireng bāğlı dağlar açar iḥsānlı güzel

Mülk-i ‘ aşk içre müşīr oldu sipāh-ı ḥüsne
İmtiyāzına ‘ alāmetleri ‘ ünvanlı güzel

İftihārāne nişān aldı kırıp ‘ uşşākı
Nedir ol kıt‘ a-i elmās gibi şānlı güzel

Ferdiyā kışlağ u yaylağını gezdim dehrin
Görmedim³⁴⁷ böyle zarīf nükteli ‘ irfānlı güzel

Fi Ḥarfi’l Mim

136

Fe ‘i lā tün/ Me fā ‘i lün/ Fe ‘i lün

Teşneyim āb neydügin bilmem
Dilde bu tāb neydügin bilmem

³⁴⁷ görmedim S

Çeşmimin yaşın eyledim Ceyhûn
Gayri hûn-âb neydüğün bilmem

Bahr-i aşkıñda eski gavvâşım
Dürr-i nâ-yâb neydüğün bilmem

Gonca-i la'line nigâh edeli
Gül-i şādâb neydüğün bilmem

Zülf-i yâre ilişdiğim bilirim
Başka kallâb neydüğün bilmem

Mey-i aşkıñla neş'e-yâb olalı
Bâde-i nâb neydüğün bilmem

Mest ü divâneyim huzûrunda
Resm ü âdâb neydüğün bilmem

Bende-i şādıkım bu çarh içre
Öyle dolâb neydüğün bilmem

Āfitâbım³⁴⁸ gönüldedir Ferdî
Zevk-i mehtâb neydüğün bilmem

137

Fe 'i lâ tün/ Fe 'i lâ tün/ Fe 'i lâ tün/Fe 'i lün

Köhnelendi o güzel kat'-i ümîd eyleyelim
Tâze dilber sevelim zevk-i cedîd eyleyelim

Rûz-ı hicrânı tamâm oldu deyi haţ geldi
Bir hilâl kaşlı ile 'îd-ı sa'îd eyleyelim

Muhtesib-beçe ile hayli nizâ' etmişdik
Defter-i cevri hesâb oldu resîd eyleyelim

Oldu çün maţla'-ı hürşîd-i cemâli sînem
Dilden âşâr-ı gamı gayri ba'îd eyleyelim

³⁴⁸ âfitâb S

Ferdiyā ҡurbet-i yār ile göñül oldu be-kām
Şükr edip luḡf-ı ilāhīyī³⁴⁹ mezīd eyleyelim

138

Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lā tün/ Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lün

Ne devlete ola şūr kāmṛān olan göñlüm
Hümā-yı ‘ aşқа ҡadīm āşiyān olan göñlüm

Lisān-ı ğaybī beyān etmeye olur ḡazır
O şāh ile arada³⁵⁰ tercümān olan göñlüm

Bilir misin ne bizi zād-ı şūret olmuşdur
Baña ‘ ayān u sivādan nihān olan göñlüm³⁵¹

Ol āşinā baña gönderdi yādigārıdır
Bu ğurbet ilde gelip armağan olan göñlüm

Açılmaz idi baña olmasa derūnumdur
Bu kenz-i maḡfi-yi cāna nişān olan göñlüm

Mecāz-ı mürsel olup geldi bunda nüktesi var
Ḥaḡīḡat üzre özü cāvidān olan göñlüm

Ezelde ḡızr-ı ḡaḡīḡī-dil içti āb-ı ḡayāt
Gelip bu zūlmete Ferdī revān olan göñlüm

139

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Bu günlerde ğumuma uğradı şādān olan göñlüm
Baña ünsiyet etdi nice dem ḡandān olan göñlüm

Beyābāna düşürdü bir gözü āhū beni şimdi
Gezer ğurbetde dā’im tārik-i evṡān olan göñlüm

³⁴⁹ ilāhī S

³⁵⁰ orda S

³⁵¹ S’de bu mısra yerine bir üstteki beytin ikinci mısrası yanlışlıkla tekrar yazılmıştır.

Yanar pervānedir bilmez firāk-ı yār-ı şem‘inde
Gülistān-ı cemāle bülbül-i nālān olan gönüm

Yem-i cem‘inde istiğrāk ile ülfet olmuştu
Atıldı sāhil-i farqa dūr-i gālān olan gönüm

Nice tūṭileri dem-beste-i ḥayret kıtır Ferdī
Beni gūyān³⁵² eden āyine-i ‘irfān olan gönüm

140

Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lā tün/ Me fā ‘ī lün/ Fe ‘i lün

Hezār-ı gülşen-i didār olan gönülceğizim
Cefā-yı ḥār ile zār olan gönülceğizim

Unutdu ‘ahd-i elesti gelip bu ‘ālemde
Ezelde mazhar-ı ikrār olan gönülceğizim

Cemāl-i yār ile her dem be-kām idi ol
Nezīl-i ḥāne-i aḡyār olan gönülceğizim

Şerār-ı nās ile kaldı diyār-ı ḡurbetde
Karīn-i şöḡbet-i aḡyār olan gönülceğizim

Bu damgāh-ı³⁵³ belādan ḥalāş olur mu ‘aceb
Esīr-i kākül-i dildār olan gönülceğizim

Şatıldı bir pula bāzār-ı mihr-i dilberde
Metā‘-ı vaşla ḥarīdār olan gönülceğizim

Berāy-ı bād-ı muḥālif hevāya şavruldu
Bu yolda ḥāk-i rāh-ı yār olan gönülceğizim

Şarāb-ı ‘aşk ile mest ü ḥarāb olup gitdi
Muḳīm-i ḥāne-i ḥammār olan gönülceğizim

³⁵² gūyā İ

³⁵³ damekānda? S

Cihād-ı nefis ile peymānede rāh³⁵⁴ olup qalmaz
Sipāh-ı şevk ile sālār olan gönülceğizim

Kesildi tāb u tüvānı erince mezīline
Diyār-ı ʿaşqda seyyār olan gönülceğizim

Görünce sīne-i āyīnesin hamūş oldu
Şafāda tūti-yi güftār olan gönülceğizim

Vişāl-i yār ile Ferdī olur mu hiç medhūş
Ḥabīr-i ʿālem-i esrār olan gönülceğizim

141

Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün/ Me fā ʿī lün /Me fā ʿī lün

O şūḥuñ laʿl-i nābı gül müdür şekker midir bilmem
Emerken gitdi ʿaqlım neşʿe-i sāğar mıdır bilmem

Nedir bu ḥāller mey zīr-i zülf-i müşg-bārında
ʿAraqlar mı dökülmüş kıtʿa-i ʿanber midir bilmem

Görünce³⁵⁵ vādī-yi ḥayretde tenhā kendim aldırırım
Perī-yi zād-ı ḥayālīñ mi diğēr dilber midir bilmem

Derūn-ı ʿāşık-ı zārı fūrūzān eyledi³⁵⁶ ʿaşkıñ
Şuʿāʿ-ı mihr-i ruḥsārıñ mı bir aḥker midir bilmem

Nedir bu rütbe almaq göñlünü ehl-i diliñ Ferdī
ʿAceb ḥālīñ³⁵⁷ seniñ cādū-yı efsūn-ger midir bilmem

142

Fe ʿi lā tün/ Fe ʿi lā tün/ Fe ʿi lā tün/Fe ʿi lün

Āteş-i ʿaşk-ı derūn-ı dili pūr-tāb edelim
Cānı deryā-yı füyüzāt ile ğarq-āb edelim

³⁵⁴ yok S

³⁵⁵ varınca İ

³⁵⁶ eylemiş S

³⁵⁷ ḥameñ S

Çār-deh-i sāle civān ile yem-i vaşlında
Zevrağ-ı zevke binip bir gece mehtāb edelim

Tağ-ı ebrūya şalıp cāmi^c -i hüsünde nazār
Külbe-i zāviyemiz küşe-i mihrāb edelim

Dil-i beytü'l- hazeni Yūsuf-ı güm-geşte ile
Şād edip reşk-veş-i³⁵⁸ hātır-ı aḥbāb edelim

Ferdi nāle-i şeb-gīr ile her şām u seher
Dil-i bī-tābımızı āh ile pūr-tāb edelim

143

Mef ' ū lü/ Me fā ' ĩ lü/ Me fā ' ĩ lü/ Fe ' ū lün

Dil Yūsuf' unu³⁵⁹ çāh-ı zenaḥdāna düşürdüm
Şeyhü'l ḥarem-i sīnemi aḥzāna düşürdüm

Bilsin ki müneccim ne imiş ṭālī^c -i mes' ūd
Bir necm-i dıraḥşānı bu şeb yana düşürdüm

Ol zülf-i dil özünü hāhişle ṭarardım
Mest eyledi būyu beni çok şāne düşürdüm

Müjgānlarımı şāne kılıp diğkat ederken
Murğ-ı hevesi zülf-i perişāna düşürdüm

Bāzār-ı muḥabbetde gezip dā'im arardım
Ferdi saña enseb anı bir dāne düşürdüm

144

Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/ Fā ' i lā tün/Fā ' i lün

La' l-i nābından o şūḥūñ şūret-i cān mürtesem
Bā' iş-i iḥyā-yı ' aşık āb-ı ḥayvān mürtesem

Nuṭğ-ı cān-baḥşıñ verir ' uşşāğına kat kat ḥayāt
Āb-ı elṭāfında güyā feyz-i Raḥman mürtesem

³⁵⁸ reşkve-i? S

³⁵⁹ dil-i Yūsuf' ı S

‘Āşıkı nân pâre-i vaşlıñla eyle ber-murād
Olmadan menşūr-ı hüsne haţţ-ı buţlân mürtesem

Mūmiyāñ zülfüne görsem müselsel zihñime
Bu teselsüldeñ olur bir hadd-i imkân mürtesem

Resm olup evşâf-ı hüsñ ile nigāristan-ı Çin
Oldu her beytimde Ferdi naķş-ı divāñ mürtesem

145

Me fā ‘î lün/ Fe ‘i lâ tün/ Me fā ‘î lün/ Fe ‘i lün

Firāķ-ı yār ile cāna şafā nedir bilmem
Şu deñli hayrete daldım cefā nedir bilmem

Düşürdü dil beni bir tih-i aşķ-ı mużlime ki
Şabāh-ı ‘arız u zülf-i mesā nedir bilmem

Revā mı baħr-i ğam içre bu deñli mevc-i sitem
Bu rütbe cevr-i firāvāñ baña nedir bilmem

Kerem-güşā olıcaķ çin-i tırta gibi şabā
‘Abir-i nāfeye nisbet haţa nedir bilmem

Bu Ferdi-yi dil-i zāra açılmaz ol ğonca
Bahārda bülbüle bu istilā nedir bilmem

146

Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/Fā ‘i lün

Derdimi³⁶⁰ bilse acırdı hālime ‘ālem benim
Sine-i kāfūr olur yāreme merhem benim

Şöyle bir rind-i ħarābātım ki yoķdur hem-demim
Olamaz āyineme hem-reng-i cām-ı Cem benim

---

³⁶⁰ derdime ĩ

Terk ü tecrīdim olur zāhirde reng-i aḥṣām³⁶¹
İltibās-ı şöhretimdir hırka-i Edhem benim

Başım üzre ayağın luḫ eyleyip ḳoysañ şehā
Gözlerim yaşı olurdu çeşme-i zezem benim

Gel seniñle edelim taḳsīm zuhūratı daḫi
Ferdiyā her dem seniñ olsun sürūr u ḡam benim

147

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Şanma biz ḡam-ı ‘aşḳıñ ile ne tedbīr edelim
Ḥasretiñle nice bir nāle-i şeb-gīr edelim

Dil-i³⁶² divāneye bu derd ile dermān mı olur
Meḡer o zūlf-i siyāh-fām ile zincīr edelim

Müddet-i hicr-i firāḳıñda neler çekmiş idik
Ḥadd ü pāyān mı var idi ki taḳrīr edelim

Mest ü medhūş ḳılar müşk-i ‘abīr-i zūlfūñ
Anı bir müşk-i mu‘anber deyi ta‘bīr edelim

Āyet-i ḫüsnūñü cān muşḫafına yazmış idim
Şimdi evrāk-ı dil ü dīdede tefsīr edelim

O tecelli-yi cemāli çekemez levḫ ü ḳalem
Şūret-i ḫüsnūñü gül-i sīnede taşvīr edelim

Ḳayd-ı tedbīre düşen çok yorulur ey Ferdī
‘Aḳlıñ aḫḳāmını serdāde-i taḳdīr edelim

148

Me fā ‘ī lūn/ Me fā ‘ī lūn/ Me fā ‘ī lūn /Me fā ‘ī lūn

Bu evzā‘ıñla³⁶³ cāna dā’imā maḫzūn olur³⁶⁴ göñlüm

³⁶¹ iḫtişām İ

³⁶² ol S

Ḥayāl-i Leyli-i zülfünle bir Mecnūn olur gönlüm

Baňa bir rŭ-yı dil göster açıl ey ğonca-ı ümmīd
Seniñ yek iltifâtından hezâr memnūn olur gönlüm

Ḳarar eyyâmı kılsam ḥŭn-ı çeşm[i] mevce-i Ceyḥŭn
Seyâḥat ‘ âleminde vâdi-i Seyḥŭn olur gönlüm

Perişân eylese cem‘iyyetim zülfün kayırmazdım
Ḥazer çeşm-i siyâhından aňa meftŭn olur gönlüm

Sipehsâlâr-ı tatar-ı ğamiñ her şeb aqın eyler
Hücŭm-ı leşker-i cevriñle hep şeb-ḥŭn olur gönlüm³⁶⁵

Demişsiñ âb-ı luḫfum şâḥ-ı ümmīdiñ eder sîrâb
‘ Acebdir ki ferîb-i va‘ de-i kemmŭn olur gönlüm

Yazarsam Ferdiyâ etdikleriñ ol şâḥ-ı ḥŭbâniñ
Cefâ vŭ cevriñe bir defter-i ḳanŭn olur gönlüm

149

Mef ‘ ũ lŭ/ Me fâ ‘ î lŭ/ Me fâ ‘ î lŭ/ Fe ‘ ũ lŭn

‘ Aşḳ âteşine yanmağa Mecnŭn neye lâzım
Çeşmim yaşı söndürmeğe Ceyḥŭn neye lâzım

Sevdâ-yı cŭnŭn eyledi terkîb-i devâsı
Tıbhâne-i ‘ aşḳ içre Felâtŭn neye lâzım

Ol şâḥ-ı muḥabbet bize bildirdi revişler
İḳlîm-i cŭnŭn içre bu ḳanŭn neye lâzım

‘ Aşḳ âteşini yaḳdım ebed dilde söyünmez
Sermâye-i³⁶⁶ ‘ adŭ olsa da kânŭn neye lâzım

³⁶³ evşâ‘ ınla İ

³⁶⁴ maḥzŭndur S

³⁶⁵ Bu beyit S’de hem sayfanın kenarına hem de sayfanın son beyti olarak yazılmış, ancak sayfanın altına yazılanın üstü çizilmiştir.

³⁶⁶ sermâye-i? İ

Bir ğamzesi fettān düşürüp fitneye gönlüm
Ferdî aña bir ‘aşık-ı meftûn neye lâzım

150

Eyzan minhü

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Mübtelâyım küt-ı cānım zehr-i hierāndır benim
La‘l-i nābiñ firqatiyle yutduğum kıandır benim

Derd-i³⁶⁷ firqatden baña bir çäre yoğıdur bilirim
Vaşlını kaçd eyleşem yolum beyābāndır benim

Şunda bir hayretdeyim ki kâfir ağlar hālime
Derdime dermān dilersem ‘ayn-ı husrāndır benim

Hāşılı baır-i belā emvācına şaldım dili
Ğarq-ı girdāb olma tağlīş-i giribāndır benim

Görelim her dem beni taşdan taşā çalsın felek
Kārubār u zikrim ey Ferdi āh u³⁶⁸ efgāndır benim³⁶⁹

151

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fa‘ lün

Āsmāna çıkarır düde-i āhı perçem
Hāb-ı nāza götürür baht-ı siyāhı perçem

Ehl-i sevdāya olaldan ‘alem-efrāz-ı cünün
Kışver-i cānda çeker zeng-i sipāhı perçem

Gāhi ednāya tenezzül edip ‘uşşākı alır
Gāhi ā‘lāda kıapar efser-i şāhı perçem

Āsmān-ı dile ‘aks edeli ol bedr-i münīr
Resm eder āyīnede hāle-i māhı perçem

³⁶⁷ der-i ĩ

³⁶⁸ yok S

³⁶⁹ Vezin aksamaktadır.

Şāh-ı hūbāna şalar sāye-i şebbāl-i hümā
Ferdiyā zeyn ederek çarf-ı külāhı perçem

152

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Bir dıraht-ı köhneyim ben berk ü bārı istemem
Bir gül-i pejmürdeyim bû-yı bahārı istemem

Lāle-āsā sīneden pür dāğ-ı elvānım yeter
Seyr-i ezhār etmek için kūsārı istemem

Nisbet-i dildir baña vaḥdetde hoş üns-i enīs
Māsivādan dost tıtmam ğam-kūsārı istemem

Hān-ı ‘aşqdan tır-i hūn-ı ciğerden mā-ḥazar
Ni‘ met-i nā-kerdeye çok intizārı istemem

Külbe-i aḥzān yeter maḥzūn olan üftādeye
Ferdiyā dünyā evinde қаşr-ı zer-kār³⁷⁰ istemem

Fi Ḥarfi’n- Nūn

153

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

İltiyām olur derūnuñ çāk çāk olduḡça ben
Cān bağışlar lebleriñ her dem helāk olduḡça ben

Reşk ile ā‘ dā-yı dūnuñ dilleri zūlmetlidir
Nūr-ı didārıñla cāna tāb-nāk olduḡça ben

Evleri kūy-ı fenāda olur ‘uşşākıñ ḥarāb
Mevce-i seyl-āb-ı çeşmānımla pāk olduḡça ben

³⁷⁰ rüzgār S

‘ Arş-ı ā‘lāya başar şebdīz-i himmet-pāyeni
Şehsuvārım pāyına yollarda hāk olduḡça ben

Mest eder cām-ı tecelli kūşe-gīr-i vaḡdeti
Ferdiyā kūşe-nişīn-i³⁷¹ bāḡ-ı tāḡ olduḡça ben

154

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

La‘l-i nābīñ sākīyā rengīn olur āyīneden
Cām-ı Cem’den ḡalma bir āyīn olur āyīneden

Nīm mest olsa düşemez ḡāb-ı ḡüsne ol perī
‘ Ārız-ı mestāneye bālīn olur āyīneden

Artdırır günden güne ‘ uşşāḡa istiḡnāsını
Nāz u şīve dem-be-dem telḡīn olur āyīneden

Cünbüş-i timşāline olmaz o şūḡum muḡtarib
Sır nedir sīmāb-ı pūr temkīn olur āyīneden

Ḳalb-i ‘ āşīḡta zūhūruñ başḡa ḡālet gösterir
Ḳüsni-ı endāmīñ ‘ aceb tezyīn olur āyīneden

Dilde tekşīr-i vesāīḡ menzili taḡrīb eder
‘ Ālem-i bālāda bir dūrbīn olur āyīneden

Ḳod-peresti ‘ aybına vāḡıf ḡılarsañ tünd olur
Zişt-i şūret Ferdiyā pūr-gīn olur āyīneden

155

Fe ‘i lā tūn/ Me fā ‘i lūn/ Fa‘ lūn

Ehl-i ‘ aşḡa deyiñ şabūḡ gelsin
Süfre-i tevbe-i naşūḡ gelsin

Gönlümüz açdı ol perī ḡoḡdan
Keşf edip vechini fütūḡ gelsin

³⁷¹ nesīn İ

Nüşa-i dilde çıkmadı maşşūd
Sīnede safha-i³⁷² şürūh gelsin

Cānımız leblerinde almışdır
āleb-i kōhnemizde rūh gelsin

ar olup baħr-i aşka dalmış dil
Yetiřip keřti-bān-ı Nūh gelsin

Nāme-i hicrimiz yazıldı bütūn
Tab  için hātem-i bedūh gelsin³⁷³

Vaşl ile zeve oldu dil hāzır
Ferdiyā bāde-i řubūh gelsin

156

Fā  i lā tūn/ Fā  i lā tūn/ Fā  i lā tūn/Fā  i lūn

Sōyleyiř dil-asteme ol yār³⁷⁴ imdād etmesin
La  l-i nābından baňa kām gōsterip řād etmesin

Gōnlümüzde şaldığı fitne yeter gitmez ebed
Çeşm-i fettānı yeşiden fitne icād etmesin

Bād-ı āh-ı³⁷⁵ dil-azānimle yeter şavrulduğum
Kākūlūň bāda verip bir dađı berbād etmesin³⁷⁶

Geçdi gūller mevsimi gūl-rūlar oldu azān
Sōyleyiř būlbūllere yok yere feryād etmesin

Ferdi-i āzāde rıķıyyetde bulsun řāhlığı
Eski uldur bu deyi raħm ile āzād etmesin

³⁷² vaşfa-i? S

³⁷³ Bu beyit S'de yoktur.

³⁷⁴ yāre S

³⁷⁵ bāde-i S

³⁷⁶ S'de bu beyitten sonra bir önceki gazelin altıncı beyti yanlışlıkla buraya yazılmıştır.

157

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ülfet etmez ‘aql ile zülf-i perîşāniñ gören
 Āteş-i ‘aşk içre oynar şem‘-i ḥandāniñ gören

Dāmeniñ eyler giribān ile dā’im āşinā
 Göz ucuyla gāhice çāk-i giribāniñ gören

Rağs edip gelse sezā rüz-1 kıyāmet maḥşere
 Bāğda reftār ile serv-i ḥirāmāniñ gören

Sīnesin sehm-i kazāya eyler elbetde nişān
 Ol kemān ebrūlarında biter müjgāniñ gören

Resm ü ādāb-1 tariḳ-i ‘aşkı Ferdi öğrenir
 Çeşm-i reft-bin ile eş‘ār-1 divāniñ gören

158

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Bāde-i ‘aşkı içenler kāse-i ṭanbūrdan
 Kurtulup āzāde oldu mülket-i fağfūrdan

Müsta‘idd olan semā‘a sırr-1 vaḥdet neydügin
 Aldı ikrār u irādet bir şāh-1 manşūrdan

Urmasın mızrāb-1 cevriñ ḥışm ile çok tel karar
 Farḳı yokdur mūsikī-i sīnemiñ santūrdan

Nev-resīde bir fidānsın ṭutma tiz rūy-1 ḥazān
 Āh-1 serdi almadı kim ḥaste-i mehcūrdan

Zāhidiñ nūr-1 tecelli yaḳmadıysa varlığın
 Ferdiyā ehven değıldir kūhsār-1 Tūr’dan

159

Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün /Me fā ‘i lün

Şebistân-ı dilim rûşenlenir mâh-ı münevverden
Dimâğ-ı cân mu' attardır hevâ-yı hâl-i ahterden

Yağar tâb-ı ruhu elbetde ol şems-i dirahşânîñ
Eğer düşmezse sâye üstüme serv-i şanevberden

Varıp pîr-i muğânîñ destini bûs etdi dil tıflî
Oğutdu³⁷⁷ haţt-ı sâğar dersini şu gibi ezberden

Döküp eşk-i riyâ âlûdesin şüfi niyâz etme
Nuķûd-ı ' aşkıñı cer etme mümkün mü kalendariden

Yeñi bir sâķi-i devrân zuhûr etmiş yine Ferdî
Şarâb-ı köhneyi iç ' âdet üzre tâze dilberden

160

Fâ ' i lâ tün/ Fâ ' i lâ tün/ Fâ ' i lâ tün/Fâ ' i lün

Kîne-i ehl-i Hüdâyı ibtidâ seyl sînedin
Şonra gör vech-i murâdı³⁷⁸ sîne-i bî-kînedin

Olmayınca dü cihândan müflis ü hem bî-murâd
Sen nice âgâh olursun dildeki gencînedin

Ķalbini ceşş-i kerâhet Ķaplamışken zâhidiñ
Gösterir dest-i irâdet ĶırĶa-i peşmînedin

MişĶal-i tevĶîd ile eyle mücellâ göñlünü
Tâ göresin şüret-i şâhid nedir âyînedin

Sen hemân yâr ile ol Ķalvet-serâ-yı sînede³⁷⁹
Ķam değil taş yağsa Ferdî künbed-i dîrinedin

161

Me fâ ' i lün/ Me fâ ' i lün/ Me fâ ' i lün /Me fâ ' i lün

Elinde sâķi-i gül-Ķehreniñ şarâb olsun

³⁷⁷ oğutdu İ

³⁷⁸ yok S

³⁷⁹ sînedin S

Göñülde bülbül-āsā nağmeler çeng ü rebāb olsun

O şūhum bezm-i teşrīf ile tenvīr eylesin teñde³⁸⁰
Hārābāt ehline gāhi nigāhı pür ‘itāb olsun

Raķībi meclisimden şimdi sürsünler demiş cānān
Bize luţf eyledikçe kāfire varsın ‘azāb olsun

Bize daħl etmesinde zāhid-i nādān kayırmazdım
Elinde defter-i ecr mu‘azzam bir kitāb olsun

Demiş ki *luţfum artık cevrim*³⁸¹ ol muhtesib-beçe
Görölsün luţf u cevri defteri bir de hesāb olsun³⁸²

Bize sīrāb-ı la‘l-i nābı³⁸³ kıldıkça meserretle
O hasretler ki çekdik vādi-i ğamda serāb olsun³⁸⁴

Elinden düşmesin ol sāķi-i pür ‘işveniñ minā
Kayırmam Ferdiyā ben hırķayı hemen şarāb olsun

162

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Gel oğlum dest-i Haķķānī tıutup bir pīr-i dānādan
Ne öğrendiñ mücerred lāf ile iķrār-ı babadan

Dil-i sengīn ile feyz-i Hūdā’dan nā-ümīd olma
İşitdiñ çıķdığı āb-ı hayātı seng-i hārādan

Açılmazsa bu dünyā-yı denīye Yūsuf-ı ‘ismet
Naşībin şaķķ eder pirāhen-i ‘iffet Züleyhā’dan

Hamüş ol hikmet-āmiz olmayınca tarz-ı³⁸⁵ güftārīñ³⁸⁶
Ne hāşıl derd-i serden ğayri hay u huy-ı ğavğādan

³⁸⁰ yok S

³⁸¹ “Rahmetim gazabımı geçti” kudsi hadisinin anlam bakımından alıntı yapılmış çevirisidir.

³⁸² yok İ

³⁸³ “nāb” kelimesi S’de yanlışlıkla ayn’la “na‘b” şeklinde yazılmıştır.

³⁸⁴ yok İ

³⁸⁵ tarz İ

³⁸⁶ giriftārīñ S

Semen buldukça ıfıl-ı şîr-i hûn-âşâmı añlarsın
Bu gerek terk-i ebnâ-yı zamânıñ hâli yağmadan

Ne güne nân u ni' metle vücūduñ perveriş kılsañ
Ederler bister ü bālîni[ni] seng-i muşallādan

Sivādan geçmeyince vāşıl-ı Hâk olmağa yol yok
Bu remzi aldı³⁸⁷ Ferdî ehl-i ' irfān ile vālādan

163

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Bî-vefādır o perî hāline aldanma şaķın
Renkden renge girer³⁸⁸ āline aldanma şaķın

Ṭama' -ı hāma düşüp meyve-i vaşlın umma
Müşmir olmaz kıdd-i meyyāline aldanma şaķın

Murğ-ı cānıñ düşürür dām-ı belāya soñucu
Ser-i zülfünde duran hāline aldanma şaķın

Noķta-i mār-ı munaķķaş gibidir zîb ü ferî
Naķş-ı büngāle-i çāgāline aldanma şaķın³⁸⁹

Ṭālî' in her ne kıadar olsa cihānda mes' ūd
Köhne-sālîde zeng-i hāline³⁹⁰ aldanma şaķın

Zāt-ı bāķîdedir ancaķ eşer-i neşv ü nemā
Zühre-i fānîyeniñ mālına aldanma şaķın

Yan yaķıl hāne-i ' aşķda kendin kıāl olur³⁹¹
Hāce-i medreseniñ kıāline aldanma şaķın

Mütelevvin görünüyor hāline uymaz kıālî
Ferdiyā şā' iriñ aķvāline aldanma şaķın

³⁸⁷ aldıñ S

³⁸⁸ yok S

³⁸⁹ Bu beyitle bir sonraki beyit S' de yer değiştirmiştir.

³⁹⁰ fālına İ

³⁹¹ Vezinde aksaklık var.

164

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Şehā insān içinde hüs-n-i sîretle melek sensin
Velî 'uşşâkına hem-meşreb-i çarḥ-ı felek sensin

Züyûf-ı râyici bilmez saña baş urmayan kimse
Kulûbun ma' denin temyîz için a' lâ meḥekk sensin

Ḥaber ver ey gönül âhen daḥi olsa arar bunda
Seni 'aşk âteşi yumşatmadı bilmem ne pek sensin

Vücûduñ nûru sâ'ir cümle-i a' dâ dü ekvāna
Mezâhir 'âleminde 'ayn-ı 'irfân içre yek sensin

Dü 'âlem sensiz etmez Ferdi-i nâ-şadı lezzet-yâb
Melâḥat meclisinde zevk-i 'uşşâka nemek sensin

165

Fā 'i lâ tün/ Fā 'i lâ tün/ Fā 'i lâ tün/Fā 'i lün

Sâkiyâ 'uşşâkına bezm-i nevâl etmez misin
Bezme teşrifiñ ile 'arz-ı cemâl etmez misin

Bister-i ğamda helâk etdi beni renc-i ḥumâr
Bir piyâleyle gelip ḥâṭır-ı su'âl etmez misin

Şîşe-i dil münkesir oldu gönül beyti ḥarâb
Dest-i luṭfuñla yapıp ta' mir-i ḥâl etmez misin

Fırkatiñle baştı şehr-i ḳalbimi ceş-i ğumûm
Raḥş-ı meyle³⁹² ğam sipâhın pâyimâl etmez misin

Cân seniñ cānān seniñdir biz arada perdeyiz³⁹³
Perdeyi def' eyleyip Ferdî vişâl etmez misin

³⁹² mey İ

³⁹³ aradayız İ

166

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Ey gönül sen ol perī mekkāre bağlandın mı sen
Bir görüşde turre-i tarrāra bağlandın mı sen

Vaḳtiyle mūmiyānın şöyle kim hayretdesin
Göz dikersin ‘ uḳde-i şalvāra bağlandın mı sen

Ol büt-i tersā ile uydurduñ artık cilveyi
Taḳılıp zūlfündeki zünnāra bağlandın mı sen

Gezmez olduñ sū-be-sū şahrāları³⁹⁴ eşkiñ gibi
‘ Ahd edip ḥablü’l-metīn-i yāre bağlandın mı sen

Döndürür çarḥ-ı felek āzār ile da’īm neden
Ferdiyā bu künbed-i devvāre bağlandın mı sen

167

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Perçemiñ şīvelerinden bend bend etmez misin
Bu dil-i divāneye andan kemend etmez misin

Micmer-i dilde³⁹⁵ yanarken āteş-i cān-suz-ı aşḳ
Ḥāl-i ‘ anber-būydan anda sipend etmez misin

Meclise teşrīf edermiş gāhi ol meh vā‘ izā
‘ Aşıḳa rām ol³⁹⁶ deyi hiç nuş u pend etmez misin

Böyle ḥüsñ ü böyle endām ile vaḳt eyleseñ
Zāhidā³⁹⁷ sen ādem olsañ da sipend etmez misin

Nāz ile reftār eder ol serv-i bāla bāḡda
Sen de Ferdī himmeti anda bülend etmez misin

³⁹⁴ şahrālar İ

³⁹⁵ dil S

³⁹⁶ ola S

³⁹⁷ zāhid S

168

Velehü Eyzân³⁹⁸

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

Çaplan-ı çeşm-i füsün-sāzıña meftün olsun
Bağlanan zülf-i siyehkâr ile mecnün olsun

Sâkiyâ meclise teşrîf buyur kâse-i ser
Renkden renge girip ruhları gülgün olsun

Çekemem la‘l-i lebiñle mey-i cām-ı ‘aşkı
Gayretinden dili³⁹⁹ bigānelerin hūn olsun

Tîr-i āhım böyle⁴⁰⁰ ser menzil-i maqşūda vüşul
Eşk-i çeşmim dökülüp çöllere Ceyhūn⁴⁰¹ olsun

Ol habîb-i ‘arabiniñ yoluna cümle fedâ
‘Āşıkñ ‘ömrü demem gün-be-gün efzūn olsun

Ehl-i tecrîd ‘urūc etmede ‘İsâ olmuş
Ehl-i dünyâ şama‘-ı hām ile Qārūn olsun

Ġam-ı ağıyâr ile geldiye rekâket Ferdî
Qâmet-i yâr ile şab‘ıñ yine mehzūn olsun

169

Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/ Fā ‘i lâ tün/Fā ‘i lün

Tefriqa verme gönül mülküne gisūlarla sen
Cem gibi cem‘ ol leb-i la‘l-i sühan-gūlarla sen

Deş-i hayret başka vādîdir ki Mecnūn uğramaz
Gezme beyhūde cihānda vahşi āhūlarla sen

³⁹⁸ yok S

³⁹⁹ velî S

⁴⁰⁰ bula İ

⁴⁰¹ hayhūn? İ

Vech-i t̄abānıñla ver t̄ab-ı derūna incilā
Baña añdırma ħusūf-ı m̄ahı ebrūlarla sen

Derdimiñ dermānı ancağ ol civān-ı t̄azedir
Ey ṭabīb aldatma cānım köhne dārūlarla⁴⁰² sen

Eşk-i çeşmim Ferdiyā çağlatmada var mı murād
İmtihān olmağ diler var ise cūlarla sen

170

Eyzān

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Vuşlat-ı yārı⁴⁰³ benim firḳat-i zārı seniñ olsun
Neş’e-i cām benim renc-i ħumārı seniñ olsun

Gülşen-i ħüsnünü taḳsım edelim o güzelin
Gül-i ruḥsārı benim miḥnet-i ḥārı seniñ olsun

Zāhidā⁴⁰⁴ gel ikimiz mülket-i ‘aşḳı ṭotalım
Ḥāşıl-ı kārı benim bār-ı tımārı seniñ olsun

Şayd-gāh eyleyelim kūyunu ol āhūnuñ
Terkide şaydı benim dağda şikārı seniñ olsun

Ferdiyā ben çekemem bār-ı ğam-ı hicrānı
Vuşlat-ı yār benim firḳat ü zārı seniñ olsun

Fi Ḥarfi’l-Vāv

171

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Ey ṭabīb derdime etme devā şimden geri
İstemem görme beni luṭfa revā şimden geri

⁴⁰² dārılarla? S

⁴⁰³ yār İ

⁴⁰⁴ zāhid S

Ġam degil bġānelerle germ-i ũlfet olduġun
Kim gerek olsun seniñle āşinā űimden geri

Çekdiñmi cām-ı vaşlı leb-be-leb aġyār ile
Her kimiñle ister iseñ sür şafā űimden geri

Mınnet etme hān-ı iħsānıñdan el çekdim şehā
Ĥŭn-ı dilden eylerim ġayri ġazā űimden geri

Ferdi-yi āzādeyim nŭh taġa eġmem bāşımı
Bulmadım mı ġayd-ı zŭlfŭñden daha űimden geri

172

Fe ‘i lā tŭn/ Fe ‘i lā tŭn/ Fe ‘i lā tŭn/Fa‘ lŭn

Zŭlfŭñe⁴⁰⁵ dest olalı bād-ı şabā n’olsun bu
Esmedi semtimize bŭ-yı vefā n’olsun bu

Ellere⁴⁰⁶ ġoġlayarak ġŭl-ruħuñ ey ġonca dehān
Çekilir mi bu ġadar cevr ũ cefā n’olsun bu

Hāl-i ‘anber-şemine misk-i ġoten demişdim⁴⁰⁷
Tövbe tövbe var ise bunda ġaġā n’olsun bu

Nāfeden çāk-i girġbānına dek şemm etdim
Cānıma cān ġatarak⁴⁰⁸ verdi ġıdā⁴⁰⁹ n’olsun bu

Misk ũ ‘anberle yazar nazmını⁴¹⁰ ‘ālem Ferdġ
Bŭ-yı cānān gibi var bunda şafā n’olsun bu

173

Fā ‘i lā tŭn/ Fā ‘i lā tŭn/ Fā ‘i lā tŭn/Fā ‘i lŭn

Bu ġöñŭl dġvānesi cānānıñ eyler ārzŭ

⁴⁰⁵ zŭlfŭñden S

⁴⁰⁶ dillere İ

⁴⁰⁷ demiş idim İ

⁴⁰⁸ ġanarak İ

⁴⁰⁹ ġazā İ

⁴¹⁰ nazmı S

Şūfi-yi şāfī gibi ĩmānıñ eyler ārzū

Tekye-i dilde simāt-ı ‘aşkı ihzār eylediñ
Hānedān-ı cānımız mihmānıñ eyler ārzū

İstemez dünyā sarāyın mülket-i dār-ı beķā
Būm-ı bī-dil hāne-i virānıñ eyler ārzū

Üns ile ālüfte⁴¹¹ ‘āşık ķalsa bī-sūz u niyāz
Cā-be-cā hengāme-i hicrānıñ eyler ārzū

Gül-ruķuñ vaşfindan olsa Ferdi-yi-zārıñ ĥamūş
Bāğ-ı ‘aşkıñ bülbül-i nālānıñ eyler ārzū

174

Nazīre-i Vaħid-i Enderūnī

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Gösterince ol gül-i nevrete rūy-ı ārzū
Çeşm-i dilde buldu revnaķ reng ü bū-yı ārzū

Ref‘ olup kūh-ı girān-ı hicri⁴¹² ol şirīn-lebiñ
Tīşe-i himmetle aķdı anda cū-yı ārzū

Bezm-i ‘aşķ içre gelince neş’e-i kāmil tamām
Gāhi pür gāhi tehī olur sebū-yı ārzū

‘Ālem-i üns içre daldım ‘ayn-ı baħr-ı vaħdete
Kalmadı ġavvāş-i dilde cüst-cū-yı ārzū

Ferdi-yi āzāde bend-i⁴¹³ hāhiş⁴¹⁴ olmaz ķayd edip
Ber-ķaraf olsun dilinden arzū-yı ārzū

⁴¹¹ ülfet S

⁴¹² hicrān S

⁴¹³ bende S

⁴¹⁴ hāmiş? S

Fi Harfî'l Hâ

175

Ġazel-i Ra' nâ Ġufte-i Ġazret-i Pir⁴¹⁵

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Dil gözüñle söyleşir mi maḥrem-i rāz olmasa
Kim bilirdi ḥālîmi ol çeşm-i ġammāz olmasa

Oynamazdı dil derūnumda enīnim duymasa
Raḡs eder mi bir perī-veş naġme-i sāz olmasa

Aldanır mıydı dilim her dem dirīġ va' dine
Nāzlı nāzlı söyleşip tā böyle dil-bāz olmasa

Yaḡmaz idi murġ-dili bī-tāb olup bāl ü perīñ
Tāḡ-ı evc-i lâ-mekāna yüce perdāz⁴¹⁶ olmasa

Ġuş tutmazdı leāl-i kıltime ehl-i sūḡan
Ferdiyā nazm-ı laṭīfīm nükte-perdāz olmasa

176

Mef 'ü lü/ Me fâ 'î lü/ Me fâ 'î lü/ Fe 'ü lün

La' liñ emip ey 'āşık cān ġamzesi şorma
Ol tiġ-i ḡazāya şaḡınıp aġzını urma

Tīr-keşlik eder kūşe-i sīnem saña ammā
Ol çifte kemānı çekemem ḡışm ile ḡurma

Ġāhice yeri düşse laṭīfe olur ammā
Şāyed ki ḡulūba doḡunur ḡadden aşurma

Şeyṭān gibi çarpar⁴¹⁷ seni bir nīm nigeḡhle
Ol sūrmeli şeyḡi göricek orada durma

⁴¹⁵ Bu gazel İ'de yoktur.

⁴¹⁶ Bu kelime ve bir sonraki beyitteki kelime "berdār" şeklinde yazılmıştır. S

⁴¹⁷ çarpar İ

Ferdî gibi gözden şakınırlar seni ‘uşşâk
Ağyâr ile hem-meclis olup cânım oturma

177

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Gül-ruhuñ vaşfiyla bülbül şaldı bâğa gulgüle
Kim deyi bu gonca-i nevreste şordu gül güle

Bâğda dest-i şabâ urduqça şâne şubh-dem
Reşk verdi çin-i zülfüñ tîb-i bû-yı sünbüle

Bezm-i meyde la‘l-i nâbîñla şereflendi şarâb
Mevc urdu imtizâc etdikçe reng-i gül müle

Vermiş iken destime kat‘-i metâ‘-i zülfünü
Çaldı sâz-ı baht-ı nâ-sâzım muhayyer sünbüle

Haydar-ı⁴¹⁸ şavletle meydân-ı belâgatde dönüp
Ferdiyâ destimde hâmem döndü ‘ayn-ı Düldüle

178

Nazîre-i Sîrozi Yûsuf Muhlîş Paşa

Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/ Fe ‘i lâ tün/Fe ‘i lün

İntisâb-ı der-i meyhâne gelir hâtırıma
Anda çok meclis-i şahâne gelir hâtırıma

Yâr sâkiyi olup la‘l-i lebi câm-ı şarâb
Kurduğum bezm-i mülükâne gelir hâtırıma

Haste-i derd ü gama çâre ger etmezse tabîb
Lâ ‘ilâc bir iki peymâne gelir hâtırıma

Halvet olsam o perî-i zâra niyâz-âlûde
Açamam râzını bigâne gelir hâtırıma

⁴¹⁸ şadı? S

Ṭaḳ-ı mihrāb-ı cemālindeki ebrūlarını
Göricek secde-i şükrāne gelir hātırıma

Ḳahr ile yıḳsa gönül hānesini luḫ ile
Māverādan⁴¹⁹ nice kāşāne gelir hātırıma

Künt ü kenzi oḳuyup ʿārif olunca dānā
Şu ḫarābātda virāne gelir hātırıma

Ḳulzum-ı vaḫdete şalsam⁴²⁰ nazarım ḫayret alıp
Şadef-i dildeki dürdāne gelir hātırıma

Ferdiyā bilmem olur mu zuraḫāyı tanzīr
Bu ḡazel meslek-i şeyḫāne gelir hātırıma

179

Mef ʿ ü lü/ Me fā ʿ ĩ lü/ Me fā ʿ ĩ lü/ Fe ʿ ü lün

Saʿ y ile dedem rāh-ı Ḥudā’da yorulunca
Tā mürşid-i kāmīl denilen zātı bulunca

Desti saña elbetde anıñ dest-i Ḥudā’dır
Pekçe yapışıp seyr ü sülük ile yolunca

Ādāb ile pek rābıḫalı olmaḡa saʿ y et
Ḥam meyve gibi ḳoyma şaḳın tā ki olunca

Aḫvāl-i sülüküñ şaḳınıp söyleme ḡayre
Senden gider ol ḫāl u fitne duyulunca

Ḥām-dest eline girme amān nādim olursun
Bir daḫi düzelmez⁴²¹ bu uşüller bozulunca

Eşbāḫ-ı rüsümüñ sözüne aşma ḳulaḡıñ
Bektāşilik efkārı budur saḡ u şolunca

Şoñra bozulup ʿ asker-i İslām ḳaçarlar
Kāfir çerisi ḳalʿ a-i ḳalbe ḳoyulunca

⁴¹⁹ oradan S

⁴²⁰ şalıp S

⁴²¹ durulmaz S

180

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Misāfirhānedir dünyā şaķın anda vaţan ııtma
Göñül beyt-i Hüdā'dır anda dīv ü ehremen ııtma

Bu hār u ıasda reng ü bū-yı gūn-a-gūna aldanma
Gülistān-ı cihāna el şunup bār⁴²² u diken ııtma

Ķanı dünyālara mālİK ıanı ' uķbālara sālİK
Bu mātemgāh-ı firķatdır bu bābda göñlü şen ııtma

Şalıp fülk-i dili başdan ıara git baır-i ' aşķ ııre
Re'is olmaķ dilersen her ıı⁴²³ bād-ābād dümen ııtma

Seni yer ' āķıbet şır-i jeyān-ı merk ey Ferdī
Sebebkār ol bu yolda ten-perest-āsā semen ııtma

181

Nazıre-i ' İsmet⁴²⁴ ' Aleyhi'r-Raħme

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Aķan cū-yı şıkem kūyuna der āb-ı revān şanma
Çemenzār-ı taħassürdür biten sen būsitān şanma

Nice demler derūn-ı dilde maħfūz iken esrārıñ
Cefā-yı ' aşķ ile fāş oldu ol rāzı nihān şanma⁴²⁵

Bu gülşen⁴²⁶ cevr ü āzār ile ıaylı ıileler çekmiş
Atılsa⁴²⁷ tır-i āhı ıadd-i ' uşşāķı kemān şanma

Oķunsa mācerāmız defteri şular gibi dilde
Seniñ etdikleriñdir başķa türlü dāsitān şanma⁴²⁸

⁴²² mār S

⁴²³ yok S

⁴²⁴ ' İsmet S

⁴²⁵ yok İ

⁴²⁶ bükülmüş?, bu gelmiş? S

⁴²⁷ atsa S

Giriftār olmağa dām-ı belâdır perçemi Ferdî
Hümâ-yı himmete ser üzre qonmuş âşiyân şanma

182

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Tâ şabâ dünden beri zînet verirdiñ dūşuma
Gelmediñ ey dil-rübâ çokdan beri âgūşuma

Şimdi aġyār ile olduñ sen⁴²⁹ de-mā-dem āşinā
Ĥayret-efzā oldu bu vaz‘ iñ dil-i medhūşuma

Sensiz ey sākî-i gülçehre neşât olmaz yine
Gül-i qaddim rencideyle bezm-i nūşa nūşuma

Gîr meyelden şāha-i çeşmimde rakşa ey perî
Gîrmez oldu nāle-i çeng ü sitā[r]lar gūşuma

Gül-ruĥumdan Ferdiyā açma niqāb-ı kākülü
Vermesin beyhūde efgān bülbül-i ĥāmūşuma

183

Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün/ Me fâ ‘î lün /Me fâ ‘î lün

O ġonca tâzelendi eşk-i terle jâlelendikçe
Derûn-ı sine⁴³⁰ pür daġ oldu ol gül lâlelendikçe

Gül-i terdir düşer nāza etdikçe bülbüller
Añlamaz ġonca-i ümmîd-i göñlüm nālelendikçe

Olunca dūd-ı āhım ĥalka ĥalka zülfüne tev’em
Çıkar eflāke göñlüm şu‘ lesi cevvălelendikçe

Dökünce ġisūvaniñ geri ruĥsāra verir revnaq
Şafā-güster olup mahiñ şuā‘ ı hālelendikçe

⁴²⁸ yok İ

⁴²⁹ yok S

⁴³⁰ yok S

Şarāb-ı ʿaşk ile Ferdi nedir bāṭında keyfiyyet
Derūn-ı şīşede yāḳūt olur seyyālelendikçe

184

Fā ʿi lā tūn/ Fā ʿi lā tūn/ Fā ʿi lā tūn/Fā ʿi lūn

Kākülün etmiş perīşān verd-i ḥandān üstüne
Ebr-i baḥtım perde çekdi māh-ı tābān üstüne

Şanma oynar iki ḥūnlu tīḡ-i gec-i⁴³¹ müşkinle
Sāye şalmış ebruvānı çeşm-i fettān üstüne

Fāris-i meydān-ı ḥüsnūñ ḥāli girer zülfüne
Kūy-ı sevdā-yı süveydā geldi çevgān üstüne

Āfitāb-ı ʿālem-ārā kūyunuñ ser-keştesi
Ne felek dönmekdedir ol ḳutb-ı devrān üstüne

Bendesiyim Ferdiyā ol şāh-ı ḥüsnūñ ez-ḳadīm
Dest-i ḳudret pençeñim yazdı dil ü cān üstüne

185

Fe ʿi lā tūn/ Fe ʿi lā tūn/ Fe ʿi lā tūn/Fe ʿi lūn

Ḥāneme geldi o meh-peyker-i raḥşān bu gece
Hāle-i sīnede ḳıldım anı mihmān bu gece

Şeb-i ḳadr idi meḡer şöyle baḥtlı ḳıldı⁴³²
Nūra⁴³³ ḡarḳ eyledi her yanımı cānān bu gece

Ol melek-ḥaşlet ile oldu mekān aḳdes
Beyt-i maʿ mūra dönüp ḥāne-i virān bu gece

Güftü-gū cümle işāret ile ilhām oldu
Olmadı ʿāşık-ı zārīñ dili nālān bu gece

⁴³¹ gecimiz? S

⁴³² İ' de yanlış yazılmış.

⁴³³ no'la S

Nuḡk-ı cān-baḡşına reşk eyler idi āb-ı ḡayāt
Ḥızır'a perde mi olurdu dil-i sūzān bu gece⁴³⁴

İstirāk etmeye esrārımı gelmişdi raḡīb
Recm-i āh ile sürüldü⁴³⁵ ḡoca şeyṡān bu gece⁴³⁶

Leyle-i 'īd-ı mübāhāt ederek şādī ile
Buldu elṡāf-ı ilāhī ile pāyān bu gece

Şu' le-i vaşlına pervāne idik şubḡa ḡadar
Şekl-i fānūs-ı ḡayāl oldu şebistān bu gece

Ferdiyā 'azm edicek ḡül-i çemen sīnemde
Lāl iken oldu ḡönül bülbul-i nālān bu gece

186

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Şu' lelendi mey ile meclis-i rindān bu gece
Döndü āteş gibi ol sākī-i devrān bu gece

Ḳıldı āyīn-i Cem'in şeklini dilde taşvīr
Bir iki cām şunup nergis-i mestān bu gece

Şahne-veş başdı ayaḡın çıkarıp ḡubb u zeri
Mey-perestāna 'acep eyledi dīvān bu gece

Çeng ile sīnesini eyledi ruḡlar mecrūḡ
Ney delip baḡrın eder nāle vü eḡḡān bu gece

Eyleyip cāmesini nāz ile istignādan
Çarḡ urup raḡşa girer ol meh-i tābān bu gece

Zāhid-i ḡar-şıfatı çekmiş idim ıştābla
Çözülüp kösteḡi ḡırdı yine ḡayvān bu gece

Ferdi-i tīre-diliñ āyinesin şāf etdi

⁴³⁴ Bu beyit S'de sayfanın yan tarafına yazılmıştır.

⁴³⁵ süzüldü İ

⁴³⁶ Mülk suresi 5.,Hicr suresi 17., Saffat suresi 7., 8., 9., 10. ayetler.(Şeytanın taşlanarak kovulduğuna işaret eden ayete telmih vardır.)

Pir-i⁴³⁷ cām hürmetine bâde-i ‘ irfân bu gece

187

Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/Fe ‘ i lün

Mevc urur ‘ anber-i hatt ‘ arız-ı gülgünunda
Mest olur bâde vü gül nergis-i pür-ğünunda

Vaḥşet-âmüz olur âhûlara çeşm-i siyehi
Nice mûnis ola mecnûnları hāmûnunda

Şefen-i ħûn-ı mileldir yeri mâtem-zedeniñ
Meh-i ‘ id olsa bile ḫâlî‘ -i vârununda

‘ İllet-i ‘ aşka revâ Bû ‘ Ali Sînâ ne bilir
Arama öyle Şifâ defter-i Kânûn’unda

Mülket-i⁴³⁸ ħüsne olan şâh-ı vilâyet-i câhıñ
Naḫş-ı Yûsuf görünür mühr-i hümâyûnunda

Mihre nisbet olamaz mâhda noḫşân fûrûğ
Kâmilan naḫş aramaz dîde-i mādûnunda

Ferdiyâ diḫkat eden şâhid-i ma‘ nâyı bulur
Şûret-i nazma giren sîret-i mazmûnunda

188

Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/Fe ‘ i lün

Reşk eder bezm-i muḫabbet dil-i dîvânemize
Naḫş edelden o perî-zâdı perî- ħânemize

Geş-t-i çârḫ bilir bād-ı murâdı minnet
Nâle-i beyḫudî vü na‘ ra-i mestânemize

Dil-i sevdâ-zedeye etme ḫaḫâretle nigâh
Rûkn-i a‘ zamdır o erkân siyeh-i ħânemize

⁴³⁷ bir S

⁴³⁸ melek S

Bezm-i hüsnünde ‘acep şem‘e ʔarāvet gelmez
Girye-i şādi ile suhte-i pervānemize

‘Akd-i zünnārını hāll eylemedi zāhid-i huşk
Ta‘na āġāz edeli sübhā-i şad-dānemize

Biz o hāyret-keş-i hāmūn-ı fenāyız Ferdī
Āşinā ġıbta eder cünbüş-i bīġānemize

189

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

Şūfi bize yār ol seni aġyāra baġışla
Yokluġuma gel ol varlıġını hāra baġışla

Düşünde girān-ı hırka ile yol alamazsın
‘Aşk āteşini yaġ var anı⁴³⁹ nāra baġışla

Bend oldu saña ‘acep deryā-i vuşlat Hāġ’dan
Şat dilber ile mey yoluna kāra baġışla

Rūyuñda neden reng-i hayādan eşeri yok
Çeşmiñdeki kuġluñ ġarasın ‘āra baġışla

Ferdī açagör bāb-ı cünūn içre niyāzı
‘Aġlıñ var ise yalvaragör zāra baġışla

190

Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün/ Me fā ‘ ĩ lün /Me fā ‘ ĩ lün

Niyāz etdikçe süs verdi o şūhum şūret-i nāza
Açıldı dāġ-ı diller lāle-āsā tāzeden tāze

Biçimsiz kesdi istignā libāsın ġadd-i ‘uşşāġa
Sitemler boydan aşdı yokdur aşla hadd ü endāze

---

⁴³⁹ anı var ĩ

Havālandı gönüller tellenip evzā^ç -ı dilberden
Gelince bezme nāz ile elinde telli yelpāze

Eder çeşm āşinālık dāimā her yerde aġyāra
Ne mümkün açmağ esrār-ı derūnu çeşm-i ġammāza

Kebūter bīm olup⁴⁴⁰ titrer dil-i ^ç uşşāk ey Ferdī
Açıp bāl u perin şāhin-i ġamze gelse pervāza

191

Fe ^ç i lā tūn/ Fe ^ç i lā tūn/ Fe ^ç i lā tūn/Fe ^ç i lūn

Kāse-i serde ne dem āb-ı ıarab-nāk olsa
ġam deġildir ser-i sevdā-zedemiz ħāk olsa

Vech-i mağşūda naẓar-bāz olısar dīde-i dil
Beyt-i ma^ç mūrda āyīne-i idrāk olsa

Açamaz bāb-ı niyāzı yoġiken dilde ħuzūr
Na^ç ralar ıantāna-i ħubbe-i eflāk olsa

Nice güller açılır sīnede dāġ-ı dilden
O gülün pīreheni lāle gibi çāk olsa

Genc-i ħüsnündeki mārān ser-i zūlf-i siyāh
Cāna te ^şīr ede mi⁴⁴¹ bādede tiryāk olsa

^ç Ayb-ı rindān mı eder zāhid-i ħodbīn anda
Ĥar-ı bī- efser iken zerrece evrāk olsa⁴⁴²

Ferdiyā ol ħarem-i vaşlına⁴⁴³ ererdi diller
Eşğ-i çeşm ile bu evsāğ-ı gönül pāk olsa

192

Fe ^ç i lā tūn/ Fe ^ç i lā tūn/ Fe ^ç i lā tūn/Fe ^ç i lūn

⁴⁴⁰ olsa S

⁴⁴¹ yok S

⁴⁴² Bu beyit S'de yoktur.

⁴⁴³ vaşla İ

Çıkarır dūd-ı dilim āh nefesden nefese
 Kurulur süllem-i cān-gāh nefesden nefese

Ser-i telkīni mürīdān fem-i şeyhinden alır
 Feyz eder hāzret-i Allah nefesden nefese

Keşf olur vech-i terakķīyle merātib bir bir
 Açılır subh-ı sehgāh nefesden nefese

Gerçi yol var deyi meşhūr gönülden gönüle
 Var imiş bunda da bir rāh nefesden nefese

Tutalım ki nefes evlādı değilsen pīre
 Ferdiyā biz neyiz āgāh nefesden nefese

193

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

‘Aks-i rüyuñ koydun ey meh sīne-i bī-kīnede
 Āteşi hābs eylediñ cādū gibi āyīnede

Āteş-i ‘aşkıñla dāīm çarh urub dönmeğdedir
 Mihr ü meh serkeşte oldu künbed-i dīrīnede

Zevk-i dünyā telh-kām eyler seni eṭfāl-veş
 ‘Āķībet vardır nedāmet cünbüş-i āzīnede

Hurdebīn ol şūrete kılma nazār sīret⁴⁴⁴ gözet
 Nice biñ kıllaş vardır hırķa-i peşmīnede

Tīr-i ğamzen Ferdi-i āvāreyi etmiş nişān
 Şun elin bir kez nice peykān bulursun sīnede⁴⁴⁵

194

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Bağ da ol şem‘-i gülüñ cünbüş-i pervānesine
 Gül erer taş yerine sīne-i dīvānesine

⁴⁴⁴ seyri S

⁴⁴⁵ nesnede S

Mevrid-i hüsni⁴⁴⁶ ezel mecma^c -1 aşnāmına bak
 Kûl olur nice muvaḥḥid der-i teb-ḥānesine

Bāğ-ı rıdvān^c aceb ki reg-i tākiñ her dem
 Verdi ḥāşşiyet-i mey na^c ra-i mestānesine

Kākül altında anıñ ḥaylice ser-i maḥfīdir
 Murğ-ı dil dām ile ğāfil urulur dānesine

Ferdiyā pīr-i ḥarābātına ḥālet bu imiş
 Reşk eder ṭağ-ı felek gerdiş-i peymānesine

195

Fā^c i lā tün/ Fā^c i lā tün/ Fā^c i lā tün/Fā^c i lün

Cismiñi terk etmedikçe gevher-i cān isteme
 Güle de ḳalmış buḥārıñ āb-ı nīsān isteme

Ḥāhiş-i nefis ü hevāda yoğ ḥayāt-ı cāvidān
 Āb-rū cem^c etmeyince āb-ı ḥayvān isteme

Kisve-i hüsni içre^c aşkı sırr eden pervāneden
 Perde-i fānūs içinde şem^c -i pinhān isteme

Ferdiyā ma^c şūm olanlar şānıdır ol pāk-bāz
 Sen ḳuşūra i^c tirāf et aşırı şān isteme

196

Mef^c ū lü/ Me fā^c i lü/ Me fā^c i lü/ Fe^c ū lün

Sāḳī gülerek çeşmini mestāne süzünce
^c Aqlım gidiyor bādeyi yārāna süzünce

Şerbet veremem nabzına ol ḥasta-mizāciñ
 Tā evdiye-i vaşlı ḥakimāne süzünce

---

⁴⁴⁶ hüsniñ İ

Çok çile çeker içmeğe ‘āşık mey-i vaşlı
Revāk-ı muhabbetde zarīfane süzünce

‘Aşk ehliniñ ahvālī⁴⁴⁷ götürmez bulanıklık
Çok taşıye ister dil-i dīvāne süzünce

Mest eyledi Ferdī beni bir nīm nigehle
Sākī gülerek çeşmini mestāne süzünce

Kayd etdiğini bendeliğe etmedi imā
Tā defter-i ‘uşşākını cānāna süzünce

197

Fī⁴⁴⁸ Na‘ti’n-Nebī Sallallāhu ‘Aleyhi ve Sellem

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Ser-i şāh-ı vücūduñ efserisin yā Resūllallāh
Ne efser zīnet-efzā gevherisin yā Resūllallāh

Cinān-ı ma‘rifetde ‘ārifān senden⁴⁴⁹ kanar ancağ
Füyūzāt-ı Hüdā’nıñ kevşerisin yā Resūllallāh

Semīr-i bezm-i aqdes olduğun leyle-i esrāda
Gürūh-ı enbiyāniñ esmerisin yā Resūllallāh

Ferīde eylemiş Haqq āferīde baħr-ı lütfundan
Vesāit ‘aқdiniñ pür zīverisin yā Resūllallāh

Umar Ferdī tulū‘ uñ hāne-i dilde kemāl üzre
Fezāil mihriniñ en enverisin yā Resūllallāh

198

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Tekāsüldür bu ‘işyānın belāsı yā Resūllallāh
Huқūқun farz-ı ‘ayn iken edāsı yā Resūllallāh

⁴⁴⁷ ahvāline S

⁴⁴⁸ der S

⁴⁴⁹ sende S

Metâ' -1 tã' ati deryâ-yı cürmümde düşürmüşdüm
Benim sermâyemiñ yokdur nemâsı yâ Resüllallâh

Mizâcım oldu muhtel meks edelden 'illet-i 'işyân
Şifâ-ḥâneñde ḥazır oldu devâsı yâ Resüllallâh

Re 'îs-i kâtibâni sağ yanımda görmedim⁴⁵⁰ aşla
O yüzden yokdur anıñ iştikâsı yâ Resüllallâh

Mu' acciz sâ 'il-i ma' zûruñum kovsañ daḥi gitmem
Bu dergâhıñ benim maḳ' ad kirâsı yâ Resüllallâh

Tükendi zâd-1 râh-1 cân ḥayâtımdan ramaḳ ḳaldı
Seniñ ḥanıñdadır rûhuñ ḡidâsı yâ Resüllallâh

Kerem ḳıl Ferdi-yi zârı muḥibbâniñla ḥaşr eyle
Ki sensin bu murâdıñ mültecâsı yâ Resüllallâh

199

Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün/ Me fâ 'î lün /Me fâ 'î lün

Eḡer ermezse Sen'den bir şefâ' at yâ Resüllallâh
Benim ḥâlim yamân olur be-ḡâyet yâ Resüllallâh

Yüzüm ḳara dilim yara vücûdum oldu biñ pâre
Eḡer ermezse bir çâre fezâḥat yâ Resüllallâh

Esîr oldum ḥalâş eyle gürûh-1 nefis ü şeytâna
Ḳalırdı böyle ḥâlim pek ḍalâlet yâ Resüllallâh

Ḥudâ'nıñ lüḡfu bî-pâyân seniñ raḥmıñ baña şâyân
Benim de baḥr-1 cürmüm bî-nihâyet yâ Resüllallâh

Şefâ' at devḥası sâye şalınca rûz-1 maḥşerde
Bu Ferdî'ye ere zıll-1 ḥimâyet yâ Resüllallâh

---

⁴⁵⁰ yürümedim İ

200

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Gel hidāyet yoluna gir şem‘ a-i tevḥīd ile
Pür tecellī kı̄l vüçüduñ lem‘ a-i tevḥīd ile

Sil-süpür çārüb-ı zıkr ile derūnuñ ḥānesin
Şula çeşminden toz etme dem‘ a-i tevḥīd ile

Dilde kı̄l dāīm namāzı tutma tavr-ı zāhidi
Būriyā-yı mescid üzre şem‘ a-i⁴⁵¹ tevḥīd ile

‘İd-ı vaşla erişip nefsiñi kı̄rbān edesin
Dur cemā‘ atle divāna cem‘ a-i tevḥīd ile

Dürr-i vaḥdet isteyen Ferdī gezer mi sāḥili
Cānı daldır baḥr-i ‘aşka kı̄am‘ a-ı tevḥīd ile

201

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Göz süzer vaḥşet ile ‘āşıkā āḥūcasına
Sıḥr eder gibi alır ‘aqlını cādūcasına

Düñkü gün ‘ārī idi ruḥları gūyā ḥatdan
Şöyle geldi ki görünmezdi perestūcasına

Çemenistānda görünce gider ol serv-i revān
Akıdı ardınca gönüller ‘acele şūcasına

Zīr-i fesden çıkarıp perçemini şemm etdim
Nedir ol rāyiḥa-i ṭayyibe şebbūcasına

Ferdi-i zār verir tuḥfesini yārāna
Ṭarḥ edip bu gāzeli şā‘ ir-i hoş-gūcāsına

---

⁴⁵¹ sem‘ -i? İ

202

Me fā 'î lün/ Me fā 'î lün/ Me fā 'î lün /Me fā 'î lün

Şorar mı hâtır-ı üftâdesin cānāna düşdükçe
Siler mi eşk-i çeşmin kûşe-i dāmāna düşdükçe

Çeker dārü'ş-şifā-yı vuşlata vādī-i firkatden
Sürer zincīr-i zülf ile dil-i dīvāne düşdükçe

Gelir Mışr-ı dilimde bārekallah müjdesi gūşa
De-mā-dem Nīl-i feyzin merkez-i ' irfāna düşdükçe

Yıkar cān u dil-i ' uşşākı elbet aḥker-i ' aşkın⁴⁵²
Vücübun pertevinden⁴⁵³ noḡta-i imkāna düşdükçe

Şorasın Ferdi-i zārı zülāl-i la' l-i nābından
Ḥayāl-i ' ārizinla⁴⁵⁴ āteş-i sūzāna düşdükçe

203

Me fā 'î lün/ Me fā 'î lün/ Me fā 'î lün /Me fā 'î lün

Görünce berg ü bār-ı hüsnünü ḡadd-i nihāl üzre
Şarıldı boynuna dil-i meyve-çini vişāl üzre

Peder māni' değildir zevḡ u vaşl-ı yāre ḡoḡlarlar
Gül-i nev-res fidānı ḡonsa da köhne sifāl üzre⁴⁵⁵

Görenler ḡāḡ-ı ebrūsun dediler şemme vechullāh
Yazılmış şafḡa-i ḡüsnünde miḡrāb-ı cemāl üzre

Bilirler⁴⁵⁶ ḡāl-i ruḡsārın edenler mū-be-mū diḡḡat
Cihān bir noḡtadır ḡonmuş cemāl-i bī-mişāl üzre

Sevādü'l- vech-i fi'd-dāreyn olan imkān imiş aḡla
Ḡubār-ı ' ārizin pāk eyleyen timşāl-i bāl üzre

⁴⁵² ' aşkı İ

⁴⁵³ fertevinden? S

⁴⁵⁴ ' āriz ile S

⁴⁵⁵ Bu beyit İ'de yoktur.

⁴⁵⁶ bilir S

Yazanlar bahşini evşâf-ı hüsnüñ çin-i zülfüñle
Nigāristān-ı Çini naqş eder ebrū-yı āl üzre

Mehārındır başında kayd olan boyladığın bir bir
Çalırsan vāh saña ey zāhid-i ħar sen bu ħāl üzre

Ĥekīm inkār ederse cevher-i Ferdī ħaber alsın
Dehānından o sırr-ı mübhemi söyler ħayāl üzre

204

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lün

Ĥālın görelî zülf-i perişān arasında
Şayd oldu gönül dāmına ħübān arasında

Her gördüğün ālüfteye dil bağlama cāna
‘İzzet bulamaz keşret-i mihmān arasında

Ġamzeñ çekicek ħaçerini ‘āşık-ı zāra
Cānı görünür çāk-i⁴⁵⁷ girībān arasında

Seyrāna çıkıp zümre-i ħübān ile ol şāh
Āzāde gezer serv-i ħırāmān arasında

Ferdī ne kadar sāde ise şiveli sözdür
Çalsın bu ġazel şafĥa-i dīvān arasında

205

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Kūşe-i ġam bes baña her yer ġulistān olsa da
Mātemiñle ağlarım aġyār ħandān olsa da

Ĥāciyān-ı ka‘be-i kūyuñ olanlar rüz u şeb
Yüz sürerler yollara ħār-ı muġaylān olsa da

Sā’ir-i fīllah olanıñ⁴⁵⁸ rāhı ancak müstaķīm

⁴⁵⁷ ħāk-i? S

⁴⁵⁸ olanlar İ

Yol şaşırmaz tih içinde gezse hayrān olsa da

Mazhar-ı inkār olanlar vuşlatıñ da' vāsına
Sīreti memsūhdur şūretde insān olsa da

Vā' iziñ nuşhu baña te'sīr etmez Ferdiyā
Halkı izlāl etmede mağrūr-ı şeytān olsa da

Fī Ḥarfī'l Yā

206

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Göñül mülkün harāb etsin o şūhuñ çeşm-i Cengiz'i
Ya şulha rağbet etdirsın bu 'aşq-ı fitne-engizi

Tecellī gülsitānıñ çeşmine bahş eyleyen 'ārif
Alır mı 'aynına bir dem bu dünyā gibi nā-çizi

Bulup bu kimyager-i büte-i 'aşq içre kāl olsun
Hulāşa isteyenler mess-i vücūdu şāf-ı ab-rizi

Girince haste-dil bāğ-ı vişāle ihtirāz etmez
Kirās ābdāndan gözü hāhişle perhizi

Bu meydān-ı muḥabbetde merāmiñ kūy almağsa
Çal esb-i ser-keşe Ferdī hemān gayretle mihmizi

207

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Tāb-ı ruhsāriñla yaqdıñ gönlümü micmer gibi
Düşdü naqş-ı hāl-i rüyūñ kıt' a-i 'anber gibi

Dūd-ı āhım çıkdı eflāke melāyik bezmini
Hep mu'atṭar eyledi enfās-ı cān-perver gibi

Mest olup hayretle istiğrāka vardı 'āşıkān
Çeşm-i 'ibretde muşavver hey'et-i dilber gibi

Şāh-ı hüsñü tahtgāh-ı dilde iclās eylediñ
Cümlemiz cem'c olduđ⁴⁵⁹ anda ' arşa-i maşşer gibi

Böyle bir rengin ma'c nidār şı' r-i dil-keşi
Söyleyen⁴⁶⁰ var ise gelsin Ferdi-yi aħker⁴⁶¹ gibi

208

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Çün ezel gönlüm benim zülfüñ perişān eyledi
Kāfirān hālim görüp küfründe imān eyledi

Vuşlatın ğavġāsına cevri⁴⁶² dolandırdı felek
Kūy-ı vaşlında anıñçün geceler⁴⁶³ kıan eyledi

Görmek için rūyuñ ey meh kākül altında göñül
Dün gece meh hālesinde hayli cevlan eyledi

Bil baña dostdan gelen hiç kimseden gelmiş deġil
Şehr-i gönlüm lütfunuñ ā'c lāsı talan eyledi

Çün ezel tağdır olunmuş başa gelse mülk deġil
Ferdiyā dostdan gelen hālim perişān eyledi

209

Mef 'ü lü/ Me fā 'ı lü/ Me fā 'ı lü/ Fe 'ü lün

Dīdār-ı cemāliñ beni bī-bāl ü per etdi
Zülfüñ göreli gönlümü pek derbeder etdi

Zülfüñden umardım gele haţtıñla hālāşım
Haţtıñ gelicek dağı giriftār-ı ter etdi

Eyvāh ki ol nergis-i mestāne-i bīmār
Dil-ħaste edip kendi gibi bī-ħaber etdi

---

⁴⁵⁹ olduğda S

⁴⁶⁰ söylenen İ

⁴⁶¹ kemter S

⁴⁶² cevre İ

⁴⁶³ gece S

Sīrāb-ı nazar olmadı reftārına çeşmim
Ol āb-ı revān cān u dili teşne-ter etdi⁴⁶⁴

Mümkün mü ‘ itābıyla ola telh-ı zebānım
Deryā-yı telaṭtufta⁴⁶⁵ beni pür güher etdi

Pirāhen-i Yūsuf gibi dibāçe-i ḥüsnün
Çün bād-ı şabā cān u dili derbeder etdi

Sīmurg gibi bir iki gün eyledi mihmān
Kāf-ı dilime ḫonduḡu anda⁴⁶⁶ sefer etdi

Sen görmediñ ey māh⁴⁶⁷ baña zümre-i aḡyār
Zulmet-geh-i firḫatde cefādan⁴⁶⁸ neler etdi

Ferdī daḡi sen mev‘id-i vaşl üzre durursun
Ferdā diyerek geldi önümden güzer etdi

210

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Lebleriñ vaşfi ruḡ-ı gülzārı mey-gün eyledi
Gül-i şarābı keyf-i ‘uşşāḡı diḡer-gün eyledi

Ḥüsnünün ‘aksinde teng oldu gülistān-ı cihān
Raḡne-i sūru nice gül-rūyu bīrūn eyledi

Şīve-i ḥüsnünde ḡāyet bulmadı üftādeler
Bu revişler dilleri ḡāyetle maḡzūn eyledi

Āyet-i ḥüsnünde yüz buldu ḫurūf-ı ‘āliyāt
Nūr-ı meyde ḡaṭ ile dünyāyı meftūn eyledi

Lüṭfuña maḡzar düşürdüñ ḡullarıñ ey pādīşāh
İltifātñ Ferdi-i nāşādı memnūn eyledi

⁴⁶⁴ S’de bu beyit sonraki iki beyitten sonra yazılmıştır.

⁴⁶⁵ nuṭṡta S

⁴⁶⁶ va‘de S

⁴⁶⁷ nā? S

⁴⁶⁸ cefā-ı dil S

211

Mef ‘ ū lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Me fā ‘ ĩ lü/ Fe ‘ ū lün

Devr etdi felek devlet-i sulṭān yeñilendi
Nev-resme girip hey’et-i ḥübān yeñilendi

Tecrīd ile dūşumda olan şevb-i mecāzī
Taḥḫīķe girip cāme-i ‘ irfān yeñilendi

Zāhidler ise delķ-ı riyāyı ederek çāk
Peymāneye düşdü hele hemān⁴⁶⁹ yeñilendi

Bir iki güzel tāze mürīd eyledi şeyḫim
Sevdā-yı kerāmet ile bürhān yeñilendi

Dün gece ḥesāb etdi baña cevrini cānān
Ferdī yine baķ ki saña hicrān yeñilendi

212

Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lā tün/ Fā ‘ i lā tün/Fā ‘ i lün

Açdı şimşīr-i nigāhıñ sīnede çok revzeni
Oldu seyrān-gāhı ḳalbiñ bir ḳazā-yı rüşeni

Ḥāk ü ḥün-ı kūyuñda⁴⁷⁰ görüp reftāra gel
Keştegān-ı ‘ aşķtan çek reh-güzerde dāmeni

Pīrehen-püş eyledi insān-ı ‘ ayn-ı ‘ aşıkı
Almasın dest-i şabā pür bŷy⁴⁷¹ edip pirāheni

Nār-ı Nemrūd-ı Ḥalīlullāh’a gülşen eylemiş
Nār eden sensiz ḥalīl-i ‘ aşķa nūr-ı gülşeni

Ferdiyā renc ü belā çekmekdir ‘ uşşāķa hūner
Ḳanlı bayram şaydı bunlar şīve-gāh-ı şīveli

⁴⁶⁹ hemyān? S

⁴⁷⁰ kūyda S

⁴⁷¹ bī-rŷy S

213

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Göñül ' aks-i ruḥ-1 dildār ile gerçi şafālandı
Görüp didārını çeşm-i cezirle az gıdālandı

Hümā-yı⁴⁷² dil mekân etmişdi zülfüñ lāne-i ' aşğa
Dağıtdı bād-1 āhım şimdi andan da havālandı

Götürmüş ' aşıkıñ cān naḫdini ağzında⁴⁷³ hoş ammā
Metā^c -1 vaşlı bāzār-1 muḥabbetde bahālandı

Zekāt-1 ḥüsnünü i' t̄aya ruḥşat yok mu dervīşe
Seniñ ey ḥāce-i cān re 's-i māliñ pek nemālandı

Ferāgat ' āleminde Ferdiyā vaḥdet-nişin olduñ
Göñül beytinde maḥbūbuñla sırrıñ inzivālandı

214

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Fırqatiñ ey nev-nihālim bī-ḫarār eyler beni
Külbe-i ḥasretde dā 'im ḫāk-sār eyler beni

İltifāt-1 ' ayn-1 iḥsāniñla ağyār oldu pīr
Nīm nigāhıñ ḫaste-i derd-i ḫumār eyler beni

Ġamze-i tātār ile yağma edersin ' aqlımı
Tār-1 zülfüñ her ḫarafdan tārūmār eyler beni

Ol kemān-ebrū ile ḫaddim kemān olmaḫdadır
Çeşm-i vaḫşi-i ğazālāniñ şikār eyler beni

Ferdi-i āvāre-veş baḫsam cinān-1 ḥüsnüne
Fikr-i ḫāl-i lāle-zāriñ dāğdār eyler beni

⁴⁷² hemān S

⁴⁷³ ağız S

215

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Devr-i gülde nüş edip sāķi şarāb-ı gülgüli
Gülgül imiş reng-i rüyuñ la‘l-i nāb-ı gülgüli

Şerm edip hūy-gerde görse reng ü b̄yundan gülāb
Kat kat olmuş reng-i r̄yunda hicāb-ı gülgüli

Āteş-i ruhsār-ı alıñla fūrūzān olsa dil
Dūd-ı āhımdan tutar gökler şehāb-ı gülgüli

Eşk-bār olsa dü⁴⁷⁴ çeşm-i āteşinim sūz ile
Zāhir olur deşt-i kalbimde serāb-ı gülgüli⁴⁷⁵

Penbe h̄āra nīm ten gül pirehen sīmīn kabā
Hey’et-i gülden aña vermiş şiyāb-ı gülgüli

Zevrak-ı vaşlında ol meh-rūya olsa hem-nişīn
Zevk olur ‘uşşāka seyr-i māh-tāb-ı gülgüli

Ferdiyā ol gül-ruhuñ ben bülbül-i nālānıyım
Berg-i gülden çeşmime çekdim niķāb-ı gülgüli

216

Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün/ Me fā ‘i lün /Me fā ‘i lün

Bahār erdi tarab eyyāmıdır zevk-i çemen geldi
Gül ü mülden dolup peymāneler peymān-şiken geldi

Quruldu bezm-i gül⁴⁷⁶ zerrīn kadehler tutdu etrāfi
Şürāhi lāle elde sāķi-i gönca-dehen geldi

Hevāsın buldurup bülbül hezār āheng eder şimdi
Gülistānlar yeñi hil‘at giyip peygām-ı şen geldi

İçip şebnem şarābıñ cümleten mest oldu nergisler

⁴⁷⁴ da S

⁴⁷⁵ S’de bu mısra yerine yanlışlıkla bir önceki beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

⁴⁷⁶ yok S

Dolaşdı sünbül-i gīsūlar üste yasemen⁴⁷⁷ geldi

Desin teşrîfîni gördükde aḥbâbım mübârek-bâr
Benim âgûşuma bir sîm-ten gül-pirehen geldi

Tamâm oldu bu meclis bû-yı⁴⁷⁸ elvân-ı muḥabbetle
Ġıdâ-yı rûḥ buldu cân-ı ‘uşşâka semen geldi

Biterken vâdi-i ğamda tek ü tenhâ ‘acep Ferdî
Kenâr-ı cû-yı bâr-ı sîneme serv-i çemen geldi

217

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Ḥüsn-i mümtâzânla meşhûr gör ḥubistân ili⁴⁷⁹
Lîk ‘aql u şabrı yağma etdi türkistân ili

Çeşm ü ḥâl ü zülfü toplanmış o şūḥuñ bir yere
Fitne şalmış mülket-i ḥüsne firengistân ili

Ceyş-i kâküller çekip birden sevâd-ı a‘ zâmı
İttifaķî cümle baş kaldırdı zengistân ili

Rûzgâr-ı nev-bahâr açdı dehân-ı ğoncayı
Bülbüle güllerle zînetlendi bâğistân ili

Âḥ u nâlem ‘aks edip te’şîr etmez Ferdiyâ
Ḳalbidir ol dilberin var ise dâğistân ili

218

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Zevķ-i meyle ‘aşķ-ı dilberden göñül olsa teḥî
İstemem rûz u şebiñ ger olsa biñ⁴⁸⁰ mihr ü mehi

Şehsuvâr-ı nâz u istiġnâ sipâh oldu o şūḥ

⁴⁷⁷ yasemîn S

⁴⁷⁸ bû S

⁴⁷⁹ eyledi S

⁴⁸⁰ yek S

Sāha-i çeşmim olaldan rahşınıñ cevlan-gehi

Zāhid taqlīt ile şatma bize mestānelik
Olmayınca meclis-i dilde huzūr-ı āgehi

Ḳadd-i şimşadı hırāmanda naşibi yok anıñ
Ḳāmet-ı tūbādan olmuş himmetinde kūtehi

Vā'izi kürsīde gördüm bī-meḥābā raqs eder
Ferdiyā almış şu'urun neş'e-i mā-teştehi⁴⁸¹

219

Velehü Eyzān

Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/ Fā 'i lā tūn/Fā 'i lūn

Ehl-i diller gönlüdür 'aşk ehliniñ meyḥānesi
Çeşm-i mest-i yārdır 'aşıkların peymānesi

Sensin ol ser ḥalka-i bezm-i ilāhi ki seniñ
Şem'ine cem' oldu ehl-i vaḥdetiñ pervānesi

Meclis-i rūḥāniyānda⁴⁸² sāqi-i āzādesin
Zümre-i hūr u melek hep çeşminiñ mestānesi

Her kemāle zātını Ḥaḳ kıldı mir'āt-ı etemm
Åşinā-yı mā-sivādır zātınıñ biḡānesi

'Aynıma gelmez cihān ma' muresi zerre kadar
Genc-i 'aşkıñ cādadır gönlüm anıñ vīrānesi

Zātıñ ol baḥr-i ḥaḳīkatdır ki gāhi mevc urur
Gevher-i 'irfān-ı Ḥaḳ'dır nuḫkunuñ dūrdānesi

Ferdi-i āvāre dā'im zūlfüne dil-bestedir
Ḥalka-i zinciriniñ⁴⁸³ olmuş ezel dīvānesi

⁴⁸¹ Fussilet suresi 31. ayet. “Dünya hayatında da, ahrette de biz sizin dostunuzuz. Orada sizin canınızın çektiği her şey, Gafur ve Rahim'den (avfi, merhamet ve ihsanı bol olan Allah tarafından) bir ikram olarak sizindir. Hem orada siz bütün istediklerinize kavuşacaksınız.”

⁴⁸² rūḥāni S

⁴⁸³ ninciriñ S

220

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Leb-i sāķī doķandı neşve-i şaħbāyı yandırdı
İçip 'āşıklar andan hep dil-i şeydāyı yandırdı

Güzeller şem'ine pervāne diller oldu bī-pervā
Benim de gönlüm ol şem'e ⁴⁸⁴ bir mürāyı yandırdı

Yanarsan sırr-ı Haķ'dan dem urursun zāhidā sende
Kaderden baħş ederken ālem ü dānāyı yandırdı

Nice şūret nice dervīş şoyundu tekye-yi 'aşķa
Sürerken zikrini dilde dönüp esmāyı yandırdı

Bu dil 'aşķ āteşinden oldu қақnūs-ı muħabbetde
Şalınca bāl u perīñ cümle-i eşyāyı yandırdı

Қо dursun 'ārifāniñ tīr-i āhı kabı қutusunda
Benim dem-beste āhım қurb-ı *ev ednāyı* yandırdı

Sevād-ı kākülñ nūr-ı siyāhı oldu çün bī-reng
Süveydādan sivāyı sürdü hep sevdāyı yandırdı

Seniñ emşāliñiñ ey pādişāh-ı mülk-i istiğnā
Temennā āteşine nice biñ Mūsā'yı yandırdı

Derūnumda yanar Ferdī o şūħuñ 'āteş-i 'aşķı
Ne ħācetdir.⁴⁸⁵ tecellāsı bütün ħicābı yandırdı

221

Mef 'ū lü/ Me fā 'ī lü/ Me fā 'ī lü/ Fe 'ū lün

Bu bādiyeniñ ğāyet irāķdır serābı
Azdırdı yolun ğül-i beyābāna serābı

⁴⁸⁴şem'e yapıp İ

⁴⁸⁵ħālette S

Günden güne pek zāhir iken tābiş-i rūyuñ
Ey şāhid-i kudsī saña kim çekdi niķābı

Tā böyle ķafeslerde ķalınca tek ü tenhā
Kim verdi ayā⁴⁸⁶ murğ-ı irem dāne vü ābı

Bu fikr-i ciğer-süz ile tā şubħa ulaşdım
Kim oldu bu şeb menzil⁴⁸⁷ ü āsāyiş-i ħābı

‘ Āşıkların urdu yolunu çeşm-i ħumārı
Mest eyledi pūşīde ile keşf-i şarābı

Hiç nāle vü efgānım aña etmedi te’şīr
Zāhir ki anıñ ‘ ālem-i bālāda cenābı

Pür fitnedir aldırma şaķın kendini Ferdī
Çokdur o ħarāmī-nigeħiñ mest ü ħarābı

222

Fe ‘ i lā tün/ Fe ‘ i lā tün/ Fe ‘ i lā tün/Fe ‘ i lün

Çīn-i zūlfünde gelip müşk-i ħoten ķāfilesi
Dolanır gerden-i ‘ uşşāķa cünün silsilesi

Değme ‘ āşık olamaz tekyesiniñ abdālı
Saħtdır ol ķaşı yāyıñ çekilir mi çilesi

Meh-i⁴⁸⁸ ruhsārıñ edip ħānķah-ı dehre tülü‘
Doldu meczūbların ‘ aşkıñ ile ğulğulesi

Gülşen-i ħüsnüne zīnet vericek zūlf-i siyāh
Bülbülüñ böyle ħüseyniye çıkar sünbülesi

İķtidā eyle gör āşārına anıñ Ferdī
Ka‘be-i ‘ aşķa gider ehl-i diliñ rāħilesi

⁴⁸⁶ ayağ S

⁴⁸⁷ yok S

⁴⁸⁸ mihr-i S

223

Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/ Fe ‘i lā tūn/Fe ‘i lūn

Şīve-i çeşmini Haḡ sāye-i ebrūda ḡodu
Zīr-i şimşīrde her fitneyi āsūde ḡodu

Bestedir kār-ı cihān ḡamze-i pūr-ḡūnunda
Bu ḡadar bār-ı girān ḡāleti yek mūda ḡodu

Kimse peymānesini⁴⁸⁹ döndüremez bu feleḡiñ
Bu tecelliyi Ḥudā sāḡi-i meh-rūda ḡodu

Kākülün ḡarḡ edeli zīr-i benefşe-zāra
Ser-i sevdā-zede⁴⁹⁰ mi cünbüş-i zānūda ḡodu

Her birin bir ḡilla yedd-i ḡül için ‘ālemde
Bu ḡadar ehl-i diliñ ḡönlünü ḡīsūda ḡodu

Bülbül-i cān vaḡanıñ ḡıymetini bilmek için
Ḳafes-i tende anı şanma ki beyhūde ḡodu

Ferdi şimdi bu ‘ilm oldu cihāndan⁴⁹¹ merfū‘
Siḡr ü efsūn-ı zebān kilik-i sūḡan-ḡūda ḡodu

224

Mef ‘ū lü/ Me fā ‘ī lü/ Me fā ‘ī lü/ Fe ‘ū lūn

Zülfün girihi şāne-i müjḡāna⁴⁹² dolaşdı
Zincīr-i cünūna dil-i divāne dolaşdı

Gördüm o perī peyker ile deyi raḡībi
Efsūn oḡudum üstüne biḡāne dolaşdı

Bezm içre gelince bize nevbet nüdemādan
Elden ele gezdi nice bī-cāna dolaşdı

---

⁴⁸⁹ peymānesi İ

⁴⁹⁰ serdārda?

⁴⁹¹ cihānda S

⁴⁹² müḡāne S

Ol mihr-i dıraḥṣān bulunca dil-i sūzān
Kūyunda bu şeb şubḥa deġin ḥāne dolaşdı

Ferdī gezip ol sāķī-i devrānı bulunca
Çok meclise girdi nice meyḥāne dolaşdı

225

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Ol kemān-ebrū neden ḳadd-i kemān eyler beni
Nāvek-i müjgānına her dem nişān eyler beni

Ḥāk-i pāyına düşüp yüzler sürersem⁴⁹³ ben n’ola
Dāmen-i zann ile bir gün dermeyān eyler beni

Başım üzre gezse de bilmem hümā-yı devleti
Murġ-ı ‘aşķım sīnem içre āşiyān eyler beni

‘Ālem-i şūretde olsam da vücūdu āşikār
Saṭvet-i ‘aşķıñ ḥaķīķatde nihān eyler beni

Kendisi şunmazsa cām-ı mey baña olur ḥarām
Meclis-i meyde aniñçün imtiḥān eyler beni

Böyle rengin şī‘r ile ma‘ nāyı ta‘bīr etmeye
Ser-lisān-ı ma‘nevīden tercümān eyler beni

Himmet-i pīrān niyāzı nev-civānan-ı⁴⁹⁴ talep
Gāhi pīr-i ‘aşķ u gāhī nev-civān eyler beni

Ferdiyā ilhām-ı semīr ṭab‘-ı pāk-i gülşenim
Rūh-ı ḳuds ile de-mā-dem hem-zebān eyler beni

226

Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/ Fā ‘i lā tūn/Fā ‘i lūn

Dūdman-ı ehl-i himmetdir külāh-ı Mevlevī
Meş‘al-i rāh-ı hidāyetdir külāh-ı Mevlevī

⁴⁹³ sürsem S

⁴⁹⁴ nev-civān S

Seyr eder ehl-i başiret anda yüz biñ 'âlemi
Dürbin-i 'ayn-ı 'ibretdir külâh-ı Mevlevî

Mess vücûduñ kâl edip anda bulurlar zer-i şâf
Püte-i ikşir-i himmetdir külâh-ı Mevlevî

Altına giren eder şem' -i vücûduñ 'ayn-ı nûr
Resm-i fânûs-ı haqîkatdir külâh-ı Mevlevî

Naşibendiyim haqîkatde velîkin Ferdiyâ
Başıma tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî

227

Der Sitâyiş-i Ğavş-i Ekber Mevlânâ Şeyh Hâlid (Kuddise Sırruhu)

Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün

Meslek-i ehl-i hidâyetdir tarîk-i Hâlidî
Cümle erbâb-ı nihâyetdir ferîk-i Hâlidî

Zerre-i tevhid ile tezyîn ederler bâtını
Baħr-ı 'irfânda şinâverdir ğarîk-i Hâlidî

Meş'al-i nûr-ı muħabbetle munevver ser-te-ser
Ka'be-i Haqq'a gider fecc-i 'amiķ-i Hâlidî

Halvet ü cilvende gönlüñ oldu ise neş'e-yâb
Mest-i 'aşķ etsin seni câm-ı raħîk-i Hâlidî

Bulduysa⁴⁹⁵ bendeleriñ pây-ı bûs ile şeref
Ferdiyâ âzâdedir 'abd-i 'atîķ-i Hâlidî

228

Nazire-i Ğazel-i Hâce Hâfiz 'Aleyhi'r-Raħme

Mef 'û lü/ Fâ 'i lâ tün/ Mef 'û lü/ Fâ 'i lâ tün

⁴⁹⁵ bulmadıñsa S

بَطْرًا تَحَاكِي سَوْدًا مِنْ السَّبَبِ

Zîr-i şehâba girmiş şan aḥter ü hilâli

Fırkat ne müşkil iştir selb oldu cümle raḥat

Her dem gönül evinde mihmân olur ḥayâli

Zabṭ eylemek ne mümkün dīvâne oldu gönlüm

لِعَشْقٍ وَارِدَاتٍ مَدْمَانَةٍ مَجِي

Fırkatle geçdi vaḳtim pâyâna erdi ‘ ömrüm

بِالسَّبْقِ الْأَمِّي بَوْمًا مِنَ الرِّوَا

Ey sâkı-i kerâmet öldüm ḥumâr-ı ğamdan

مِنْ فَيْتَابِ اعْطَا جَانًا مَرِيضًا كَلْبًا

Üftâdegâni kânî dilber ḥelâl edermiş

وَهَذَا لِيُجُونَ الْعَشَقِي مِنَ الرِّوَا

Gülzâr-ı nazma Ferdî verdiñ ‘ acep ṭarâvet

أَجْرِبَتْ قَبِيضًا مَصْنُوعًا مِنَ الرِّوَا

229

Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/ Fe ‘ i lâ tün/Fe ‘ i lün

Veririz bu gecelik vuşlatına varımızı

Eyleşiñ yok ne zarar çıksa bile soñramızı

Leb-i meygūnunu şahbâ yerine⁴⁹⁶ âl eyler

Almalı sîb-i zeḳandan aña uyğun çerezi

Yok yere târ u pūd-ı ‘ ömrünü itlâf etmeye

Arşunuña göre vermez saña cānân bezi

Girmeyip süt kızusuyum deyi böyle koyuna

Çaymağın ile verip şatma baña bu ağızı

⁴⁹⁶ yerinir S

Ferdiyā kâtib-i kudret yine çaldı kâlemi
Ne ise gelse gerek başımıza yazı çizi

230

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Aldı başdan ‘aqlımı zülf-i siyâh-ı sünbülü
Tutdu eṭrâfi hevâ-yı dūd-ı âh-ı sünbülü

Ordu-yı ezhâr içinde hayli baş kesmiş imiş
Şâh-ı gül baştırdı gülşende sipâh-ı sünbülü

Nüş edip şahbâ-yı feyzi oldu gök kandîl yine
Ġamz eder eṭrâfa mestâne nigâh-ı sünbülü

Yollar üzre nice serkeşlik ederken bâğda
Top benefşe kesdi aldı şâh-ı râh-ı sünbülü

Kâkül-i müşkînini dökdü kurutdu reşk ile
Ferdiyâ hüsni-terâvetle siyâh-ı sünbülü

231

Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/ Fâ ‘i lâ tün/Fâ ‘i lün

Hâle-i âğūşuma aldıkça ol meh ṭal‘ati
Yaqmada eflâk her şeb dilde dâğ-ı ḥasreti

Ḥaste-i ‘aşkıñ ‘acep mi bulmasa nîm iltifât
Çeşm-i bîmârîñ gibi görmezse rû-yı şîḥḥati

Zîkr-i yâr ile geçen demler riyâz-ı üns olur
Terk eder mi âdem olan böyle â‘lâ şoḥbeti

Zâhidi ağırlamaz ḥıffet verir rıṭl-ı girân
Vermesin rindâna bârî bezme bâr-ı şıḳleti

Ferdiyâ hoş gelse de ṭab‘a a‘ṭâyâ-yı’ felek
Dağlar ister çekmeye bâr-ı girân-ı minneti

232

Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün/ Me fā 'ī lün /Me fā 'ī lün

Sevād-ı kākülün ceyşi qaralarda 'alem çekdi
 Haññ āzādelikde defter-i 'aşka raqam çekdi

Siyāh ebrū-yı vesme dārına resm eyleyip bahtım
 Kazā-yı cebhe-i levhe kazāsından qalem çekdi

Qurulmuş meclis-i 'ālī oturmuş sāki-yi devrān
 Yañılıp mest iken 'āşık yine bir iki dem çekdi

Gezer iken nice rıkkıyyet-i⁴⁹⁷ 'aşkından āzāde
 Muhabbet bārını hāmil olup hayli elem çekdi

O şāh-ı mülk-i 'aşkıñ bezmine dāhil olup gönüm
 Huzūra vardı Ferdī himmetiñle cām-ı Cem çekdi

233

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Oqutur tāb-ı terāvetde ki anıñ bedeni
 Dağılır luḡf-ı nesim ile anıñ pīreheni

Sūhanından dökülür bal verir tūḡi-yi sebz
 La' l-i nābıñ⁴⁹⁸ edicek şive-i şekker şikeni

Çāk eder perde-i çeşm-i dili Ya' kūb-āsā
 Yūsufum dest-i şabāya vericek pīreheni

Gūşuma geldiği demlerde eder baḡş-ı hayāt
 Būselikden gezerek naḡme-i sāz-ı deheni

Sebze-i haḡḡın eder cānı şafā-yāb-ı⁴⁹⁹ vişāl
 'Ömrünüñ āb-ı revānı neyde seyr-i cemeni

---

⁴⁹⁷ raqīb S

⁴⁹⁸ nābı S

⁴⁹⁹ yok S

Yürümüş keşti-i âmālını⁵⁰⁰ te'ḥīr etdi
 Taraf-ı diğere 'atf eyledim āḥir dümeni⁵⁰¹

Ferdiyā ben reh-i vuşlatda tekāsül etdim
 Baña pā-bend olamaz kayd-ı sivā mā ü meni

234

Nazīre-i Ğazel-i Faşīḥ Dede-i Şeyḥ-i Mevlevī

Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/ Fā 'i lā tün/Fā 'i lün

Ol biriniñ üns ile qābil değıldir ülfeti
 Āḥ bilmem ki ne ḥāl üzre olur cem' iyyeti

Ḥayret el verdi bu keşret üzre ünsiyyet baña
 Bā' iş-i vaḥşetdir ol āḥū nigāhıñ vaḥdeti

Farqdan qaldı başiret diqqat olmaz ḥüsnüne
 Cem' olur mu neylesin mir'āt ile ünsiyyeti

Dām-ı ümmidim düşer mi şaydına qāni' iken
 Başım üzre sāyesin şalsa hümā-yı devleti

Her ne deñli qāmeti mevzūn u bālā olsa da
 Ferdiyā 'ālī qıl ol rütbe nigāh-ı himmeti

235

Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/ Fe 'i lā tün/Fe 'i lün

Şadme-i bār-ı ecelle yıqılıp dil kümesi
 Beçehā-yı emeliñ uçdu dağıtdı kümesi

Ey heveskār taleb-i zühd ile yetmez kāriñ
 Āteş-i 'aşqdan al cān u gönülden qubbesi

Evc-i himmetde hümā gibi qanā' atkār ol
 Çeşmiñe alma dena'etle merām-ı megesi

⁵⁰⁰âmālîmi S

⁵⁰¹düheni S

Pās-ı enfās ile hūn olsa da dil nāfe-şıfat
Yoğ yere etme telef nefħa-i şirīn-nefesi

Ehl-i dil kāfilesiyle olamazsañ hem-pā
Gūşuna gāhi gire bāri şadā-yı ceresi

Zü'l-cenāheyn olagör uçmağa var ise himmet
Ġayret ey tūti-yi cān terk edelim bu kafesi

Mülket-i ‘aşğda ben bende-i şāhım Ferdī
Başıma teng gelir verse kâder mülk-i fesi

Der Vaşf-ı Hālidīyān-ı Nakşibendīyān⁵⁰²

Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün/ Me fā ‘ī lün /Me fā ‘ī lün

Devāma dal olan hāl-i ruħudur Nakşibendānıñ
Anıñçün Hālidīler mazhar-ı hūsn-i müdām oldu

Nāme-hā-yı eimme-i işnā‘ aşer rażıyallāhu te‘ālā ‘ anhum ecma‘ ĩn

Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/ Fā ‘i lā tün/Fā ‘i lün

Dört ‘Alī iki Ḥasan’la üç Muḥammed bir Ḥüseyn
Ca‘ fer u Mūsā-yı bāl-i server-i ehl-i ḥuneyn

Hātime-i Dīvān⁵⁰³

Temmetü'd-divān bi ‘avni’l-Meliki’l-Mennān fī eḥādī ‘aşer min şehr-i Şevvāli’l-
mükerrem sene eḥādī ve seb‘īn ve mi‘eteyn ba‘de’l-elf min hicret-i seyyidi’l- mürselīn
şallallahu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ve ‘ala ālihi ve evlādihı ve eşḫābihı ve enşārihi ve
eşḫārihi ve eşyā‘ihı ve mecīhi rızvānullahi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘ ĩn velḥamdüllillāhi
rabbi’l ‘ālemīn ketebehu el ‘abdu’l-faķır el-ḥaķır es-seyyid Muḥammed Fikrī el-
Ḥüseynī ğafarallāhu zünūbehu ve seterallāhu ‘uyūbehu āmīn şümme āmīn.

⁵⁰² yok S

⁵⁰³ S’de divanın hātimesi şu şekildedir:

“Ḥatemtü Dīvānū’l-Ferdī ḳuddise sirruhu’l bāri fi ğurreti min Muḥarremi’l ḥaram sene aḥādī ve şemānīn
ve mi‘eteyn ve elf ḥarrerehu bi ḳalemi el-faķır Muḥyiddīn Efendizāde ḥāfīdi es-seyyid Feyzullāhu’l
Ḥilmī ğafara lehumā ve setera ‘uyūbehümā

DİVANDA YER ALAN ARAPÇA VE FARŞA ŞİİRLER

ARAPÇA VE FARŞA ŞİİRLER:

1

قصیده فارسی

آن پادشاه پست ز غاروی جسم را   محبت بر نشسته کنور را بهوت قدم را
 از زلفش زهر بیاید و آن عا را   تا که تقسیم نجیب جان زلف الم را
 نفهم ایچنه بر در اوج سفتنا   در خواب نمی بینم از آن جای عظم
 فیض از کمالیج دلم شست زهرش   خطم کشیدست نغم روی درم را
 این باکی دل از شرف شست بران   خیراب لرم لرم لرم که زنده است لرم را
 هر چند که در شرف شست محمد و جنت   بسیار خود ساکت ره عصم را
 تا وصل مضمه و شادان در نایاب   نشستی چه کوشش شد بر قدم را
 این روز پادشاه شدی فرود بجان   تحقیق نمود ز راضیتم کسم را
 تا انعام تو شرم است هم بهیاری   ایستادم تا که شمر و علم و جرم را
 تا شست که فیض تو روانه دلان است   صفحت استند ز صیقل نغم را
 این فضل ز شرف سلج تو شست خیر با   از کوه قدم این دوه مامون عدم را
 نیافت شست تو درین صفحه عالم   رمال قدر ریخت بسی قطعه رقم را
 صبا و انعام لرم خود پسندید   در جبهه شمس بنهادین رخ قدم را
 این داده را این که را درین طوبالود   در جام صبح در خجالت می جهم را

این ز صدف از فیض از لاجچ پرورد   جز در شبی که خدایتر قسم را
 پر شست که آداب عیاشی شو بهرب   در پی او ای صخره تو ایجا غلم را
 آنکه که در بر شست بی شجاعت از کرد   در شسته بخون کرد حال هوی حرم را
 هرگز که بردن شود سوی عدویت   در پیشش رود مرغ روان است عدم را
 در نظرت تا ترک نشد از پر شستند   در وقت جهل مسلح سلج سلم را

(S 9/a)

تعبيرها

بامر جمال الحسن سيجي	احسن من فرادى بالوجه
الحنان افضل من طيريه	بغروب افانيتك الهزج
وجول الطرف مسرعة	في روضة حديك المرج
وجيتت من ابانته	مداقن الغند البهيج
فاذا ما جيت شمات بهيكا	حسني حيا جده بالايح
وذا مسعت ثم اشميت	ابشر بشباير الفرج
ونظر جسامي سنها	فاذهب بهاظ الغضب ووج
داور كاك بجد حيا	فتال بك بسنج
حتى نسي الكونبا بهروا	وتروق بحب لسنج
فاللب اذ اذاك عندها	عب اللعيبا ذوق السنج
مهرب حروب النفس كذا	مع شبيها ملقى السنج
وسفوفه عد مقنم	فوق العفتاب لدا لارسج
واذا ما طعت ما تهنها	فاحمد كما خلف السنج
وتأهب بالاراد النقمه	ووالال بحب انا سنج
سيفتي في امواج	علا طر عنده البحر
واذا جيت الاعداد منبا	وذلك من قطع الارج
واذا ما جيت بجيت اسره	فاخذ اذ اذاك من الفرج
بن حمد ما حمدنا طلع	صدا في الريل والارج
فرا الجرع المتروج مندا	كس العوجا مع الهج
فاذا بان المشبان على	صحاخ سبه كمنج
فهنات فرانه جيت	وجوه سبه كمنج
ومخاضه بيد عبدا	وانعت بها خلق الارج
فعلبت بها جده نشط	او عيت في سني الارج

وذا اور ست غم اظمت	سرج کسباج منبج
لا تفرح باباء من بطرا	واذا اذنت لا تخرج
وذاوب بالاحباب تفر	ان بطلع قزيت ابو الترح
وتفقد اشتر ماشه من	قد صابج باطج
فسم نحو جبال ست مخذ	وتاولسا بالنتج
ولديك معا دنيا اجتمعت	وتفنن بساغ المنج
ومفانك محمود فرسا	ان وقت على جز النج
بصفو تبتك الفصو	اذا سرت ملبه باوج
تفوق باكر سبر	بث الاسفا مع طوج
بضمير لربك سحره	لكل الامال با صرج
صل اللهم مع الهادك	بالنور قد بساغ المنج
واسب بکسر ورفاقه	في الفاء ولى الصدق الصج
والى حمض وعل اسد	وستهادنه سيد الفج
وعلى ذى التور بن الازک	ومو المظنوم لى البرج
واسب الطن وسنزه	وکنا سب بين الارج

ومجى الال و... صحبه

مده فى الدين باعوج

3

مذنب منظوم سب

المحمدى من باص	سبحا عمر مشين ونقص
تم الصلاه على خير البريه	اشرف خم وراز سب
والتم الاصحاب العلم ومه	فما جوم المايه باص
لا سيما الساده العلم وقرن	ما دارا انك اول المجد بان

وبعده ذلك كما في مستدرك
 نحمدك وسمي لك الحمد
 فاعتقت في بانك في غيره
 قد البس في العطف حمد
 فبعده ما لا لا في جعل
 أنا الفقير مغيب عندكم
 لكن لا خلاص شط في طرفة
 مع المحبة لا شئ في الكلام
 ولا استفادة في غير شرف
 مع شك في اصابت
 وثرة مشغل بال لا لا
 بالبر في شئ من غيب
 مع التوفيق بسبب في شرف
 حتى يكون مع الفع في شرف
 قد انطوى في البر في شرف
 ثم اليمين في شرف
 قد وحق في الامان في شرف
 قد جاء في كتاب في شرف
 نضع في كتاب في شرف
 قد شرف في الامان في شرف
 ما وكون في الامان في شرف
 ثم في شرف في الامان في شرف

(S 15/b)

4

توست توست اندر سبزه نایچ چارای توست
 اول صد جاک با بر خنجر صد برک ما
 لکن بیشترین چاقو زوق گل بیشتر مبدو
 لکن غل صد برک اندر نایچ توست
 در زمین او اسمی برتر نایچ جاک اول
 لکن محیط جاکر شده او او کرب و درنا او توست
 کوه کوه نیز نیست در راه اصل پرستو
 در راه مایش اندر شده برادر کشت ما
 کوه پلکے نایچ بودی گلین فردا
 صد هزاران نکت در هزاره گل بودی

(S 28/b)

5

ای که از عشق تو است این تو تا بودی ما
 کار دل سودا است ازین با بر یک ما
 در برای علم خانه بر در سر زوم
 بیج انگشور است خبر تو با بی حضور
 بنست و سخاک نایچ برت و با بودی
 جوست از کوه زند فتن شماردی
 نایچ نشیند تو طه تا بر جا رسوز
 از کجا شد جابجا خلک و از کجا

فردا با هم برزم و وصلی بودی تو مگر

از چو این سگ و ماله نمی بفرودی مرا

(S 28/a)

6

چو شد بروی دلبر نقش دلجوی کلام
 رس ندیم بو فتن از زو تیری شکر
 باو عارضه گلین تو جستم بییم از گل
 زبانت بیجا آمد دلیل غمت نمر
 برانیدم صمای اوج لاجوت انقبض جان
 سواي الارطانه کرسسرای اشکم را
 اگر جسته اعلی است و لودند بر
 ما شک عا شگ شونید جسم تو انتم
 بیخ عجزه اشک شوم شده ای فردی شد
 نویسد از دم بر سنگ مرقد دست نمر

(S 28/a)

7

دو ستم کل بند تا شکر ذری سببنا را   بیشتر از بیل جان نغسود الحان را
 ملکت خود پر مسلم شد محبت آن نظر   علم فرما با سپاه عاشقان خود را
 ضرر دل و بران شد از وجع دلبران   که با الطاف کلمات این خویا بوان را
 جسو کلهم ز مقصد در جیبش آلاست   و بر او هم بصدق جان دلستان را
 خود با دانست دل ز پر هر قانون عشق
 لادغشش بست سازم صفرا و بون را

(S 28/a)

8

غلی زار خون آید بر دل از کج را   عجب ضعیفا جل خوشد ازین آید آن کار
 همان روز قیامت جادو در طریقم   خوانا بشود از کلمات سر روزان ما
 پرسن از ما صفا فاین ملک چه قصه کنیم   کف کردند پیش از کجا در سینه از کجا ما
 رکت جاز اقیانیا بر بار ملکیت بر من   شده فرست بن و فیض بر دل رویی با ما ما
 چه مطلوب ازت نهاید نشانی با را به فری
 کبر و اند روی دل زین جان و جوی ما را

(S 29/b)

9

او صحبت مازک کلام است بجنا   با مشرب تا عوض برام است این
 بر او میگردد ام تنگ خبر است   درین دست و مریغله جام است بجنا
 بیج اعراض بر آن بر چه نه از کلام است   نقص این ماه نوم عبود تمام است بجنا
 شده سه یا اولم دانه دام زلفت   چلیم حال ترا داران کلام است بجنا
 نروم از قصر اهل سفوف و جوارش کلاه   هستی طاق دلم رفعت پام است بجنا
 نه جگر دارد از شکر سوز خور چند بکشم   تیر زخم جانا بنیام است بجنا
 فردو ز لب زبان بهد و بسکوت   صحبت حرمت و عمل سخن کتب بجنا

(S 29/b)

10

سنج پر تو بخت جام را   ده نجات دود عالم را
 مود و چو جام سبک کنم   نرود شیخ فاشقام ارام را
 و غزوات مغان مستغرقم   مایند انیم صبح و شام را
 بدست ستمندای است غم   نیست در اشغال بی انجام را
 ستم نازم با در پر تو قالم   ساز خلس ز سوادم را
 بر سینه ریزاب آشفتم   مایستوم زین زهر تمام را
 از طیب پلنگ بر سیم بخت   جاری شود در نام فرجام را
 بر داور بر مویشت هب ز   جانم خواهی مرد نام را

فرود ادم امیر انجمن حق

باز بخت بود اسم را

(S 29/a)

11

نور چشم با خند بر دل مهور را   محسوسه بازی میلند افتادگان طهور را
 دروغ بخت سببم این زنگی زنده   بعد ازین کار باشد نور صبح مهور را
 ساقی زندان ستور از دروغ موزین است   نشسته می بختدم دل با دود المهور را
 چون شراب کدم عشقم تو خنده ملامت   کو بزن بر سنگ و ستاره خنده ملامت را
 ناله بر شش بر کشم بر کله طنبور دل   ست تاریک میزنم بر نقشه نامور را
 محافل او بیره شد بر کشید بالای عشق   خنده زد و دیوانه جان چرخش مهور را

سینا خور پرستی کردم در

بر نشلم فرودیا خاک سپه مهور را

(S 29/a)

12

بین چہا اذعالم باغ فہمور اید مرا   دل لرفیق جمہور عین خود اید مرا
 نام پر وسنج جو غنا باہت جگہا پرت   قاتل این دیدہ دانش ز خود اید مرا
 فافلاس لا زین رہ با خطر پر زینک   باگت و مسکت داسٹو پر زینک
 لادڑہ این سفر از خون دل لہو نہایت   نابسا پناہ عاز لفت خود اید مرا
 نغوا جوہر انعامس جہاں جو نہایت   در دم مل رسوم اہل رسوم باہو نہایت
 جہاں پریشہ مرہا از پر تو نبیای عشق   محاسن سہل پہلی بے سرو اید مرا
 بگت تا شیری لار و فرو با کثرت بدل
 ہر دم ازور ہی میج نور اید مرا

(S 30/b)

13⁵⁰⁴

فریاد کہ در باد عشق ر سے نیت   خیرت دل با حصر خیر سے نیت
 این دہزن و دردان رو سیکہ ہر جا   در ملک خرابات کمر باد سے نیت
 اسب محو در پی این سبب ز کھدان   این راہ نہ راہیت کہ در پیش چہ نیت
 تاریکی دل از چہ درین صومعہ کو یا   در قہر اخلاک عجب ہر دم سے نیت
 از قطب ز نام کہ گشت دعوی خشکس   در روی تصرف بدل و جان کھنے نیت
 آری ز سد کس بچل زیری دستش   در شہدائیش ز بودہ کلنے نیت
 فردی کشد دست ز دامن تو ایدست
 در باغ دعا سچ جنین سرد سے نیت

(İ 32/b)

⁵⁰⁴ 13, 14, 15, 16 numaralı şiirler S'de yoktur.

14

دراغی از مجلسی حضرت یار است	دوستی دوزخ کس او بوسه دغا را
رنگین کمران عالم لاهوت شمسند	آلوده دلا ز ابل ناسوت فرار است
از نخل وجود باز عارف خود عارف	چون عربه و جودا مرنی بر سردار است
کستیج چه کار آید و زار چه دارد	بر روح روان انیمه آلیش بار است

خودی نشود در درکات بلاغ

چو کس در یار است

(İ 32/b)

15

سفلت دل بایت بسین خلوت اجابت	عجب صدر برک بکوان کل شاداب نیست
زک جان و سر کنی که پرده داری میکند	پس اب وصل جان خلوت اجابت
بند خویشاوند و فرزند اکل از مال و مال	اسا کلازا چون سبکباری همین استباب
بمیت عاشق در اینجا خوب بالا برود	پای در زنجیر کردن بسته قلابت
مجمع عشاق کسبند زود آه چیست	استخوان پوشیده باشد حاجت گو بر
بجود صحت پیش آید نمنه مجاب غنی شو	احتر از از موج بالا ایم از گردان نیست
خودیا که باب دل باری کشده بر در	بودر شای زابدالان هیچ آداب نیست

(İ 32/a)

16

بصافا

بوسم کل شد از ان در کل بخاری انده است	بلیل جازا همیشه پتراری مانده است
بزم نوشاوش با او رسید صبح شد	رفت ساقی بر سر بس بخاری مانده است
لریه ابو بهار از کاش عشق گذشت	از دو چشم شکار چشمه ساری مانده است

کار باقی که برود وند برکت ساز یار
 زود که نوشت از نظر خدین غباری نماند
 فرود در سوره دخت ز ازین چند بی شمار
 یاد کار بر می بس است هواری مانده

(I 32/a)

17

نظیر داشت تندی

سنت دل که مرا جانست بر جهان است
 این خم پرانی ناست هم سخن ناست
 عاشقی آرد به دلبری است بر سنت
 برین شب سنت هم سنا نیم چاه است
 باز سنه از ما عاشق را مخلصیم
 طایفان باشت که هم شمع است هم پروانه است
 بود صد و آنچه از بر زهریم رخصت فعال
 چون دل این صیاد هم راست هم کجاست
 مرغ چاه و راستی خود بیلا سید بود
 ساه دل مرد پر از کرم هم از ناست
 صید سبلی و که انجمن حیات بیکنیم
 عاشق کو از هم افکن و هم آفت است
 چون سنه در روی درون عاشق از ناست
 دم رشتبانی زنده هم عاشق نمره است

(S 35/b)

18

حرف الدال

مراجعت خاطر در آن زلف شده باشد
 وی دارم بر پیشانی او در زیر بر لبه باشد
 نظر بر عاشقان است و فرمان اس است
 که در نعل سناش عاشق سگین شده باشد
 مران کشید ز محبت رسوایان کا دلانی
 برید ملکب در راه نظر بازی نکو باشد
 پیوی اندر ملکبارتشی دولت باید
 که گرفت بر باد کینه در آفرود باشد
 مزاج است تا با رفود جای تواری است
 سردار است این خاک که بر بر باد باشد
 عجب زار وجودم همچو کتا بریزه آری است
 که بر دم در محال است جمال مجید باشد

مرا ز وصل دائم وایه داری مست بر است

نمیدر کس کا نرا ضرر و با این ماه و کله باشد

(S 37/b)

19

شمر گمان ستمانه جهان است و بود   سبب مخرج عاشق از کافران بود
 خاق و بافت دانه و دلم سزاره بر آزل   این نفس را شب سبب رفته از کافران بود
 دین و دلجوی تو ز صفت کردی در خیال   ساهمی بود این رفته و رفته از کافران بود
 ایضا کردی ستمانه و سحر ندان را   این برینش دوره بر ستمانه افتاد بود
 پر نوانداز و ز لعل چو گل سبب   حالت سستی بخشیم ستمانه افتاد بود
 نغمه ز این ستمانه گویان درین   سبب ستمانه بر ستمانه بر کافران افتاد بود
 خرد با اندر ز کافران از او بدیم سبب
 نغمه سببای ستمانه و ستمانه افتاد بود

(S 37/b)

20

دل ز کت و خلعت موهم روشن شد   وقاب عشق زهر زهره روزن بود
 شبانه است بدست از درجه رفته که   نقد حرفه را بسین ابرخاک سوزن بود
 نیر فصل معانی از جمله غن جیوت   عاقلان درنده در این حال بودن بود
 هر که داده در خیاب اهل دل جای قرار
 خرد با در اوج رفعتش در این سبب

(S 37/a)

21

مستی ساقی درین کرجها نشاندن بود   جانان مست می دهد بیله نوباد
 چون طلب درین خدایان بخت بند   در ره سالک بسی کلاه زهرین بود
 تا با نام ازین در رسد زار حصار   سرم ز بار زارانش رسد زار نوباد
 کیف محبت کبریا سرفرازی نیست   رنگت بر پیش پرده زار نیست و نوباد
 نه هم نشسته و تقوی شوم از بار کوران   همه زین دین و دل عشق نوباد نوباد
 خرد با کز رسد دست با نام نوباد
 ز فلک نماند زده ز رشتن خرد نوباد

(S 37/a)

22

شمع صاف نور در دل چو در حلقه کز
 هر که بیستم اردن صورت جهان بگرد
 بانو خوب با چهره است در شانده
 بر رخ رانخت و دلم و حسه او بان گزند
 جام حبه ابدلم و عوسه هر کس نیست
 مهر نوری این دلی آسان گزند
 دلم بر هر رخت مسیح نشانه
 ز هر دم روز شب زهر نوران گزند
 هر کس مرغ دست آنچه بر او خراب
 بر دبا عشق میدنوشندان گزند

(S 38/b)

23

فوغات دل زانوار است زانوار
 زشتی کفایت از فوغات شکر
 دل بسته از خاک سیه نو جلا
 صفای خاطر مینماید بخار کرد باشد
 سجت مسکانه از سیه پاک سازد
 در آن آب روان پوست لطیف بکشد
 ظهورش در دست آینه کزانی کند
 لهر زانفاس زلفت او خیر باشد
 نمی سپهر زانوی زمانه نشو فغان
 در آن خردی مستی کج و نکشت بر پشته

(S 38/b)

24

و در ایسی زهر در دل خود هم نگر
 بر کوبه زار و حسش محرم بیام شمر
 از لباس خودی بفریزد لایحی مرم
 بر دولت پرده همه اهرام شمر
 جلد و مسج و صفا با رخ دلدار بان
 چشمشش قوی اوده کلفتم شمر
 در رخسار مجازی شب زلفت بر شد
 در دلی مسج و کاش دم افتم شمر
 با خدا شو اگر زلفت دائم خواهی
 حال حال در کراشت محرم شمر

بند طوق کرم عشق شوی فرد زار

چکل زلف سوار بر دست نام شمر

(S 41/b)

25

چاه و طلب راه جوانها انداز	نظر او مستی نو بر در جهانها انداز
بسویا که از کز رسوای بخش	مخ و دل بر کوه زلف بریش انداز
نبشت در سرودن عادت بکلیت	بسویا شهید ماسی با حسن انداز
چون سیر شد لب لب بر اندام	موضع احوال نور زلف در روان انداز
بزم جوانان شمار نرسیم بهر علو	چو بر جام تو برخاک نشینا انداز
اول ز جامه خود دراز خودی کن گوید	بعد از آن بحر صفای حق و نیا انداز

فرو با اول و آخر برسی بر طلب

نوزاد بر رسم محبت بران انداز

(S 51/b)

26

همه بزم استم و طبع کردیم بسوز	عصدا بگما سببم در عهد و عهد بسوز
لشنی غم شد مریای فراموشم در ناز	سویج در کرداب و همه در عهد و عهد بسوز
چاه باک از بیعت دل در مرغ لادن	من سیر دام این زلف پریشام بسوز
غزوه غماز نوایز در بزم خاموش کرد	سر سپر فتنه همه در عهد و عهد بسوز
بیکس از نم بهید نواز ظنین جام جسم	سه در غماز نرگم است و ناله نام بسوز

نبشت سیرانی ز بحر عشق فردی صحت

نیز سبب من در سراب بی همتا بسوز

(S 51/b)

27

بیاد و معلوم نظره سستاب انداز	زجایا بجایا جاشنی بجایا انداز
براستا تا جانان من فراموش نیست	مرا بستره ز تار سستاب انداز
بزر بار وجود بسی کدر خور دست	کنان من سیر ز تار مانتا با نواز
در نشم هوای خیال خال بحث	مرا سپور و دوران فر صفتا با نواز

چنانچه دیده عاشق مجاب بر در بخت   حساب بشکن و خود را بغراب آرز
 جنبش نخلدان بر آفت آریست   برای جو غنم از راه تو شهاب آرز
 مریه بر می کند مسلم ای فردی
 در آینه ان شیخ نامت آرز

(S 51/a)

28

از فواید خون در جهان از راه آرز   گاه ابرین دمنه های سبزی باوه آرز
 تکی سودای شویات بر او جام دل   سبذ این در خیل حیف است روی سار آرز
 سر او شافر برای بر قفا تر کشن   محو لر و او با دزده و شش نما ده آرز
 جیت در داد و ستد این گشتن آرز   بگذر سود ز با و خاطر امانه آرز
 دل بر آرز ستکاری خواهی بر آرز   فریاد دل آریس و بار را و لاده آرز

(S 52/a)

29

تظیر بابا کمال مجذبی خراسی سره

چون ز نام عار حنت بر گشت آرز   از دل این نام صبا نی س آب بر رون
 از شراب دیده بر سو ز جگر آب بر برز   ناگو از شوره دل بوی کباب ایدرون
 نقش گلر و سنبل کس به چشم شد ضیا   در شاکت بجز بر آرز مشکین کباب آرز
 از وطن دوریم بسم چنین نقش غریب   از خاکستنا درم کوی غایب آرز
 بر در پر خرابت سارا با بد و توقف   فردی از راه و سن مست خواب ایدرون

(S 68/b)

برکت سبیل شمار ہے   در پیمائش ملک و شایر ہے
 جان من از تکبش آمد بر تکت   ہے او خود تکت جاوید ہے
 جرن حماد رفت سویت مع اول   زبر پر اسم ار نام ہے
 سبدان دات معنوقان شیک   فستق پر سر عماد ہے
 روی در کاکل زہا کشت فردا
 ماہ را کو با غماری ہے

(S 72/b)

SONUÇ

Tezimizde Abdullah Ferdi Efendi'nin edebiyat tarihine malzeme teşkil etmesi açısından şahsiyet ve eser noktasında, hayatını, edebi kişiliğini ve divanının tenkitli metnini konu aldık. Bu inceleme ve araştırma sonrasında vardığımız neticeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Abdullah Ferdi Efendi Manisa Kasaba'da/Turgutlu'da doğmuş, ilim tahsil etmek için İstanbula gitmiştir. Daha sonra Manisa'da Kasaba(Turgutlu) müftülüğüne tayin edilmiş ve bu görevinden sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Emir Buhari Tekkisi Şeyhi iken İstanbul'da vefat etmiştir. Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip olmamakla birlikte Ferdi'nin şiiirlerinden hareketle 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında doğduğunu söyleye biliriz. Vefat tarihi ise daha önce söylemiş olduğumuz kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre H. 1274, M. 1857'dir.
2. Biz tenkitli incelememizi İzmir Milli kütüphanesinde 22157 demirbaş numarasında kayıtlı bulunan İzmir nüshası ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde 3378 demirbaş numarasında kayıtlı bulunan Süleymaniye nüshası üzerinden gerçekleştirdik. Çeviri sırasında İzmir nüshasının, Süleymaniye nüshasına oranla daha okunaklı ve yazım yanlışlarının daha az olduğunu gördük.
3. Divan mürettep bir divan özelliği göstermektedir. Yani divanda sırasıyla kasideler (tevhid, münacat, naat ve padişahlar ile devlet büyüklerine yazılan övgüler), tarihler, tahmisler, müstezad, gazeller ve iki tane müfred bulunmaktadır. Aynı zamanda her harften asgari bir manzumenin bulunması divanın mürettep bir divan olduğunu gösterir.
4. Divanda toplam 291 şiir bulunmaktadır. Divanların çoğunda görüldüğü gibi Ferdi Efendi de şiirlerinin çoğunu gazel nazım şekliyle yazmıştır.
5. Şiirlerinde en çok kullandığı vezin Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/ Fâ 'i lâ tün/Fâ 'i lün'dür. 123 tane şiirinde bu vezni kullanmıştır.
6. Divanda kafiyelerin büyük çoğunluğu Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşmuştur. En çok kullanılan kafiye türü zengin kafiye'dir.
7. Divanda en çok kullanılan redif çeşidi "ek+ bir kelimedden oluşan redif" ve "iki kelimedden oluşan redif"tir. Abdullah Ferdi Efendi'nin divanında Arapça ve Farsça birçok redif yer almasına rağmen redif olan sözcüklerin çoğunun Türkçe kelimelerden oluştuğu görülür.
8. Edebi kişiliği noktasında şairin şiirlerinde genel olarak dini- tasavvufi bir hava vardır. Ferdi, Nakşibendi tarikatına bağlı olduğunu divanında belirtmiştir. Divanda tasavvufi konularda yazmış olduğu birçok şiir mevcuttur. Ferdi'de tasavvuf, sadece

bununla kalmamış divandaki çoğu şiirlerinin altına sinmiştir. Ancak bunun yanında Nedim'i andıran zevk, eğlence ve aşk konulu şiirleri de bulunmaktadır.

9. Abdullah Ferdi Efendi'nin divanında nazire yazdığı şairler; Kerim-i Rumi, Niyazi-i Mısri, Hacı Hafız, Mevlevi şeyhi Fasih Dede, Vahid-i Enderuni, Sirozi Yusuf Muhlis Paşa ve İsmet 'tir. Aynı zamanda 3 tane de tahmisi bulunmaktadır. Bunlar Nedim, Hüdaizade ve Rızayi'nin şiirlerinedir. Bu de bize bu şairlerin Ferdi'yi etkilemiş olabileceğini gösterir. Aynı zamanda şiirlerinden hareketle Fuzuli, Nabi, Şeyh Galip gibi şairlerden de etkilenmiş olduğu düşünülebilir.

Netice olarak Abdullah Ferdi Efendi'nin yaşadığı dönemde divan edebiyatının genel estetik anlayışına bağlı kalmakla beraber zaman zaman bu anlayıştan uzaklaştığı da görülür. Mesela bazı tasavvufi şiirleri yanında argoya, bayağılığa ve cinselliğe kayan söyleyişleri yer alır. Bu devrinin bir özelliğidir. Ancak bütün bunlarla beraber Abdullah Ferdi Efendi'nin -çok fazla tanınmasa da- divanından hareketle divan şiiri geleneği içinde devrini temsil eden başarılı bir şair olduğunu söylememiz mümkündür.

SÖZLÜK

-A-

- ‘**abir** : Güzel koku.
 ‘**adū** : Düşman.
āferīde : Yaratılmış mahluk, yaratık.
āferiniş : Yaratma.
āğāz : Başlama.
ağdiye : Yenip, içilecek şeyler.
āhen : Demir.
aḥker : Ateş kuru.
aḥter : Yıldız.
aḥyā : Diriler, canlılar.
aḥyār : İyi ve faziletli olanlar.
aḥdām : Ayaklar.
aḥvā : En kavi, çok kuvvetli.
 ‘**alef** : 1. Hayvan yemi. 2. Ot, saman.
 ‘**ālem-i nāsūt**: İnsanlık alemi.
ālude : Bulaşmış, bulaşık.
 ‘**amīḳ** : Derin.
 ‘**anūd** : İnatçı.
 ‘**araḳī** : Tere mensup, terle ilgili.
ārāste : Bezenmiş, süslenmiş.
āsītān : Eşik.
aşnām : Putlar.
āsūde : Rahat, dinç.
 ‘**atā-baḥşa**: Bahşiş veren.
 ‘**atşān** : Susuz, susamış, susayan.
a‘yūn : 1. Gözler. 2. Menbalar, pınarlar, çeşmeler.
 ‘**ayyār** : Hilekar, dolandırıcı.
 ‘**azb** : Tatlılık.
āzīne : 1. Cuma günü. 2. Bayram günü.
āzürde : İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.
azvā : Işıklar, aydınlıklar, parlıtlar.

-B-

- bādiye** : Çöl, kır.
ba‘dezin: Bundan sonra.
ba‘īd : Uzak, irak.
barid : Soğuk.
bārū : Kale duvarı.
bāziçe : Oyuncak.

- beçe** : İnsan veya hayvan yavrusu.
bedīd : Meşhur, görünür, açık, meydanda.
bekām : Maksat ve meramına ulaşan.
bekrī : Çok içki içen, sarhoş.
bende-gān: Kullar, köleler.
bende-i dirīne: Eski kul.
bender : Ticaret yeri.
berr ü bahre: Kara ve deniz.
beydā : 1. tehlikeli yer. 2. Sahra, çöl.
bezl : Bol bol verme, saçma.
bezl-i maqdūr: Elden gediği kadar yapma.
bīdār : Uyanık, uyumayan, uykusuz.
bigāne : Kayıtsız, ilgisiz.
bīm : Korku.
bīn : Bölge, mıntıka.
bīrūn : 1. Dışarı. 2. Dış.
bister : Yatak, döşek.
bisyār : Çok.
būd : Varlık.
būm : Yurt.
būriyā : Hasır.
buṭlān : Batıllık, boşluk, beyhudelik.
būnyād : Bina, yapı.
bürde : Arab'ın giydiği bir çeşit

-C-

- ca'd** : Kıvırcık saç.
cān-bahş: Can veren, hayat bağışlayan.
cārūb : Süpürge.
cāy-gir : Yer tutan, yerleşen, yerleşmiş.
celb : Çekme, çekiş.
celīs : Birlikte oturan arkadaş.
ceng ü cidāl: Savaş.
cer : Çekme, sürükleme.
ceres : Çan.
cevvāl : Koşan, dolaşan.
cibāh : Alınlar.
cīfe : Leş.
cīrān : 1. Komşular. 2. Müşteriler.
cumūḥ : Atın harınlığı, baş sertliği.
cüst-cū : Arayıp sorma, araştırma.

-Ç-

- çāh-ı zeḳan**: Çene çukuru.
çāk-i girībān: Yaka yırtma, çok acıklanma.
çārūb : Süpürge.
çerāğ : Mum.
çesbān : Layık, münasip, yakışır, uygun.

çevgān : Cirit oyununda atlıların birbirine attıkları değnek.
çevgān : Ucu eğri değnek, baston.
çiz : Şey, nesne.

-D-

dāb : Şan ve şeref.
dāfi' : Defeden, savan, savuşturan.
daḥl : Tesir, nüfuz, etki.
daḳāik : İnce ve anlaşılması güç ve dikkate muhtaç olan şeyler.
de'ḥb : Ādet, usul, tarz.
debīr : Katip, yazıcı.
debistān: Mektep, okul.
delḳ : Eski elbise, yamalı dilenci hırkası.
dena'et: Alçaklık, adālik.
dendān : Diş.
dermeyān: Ortada, arada.
deryūze : Dilencilik.
deyhīm: Tac-ı padişahiye denir. Taht ve çetr-i padişahi manalarına gelir.(Burhan-ı Katı)
deyr : Kilise, manastır.
dıraḥṣān: Parlak, parlayan.
dibāçe : Başlangıç, önsöz.
dihkān : Çiftçi, köylü.
dil-firīb: Gönül aldatan, cazibeli, alımlı.
dirīg : Eyvah, aman, ah, yazık.
dīrine : Eski, kadim.
dūr u dirāz: Uzun uzadıya.
dūrūd : Dua.
düzdīde: Çalınmış (şey).

-E-

ebkār : Bekarlar.
ebnā-yı zamān: İçinde bulunulan çağın insanları.
ef i : Engerek yılı.
ekl : Yeme.
ekvān : Varlıklar, alemler, dünyalar.
el-cāṣī : Herkül, İklili-i şimali ve Şilyak burçları arasında bulunan büyük bir yıldız kümesi.
elḥān : Nağmeler, ezgiler.
emṭār : Yağmurlar.
endek : Az, azıcık.
enf : Burun.
engüşt : Parmak.
engüştər: Parmağa süs için takılan yüzük.
enhār : İrmaklar, çaylar.
enīs : Dost, arkadaş, sevgili, yar.
enseb : Daha münasip, uygun, çok yerinde.
erteng : İran hurafelerine göre meşhur ressam ve nakkaş Mani'in yaptığı resimleri içine alan koleksiyon.
eshıyā : Cömertler, eli açık olanlar.

- eşkel** : Gözlerinin akı kırmızı olan [adam].
etemm : Tam, kusursuz, eksiksiz.
evc : Yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası.
evdiye : Dereler, dağlar arasındaki yerler.
evtân : Vatanlar.
eymen : Hayırlı, talihli, kutlu.
ez'âf : Bir şeyi iki misli yapan fazlalıklar, katlar.
ezherü'l-levn: parlak yüzlü. (Hz. Muhammed'in vasıflarından biri).
ez-kadîm: Eskiden beri.
ezkiyâ : Keskin fikirliler, anlayışlılar.

-F-

- fâik** : Manevi olarak üstünde olan.
fazâhat: Edepsizlik, alçaklık.
fecc : İki dağ arasındaki yol, boğaz.
ferhunde: Mübarek, mesut, kutlu, mutlu.
ferhunde-pey: Ayağı uğurlu.
ferîk : Cemâat.
fermâ : Emreden, buyuran, amir.
ferruḥ : Uğurlu, kutlu.
fersûde : Yıpranmış, eskimiş.
fersûde-pişânî: Kötü, alnının damarı çatlamış, yüzü yırtık kadın.
ferzâne : Filizof, bilgili kimse.
fülk : Gemi.
fürûğ : Nur, ziya, ışık, parlaklık.
fürû-mâye: Sütü bozuk, mayası bozuk, soysuz, aşağılık kimse.
fürüzân: Parlayıcı, parlayan, parlak.
füsün-ger: Sihirbaz, üfürükçü.
fütüh : Zafer, galibiyet.

-G-

- ğaltân** : Yuvarlanan.
ğam-küsâr: Gam ve kederi defeden, gam ortağı.
ğam-peyvest: Gama ulaşan, gam dolu.
ğâr : Mağara.
ğavr : Dip, esas, hakikat.
ğavvâş : Dalgıç.
gebr ü tersâ: Ateşe tapan Hristiyan.
gehvâre: Beşik.
gencür : Hazine bekçisi.
gerdiş : Dönüş, dönme.
germiyyet: Hararet, sıcaklık.
girih : Düğüm, bağ.
gisû : Omuza dökülen saç, kahkül.
gulâm : Köle, esir.
ğulgule: Gürültü, şamata.
güftâr : Söz.
gümân : Sanma, sezme.

gürg : Kurt, canavar.
güşād : Açma, açılma, açılış.
güşāyiş: Açılma, açıklık.

-H-

ḥabāb : Su üzerinde oluşan hava kabarcıkları.
ḥābide : Uyumuş, uykuya dalmış.
ḥadenk : Kayın ağacından yapılmış ok.
hāhiş : İstek, arzu, isteyiş.
ḥaḳāyīḳ: Doğru olan asıllar, hakikatler, gerçeklikler.
ḥākister: Kül, ateş külü.
ḥalāş : Kurtulma, kurtuluş.
ḥāmil : Yüklü.
hāmūn : Büyük sahra, düz ova, bozkır.
ḥarbā : Güneş ışığının bulutlara vurması.
ḥarīdār : Satın alıcı.
ḥār u ḥas: Ot kıvrıntısı, çalı çırpı, çerçöp.
ḥaḫā-pūş: Kabahatleri örten, örtbas eden.
hātif : 1.Sesi işitilip de kendisi görülmeyen (kimse), seslenici, çağırıcı. 2. Gaipden haber veren melek.
ḥavāriḳ: İmkan ve yaratılışın üstünde olan, insanda hayranlık uyandıran şeyler.
ḥavāṭır: Hatıralar, fikirler, düşünceler.
ḥāver : Şark, doğu yönü.
ḥayme : Çadır.
ḥayret-efzā: Hayret arttıran.
hem-sāye: Komşu.
hergiz : Asla, katiyen.
hesti : Var olma, varlık.
Ḥıdīv : İmtiyazlı Mısır valisi veya bu valinin ünvanı.
ḥıssēt : Cimrilik.
ḥıbbān : Sevgililer.
Ḥoten : Şarki Türkistan'da büyük bir şehir olup ahalisi Müslümandır.
ḥuddām: Hizmetçiler.
ḥufte-gān: Yatıp, uyumuş olanlar.
ḥūn-āb : Kanlı su.
ḥurd : 1. Küçük, ufak. 2. Ehemmiyetsiz.
ḥurde : Kıvrıntı.
ḥurdebīn: İnce, ufak şeyleri görebilen.
ḥusūf-ı māh: Ay tutulması.
ḥūşe : 1. Başak. 2. Salkım.
hümām: Himmetli, azimli, Bir işe sınımsız sarılıp o işi başarma.

-I-

ı' rāz : Yüz çevirme, başka tarafa dönme.
ıştābl : Ahır.
ıştıbār : Sabretme, katlanma.
ıştıfā : Seçme, seçkinlik.
ıtlāḳ : 1. Salıverme, koyuverme. 2. Hapis ve sair cezadan kurtarma, affetme.

-İ-

- ibrām** : Can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme, zorlama.
ibtidā : 1. Başlama. 2. Başlangıç.
ibtihāl : Yalvarıp, yakarma.
iclāl : Büyüklük, kudret ve kuvvet.
ihtimām: Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.
iḥzār : Hazırlama, hazır etme.
‘ilm-i ledün: Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi.
imtizāc : İyi geçinme, uyuşma.
inbisāt : Yayılma, açılma, genişleme.
incilā : Cilalanma, parlama.
indirās : Kökten yıkılma, eseri kalmayacak şekilde yok olma.
inḥirāf : Dönme, sapma.
in‘ikās : Mağlup olma.
intifā : Ortadan yok olma, aradan çıkma.
intihā : Nihayet bulma, sona erme.
intiḥāb : Seçme.
irtifā‘ : Yükselme.
irtikāb : Bekleme, gözleme.
işāl : Ulaştırma, ulaştırılma.
istiḡnā : Aza kanaat etme, tokgözlülük.
istiḥyā : Utanma.
istirāk : Çalma, hırsızlama, çalınma.
istiḳān : Yakinen bilme.
iskāṭ : Sükut ettirme, susturma.
işkāl : Müşküllük, güçlük.
iştibāh : Şüphelenme, şüphe etme.
‘itāb : Azarlama, tersleme.
i‘tidāl : Ortalama, aşırı olmama hali.
i‘tilā : Yükselme, yukarı rütbelere erişme.
itilāf : Alışma.
i‘tisāf : Doğru yoldan sapma, yolsuzluk etme.
i‘tişām : El ile tutma, tutunma.
itḳān : 1. Muhkem, sağlam kılma. 2. İnanma, emin olma.
iṭminān: Emin olma.
izdiyād : Ziyadeleşme, artma, çoğalma.

-K-

- ḳāb-ı ḳavseyn**: Miraç gecesi Hz. Muhammed’in Cenab-ı Hakk’a olan yakınlık derecesinden kinaye.
ḳaḳnūs : Adı şark masallarında geçen gayet iri bir kuş olup, çok delikli olan gagasından, rüzgar estikçe türlü sesler çıkartır.
kām-yāb: Talihli, bahtiyar, mutlu.
kār-bān: Kervan.

- qarīn** : Yakın.
kāşāne : 1. Mükemmel ev, köşk. 2. Yuva.
qattāl : Çok katleden, çok öldürücü.
kebīse : Şubat 29 çeken yıl, bir gün fazlası olan yıl.
kec : Eğri, çarpık.
kec-tab' : Tabiatı, mizacı ters olan, aksi.
kelef : 1. Yüzdeki benek, siyah veya kırmızı noktalar. 2. Şiddetli sevgi.
kemā-kān: Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi.
kemer-beste: Kemer, kuşak bağlamış.
kemmūn: Kimyon.
kerāhet : İğrenme, tikslenme.
keşti-bān: Gemici, kaptan.
kevkeb-i keyvān: Zuhal yıldızı.
qıbbāb : Tepesi yarım küre şeklinde olan bina damları.
qıble-nümāyi: Kibleyi gösteren alet, pusula.
kilāb : Köpekler.
kilk : Kalem.
kīne : Gönülde gizlenen düşmanlık.
kisve : Elbise.
kişvār : Memleket.
kişver : Memleket, ülke.
köhne-sālīde: İhtiyar, yaşlı.
kuhl : Göze çekilen sürme.
qurā : Köyler, kasabalar.
qūt : Yaşamak için yenilen şey.
qutb-i aqtāb: Allah'ın kendisine tasarruf kudreti vermiş olduğu veli.
kūteh : Kısa.
kūdūret : Gam, tasa, kaygı.
kūmeyt-i hāme: (Söz meydanının atına benzetilerek) kalem.

-L-

- lāhūt** : Uluhiyyet alemi.
la'l-i müzāb: Şarap.
lāne : Yuva.
leāl : İnci.
le'īm : Cimri.
len terāni: (Sen) beni görmeyeceksin.
liḥye : Sakal.
lu'betgeh: Oyun yeri, tiyatro.
lūcce : Engin su.
lū'lū'-i lālā: Parlak inci.

-M-

- mādūn** : Alt, aşağı derece.
mā-fi'z-zamīr: Gönüldeki, içteki şey.
mağbūn: Alış verişte aldanmış olan.
māhir : Maharetli, hünerli, elinden iş gelir.
maq'ad: Oturulacak yer.

- māliḥ** : Tuzlu.
mārān : Yılanlar.
maṣḥara: Maskara, soytarı.
maṭāf : Tavaf edilecek yer.
mebde' : Evvel, başlangıç.
mebnī : Bina olunmuş, yapılmış, kurulmuş.
mebzūl : Bol, çok.
medid : Çekilmiş, uzatılmış; uzun çok uzun süren.
megeṣ : Sinek.
meḥāb : Rüzgarın estiği yerler.
mehār : Yular, dizgin.
meh-cebīn: Parlak alınlı.
meḥekk : Mehenk taşı.
meḳīs : Kıyas edilebilir.
mekkār : Hileci, düzenbaz.
meks : Durma, bekleme, bir yerde kalma, eğlenme.
melīḥ : Melahat sahibi, güzel, şirin, sevimli.
mellāḥ : Gemici, kaptan, denizci.
me'men: Emin, güvenilir, sağlam yer.
memhūr: Mühürlü, mühürlenmiş.
memsūḥ: Suratı daha çirkin bir şekle sokulmuş.
mensek : İbadet yeri.
meserret: Sevinç, şenlik.
meṣām : Burun, koku alacak yer.
metā' : 1.Satılacak mal. 2. Sermaye.
me'va : Yurt, mesken, yer.
mevānī' : Maniler, engeller.
mevc : Dalga.
mevc-zen: Dalga vuran, dalgalanan, dalgalı.
mev' id : Söz verme.
mevrid : Varacak yer, varacak yol.
mevşūl : Birleşmiş, kavuşmuş.
mevvāc : Çok dalgalanan, pek dalgalı.
mev-kede: Meyhâne.
mev-i nāb: Halis şarap.
mezzellet: Hakirlik, alçaklık, zelillik.
mezīd : Artma, arttırma, çoğalma.
mihmīz: Mahmuz.
miḳāt : 1.Bir iş için belirtilen vakit, zaman veya yer. 2. Mekke yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer.
milḥ : Tuz.
mīnā : Şarap şişesi.
mişkāt : İçine kandil, lamba gibi şeyler koymak için duvarda yapılan oyuk, hücre.
miyāne : Kıvam (helva pişiriminde)
mū-be-mū: Çok dikkatle, inceden inceye.
muḡaylān: Deve dikenini.
muḡbeçe: 1. Mecusi çocuğu. 2. Meyhaneci çırağı.
muḡber : Tozlu, tozlanmış.
muḡtaṣar: Kısaltılmış, kısaltma.
muḡtefī : Saklanan, gizlenen.

- muhtesib:** Belediye memuru.
muķīm : İkamet eden, oturan.
muķtedā: Önde bulunan, kendisine uyulan.
mūmiyān: Beli kıl gibi ince olan güzeller.
mūr : Karınca.
mūş : Fare.
mu‘tedil: Münasip, uygun, biçimli.
muzā‘af: İki kat, kat kat (çoğaltılmış).
mūbāhāt: Övünme.
mūbtedā: Başlangıç, baş.
mūbtedī : Yeni başlayan, acemi.
mūcmel : Kısa ve az sözle anlatılmış.
mūctebā: Seçilmiş, seçkin.
mūdām : Devam eden, süren.
mūdārā : Yüze gülme, dost gibi görünme.
mūdāvā : Deva arama.
mūdrik : İdrak eden, anlayan.
mūfād : İfade olunan şey, ifham.
mūfid : İfade eden, anlatan.
mūflis : İflas etmiş.
mūkrem: İkram olunmuş, ağırlanmış.
mūktehil: İktihal eden, sürme çeken.
mūl : Bāde, mey.
mūmteni‘ : İmtina eden, çekinen.
mūnaķķaş: Nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli.
mūnķir : İnkâr eden.
mūntehā: Nihayet bulmuş, son derece, son kerte.
mūnzevī: İnziva eden.
mūrşel : Peygamber.
mūrtesem: Resmolunmuş, resimlenmiş.
mūsāvī : Eşit, denk.
mūşmir : Yemiş veren, semereli.
mūstağrak: Batmış.
mūsta‘idd: İstidadlı kabiliyetli.
mūstecāb: Kabul olunmuş.
mūstefād: 1. Kazanılmış, kar edilmiş. 2. Anlaşılmış.
mūstemendān: Üzüntülü, gamlı, kasavetli.
mūşg-bār: Misk yağdırın.
mūşir : Emir ve işaret eden.
mūşķin : Misk kokulu.
mūte‘āl : 1. Yüksek, yüce. 2. Allah’ın sıfatlarından.
mūtūn : Bir yazıyı şekil ve noktalama hususiyetleriyle birlikte meydana getiren kelimeler.
mūyesser: Kolay gelen, kolaylıkla olan.

-N-

- nāb** : Halis, saf, arı.
nābit : Yerden biten, yerden çıkıp büyüyen.
nā-būd : Yok olan, bulunmayan.
nāf : Orta.

- nāfe** : Misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku.
nāfi' : Menfaatli, faydalı, karlı.
na'im : Cennetin bir kısmı.
nā-kām : Nasipsiz.
nā-kerde: Yapılmamış, olmamış.
naḳḳād : Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran.
nā-refte : Gidilmemiş, geçilmemiş, kimsenin geçmediği yer.
Necd : Arap yarımadasının orta bölgesi.
necil : Soylu, soyu soppu temiz.
neng : Ayıp, utanma.
nerm : Yumuşak.
nesnās : Yarısı insan, tek elli ve tek ayaklı olup sıçrayarak yürüyen efsānevi bir hayvan.
neşāt-efzā: Sevinç arttıran.
nevāl : Talih, kısmet.
nevāziş : Gönül alma, iltifat.
nevres : Yeni yetişen, yeni biten.
nev-reste: Yeni bitmiş, yeni yetmişmiş.
nevzād : Yeni doğmuş, yeni doğan.
nīst ü hest: Yokluk ve varlık.
nizā' : Çekişme, kavga.
nuşret-resān: Yardıma ulaşanlar.
nüh ṭāḳ : Dokuz gök.
nükte-perdāz: Nükteli, kinayeli söz söyleyen.

-P-

- pāyān** : Son, nihayet.
pāyimāl : Ayakaltında kalmış, çiğnenmiş.
pehnā : Geniş, enli, yaygın.
perveriş-yāfte: Büyütülmüş, terbiye edilmiş, bakımlı, terbiyeli.
peşmine: Sofuların giydiği sade, süssüz elbise.
peyk : Haber ve mektup getirip götürnen.
peyke : Tahta sedir.
peymān : Yemin, and.
peymüde: Ölçülmüş.
peyveste: Bitişik.
piç ü tāb: Sıkıntı, endişe, telaş.
pīrüz : Kutlu, hayırlı, uğurlu.
pūlād : Polat, çelik.
pūyān : Koşan.

-R-

- rahīḳ** : Duru ve temiz şarap.
rāhe : El ayası, avuç içi.
rāhile : Yük hayvanı, yük devesi.
rahne : Gedik, yarık.
raḥş : Gösterişli, yürük ve güzel at.
ra'i : Çoban.
rāyegān: Pek çok, pek bol.

- rebāb** : Gövdesi hindistancevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemeçe.
ref : Yukarı kaldırma.
refi' : Yüksek, yüce.
refref : Hz. Muhammed'in Mirac gecesi bindiği dört binekten sonuncusu, sidretü'l-müntehadan sonra üzerinde gittiği yaygı veya minder.
reftār : Salınarak edalı yürüyüş.
rehzen : Yol kesen.
remed-dīde: Göz ağrısı.
renc : Zahmet, eziyet, sıkıntı.
resīd : Yetiştime, erişme.
reviş : Gidiş, yürüyüş.
revzen : Pencere.
riķkıyyet: Kulluk, kölelik.
rif at : Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe.
rūcū' : Geri dönme.
rūkn : Bir şeyin en sağlam tarafı, temel diređi.
rūsūm : Usul, merasim.

-S-

- řabāvet**: Sabilik, çocukluk.
şaff-ı ni'āl: 1. Ayakkabıların bırakıldığı yer. 2. Bir yerde oturulacak yerlerin en aşağısı.
sāhire : Yeryüzü.
şahv : 1. Ayılma, kendine gelme. 2. Hastanın iyileşmesi.
řā'il : Sual eden, soran.
sālār : Başkumandan, en büyük.
sāl-hūrde: Pek ihtiyar, çok yaşlı.
řalīb : Haç.
sālūs : Riyakar, ikiyüzlü.
sāmi' : İşiten.
sāmi' a : Kulaktaki işitme kuvveti.
şanevber: Sevgilinin boyu posu.
řarāhat : İbarede açıklık.
sārī : Bulaşan, bulaşıcı.
şatvet : 1. Birinin üzerine şiddetle sıçrama. 2. Ezici kuvvet.
řavāb : Doğruluk, dürüstlük.
şayd : Avlama.
seb' a-i seyyāre: Yedi gezegen.
sebk : Bir şeyi eritme, kalıba dökme.
sebū : 1. Testi. 2. řarap kabı.
sehī : Fidan gibi boy.
selb : İnkār etme.
selīs : Düzgün, akıcı.
semāhatkār: Eli açık, cömert.
semir : Arkadaş.
seng-i hārā: Mermer taşı.
sengin : Taştan yapılmış.
sehāb : Bulut.
ser-be-ceyb: Düşünceden, utanmaktan veya kederden başını göğsünün üzerine sıkıştırmış olan.

- serdāde** : Baş göstermiş olan.
serkeşte : Başı dönmüş, sersem.
seyl : Sel.
sīb : Elma.
sifāl : Çanak, çömlek.
sihām-ı kazā: Mukadderat okları.
silke : İplik.
simāt : Sofra, yemek masası.
sipās : Şükretme, dua etme.
sipend : Üzerlik tohumu.
sipihr : 1. Asman, sema. 2. Talih.
sīr : Tok, doymuş.
sīrāb : Suya kanmış.
sirāc : Işık, kandil, mum.
sirişk : Gözyaşı.
şiyāb : Giyecekler.
şuver : Suretler.
şūrī : Görünürde olan, hakiki ve içten olmayan.
sūdde : 1. Kapı. 2. Eşik.
sūfliye : Alçak bayağı.
süllem : Merdiven.
şümme : Sonra.
sürfe : Sofra.
süveydā : Kalbin ortasında bulunduğu sanılan kara benek.

-Ş-

- şādāb** : Suya kanmış, sulu.
şakḳ-ı şefe: Ağız açmak, lakırdı etmek.
şāne : Tarak.
şebāb : Gençlik, tazelik.
şebdīz : Karayağız at.
şebīh : Benzeyen, benzeyici.
şecā' at : Yiğitlik, yüreklilik.
şedīd : Şiddetli.
şehbender: Konsolos.
şehd : Bal.
şemm : Koklama, koku alma.
şeyb : Saç sakal ağarması, ihtiyarlık.
şifāh : Dudaklar.
şihāb : Kıvılcım.
şikāf : Yarık, yırtık, çatlak.
şimden geri: Bundan sonra.
şimşād : Şimşir ağacı.
şināver : Suda yüzen, yüzgeç.
şīr-i jeyān: Kükremiş aslan.
şīr-i ner: Erkek aslan.
şitāb : Acele, çabukluk.
şubān : Çoban.
şūr : Şamata, gürlütü.

şürūh : Şerhler, izahlar, açıklamalar.
şütürbān: Deveci, deve çobanı.

-T-

ta'āzum : Gözünde büyütme, büyük görünme.
ta'ayyūn: Meydana çıkma, aşikar olma, belli olma.
tafşil : Etrafıyla, etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama.
taḥassūr: Hasret çekme.
taḥmīr : Yoğurma, yoğrulma.
taḥrīr : Yazma, yazılma.
taḫrīr : Anlatma, anlatış.
ṭālī' : Talih, kısmet.
ṭāmāt : Uygunsuz, saçma sapan söz.
ṭāmi' : Tamah eden.
ṭa'n : Sövme, yerme, ayıplama.
ṭannāz : Herkesle eğlenen.
ṭār : Karanlık.
ṭarab-nāk: Sevinçli, coşkun.
tārāc : Yağma etme, talanlama.
ṭarāvet : Tazelik, taze olma.
ṭarḥ : 1. Koma, bırakma. 2. Dağıtma tayin.
ta'riż : Dokundurma, dokunaklı söz söyleme.
ṭarrār : Yankesici.
taşḫīḥ : Sağlığımı iade etme, iyiletme.
ṭavīl : Uzun, çok süren.
ṭavḫ : Gerdanlık.
ṭāyi' : Bir işi istekle kendi isteğiyle yapan.
ṭayy : Atlama, üzerinden geçme.
tebeddül: Değişme, başka hale girme.
tebyīz : Beyaza çekme.
tedvīr : 1. Döndürme, döndürülme, çevirme. 2. Değirmi şekle sokma.
tefāşil : Tafsiller, ayrıntılar.
tefāvūt : İki şeyin birbirinden farklı olması.
tefriḫa : Ayrılık.
tefvīz : Her şeyi Allah'tan bekleme.
teḫābül : Karşılık.
tekāpū : Dalkavukluk.
tekāsül : Üşenme, tembellik, ilgisizlik.
tekmīl : Tam, eksiksiz, bütün.
telebbüs: 1. Giyme, giyinme. 2. İyi kötü.
telḥ : Acı.
telḥı : Acılık.
tena'um: Nimet içinde, bolluk içinde bulunarak rahat etme.
tenfir : Nefret ettirme, ettirilme.
tennüre : Mevlevi dervişlerinin sema sırasında giydikleri geniş eteklik.
tesvid : Karartma, karartılma.
teşdid : Şiddetlendirme.
teşnif : Küpe takma, takınma.

tevağğul: Devamlı olarak uğraşma.
tev'em : 1. İkiz. 2. benzer.
tevessül: 1. Sarılma. 2. İnanma. 3. Başvurma.
tevsen : Başı sert at.
tezâyüd : Sıkışma.
tezvir : Yalan dolan.
tırâz : Süs.
tıb : Güzel koku.
tîşe : Balta, nacak.
tûde : Yığın, küme.
tuğyân : Taşma, taşkınlık, azgınlık.
tufeylî : Dalkavuk.
tûl-ı emel: Hırs, tamah, tükenmez arzu.
tünd : Sert, şiddetli.

-U-

'udvân : Düşmanlık.
uğrı : 1. Uğranılan yer. 2. Yol.
'urcûn : Kurumuş hurma dalı.

-Ü-

ücâc : Tuzlu su.
üstühân : Masal kuşu olan "hüma"nın adı.

-V-

vâfi : Sözünde duran, sözünün eri.
vâfir : Çok bol.
vâlâ-nijâd: Soyu yüce, yüce soylu, asil.
vârid : Gelen, vasıl olan, erişen.
vaşşâf : Vasıflarını bildirerek anlatan veya öven.
veğa : Kavga, savaş.
vesî' : Geniş, bol.
viķâye : Kayırma, koruma, esirgeme.

-Y-

yâd-daşt: Hatırda tutulan şey.
yenbü' : Kaynak, pınar.

-Z-

za'f : Zayıflık, kuvvetsizlik.
zâğ : Karga.
zahr : Arka.
zamir : 1. İç, içyüz. 2. Kalp, vicdan.
zehre : Çiçek.
zerķ : İkiyüzlülük, hile, rıya.

zeyn : Süs, bezek.

zîbâ : Süslü.

zişt : Çirkin.

zür : Yalan, asılsız, uydurma.

zülâl : Tatlı su.

zü'l-cenâheyn: İki kanatlı.

Zünnâr : Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

zü'n-nûn: Yunus Peygamber'in lakabı.

